

NORGES MUSIKKHØGSKOLE

Liturgisk musikk i Den norske kirke 1889 - 2009

Musikkmateriale og faktisk bruk

Øystein Skullerud

Desember 2010

Forord

Denne oppgaven ville ganske sikkert ha handlet om noe helt annet, hadde det ikke vært for den pågående revisjonen av gudstjenestelivet i Den norske kirke. Den ville heller ikke latt seg gjennomføre uten god hjelp fra mange hold: Bibliotekpersonalet på Nasjonalbibliotekets musikkavdeling har hjulpet til med å få tak i kildemateriale, professor Harald Herresthal har gitt nyttige råd underveis og ikke minst dyttet på prosessen med å skrive og presentere messemusikken, professor Trond H F Kverno har sett over messemusikken, seniorrådgiver Åge Haavik i Kirkerådet har bidratt med innspill og hjelp underveis, og førsteamanuensis Arne J Solhaug har veiledet gjennom prosessen og sørget for at arbeidet har holdt stø kurs. Stor takk til alle!

En spesiell takk vil jeg rette til Teie menighet og kantor Ingunn Aas Andreassen, som tok sjansen på å benytte min messemusikk i en gudstjeneste i Teie kirke Allehelgensdag – 7. november i år. I den forbindelse brukte også koret der tid på å øve inn satsene. Tekniker Audun Sivertsen har stått for opptaket fra gudstjenesten. At det ligger en cd ved denne oppgaven, skyldes altså ikke minst deres innsats. Tusen takk!

Aller mest vil jeg likevel takke min kone Anja-Beate, som på en enestående måte har stått på mens hennes mann har vært nedsunken i bøker og tastatur.

Så er det å håpe at arbeidet kan være til inspirasjon i et stadig pågående liturgisk fornyelsesarbeid til Guds ære og kirkens oppbyggelse.

Mortensrud
Advent 2010

Øystein Skullerud

Innhold

Forord	2
Forkortelser:	5
Innledning	6
Ordinarieleddene	6
Ordinariemusikk i Den norske kirke fra 1889	9
Perioden 1889 - 1934.....	9
Før AB1889.....	9
Høymesseordningen av 1887/AB1889	10
Reaksjoner på H1889.....	15
Nattverdrituale 1914.....	16
Alterboken 1920	17
Liturgisk musikk – Bilag til Alterboken 1920.....	18
Graduale 1925	24
Liturgisk musikk til høymessen 1934.....	28
Reaksjoner på AB1920	31
Perioden 1965-2005.....	32
En prøveordning for høymessen 1969	33
Reaksjoner på PO1969.....	46
NOU 1976:5 – Ny ordning for høymessen	47
Høymessen av 1977.....	55
Familiegudstjenesten	59
Organistens gudstjenestehefte	63
Liturgiske ledd i NoS.....	63
Gudstjenesteboken 1992 (Høymessen 1977/1983 m senere mindre endringer)	69
Populærmusikkens inntog.....	70
Arbeid med liturgi etter 1990	71
Liturgiske ledd i S1997:.....	72
Norsk kantoribok (NOKA).....	76
Organistens gudstjenestebok (OGB)	78
Annen liturgisk musikk.....	79
Musikk i liturgiske forsøksordninger m.m.	82
Liturgirevisjonen 2004-	82
Forslag til liturgisk musikk til hovedgudstjenesten 2009	83
Menighetens medvirkning i gudstjenesten – en historisk skisse.....	99
Før 1889	99
Fra 1889	100
Fornyelsesbevegelse og liturgireform.....	101
Fornyelse innenfor rammen av nåværende høymesseliturgi.....	103
Undersøkelsen Folkekirke 2000	104
Undersøkelse av faktisk bruk av ordinariemusikk i Den norske kirke.....	106
Bakgrunn.....	106
Metode	106
Utforming av spørreskjema.....	106
Utvalg av menigheter.....	107
Datainnhenting	107
Databehandling og revisjon.....	108

Resultater	109
De ulike ordinarieleddene	109
Bruk av musikk utenom Gudstjenesteboka.....	118
Effekten av kor, forsangere og gudstjenestevalg.....	119
Effekten av menighetens størrelse og aktivitet.....	122
Messe i negro spiritual-stil.....	124
Innledning	124
Messemusikk	126
Sammendrag og konklusjoner.....	135
Sammendrag.....	135
Konklusjoner	138
Vedlegg.....	140
Vedlegg 1 Spørreskjema	140
Vedlegg 2 Utvalg og datainngang	143
Vedlegg 3 Henvendelse til respondentene:	144
Vedlegg 4 Innkomne svar	145
Vedlegg 5 Statistiske tester	188

Forkortelser:

AB – Alterbok
AB 1920 - Alterbog for Den norske Kirke 1920
AB1889 – Alterbog for Den norske Kirke 1889
BM – Bispemøtet
C1891 – Cappelen: Messebog 1891
Dnk – Den norske kirke
F2009 – Forslag til ny ordning for hovedgudstjeneste i den norske kirke
FLM2009 – Forslag til liturgisk musikk for hovedgudstjenesten i Den norske kirke
G1925 – Graduale – Messebok for Den norske kirke
GB – Gudstjenesteboken 1991
GR – Graduale Romanum
H1887/89 – Høymesseliturgien av 1887/89
H1920 – Høymesseordningen av 1920
H1977 – Høymesseliturgien av 1977
KM – Kirkemøtet
KNK – Koralbok for Den norske kirke 1926
KR1685 – Kirkeritualet av 1685
L1870 – Lindeman – Messebog 1870
LK1877 – Lindeman: Koralbog 1877
LM1890 – Liturgisk musikk 1890
LM1920 – Liturgisk musikk 1920
LM1934 – Liturgisk musikk ved høimessen i Den norske kirke 1934
LM1977 – Ny liturgisk musikk 1977
LRev – Landstads reviderte salmebok
LS – Landstads salmebok
MB 1914 – Musikkbilaget til N1914
MB1914 – Musikkbilag til N1914
N1914 - nattverdritualet av 1914
NKM – Norsk kirkemusikk (organ for Norges organistforbund)
NN – Nynorsk salmebok
NoKa – Norsk kantoribok (bind I – VI)
NoKo – Norsk koralbok 1985
NoKo – Norsk koralbok 1986
NoS – Norsk salmebok 1985
OFH1977 – Ordning for høymessen 1977
OGB – Organistens gudstjenestebok
OGH – Organistens gudstjenestehefte 1984
PO1969 – En prøveordning for høymessen 1969
S1973 – Salmer 1973
S1997 – Salmer 1997
S2008 – Utkast til ny salmebok
SB – Salmebok
TB – Tekstbok
TB1918 – Tekstboken 1918
U1883 – Utkast til ny høymesseliturgi 1883
U1976 – Utkast til høymesseliturgi (i NOU 1976:5)

Innledning

Fra annen halvdel av 1800-tallet og fram til i dag har Den norske kirke gjennomgått vesentlige forandringer: Da konventikkelplakaten ble opphevet i 1842, hadde ikke kirken lenger monopol på den offentlige gudstjeneste og forkynnelse. Mot slutten av 1800-tallet opphørte massealtergangen og folk begynte å la være å gå til nattverd.¹ Oppover på 1900-tallet er kirken i stadig større grad demokratisert, fra å være mer eller mindre fullstendig styrt av geistligheten og regjeringen ("embetsmannskirken") og til i stadig større grad å være styrt av representanter valgt av kirkens egne medlemmer ("rådskirken"). Med økende kommunikasjon, og med framveksten av både misjonsorganisasjoner og særlig den økumeniske bevegelse, økte kontakten mellom kirkesamfunnene dramatisk, og førte til dannelsen av Det lutherske verdensforbund og Kirkenes verdensråd. Dette ga mange impulser også til norsk kirke- og kristenliv.

I samme periode har Den norske kirke gjennomgått tre store liturgirevisjoner: Den første fra ca 1880 til utpå 1930-tallet², den andre fra 1965 til 2005³ og den tredje fra 2004 og framover. Vi skal se på den liturgiske musikken gjennom disse tre periodene og se hva som skjer med den, og til en viss grad hva som skjer med liturgien. Nå skal vi ikke gå like grundig inn på all den liturgiske musikken, men konsentrere oss om de såkalte ordinarieleddene.

Ordinarieleddene

Studerer vi ordningen for høymesse i GB, ser vi at den inneholder ledd som er faste fra søndag til søndag og ledd som varierer fra søndag til søndag. De leddene som er faste fra søndag til søndag, er de som kalles ordinarie-leddene. De andre, så som salmene, tekstlesningene og enkelte bønner, kalles propriumsledd. I læreverket *Leiturgia* avgrenses ordinariet slik: "*Das sogenannte Ordinarium der Gemeinde [...] besteht aus den fünf grossen Gesängen des Kyrie, Gloria in excelsis, Credo, Sanctus und Agnus Dei, wozu noch die Akklamationen vor und hinter der Evangeliumslesung, die verschiedenen Amen nach den Gebeten, die Segensformeln und die Wechselgrüsse kommen*"⁴. Disse fem klassiske store (lov)sangene finner man igjen i den store floraen av gjennomkomponerte messer (*Missa Solemnis*), og det er disse vi skal ha hovedfokus på, men i tillegg skal vi se på forbønnssvarene og i noen grad også prefasjonsdialog, som også er faste fra søndag til søndag.

Helt summarisk er ordinarieleddenes historie denne:

- Kyrie holdes for å være en rest av et litani der bønnene er fjernet og menighetssvaret står igjen.⁵ Dette svaret er kjent fra antikken som hyllingsrop til keiseren og fra NT som bønnerop til Kristus.⁶ I løpet av 400-tallet kom så dette litaniet inn i romermessen, bønnene ble fjernet og svarene ordnet som Kyrie eleison (3x), Christe eleison (3x), Kyrie eleison (3x) på Gregor den stores tid. Utover i middelalderen

¹ Bjørn Sandvik: "*Det store nattverdfallet. En undersøkelse av avsperring og tilhørighet i Den norske kirke*" KIFO Perspektiv nr. 2, Tapir Akademisk Forlag 1998

² Vi regner da LM1934 som det siste som skjedde i denne store revisjonen. Den pågikk med større eller mindre intensitet i hele perioden, men har to tydelige aktivitetstopper, representert ved hvert sitt boksett: Den første med AB1889, LM1890 og C1891, den andre med AB1920, LM1920 og G1925.

³ Hvis vi regner nedsettelsen av LK i 1965 som startpunkt og utgivelsen av siste bind i NOKA-serien som slutt punkt.

⁴ Karl F Müller: "*Das Ordinarium Missae*" i "*Leiturgia – Handbuch des evangelischen Gottesdienstes*", IM Johannes Stauda Verlag zu Kassel, 1955, bd II s.7

⁵ Stig Wernø Holter: "*Kom, tilbe med fryd*". Solum forlag, andre utgave, Oslo 2008, s.61. Anders Ekenberg bestrider riktignok dette i "*Det klingande sakramentet – musiken i gudstjensten*", Verbum/Sveriges kyrkliga studieförbund 1984, s.45

⁶ For eksempel Matt 23,30

begynte man å bruke dette trinitarisk, slik vi kjenner teksten (”Kyrie eleison, Gud Fader miskunne deg” osv.). Opprinnelig var altså alle ledd rettet til Kristus.

- Gloria hører i likhet med Kyrie til messens innledende del, og hørte opprinnelig ikke til messen, men i tidebønnene som morgenhymne.⁷ Det kom inn i messen i vest på 500-tallet, men ble først vanlig fra 1000-tallet. Det spesielle med dette leddet, er at Laudamus er en diktet hymne med ukjent opphavsmann, trolig fra Vest-Syria.⁸ De andre ordinarieleddene henter teksten fra Bibelen.
- Credo – trosbekjennelsen er det av ordinarieleddene som senest kom inn i romermessen, ikke før i 1014.⁹ Det var da Den nikenske trosbekjennelsen som kom inn. Denne var opprinnelig et læredokument fra konsilene i Nikea 325 og Konstantinopel 381 utformet for å demme opp for arianismen, og altså ikke i utgangspunktet en liturgisk tekst. Den apostoliske trosbekjennelsen har ikke vært brukt i gudstjenesten, men derimot i dåpen¹⁰ som en bekjennelse den som ville døpes skulle avlegge. Hos oss kom den inn i høymessen i 1889.¹¹
- Forbønnen går tilbake til urkirken. Utover i middelalderen flyttes den inn i nattverdliturgien og forsvinner fra sin plass før nattverden. Siden dukker den opp i forbindelse med prekenen, og det er her vi finner den i eldre norske messeordninger, utført av presten uten menighetens medvirkning.¹²
- Sanctus med prefasjon og innledende dialog hører med til messens eldste lag. Det forekommer til og med i synagogegudstjenesten.¹³ I messen er det bevitnet i Egypt på første halvdel av 300-tallet og kom inn i vest-kirken på 400-tallet. Men at det har vært liknende bønner på dette stedet helt fra de apostoliske fedrenes tid, om enn ikke i akkurat denne formen, vitner Justin martyrs første apologi om.¹⁴ Teksten er fra Jes 6,3 der profeten ser ”Herren sitte på en høy og mektig trone, og slepet av hans kappe fylte templet.” Sanctus regnes som messens høydepunkt.
- Agnus Dei regnes gjerne som avslutningen på nattverdbønn (eucharistibønnen)¹⁵ og samtidig som innledningen på nattverdmåltidet.¹⁶ Teksten er Døperen Johannes’ ord om Jesus i Joh 1,29. Dette kom ikke inn i messen før på 700-tallet og ble brukt under brødsbrytelsen. Etter at en gikk over fra syret brød til usyrede oblater på 1000-tallet, ble det i stedet en sang under kommunionen, og det var som kommunionssang det kom inn i de lutherske messeordninger.

Ordinarieleddene skal synges av menigheten søndag etter søndag. De vil derfor kreve stor slitestyrke, i enda større grad enn salmemelodiene og koralsatsene, som kanskje bare synges noen få ganger i året. De viktigste kjennetegn ved en melodi er tonalitet, omfang, kontur – bl.a. størrelsen og arten på tonesprang, melismatikk – antall toner per stavelse, rytmikk/taktart og harmoni. Vi skal følge den liturgiske musikken til disse leddene de siste 130 årene i Den norske kirke med henblikk på disse parameterne, uten at det blir laget noen fullstendig musikalsk analyse i musikkvitenskapelig forstand. I denne forbindelse vil vi også se litt på de reaksjonene som musikken har frambrakt i gudstjenestemenighetene.

---

⁷ Ingemann Ellingsen: ”I Guds hus – Lærebok i liturgikk”, Andaktsbokselskapet, Oslo 1980, s.57

⁸ Ekenberg, op cit s.46

⁹ Holter op cit s.68. Han skriver videre at Credo var kommet inn noen hundre år tidligere i Spania.

¹⁰ Dåpen regnes tradisjonelt ikke til messen, se Holter op cit s.159ff, jf Ellingsen op cit s.83

¹¹ Bakgrunnen for trosbekjennelsene er nærmere beskrevet i Arne J Solhaug: ”Trosbekjennelsene, historisk bakgrunn og innhold”. Upubl notat, NMH.

¹² Ellingsen op cit s.79f

¹³ Holter op cit s.53

¹⁴ Ibid s81. I tidlige tider improviserte ofte prestene bønnene, jf Ellingsen op cit s.84.

¹⁵ Holter op cit s.88

¹⁶ Ibid s.92, jf Ellingsen op cit s.93

Sluttlig skal vi også gi et musikalsk bidrag til den pågående liturgirevisjonen, der det, som vi skal se, etterlyses ordinariemusikk av ulike stilarter.

- Det er lett å innse at det ikke er noe som bidrar mer til å bevare kirkeskikkens verdighet, og å nære gudsfrykt og fromhet i folket, enn at kirkeskikkene iakttas på den riktige måte i kirkene (*Confessio Augustana 1530, innledning til annen del*)

Ordinariemusikk i Den norske kirke fra 1889

Perioden 1889 - 1934

Før AB1889

Etter reformasjonen var den musikalske utviklingen i gudstjenestene i Norge lenge preget av et økende antall salmer og færre prosaledd. I kirkeritualet av 1685 er alle menighetens musikalske ledd i form av salmer, også ordinarielleddene i den grad de var med. Dette ritualet, med senere tillempinger, var gjeldende hos oss fram til første søndag i advent 1889. En ”høymesse” på vanlige søndager før revisjonen i 1887/1889, foregikk som følger:

1. Klokkerbønn med Fadervår
2. Kyriesalmen (i tre versjoner etter kirkeåret) eller vanligst en inngangssalme (etter reskriptet av 18/6 1802)
3. Salmen ”Alleneste Gud i Himmerig eller annenhver gang vekslende med credosalmen (”Vi troe allesammen paa een Gud”)
4. Salutatio, kollekt og epistel
5. Høymessesalme
6. Prekestol-akten med fri bønn og Fadervår, tekstlesning og preken, kirkebønn med Fadervår samt den aronittiske velsignelse
7. Salmevers etter prekenen
8. Kollekt for ordet
9. Den aronittiske velsignelse
10. Slutningsalme
11. Klokkerbønn med Fadervår¹⁷

Vi skal ikke gå i detalj om denne, bare legge merke til noen punkter:

- Det er en viss kirkeårsvariasjon i Kyrie-leddet, utover dette er det propriumsleddene som besørger variasjonen.
- Gloria og Credo alternerer, og er altså ikke (lenger) faste. Dette skyldtes et reskript om ordning av høymessen fra 1802¹⁸
- Menigheten hadde ingen rolle i kirkebønnen. Den ble utført av presten alene – fra prekestolen(!)
- Nattverd var ikke vanlig. Nattverden skulle forrettes når folk hadde meldt seg til nattverd hos presten på forhånd. Det skjedde tydeligvis nokså sjelden. Fæhn skriver at ”de fleste gikk til alters bare et par ganger om året, mest ved høytider og særlig i påsken.” Når det skjedde, var ordningen som følger (i stedet for punkt 8 ovenfor):
  - o Formaning
  - o Fadervår
  - o Innstiftelsesordene
  - o utdeling med salmesang
  - o takkesalme

¹⁷ Lars Flatø: ”Den store liturgirevisjonen i vår kirke 1886-1926. En kirkehistorisk undersøkelse”, Land og kirke, Gyldendal norsk forlag, Oslo 1982 s.38, Det samme ser vi beskrevet i Helge Fæhn: ”Gudstjenestelivet i den norske kirke”, Universitetsforlaget, Oslo 1994 på s.321. Denne ordningen, der evangelielæsningen fra alteret er falt bort og trossalmen falt bort/flyttet i forhold til KR 1685, har fått betegnelsen ”halv messe”.

¹⁸ Helge Fæhn: ”Høymessen igår og idag”, Børrehaug & Co, Oslo 1963 s.69

- takkekollekt for nattverden.
- Sanctus (og prefasjon) var altså ikke med i det hele tatt. Agnus dei tilsynelatende heller ikke, men salmen under utdelingen kunne være ”O Guds Lam uskyldig”¹⁹. Noen kirkeårsvariasjon var det ikke snakk om (naturlig nok, når nattverden ble holdt såpass sjelden).
- Fadervår forekommer hele fem ganger når det er nattverd. Dette ble skåret ned til to – som avslutning av kirkebønnen og under nattverden – i AB1889, og ytterligere til én i AB 1920

Høymesseordningen av 1887/AB1889

Den nye høymessen ble godkjent ved res. 8. jan 1887 og kunne tas i bruk fra 1. søn i advent ”i de Sognemenigheder, hvor Beslutning om Indførelse af denne Liturgi bliver fattet ved Afstemning af Menighedens Husfædre...”²⁰. Det var altså opp til menighetene selv ved ”husfædre”²¹ om de ville ta i bruk prosamesse eller beholde den gamle salmemessen. Ordningen var skjellsettende, for en prosamesse på norsk hadde ikke eksistert tidligere. Fæhn anfører at prosamessen overtok for salmemessen blant landets menigheter i løpet av overraskende kort tid: Allerede etter ti år var den innført i rundt halvparten av landets menigheter²². Den var både ny, ukjent, lengre og vanskeligere enn salmemessen. Fæhn antyder på bakgrunn av en artikkel i Luthersk Ugeskrift i 1880, at en viktig grunn til dette kunne være at menighetene rett og slett var lei av å synge alle salmene som salmemessen krevde (s 325). Det kunne være opptil ti salmer i en fullstendig salmemesse, eller 56 vers. Og siden tempoet i salmesangen var vesentlig lavere i kirken på 1800-tallet enn i dag, er dette forståelig²³.

Ordningen er som følger:

1. Klokkerbønn (uten Fadervår)
2. Kort inngangssalme
3. Syndsbekjennelse
4. Kyrie eleison eller ”Herre Gud Fader i himmelen”, som er første hhv. Andre vers av Litaniet.
5. Gloria (som kan bortfalle i fastetida)
6. Kollektbønn
7. Epistel
8. Kort salme over epistelen
9. Den apostoliske trosbekjennelse fremsies, eventuelt av hele menigheten
10. Høymessesalme
11. Fri bønn uten Fadervår og preken, avsluttet med Det lille gloria
12. en av to faste kirkebønner med Fadervår, men uten menighetssvar (Litaniet kan komme i stedet i fastetida og på langfredag)
13. Salme etter preken
14. Salme før nattverden eller prefasjonsdialog, prefasjon og Sanctus

¹⁹ Holter op cit, s.223

²⁰ Fæhn 1994 op cit s.325

²¹ Dette var før menighetsrådenes tid. De kom først i 1920

http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/tema/kirke/stat_og_kirke/historikk-om-forholdet-stat--kirke-.html?id=448421 02.12.2010

²² Fæhn 1994 op cit s.326

²³ Fæhn skriver (ibid s 320) at det kunne ta opptil halvannen time før presten kom opp på prekestolen, og deretter kunne han preke i godt over en time. Lars Roverud beretter i en dagbok fra en begravelse at man sang en salme på 22 vers, og at den varte i tre kvarter (siteret i Harald Herresthal: ”Salmesangens og koralens historie” i ”En ny sang for Herren. En studiebok i hymnologi”, Andaktsbokselskapet 1981 s.177). Det finnes også noen metronomangivelser fra denne tiden. Lindeman antydte rundt 1870 45 slag i minuttet, men økte siden til 60 (Ibid s 185)

15. Nattverdformaning
16. Fadervår
17. Innstiftelsesord
18. Utdeling mens menigheten synger "O Guds Lam uskyldig" eller en annen nattverdsalme
19. Takkesalme for nattverden
20. Takkekollekt for nattverden
21. Den aronittiske velsignelse
22. Slutningssalme
23. Klokkerbønn uten ev. med Fadervår

Her var det mye nytt å forholde seg til for menighetene. Helge Fæhn oppsummerer de viktigste punktene slik:²⁴

- *"Nattverden er igjen blitt en normal bestanddel av høymessen [...]"*
- *Den nye gudstjenesten er en prosa-messe, idet ordinarieleddene dels har fått tilbake sin opprinnelige prosaform [Kyrie, Gloria og Credo], dels er nye ordinarie-prosa-ledd innført [(Syndsbekjennelse og) Sanctus]*
- *Det er kommet inn flere helt eller delvis nye ledd [bl.a. syndsbekjennelsen og Sanctus]*
- *Fadervår bes to ganger i stedet for tidligere fem*
- *Epistel-lesningen fra alteret og preteksten varierer [dvs. det har kommet til to nye teksttrekker]*
- *Flere ledd som tidligere skulle messes, kan eller skal nå leses [kollektbønn, lesningene, Fadervår og innstiftelsesordene]"*

Vi kan slå fast at det musikalske innholdet i gudstjenesten er vesentlig endret. Prestens messing er sterkt redusert²⁵, mens menighetens lydlige og sanglige deltakelse er utvidet; blant annet er bruken av dialog mellom prest og menighet økt.

Når det gjelder ordinarieleddene, var de musikalske endringene som menighetene skulle forholde seg til, følgende:

I stedet for Kyrie-salme kommer Kyrie eleison i prosa. Dette var i og for seg ikke nytt stoff for menigheten, da musikken ble hentet fra Litaniets første del²⁶, men det er nytt at det kommer på denne plassen i gudstjenesten. Musikken hadde man i salmebøkene og LK 1877. Vår form av Litaniet har sin opprinnelse i Luthers omarbeidelse av Litaniam Sanctorum fra 1528/29, og han har enten laget melodien selv eller tilrettelagt den fra eldre materiale²⁷. Det framgår ikke av LK 1877 hvem som har gjort harmoniseringen, men i K1926, som har mer eller mindre samme harmonisering²⁸, er kildehenvisningen til Schiørrings koralbok fra 1783 ("*Mest etter Schiørring 1783*"). Denne har imidlertid en litt annen harmonisering²⁹. Harmoniseringene i LK 1877 er derfor trolig Lindemans. Den har de trekkene som er

²⁴ Fæhn 1963 op cit s.82

²⁵ I tidligere ordninger ble både kollektbønner, epistel og evangelium messet av presten etter et sinnrikt system av formler – se for eksempel Jørn Fevang: "*Ved hvem englene lovsyngte din Majestæt og de hellige Serafer med samstemt Jubel prise Dit Navn ... - Tre norske messebøker. En sammenligning med særlig vekt på Graduale, messebok for Den norske kirke, 1925*". Hovedoppgave i kirkemusikk ved Norges Musikkhøgskole våren 1985, s.102. I henhold til AB 1889 skal både epistel og evangelium leses, og det anmerkes dessuten at presten kan framsi ord egentlig skal synges, dersom han "*enten ikke eller kun maadelig kan synges*".

²⁶ Teksten er fra Litaniets første eller andre vers. Forslaget fra 1883 hadde bare første vers.

²⁷ Holter op cit s.73

²⁸ I dobbelt så lange noteverdier og et trinn høyere

²⁹ Niels Schiørring: "*Kirke-melodierne 1781*", faksimile-utgave av Samfundet Dansk kirkesang, Dan Fog Musikforlag, København 1978

karakteristisk for Lindemans stil: Hyppige akkordskift, høye ledetoner (dur/moll-tonalitet) og enkelte punkteringer på strategiske steder. Det er notert med halvnoter-firedeler-åttedeler mot tidligere vanligere helnoter-halvnoter-firedeler. I forhold til Schiørring er det notert en stor ters lavere (c-moll). For øvrig vet vi ikke mye om forarbeidene til L1870, utover at han i 1863 hadde vært medarbeider i en utgivelse av Luthers tyske messe til norsk, og i den var Kyrie beholdt som prosa, i motsetning til de andre ordinarieleddene³⁰. Melodien minner litt om Lindeman/Schiørrings, men er ikke helt lik. Den har derfor sikkert gjennomgått diverse endringer opp gjennom historien. Schiørrings korallbok var dessuten et forslag til forbedring av kirkesangen (ensretting). Det er derfor sannsynlig at han har gjort noen pedagogiske grep med melodien slik Lindeman også gjorde i sin LK1877³¹.

No. 79 a. Kyrie eleison. Litaniet i fuldstændig Form. 33. 63

1. Kor. 2. Kor. 1. Kor.

1. Ky = ri = e e = le = i = son, Gud Fa = = = der mi = skun = de dig! 2. Her = = = re Gud Fa = = = der i
 Kri = = = ste e = le = i = son, Kri = = = ste mi = = = skun = de dig! Her = re Je = su Ver = = dens
 Ky = ri = e e = le = i = son, Her = re Hel = lig = aand mi = skun = de dig! Her = = = re Gud Hel = lig Vland, sand

2. Kor. 1. Kor. 2. Kor.

Him = me = len, Mi = = skun = de dig o = ver os! 3. Vær os barm-hjer = tig! Spar os, hjæ = re Her = re Gud!
 Frel = se = re, Mi = = skun = de dig o = ver os! Vær os barm-hjer = tig! Hjælp os, hjæ = re Her = re Gud!
 Erø = ster-mand, Mi = = skun = de dig o = ver os!

Figur 1a: Begynnelsen av Litaniet i LK1877

Gloria – englesangen³² - kom inn som prosaledd i vekselsang. Ikke siden 1604 hadde vi hatt Gloria i prosa-form i Norge.³³ Tidligere var det som nevnt ovenfor salmen ”Alene Gud i Himmerik” som gjorde tjeneste som Gloria. Den kunne også veksle med Credo, slik at ingen av disse to leddene var obligatoriske. ”Alene Gud ...” forsvinner ikke med AB1889. Den kommer direkte etter ”Og fred på jorden...” ”Paa de tre store Høitider”³⁴

³⁰ Teksten var bare Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison, ikke med alternerende morsmålssetninger slik det er hos Lindeman.

³¹ Jf Holter op cit s.73

³² Luk 2,14

³³ Fæhn 1963 op cit s.54f

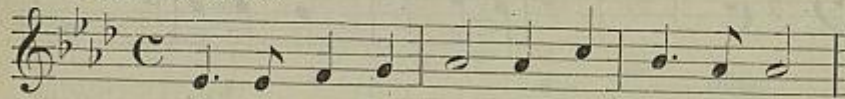
³⁴ AB1889 s10

Musikbilag.

Gloria.

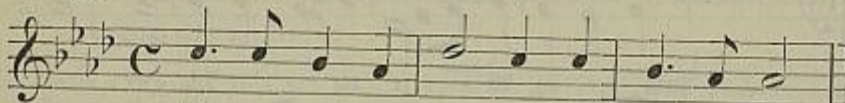
(Høimesse-Viturgiens No. 4.)

Presten mod Altret:

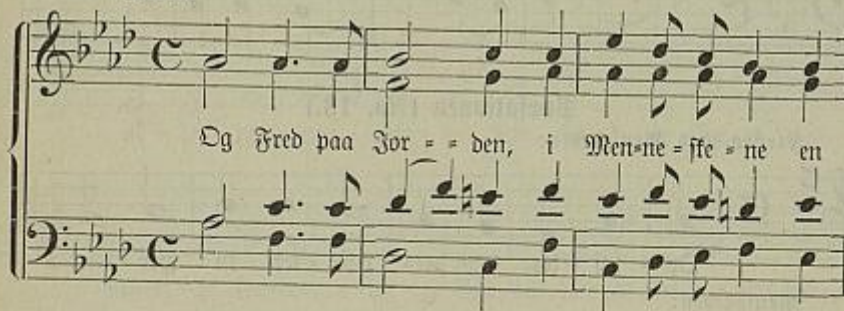
U = re væ = re Gud i det høi = e = ste!

eller

U = re væ = re Gud i det høi = e = ste!

Menigheden:

Og Fred paa Jor = = den, i Men = ne = sse = ne en

Vel = = = = be = = ha = = ge = = lig = = = hed!

Figur 1b: Musikbilaget til AB 1889: Gloria

Jørn Fevang undersøkte opprinnelsen til gudstjenestemusikken i G1925, som i det vesentlige er en videreføring av musikken til H1889. Han holder det for sannsynlig at Gloria er komponert av Lindeman.³⁵ Det har ingen forbilder i GR eller FM/DM. Konstant puls og taktart, punkteringer, høye ledetoner og hyppige akkordskift er typisk tilstede også her. Vi ser at presten kan velge mellom to ulike intonasjoner. Den første ligger noe lavere i omfang og er derfor noe lettere for presten å synge godt. Vi ser at også prestens del har punkteringer. Hvis de utføres metronomisk, gir de en noe haltende framdrift, selv om denne effekten ikke er så

³⁵ Fevang op cit s.102

påtrengende hvis man utfører musikken i det tempoet som Lindeman angir³⁶. Vi kan også merke oss at den i AB1889 står i Ass dur med orgelakkompagnement, mens den i C1891 står i G dur uten orgelakkompagnement.

I.
Kirkeaarets Kollekt.

Foran hver Kollekt umiddelbart efter "Kyrie" synges i de Menigheder hvor den nye Høimesseturgi benyttes, "det store Gloria", saaledes:

Præsten: *Æ-re væ-re Gud i det høi-e-ste!* eller.

Æ-re væ-re Gud i det høi-e-ste!

Menigheden: *Og Fred paa jorden, i Menneskene en Vel-be-hagelig-hed!*

Figur 1c: Gloria fra Cappelens Messebog (1891)

Menighetens rolle i trosbekjennelsen, var at de sang "Amen". Ellers ble trosbekjennelsen lest av presten. Menigheten hadde vanligvis heller ingen rolle i forbønnen. Den ble lest av presten fra prekestolen som tidligere. I fastetida hadde man fortsatt litaniet. Dette hadde vært i bruk hos oss siden reformasjonen, mest på hverdagsgudstjenester (onsdag og fredag), på botsdager og på langfredag³⁷. AB1889 foreskriver at Litaniet kan brukes på fastesøndagene og langfredag i tillegg til bededagen³⁸. Dersom menigheten har vedtatt å bruke den nye høymesseliturgi, skal Kyrie bortfalle fra Litaniet, siden dette er brukt som Kyrie tidligere i messen.³⁹ I LK1877 finnes Litaniet i to versjoner: En lang for to kor i vekselsang og en kortere form som vekselsang mellom prest og menighet. Begge er lengre enn dagens versjon. Melodien kan som nevnt føres tilbake til Luther, men er omarbeidet, særlig rytmisk. Innledningen og avslutningen er felles i de to versjonene. Det er dialogen i mellom som er forkortet i den kortere versjonen. Avslutningen er "O du Guds Lam" tre ganger med lik melodi alle tre ganger, fulgt av "Kyrie eleison, Gud, miskunde dig over os" på den melodien vi har i tredje linje av "O du Guds Lam" i GBs versjon. Vers 8 er "Vi have syndet med vore forfædre. Vi have mishandlet og havt os ugudelig. O Herre, handle ikke med os efter vore Synder, og betal os ikke efter vore Misgjerninger!" Dette innskuddet skulle bare brukes på bededag. Etter dette kommer "O Herre, hør vor Bøn, og lad vor Røst komme for dig. Amen". Amen har her en annen melodi enn vi er vant til fra GB. I GB har Litaniet det samme Amen som Amen etter Fadervår i L1870 (og alle senere messebøker). Kilden oppgis der å være Georg Rhaw, 1543. Det Amen som avslutter Litaniet i L1877 og KNK, har vi ingen kildeopplysninger om. Det har sikkert vært med fra Luthers tid. Med annen allokering av stavelser og lav ledetone vil det være likt et tradisjonelt gregoriansk amen.⁴⁰

Prefasjonsdialog og Sanctus kommer inn som alternativ, dvs menighetene kan søke om å bruke det i stedet for salmevers før nattverden⁴¹. Disse leddene hadde ikke vært med i den norske gudstjenesten siden de latinske messene forsvant for godt i 1685 (i DM er de erstattet

³⁶ ♩= 60 i forordet til LK1877

³⁷ Holter op cit s.73

³⁸ Fram til 1918 var denne på fjerde fredag etter påske

³⁹ AB1889 s 58

⁴⁰ Jf for eksempel NoS 114

⁴¹ I utkastet til høymesseliturgi fra 1883 var prefasjon og Sanctus obligatorisk (Flatø op cit s.44)

av en nattverdformaning⁴²). Om Sanctus sier O M Sandvik i forordet til G1925⁴³ at det opprinnelig er Sanctus XVII i Graduale Romanum som er omformet av J S Bach og videre av Lindeman.

6 Menighet, Kor og Orgel.

Hel - lig, hel - lig, hel - lig er den Her-re. Ze - ba - oth, al Jor-dener fuld af hans Æ - re.

Ho-si-an-na i det Høi-e - stel Vel - sig - net væ-re den som kommer i Herrens Navn! Ho-si - an-na i det Høi-e - stel

14. Nadverdformaning. Efter Ordene: „Lader os alle bede!“ intonerer paa Orgelet nogle faa Takter i F-dur, [hvorpaa Præsten synger:]

15. Fader vor. — hvorefter svares:

Menighet, Kor og Orgel.

16. Indstiftelsesordene synges af Præsten.

17. Uddelingen. Under denne synges en Salme. Efter Præstens: „Fred være med Eder! Amen“ følger

18. Takkesalme for Nadverden (med kort Præludium).

N.M.-F 1897 K.R.A.

Figur 2 LM1890: Sanctus

Musikalsk sett bærer også denne alle de Lindemanske kjennetegn. Tekst-deklamasjonen er neppe helt optimal, da stavelsene ”er” i første linjes siste takt og ”fuld” i annen linjes siste takt får unaturlig mye trykk. Ordet ”Hosianna” får trykket på første stavelse, mens en nok vil uttale det med mest trykk på tredje stavelse. Ordet ”høyeste” får første gang trykket på siste stavelse. Preposisjonen ”i” rett etter ”Hosianna” får også noe sterk betoning. Sanctus ble da også omarbeidet av komiteen til LM1920. For øvrig kan vi bemerke at prefasjonsdialogen starter med ”Opløfter eders Hjerter til Herren!”, og ikke ”Herren være med dere”, som i PO69 og H77. Det er bare ett alternativ av Sanctus i AB1889, altså ingen kirkeårsvariasjon her. C gjengir ikke Sanctus i det hele tatt, men bare refererer til den. Det viser vel at denne først og fremst er prestens bok, ikke menighetens eller organistens. De brukte LM1890 eller AB1889.

Agnus Dei i form av salmen ”O Guds Lam uskyldig” kunne synges under nattverdmåltidet. Salmen O Guds Lam uskyldig er Nicolaus Decius’ versifisering av Agnus Dei-prosateksten. Melodien er en middelaldermelodi omformet etter reformasjonen.

Reaksjoner på H1889

Lars Flatø omtaler samtidens reaksjoner på H1887/89⁴⁴. Det er noen som beklager bruddet med den lutherske tradisjonen (altså bl.a. at man forlater salmemessen) og ganske mange som

⁴² Stig Wernø Holter: ”Kom, tilbe med fryd. Innføring i liturgikk og hymnologi”, første utgave, Solum forlag, Oslo 1991 s.215

⁴³ G1925 s.20-22

⁴⁴ Flatø op cit s.51-56

søker om å få bruke Fadervår i tilknytning til inngangs- og utgangsbønnen. Ellers synes den nye liturgien å ha blitt forholdsvis velvillig mottatt, særlig blant geistligheten⁴⁵. Interessant her er at det ikke synes å ha vært noen vesentlig motstand mot den liturgiske musikken fra organistene.⁴⁶ Organistene hadde tydeligvis for det meste diskutert salmebok og koralbok, og i mindre grad uttalt seg om messemusikken. Men når salmesangstriden vesentlig var en strid for og mot Lindeman-stilen, så kan vi kanskje anta at ikke alle organister var like begeistret for LM1890 heller, i og med at musikken er holdt i samme stil som LK1877. Ser vi imidlertid framover til LM1920, ser vi at musikken her bare er litt justert i forhold til LM1890, noe som ikke kan tyde på innbitt motstand mot musikken i LM1890.

Nattverdritualet 1914

Men før vi kommer så langt, skal vi se kort på hva som skjedde i mellomtida. Det var i og for seg mange forhold som gjorde revisjon av AB1889 nødvendig. Vesentlig i vår sammenheng er nattverdritualet av 1914 (N1914). Det var – som vanlig for kirkeritualet på denne tida – utarbeidet av Gustav Jensen. Han hadde hatt en omfattende restaurasjon av høymessen for øye allerede i 1880-årene, og var kommet et godt stykke på vei med H1887/89. I N1914 går han noen steg til. Vesentlig for vår sammenheng er at

- prefasjon/Sanctus nå er obligatorisk (og med en – fast, ikke kirkeårsvarierende – kjerne i prefasjonen)
- Agnus Dei i prosaform kommer med. Det skal enten leses av presten, hvorpå menigheten synger et Amen, eller synges i vekselsang mellom prest og menighet. Plasseringen av dette er pussig: Det kommer mellom postsanctus-bønnen og innstiftelsesordene.

Til dette var det behov for et eget musikkbilag. Dette musikkbilaget (MB1914) – et åtte siders hefte – er utarbeidet av Chr Cappelen. Cappelen var den som hadde overtatt Lindemans posisjon, både som organist i Vor Frue kirke i Oslo og som den som ble betrodd ansvaret med å utarbeide liturgisk musikk. Forordet i C1891 vitner om Cappelens store respekt for Lindemans arbeid.⁴⁷ Cappelen fører Lindeman-linjen videre i MB1914. I prefasjon og Sanctus beholder han Lindemans melodier og harmonisering fra LM1890 noterett, bortsett fra en liten endring i prefasjonsdialogen som var nødvendig på grunn av den språklige oppdateringen som var foretatt i teksten⁴⁸, og det nye innskuddet i prefasjonen. Dessuten er toneleiet endret slik at prefasjonsdialogen ligger i Ab/A i MB1914 mot G i LM1890. Menigheten skulle mao. i MB1914 kunne tvinges helt opp på Fiss'' dersom A dur ble valgt.⁴⁹ Sanctus er derimot ett (ev et halvt) trinn lavere i MB1914 (Db/D) enn i LM1890 (Eb). De høye ledetonene krever noen løse fortegn. Disse er tilpasset Db dur ($\text{♯} \text{G}$) og kan sikkert forvirre hvis en velger å spille i D dur, da de må leses som #G.

Agnus Dei er altså nå er med i nattverdliturgien i prosaform for første gang siden latinen forsvant i 1685. Det første alternativet er som nevnt at presten leser teksten mens menigheten svarer (syngende) Amen. Cappelen henter melodistoffet til det andre alternativet fra Litaniets

---

⁴⁵ Ibid. Det var riktignok mange menigheter som valgte å holde på den gamle liturgien inntil videre, men i 1915, da høymessen igjen skulle revideres, var H1887/89 antatt nesten overalt (Fæhn 1994 op cit s.326)

⁴⁶ Verken Fæhn eller Flatø nevner noe om organistenes holdninger til den nye musikken.

⁴⁷ "For ikke i nogen væsentlig Grad at afvige fra den tidligere av L.M. Lindeman indførte og anvendte, fortrinlige og korrekte Fremgangsmaade...etc"

⁴⁸ N1914: "La oss takke Herren, vor Gud" mot H1887/89: "Lader os...". Cappelen skriver i en fotnote på s 3 i MB1914 at "Den tidligere brukte harmonisering (L.M.L.) [dvs L M Lindeman] er her som i foranstaaende strofer anvendt"

⁴⁹ Kammertonen ble riktignok ikke standardisert til A' = 440 Hz før i 1939, og ser ut til å ha steget noe opp gjennom historien (http://no.wikipedia.org/wiki/Kammertonen_04.11.2010). Det er dermed ikke sikkert at toneleiet var riktig så galt som det kan virke som, sett med dagens øyne.

siste del. Det avsluttes imidlertid ikke med det Amen som står i LK1877, men med det samme Amen som i første alternativ. Dette Amen finnes ikke i noen av de tidligere liturgiske bøkene. Det er derfor sannsynlig at Cappelen har komponert dette, eventuelt at han har hentet det fra utenlandske kilder. ”Du give os din fred” har samme melodi som ”Miskunde dig over os”, akkurat som Litaniet i LK1877. Når det gjelder vekselsangen, legger MB1914 opp til at prestens messesang ikke skal akkompagneres av orgel, eventuelt at organisten improviserer dette. Det er i hvert fall ikke skrevet noe orgelakkompagnement til messesangen. Noe slikt kommer ikke før i G1925.

The image shows two pages of a musical score for the Agnus Dei. Page 4 (left) contains the text of the prayer and the beginning of the musical notation. Page 5 (right) continues the musical notation and includes instructions for the organist. The score is written in a key with one flat (B-flat) and a common time signature (C). The lyrics are in Norwegian.

Page 4:

Presten læser :

Vi takker dig, Herre Jesus Kristus, vi velsigner dit navn, du Guds enbaarne og menneskets søn. Vi takker for dit hellige liv, som du har levet blandt dine brødre, og for din uskyldige død paa korset, da du paa dit legeme bar alle vore synder. Dig være ære, Herre Jesus, for kjærligheten, som er sterkere end døden. Vi beder dig, du som opstod fra de døde og lever i evighet, bo hos os her i din troende menighet, rens os fra synd og hellige os ved din Aand. Gi os, som kommer til dit bord for at motta dit legeme og blod, at træde frem for dit ansigt med ydmyge og sanddru hjerter. La os komme din kjærlighet ihu som du bad os, foren os med dig som grenene med vintræet, lær os at elske hverandre, som du har elsket os, og samle os hos dig i dit himmelske rike!

O du Guds Lam, som bar verdens synder, miskunde dig over os!
O du Guds Lam, som bar verdens synder, gi os din fred!

Menighet, kor og orgel:

A - - - - - men.

Ogsaa efterfølgende form ved slutningen av nadverbønnen kan benyttes (vekselsang mellem prest og menighet). Bønnen faar derved en meget virkningsfuld avslutning. Melodistrofene i slutningen av litaniet er anvendt.

Orgel: Bare disse 2 takter for at gi presten messetonen.

Attacca. Prestens foredrag:

Page 5:

Presten:

O du Guds Lam, som bar ver-dens syn-der,

Menighet, kor og orgel:

Mi - skun-de dig o-ver os!

Presten:

O du Guds Lam, som bar ver-dens syn-der,

Menighet, kor og orgel:

Du gi-ve os din fred. A - - - - - men.

Organisten fortsætter i begge tilfælder direkte med et svakt præludeium til nadvergjesterne har knelet. I kirker, hvor intel orgel findes, maa man i alle tilfælder indrette sig efter omstændighetene.

Naar nadvergjesterne har knelet, læser presten nadverordene og Fadervor, hvorefter menigheten svarer:

Menighet, kor og orgel efter læsningen:

A - - - - - men.

Figur 3 MB1914: Agnus Dei

Resten av MB1914 inneholder tone til takkekollekten og velsignelsen, samt til menighetssvarene. Alle menighetssvarene har samme musikk som i LM1890⁵⁰.

N1914 fikk mye kritikk, men ikke for musikken. Det var først og fremst ordlyden som vakte forargelse.⁵¹ Departementet hadde i tillegg gjort ritualet obligatorisk enten en feiret høymesse etter ny (AB1889) eller gammel (KR1685) ordning - ytterligere et slag mot salmemessen – men dette måtte man gå tilbake på.⁵²

Alterboken 1920

Da den nye alterboken ble tatt i bruk første søndag i advent 1920, var det første gang i Norges historie at det ble feiret prosamesse på norsk i alle landets kirker⁵³. Fra 1889 og inntil da hadde prosamessen og salmemessen levd side om side i Den norske kirke. Bakgrunnen for

⁵⁰ Til det avsluttende Amen er bare det alternative i LM1890 med.

⁵¹ Særlig at ”sande” var fjernet fra utdelingsordene, som nå bare var ”Jesu Kristi legeme/blod” (Fæhn 1963 op cit s.98).

⁵² Ibid

⁵³ Fæhn 1994 op cit s.334

liturgirevisjonen i 1920, var forskjellige tekstlige og liturgiske endringer som hadde skjedd siden 1889. Den viktigste var kanskje ny oversettelse av NT i 1904. Det var altså ikke først og fremst messemusikken som var grunnen til revisjonen. Musikalsk sett innebærer heller ikke denne revisjonen noe vesentlig nytt. Høymesseordningen av 1889 hadde brakt mye ”nytt” musikalsk sett, i det musikken fra Luthers tyske messe (1526), bearbeidet av L M Lindeman, ble innført. Fra 1891, da Cappelens messebok kom, og fram til 1920, ble denne musikken mer og mer dominerende, på bekostning av salmemessen. Den revisjonen av de liturgiske bøkene som skjedde i årene 1920-1926 kan derfor sies å være en justering og foreløpig slutføring av det som ble påbegynt i 1880-årene.

Perioden fra den norske høymessen ble restaurert i 1889 og fram til den nåværende høymesseliturgien kom i 1977, er musikalsk sett i stor grad preget av Ludvig M Lindeman (1812 – 1887). Han hadde vært musikalsk ansvarlig for en utgave av Luthers tyske messe i 1863⁵⁴. Han grep tilbake til dette arbeidet når han skulle finne egnet musikk til et nytt prosa-ordinarium. Fra 1889 var det derfor melodiene fra Luthers tyske messe bearbeidet i Lindemans musikalske stil som i økende grad ble den norske ordinariemusikken. Lindeman var opptatt av å fremme en god kirkesang. Kirkesangen i Norge på 1800-tallet har vært karakterisert som langsom og uordentlig⁵⁵. For å bøte på dette, innfører Lindeman firedelsnote som grunnenhet og lar harmoniene skifte på hver firedel. Han legger inn hyppige punkteringer på strategiske steder for å øke framdriften i melodiene. Dertil holder han seg til den rådende dur/moll-tonaliteten og romantisk harmonikk. Denne stilen ble så å si enerådende i norsk gudstjenesteliv fram til 1969, da prøveordningen av 1969 (PO69) radikalt endret på dette.

Liturgisk musikk – Bilag til Alterboken 1920

Dette heftet kom ut i 1922 og var utarbeidet av en komite nedsatt av Kirkedepartementet i 1916 under ledelse av biskop Tandberg med organistene A Hvidtsten, Skien, P Lindeman, Oslo og L Søråas, Bergen⁵⁶. Det er tilpasset organistens behov under gudstjeneste og andre kirkelige handlinger der det forekommer liturgisk musikk utover salmesang. Vi skal ta en titt på dette heftet:

---

⁵⁴ Som Lindeman henviser til i en fotnote til forordet i Norsk Messebok, Cristiania 1870, s.4, riktignok uten å nevne at han selv var musikalsk medarbeider.

⁵⁵ Holter 1991 op cit, s.324, Fæhn 1994 op cit, s.430f

⁵⁶ I tillegg var res kap E Diesen, Kristiania og Biskop Tandberg (formann) med. (Flatø op cit s 178). Chr Cappelen døde i 1916 og var dermed ikke aktuell for komiteen.

Høimesse.

Naar det er ringt sammen, spilles et præludium paa orglet, mens presten gaar for alteret.

1. **Stille bøn.** (Eller indgangsbøn av klokkeren, hvor menigheten saa bestemmer.)

2. **Indgangssalme.**

3. **Synsbekjendelse.** (Slutning: Herre, miskunde dig over mig! Amen.) Derefter synger menigheten litaniets 1ste eller 2^{det} vers.

Enten:

V. 1.
Ky - ri - e e - le - i - son! Gud Fa - der, mis - kun - de dig!
Ky - ri - e e - le - i - son! Gud Fa - der, mis - kun - na oss!

Kri - ste e - le - i - son! Her - re Krist, mis - kun - de dig!
Kri - ste e - le - i - son! Her - re Krist, mis - kun - na oss!

7

Figur 4 LM1920: Begynnelsen av Kyrie

Kyrie er som tidligere fra litaniets første eller andre vers. Nytt i forhold til LM1890 er at det nå er tre ulike harmoniseringer av de tre linjene. I LM1890 spilles det samme tre ganger (notert med repetisjonstegn og stikknoter der tekstrytmen avviker). Litaniet gjennomgikk omfattende språklige endringer i revisjonsprosessen 1915-20, og ble dessuten forkortet ved at noen ledd ble fjernet.⁵⁷ De språklige endringene får også noen konsekvenser for utformingen av Kyrie: Der LM1890 får en unaturlig betoning i annet vers ("Kris-te miskunde dig"), har LM1920 ("Herre Krist, miskunde dig"), som fungerer langt bedre. I siste vers har en forskjøvet noe på teksten slik at betoningen i "Herre Hellig Ånd, miskunde dig" nå kommer på Her-re og mis-kun-de mot tidligere Hel-lig og dig. Dessuten har "Aand" fått en hel firedel, som gir en noe større betoning. De ulike harmoniseringene er hele tida holdt i samme stil som LM1890. På denne tid hadde imidlertid restaureringsbevegelsen begynt å gjøre seg gjeldende, og de nye harmoniseringene, som i aller første takt av Kyrie⁵⁸ går snarere i denne retningen (dvs mot den såkalt "rene kirkestil") enn i harmonisk mer dristig retning.

Gloria er en "oppgradert versjon" av det i LM1890. Først har presten fått enda en ny alternativ intonasjonsformel ("Ære være osv"). Om denne skriver Fevang at "Dette alternativ dukker siden aldri opp, og det hadde derfor en levetid på bare ca 5 år. Om det likevel har vært brukt tidligere og/eller senere, er ukjent, men det er stor sannsynlighet for at det har vært benyttet også utover LM1920s levetid. Forvirringen var som kjent stor på denne tiden."⁵⁹ Likheten med intonasjonen til Rolf Karlsens Gloria (se nedenfor) er imidlertid så stor at det er fristende å hevde at Karlsen – bevisst eller ubevisst – har bygget videre på denne i sitt Gloria, som vi altså bruker i dag. I så fall kan vi kanskje si at den intonasjonen som ble borte allerede i G1925, gjenoppsto i ny skikkelse og overtok da de to gjenværende fra 1925 forsvant ut i 1977. Opphavsmannen er trolig å finne i komiteen av 1916, dvs Hvidsten, Søraas eller P Lindeman. Det må vel sies å være en variant av det tredje, som er Lindemans hovedalternativ i LM1890, i det forskjellen mellom de to kun består i at første takt er invertert. Det at en ikke går lenger når en vil lage noe nytt, viser vel igjen hvor sterkt Lindeman sto. Alle de tre alternative intonasjonene har samme rytme, med Lindemanske punkteringer. Når det gjelder

⁵⁷ Flatø op cit s.156

⁵⁸ Til sammenlikning er Lindemans harmonisering fra LM1890 tatt med i andre linjes første takt

⁵⁹ Fevang op cit s.101

menighetssvaret, er betoningen på ”Og”, som er merkbar i 1890-versjonen, fjernet ved at halvnoten er erstattet med firedelspause og firedelsnote. Teksten var revidert i forbindelse med AB1920, fra tidligere ”...i Menneskene en velbehagelighet” til ”...i mennesker Guds velbehag”. Dette har ført til at svaret har blitt en takt kortere. Lindemans melodi og harmonisering er imidlertid stort sett beholdt.

I en overgang til Gloria kan her ogsaa indflettes en melodistrofe av en dertil skikket salme, som f. eks.:

4. Ære være.* (Gloria.)

Presten synger (siger):

Eller:

Eller:

Æ - re væ - re Gud i det høi - e - stel!
 Æ - ra ve - re Gud i det høg - stel!

*) I fastetiden kan „Ære være“ falde bort.

Figur 5 LM 1920: Det musikalske nådetilsagn og intonasjon til Gloria

På de store høytidene skulle deretter synges salmen ”Alene Gud i himmerik” (hele salmen, ikke bare v 2-4, som i Gloria IV i GB). Denne melodien bygger på Gloria I i GR, og er i den formen vi bruker i dag, tilpasset av N Decius 1523⁶⁰. Fra 1920 til LR/KNK kom i 1926, sang man imidlertid Lindemans utjevne versjon i LS⁶¹. Dette er en rest etter salmemessen, som vi fremdeles har som gjeldende ordning i dag. Etter dette igjen kunne man fremføre ”hymnen ’Ære være Gud i det høieste’ osv som korsang”⁶². Det står ingen noter eller henvisning til noter i verken LM1920 eller i AB1920 (der står bare teksten), så det er ikke helt klart hva dette dreier seg om. Men på s232-33 i G1925 dukker det opp en slik kor-hymne av Otto Winter-hjelm. Det må sikkert være den det siktes til. I alle fall virker dette som smør på flesk da Gloria-teksten kommer to ganger rett etter hverandre, med en gloria-salme imellom.⁶³

Nytt i LM1920 er at overganger mellom Kyrie og Gloria er notert. Det viser for det første at en var bevisst på at Kyrie og Gloria skulle henge sammen. Dernest viser det at man ikke ønsket å overlate overgangen til den enkelte organists kreativitet og evner som liturgisk improvisator⁶⁴. Man har heller ikke nøydt seg med å trykke én overgang: ”Det musikalske nådetilsagnet” dukker her opp for første gang: Et sitat fra salmen ”Gud er nådig, han vil ikke”

⁶⁰ NoS 263

⁶¹ LK1877 nr 6

⁶² Dvs Gloria med Laudamus

⁶³ Men i senere tid er det i visse kretser tatt til orde for å utvide Gloria til hele lovsangs-avdelinger. Begrunnelsen skal være at menigheten trenger tid på å komme i den rette lovsangs-stemningen, jf Tove R Skaar: ”Inn i tilbedelsen. Den nye lovsangstradisjonen” Verbum 2007, s.123f

⁶⁴ Ennå i dag, da organisttjenesten er pålagt ved lov, og de fleste organister har musikkutdannelse, er det ingen selvfølge at organisten improviserer slike overganger. På 1920-tallet var Musik-konservatoriet bare 40 år gammelt, og hadde ikke rukket å utdanne så svært mange organister, og enda færre kunne ha hatt råd til å la seg utdanne i utlandet. Vi kan derfor anta at flesteparten av de om lag 700 organistene (jf Anna Lindhjems oversikt i Arne J Solhaug: ”Fra organist til kantor. Utviklingen av en ny kirkemusiker-identitet”, Verbum 2002, s.30) i tjeneste i Norge nok kunne ha behov for slike noterte overganger. På den annen side vet vi at organistene på 1800-tallet (og sikkert et stykke ut på 1900-tallet også) kunne være nokså friske i utformingen av koralakkompagnementet (jf ibid s19ff) og at det kirkemusikalske i stor grad var motivert ut fra å bidra til enhetlig og samstemt kirkesang. Slike overganger kan derfor godt ha kommet inn som et forsøk på å begrense organistenes kreativitet og å få også overgangene i en ”kirkelig form”.

flettes inn i overgangen mellom Kyrie og Gloria. Rubrikken sier om dette at ”*I en overgang til Gloria kan her ogsaa indflettes en melodistrofe av en dertil skikket salme, som for eksempel.*” hvorpå overgangen med sitatet fra ”Gud er naadig” følger. Vi kan vel anta at dette er tatt med fordi det allerede var en etablert og i noen grad utbredt skikk blant organister. Dessuten må det henge sammen med en forståelse av Kyrie som en syndsbejennelse eller som sammenhengende med syndsbejennelsen.⁶⁵

Trosbejennelsen er i AB1920 forutsatt lest, enten av presten, hvorpå menigheten synger Amen, eller av prest og menighet i fellesskap. I så fall framsies også Amen. Rubrikken angir at ”*Undertiden, dog ikke paa de store høitider, kan det istedenfor fremsigelsen av trosbejendelsen synges en trosbejendessalme som 'Vi tror og trøster paa én Gud'*”⁶⁶. Videre: ”*Her kan indføies en kirkelig hymne utført som korsang*”. AB spesifiserer ikke noen bestemt hymne, men LM 1920 har et trefoldig Amen etter trosbejennelsen, og etter det skal det på de store høytidene fortsettes med Halleluja fra Lindemans ”4 kirkelige Korsange”.⁶⁷ Dette gis også i en forkortet, lettere form, formodentlig utarbeidet av komiteen. Dette Halleluja forekommer nemlig ikke i LM1890, og heller ikke i AB1889 eller C1891. Det er heller ikke tenkt brukt på denne plassen, da det originalt har tittelen ”Efter velsignelsen”. I forhold til LM1890, er Amen lett omharmonisert. Dette har sikkert sammenheng med at LM1890 følger originalutgaven for SSAB, mens LM1920 følger en senere SATB-utgave. I AB1920 får menigheten for første gang en rolle i den alminnelige kirkebønnen, og det blir spesifisert at menigheten skal synges svarene. Teksten i første forbønnsvar er: ”*Dig være ære i evighet*”. I de påfølgende svarene er det ”*Herre, hør vår bønn*” fire ganger, siste gang med Amen til slutt. Komiteen har ikke nøydt seg med bare én serie med forbønnsvar, men har gitt til beste to ulike musikalske utforminger. Ingen av disse finner vi forelegg for i de tidligere liturgiske bøkene. Vi kan nok argumentere for at ”*Herre, hør vor bøn*” i første serie likner ”*Og med din Aand*” i LM1890. Eiendommelig for seriene er at svarene ikke har samme musikk selv om teksten er den samme. En har tydeligvis søkt å øke intensiteten i svarene utover i bønne ved å høyne toneleiet. Serie I har to like ”*Herre, hør vor bøn*” etter ”*Dig være ære...*”, dog med litt forskjellig harmonisering. Det tredje er heist diatonisk en stor ters opp, mens det siste er et musikalsk mot-tema til det forrige svaret der ”*Hør vor bøn*” består av tre halvnoter i synkende rekkefølge, mot stigende i de forrige. Det framstår på en måte som en speilvendning av de foregående svarene. Amen er det samme som i Litaniet uten opptakt. Den andre serien lager stigningen ved å heve svaret kromatisk et halvt trinn hver gang. Det starter første gang i F-dur og ender siste gang i A-dur. Amen her er ganske enkelt to a-er harmonisert som en plagal kadens. Svarene i serie II ser ut til å være laget av serie I sine siste svar. ”*Dig være ære...*” er bi begge serier satt i daktylisk rytme, som gir trykket på ”*Dig*”, ”*Æ-re*” og ”*E-ighet*”, som må sies å være ganske naturlig. Hvorfor dette svaret i serie I er notert med åttedeler og firedeler, kan en lure på, da det neppe kan være ment at det skal spilles og synges dobbelt så fort som de øvrige svarene. De andre svarene er i begge serier utformet slik at trykket kommer på ”*hør*”, som muligens kan virke litt vel insisterende, særlig sammen med den nevnte intensitetsøkningen, nesten som om en skulle ha sagt ”*Ja, men så hør, da!*”.

---

⁶⁵ Denne forståelsen av Kyrie var utbredt på den tiden, og kan avleses for eksempel av at U1883 har et nådetilsagn i form av et evangelisk svar med skriftord etter Kyrie og at Kyrie er betegnet 3b, der 3a er syndsbejennelsen (Fæhn 1963 op cit s.80). I dag er forståelsen at Kyrie eleison er et mer allment bønnerop til Herren (Kyrie), dvs Jesus, om hjelp og barmhjertighet, jf Holter 2008 op cit s.61, Ellingsen op cit s.55ff

⁶⁶ LR 32, NoS 230

⁶⁷ Norsk Musikforlags samling av blandede kor nr 55, nr 1: ”*Efter velsignelsen*”(!)

13. Den almindelige kirkebøn.

I. II.

Evige, barmhjertige Gud! Vi takker dig for alle dine velgjerninger mot os! Du giver daglig brød, du giver glæde og gode dage, du opdrager os ved trængsel og kors for dit rike. Du har givet os dit hellige ord, du har kaldt os til at have hjemme i din kirke paa jorden, og sat os et evig maal hos dig!

Evige, almægtige Gud! Vi takker dig og priser dit hellige navn, ti du er god, og din miskundhet varer til evig tid. Du har skapt os og opholder os, du har forløst os og helliggjør os, du giver vort legeme brød og sjælen frelse og salighet, du tager bort vore synders byrde og traster os i al vor sorg, og giver langt overlødigere end vi forstaar at bede om!

Menigheten enten:

Dig væ-re æ-re i e-vig-helt

Eller:

Dig væ-re æ-re i e-vig-helt

Presten:

Nu beder vi dig i vor Herre Jesu navn: Se naadig til din kristne kirke, bevar den og hellige den i din sandhet. Lad dit ord blive forkyndt klart og rent og dine sakramenter blive brukt rettelig. Giv din kirke retskafne tjenere, som baade lærer vel og lever vel. Driv arbeidere ut i din høst, og luk op troens dør for alle hedninger og for Israels folk. Tænk i barmhjertighet paa dem som staar dit ord imot, og giv dem omvendelse til livet!

Herre Gud, vi er ringere end al den miskundhet og trofasthet som du har vist mot os. Vi har syndet mot dig og været u lydige mot dine bud, og har ikke æret dit navn i verden som vi skulde. Men vi beder dig for Jesu Kristi skyld, forlat os alle vore synder og rens os fra al uretfærdighet, og giv os din Hellige Aand, saa vi kan vandre i hellighet for dit ansigt og strække os efter det som er foran!

Menigheten:

Her-re, hør vor bøn!

Eller:

Her-re, hør vor bøn!

*) Det alternativ som vælges, bør bruges til begge bønner.

13

Figur 6 LM1920 - forbønssvar

AB 1889 sier at Litaniet *kan* brukes i stedet for den alminnelige kirkebønnen i fastetiden (og på bededagen og Langfredag). AB1920 sier at det *helst* brukes disse dagene. Det har imidlertid gjennomgått vesentlige endringer i revisjonen 1915-20.⁶⁸ I forhold til LK1877, er vers 3 fjernet, og vers 4, 5 og 6 er språklig endret og komprimert fra 11 til 8 menighetssvar, Kyrie eleison etter O du Guds Lam er fjernet, og vers 8 (som i KNK heter vers 10) skal nå bare brukes på bededag (som ble flyttet fra påsketida til nåværende plass på høsten). AB1920 og LM1920 forutsetter at presten skal *lese* sin del mens menigheten skal svare syngende. Dette gir unektelig dialogen et noe uferdig preg. LR og KNK har da også, som vi skal se, musikk til hele Litaniet. Musikalsk sett har komiteen endret en del, delvis på grunn av den nye språklige utformingen, og delvis for å bedre tekstdeklamasjonen. Harmoniseringen fra LK1877 er noe endret. Allerede de første akkordene (til "Ky-ri") – Ab dur fulgt av fm⁶/Ab – er nå endret til en åpen Ess fulgt av B dur, en endring som godt kan skyldes impulser fra reformbevegelsen, som så smått begynte å gjøre seg gjeldende også her i landet på den tiden.⁶⁹ Men i det store og hele blir Lindemans harmoniske stil beholdt, for eksempel de frygiske kadensene på "eleison" og de høye ledetonene. Forkortelsen av teksten i siste linje av annet vers ("Herre gud, hellig Aand, sand Trøstermand..." var blitt til "Herre Guds Aand, vor trøster...") har gjort verset roligere i framdriften. I vers 9 (som tilsvarer LK1877: v7) er taktinndelingen endret slik at trykket nå kommer på "lam" og "syn-der" mot tidligere på "du" og "Syn-der", en opplagt forbedring. Menighetssvarene innledes stadig med to korte noter, slik at betoningen kommer på "kjæ-re". Avslutningen er endret tilsvarende: Trykket er nå på "røst" og "for" mot tidligere "lad", "kom-me" og "dig". Alle disse endringene oppnår man ved så å si å flytte taktstrekene to firedelsnoter til høyre. Strofesluttene er da halvnoter i stedet for som hos Lindeman firedeler eller åttedeler fulgt av åttedelspauser. Dette gir i tillegg til bedre skandering, roligere overganger mellom strofene. Mens LK1877 forutsatte enten to kor

⁶⁸ Flatø op cit s.161

⁶⁹ Thomas Laubs koralbok "Dansk kirkesang" kom ut i 1918 (Holter 2008 op cit s.349)

i vekselsang, som i den fullstendige versjonen, eller at menigheten synger hele v1-3 og 7-8, sier LM1920 at disse delene kan synges av enten bare menigheten eller av prest og menighet i vekselsang. Vekselsangen mellom prest og menighet er ny i forhold til LK1877. ”Nytt” er også at Litaniet har fått nynorsk tekst.⁷⁰ Dette har imidlertid ikke fått noen musikalske konsekvenser. I stedet er oversettelsen tilpasset til musikken, for eksempel i v2: ”*ver naadig, miskunna oss*” mot bokmål ”*miskunde dig over oss*”.

Nattverddelen av høymessen hadde nylig vært revidert – se ovenfor – men det hadde blitt møtt med til dels sterk kritikk.⁷¹ Nattverdliturgien i AB1920 er derfor ikke en ren blåkopi av N1914. Musikalsk sett er følgende det viktigste:

I prefasjonsdialogen er det innledende ”*Herren være med eder*” ”*Og med din aand*” borte, slik at den nå begynner med ”*Løft eders hjerter til Herren*”. Svaret ”*Vi løfter vore hjerter til Herren*” er senket en hel kvart i forhold til MB1914 og omharmonisert. ”*Lad os takke Herren, vor Gud*” er gjort litt om for å komme opp til A-dur igjen, og likner nå på versjonen i C1891. Svaret ”*Det er værdig og ret*” er beholdt mer eller mindre i Cappelens versjon fra 1914. LM1920 har ikke noter til orgelakkompagnement av prestens replikker i prefasjonsdialogen eller selve prefasjonen. Det er altså forutsatt at prestens messesang ikke skal akkompagneres. Det er ikke før i G1925 vi ser noter til orgelakkompagnement av prestens messesang. Orgelakkompagnement til messesang synes det for øvrig å ha vært delte meninger om på denne tida.⁷²

Sanctus er det samme som i AB1889/LM1890 og MB1914, men er litt endret. Igjen endres det delvis for å følge den nye teksten - ”...er Herren Sebaot” i stedet for ”...er den Herre Sebaot” - og dels for å bedre tekstdeklamasjonen – ”al jorden er fuld av hans ære” og ”...i det høieste” har nå fått mer naturlig deklamasjon. Cappelens harmonisering er stort sett beholdt, men komiteen har tydeligvis ikke likt grunntone og ledetone i samme akkord, så på de stedene hvor slikt inntraff, for eksempel på ”Sebaot”, har den revidert harmoniseringen.

---

⁷⁰ Det var nytt i forhold til salmebøker og koralbøker, men nynorsk TB og AB var blitt autorisert i 1907 (Holter 2008 op cit s.325).

⁷¹ Fæhn 1963 op cit s.98

⁷² Harald Herresthal: ”*Arild Sandvold - Vår fremste kirkemusiker. Et minneskrift i anledning 100-årsdagen*”. Norsk Musikforlag, 1995, s.44

han ved hvem eng-le - ne lov - syn - ger din her - lig - het,
ho - nom' høg - lo - var eng - la - ne din her - leg - dom,
og din me - nig - het i him - me - len og paa jor - den
og di kyr - kja i him - me - len og paa jor - di
med sam - stem - nig ju - bel pri - ser dit navn. Med dem vil
pri - sar nam - net ditt med sam - røy - sta lov - - song. Med dem vil
og - saa vi for - e - ne vo - re røy - ster og til - be - den - de si - ge:
me og blan - da vaa - re røy - ster og til - be - da og se - gjå:

Menigheten:
Hel - lig, hel - lig, hel - lig er Her - ren Se - ba - ot,
Hei - lag, hei - lag, hei - lag er Her - ren Se - ba - ot,
al jor - den er full av hans æ - re! Ho - si -
all jor - di er full av hans æ - ral Ho - si -
an - na i det høi - e - ste! Vel - sig - net vær - re han som
an - na i det høg - ste! Vel - sig - na vær - re han som

kom - mer i Her - rens navn! Ho - si - an - na i det høi - e - ste!
kjem i Her - rens navn! Ho - si - an - na i det høg - ste!
Dæmpet spil, mens nadverdgiesterne gaar op til alteret.

16. Nadverdbøn og Fadervor.

Presten:
Vi takker dig, Herre Jesus Kristus,
vi velsigner dit navn, du Guds
enbaarne Søn, vor Frelser. Dig være
ære for kjærligheten som er sterkere
end døden. Vi beder dig, giv os som
kommer til dit bord for at mottage dit
legeme og blod, at træde frem for dit
ansigt med ydmyge og sanddru hjerter.
Foren os med dig som grenene med
vintræet, lær os at elske hverandre som
du har elsket os, og giv os med hele
den hellige kirke at have trøst og
glæde i dig!
O du Guds lam, som bar verdens
synder,
Miskunde dig over os!
O du Guds lam, som bar verdens synder,
Du give os din fred!

Presten:
Me takkar deg, Herre Jesus Kristus,
me velsignar ditt namn, du Guds
einborne Son, vaar Frelsar. Deg vere
æra for kjærleiken som er sterkare enn
dauden. Me beder deg, gjev oss som
kjem til ditt bord og vil taka imot din
likam og ditt blod, at me kann koma
fram for di aasyn med audmjuke og
ærlige hjarto. Sameina oss med deg
som greinene med vintreet, lær oss aa
elska kvarandre som du hev elska oss,
og gjev oss at me med heile den
heilage kyrkja kann hava trøyst og
gleda i deg!
AA du Guds lamb, som bar heimsens
synder,
Ver naadig, miskunna oss!
Aa du Guds lamb, som bar heimsens
synder,
Du gjeve oss din fred!

Menigheten:
A - - - men.

Figur 7 LM1920 - Sanctus

N1914 introduserte Agnus Dei i nattverdliturgien, enten lest av presten eller sunget i vekselang mellom prest og menighet. Denne ordningen er beholdt i LM1920. I MB1914 er prestens replikker uakkompagnerte, mens i LM1920 er også de utsatt i firstemmig sats, som må sikte på orgelakkompagnement på samme måte som i Litaniets avsluttende del. Det siste "Du give os din fred" og "Amen" er i LM1920 tatt direkte fra Litaniet (men ett trinn høyere), men siden Litaniet er endret siden 1914, får "Du give os fred" en annen melodi enn i MB1914 (mer lik den vi kjenner fra NoS 951).

Graduale 1925

Det musikalske underlaget for høymessen var ikke komplett med LM1920. AB1920 foreskriver nemlig at presten "synger (siger) dagens kollekt".⁷³ Kollektbønnene var nemlig revidert i forbindelse med TB1918,⁷⁴ og denne revisjonen var en hovedgrunn til at en trengte ny messebok – C1891 var med de reviderte kollektbønnene blitt ubrukelig⁷⁵. I forhold til dagens høymesse, er det slående hvor stor vekt messebøkene L1870, C1891 og G1925 legger på messetonene for kollektbønnene og epistel/evangelium.⁷⁶ Ca 170 av 238 sider i G1925 utgjøres av kollektbønner. Vi skal imidlertid ikke konsentrere oss om dem, men om det som har med ordinarieleddene å gjøre.⁷⁷

G1925 er utarbeidet av Ole Mørk Sandvik, med bistand av Per Steenberg, "etter oppdrag av kirkedepartementet".⁷⁸ Innledningen (s11-30) er en viktig, om enn ikke alltid helt klar⁷⁹, kilde

⁷³ AB1920, s5

⁷⁴ Ellingsen op cit s62

⁷⁵ Jf forordet i G1925, der Sandvik skriver at en ny messebok "blev nødvendig ved de nye kollekter m.m."

⁷⁶ I H77 er formlene for kollektbønnene og notasjonen av dem kraftig forenklet, og siden AB1920 er det foreskrevet at tekstene skal leses.

⁷⁷ Jørn Fevang presenterer hele G1925 utførlig i Fevang op cit.

⁷⁸ G1925, forordet

til informasjon om gudstjenestemusikkens opprinnelse. Siden G1925 først og fremst er prestens bok, og forutsetter at LM1920 er til stede i kirken, bringer den ikke alle ordinarieleddene, men bare de der presten har en rolle. Kyrie er derfor ikke med. Det første etter innledningen, er derfor

Gloria

Allerede her ser vi at det er tilrettelagt for orgelakkompagnement til prestens messesang. To alternative intonasjoner er beholdt – de to fra LM1890 og C1891. Harmoniseringene og orgelakkompagnementene i G1925 er av Per Steenberg, ifølge tittelbladet og forordet. G1925 bringer to versjoner av menighetssvaret. Den første er som i LM1920, men med litt endret harmonisering. Den andre er en blåkopi av LM1890-versjonen, men med den nye teksten. Det kan kanskje indikere at en ikke var helt fornøyd med utformingen i LM1920. 8-delene i nest siste takt gjør at Gloria må utføres i et langsomt tempo (ikke mye over 60 slag på fjerdedelen). Ellers vil slutten virke masete. Den alternative versjonen kan derfor kanskje være et forsøk på å legge til rette for et noe høyere tempo i Gloria enn hva som hadde vært vanlig. Harmoniseringene av alternativ 1 er trolig av Eyvind Alnæs, ifølge et brev fra Sandvik til kirkedepartementet,⁸⁰ og har dermed antakelig foreligget før arbeidet med G1925 tok til, siden det er Per Steenberg som ellers står for harmoniseringene i boka. Alternativ 2 er altså Lindemans harmonisering.

AB 1920 foreskriver⁸¹ som nevnt ovenfor at man på de store høytidene som Gloria først synger vanlig Gloria, deretter salmen ”Alene Gud i himmerik”, som er en metrisk gjendiktet versjon av Gloria med Laudamus, eventuelt de tre første versene av ”O store Gud, vi lover dig”, som er en metrisk gjendiktet versjon av Te Deum. Etter dette igjen, kan man synges det fullstendige Gloria med Laudamus som korsang. Den korsangen man henviser til, må være ”Ære være Gud i det høieste!” av Otto Winter-Hjelm, som er tatt med på s232-33⁸². Dette er helt i stilen til den øvrige liturgiske musikken, men nok med en smule mer romantisk patos og djervhet, som for eksempel foredragsangivelsene indikerer og som den nokså kraftige rytmen gir. Interessant er det at han fletter inn den vanlige melodien til Agnus Dei der ”O du Guds lam” forekommer i Laudamus-teksten. Med alt dette utført på samme dag, skulle man ha fått en solid dose lovsang – Gloria-teksten kan altså komme tre ganger etter hverandre, hvor den midterste er en gjendiktning⁸³

G1925 har ikke noe om forbønnen. Det neste vi skal se på, er derfor:

Nattverdlovprisningen – Prefasjon og Sanctus.

Her har det skjedd ting siden 1920. LM 1920 har, som vi så ovenfor, ett Sanctus – det fra LM1890/MB1914, litt endret. G1925 bringer flere Sanctus:

- a) ”Præfationen I” Dette er versjonen fra LM1920, men ytterligere tilpasset og modifisert. Når det gjelder prefasjonsdialogen og prefasjonen, har Per Steenberg gjort noen små endringer i harmoniseringen, som gjør dissonansene mindre påtrengende, altså små skritt i retning av den såkalte ”rene kirkestil”⁸⁴. Prestens replikker og også

---

⁷⁹ Fevang op cit s.66

⁸⁰ Ibid s.102

⁸¹ B Paa de store høitider, s29-31

⁸² Nettopp en slik ordning er utskrevet i ”*Liturgisk musikk til minnegudstjenester – på 900-års-jubileet Olsok 1930*” s6-8.

⁸³ Denne fordoblingen ble fjernet i H1977, da adgangen til å synges korhymne på dette stedet i gudstjenesten, ble tatt ut. Samtidig ble v1 av ”Alene Gud” sløffet på dette stedet, da teksten i v1 tilsvarer Gloria. V2-4, som tilsvarer Laudamus, ble derimot beholdt.

⁸⁴ Dvs. etter prinsippene fra 1500-tallets kor-behandling i enkel sats. Thomas Laub var en foregangsmann i Norden for denne måten å harmonisere kirkemusikk på. (Holter 2008 op cit s.351)

selve prefasjonen har som alt annet i G1925 fått orgelakkompagnement. Sanctus har, overraskende nok, blitt vesentlig endret, også når det gjelder melodien. Og denne gang er det ikke ny tekst som er grunnen til endringene, men tydeligvis tekstdeklamasjon og harmonisk smak. Sandvik sier i forordet: ”På grunnlag av den originale sanctus og Bachs utforming har Steenberg tilpasset melodien saa den kommer mer til sin rett også ved den endrede tekst (’er Herren Zebaoth’ istf. ’er den Herre Zebaoth’) og fått en naturligere deklamation av ’er full av hans ære’.” Her ser vi at det er Per Steenberg som er mannen bak endringene. Hvorfor Sandvik sammenlikner med versjonen i LM1890 og ikke i LM1920 er et åpent spørsmål. Fevang har kommentert dette⁸⁵ og konkluderer med at i forhold til LM1890 må G1925 sies å være en mer vellykket form hva gjelder tekstdeklamasjonen. Versjonen i LM1920 kan vel sies å være et skritt på veien. I forhold til LM1920-versjonen må G1925-versjonen sies å ha fått et enda bedre forhold mellom betoningen av ”jor-den” og ”fuld”. Ved denne setningen er melodien endret betydelig – begynnelsestonen er for eksempel endret fra A i LM1920 til H i G1925. Ordet ”høieste” har fått mindre trykk på siste stavelse, noe som nok må sies å være heldig. Derimot kan en nok stille spørsmål ved om den nye utformingen av ”Velsignet være han som kommer” er mer vellykket i G1925. Punkteringen i ”Velsignet” fulgt av kvintspranget opp til ”være” må sies å være en større sanglig utfordring for menigheten enn den roligere utformingen i LM1920. ”Være” får dessuten av samme årsak en unaturlig sterk betoning i forhold til ”Velsignet”. Tilsvarende forhold er jevnere i LM1920-versjonen. Dette var kanskje prisen Steenberg måtte betale for forbedringen av ”høieste” når han ikke var villig til å røre firetakten. Alle disse endringene på kort tid – først i 1920, og deretter igjen i 1925 – må sikkert ha skapt vanskeligheter for menighetene. Fevang skriver da også at det i de påfølgende årene kom ønsker om at LM1890-formen måtte gjeninnføres, og at Steenberg så seg nødt til å skrive et brev til kirkedepartementet for å forsvare sin versjon.⁸⁶ I og med at melodien noen steder er endret, har Steenberg naturlig nok også måttet endre harmoniseringen. Det går stort sett i retning av færre dissonanser og flere treklanger.

The image shows a musical score for the Sanctus. It consists of two systems of music. The first system is for a vocal part (soprano or alto) and piano accompaniment. The vocal line is in G major (one sharp) and 4/4 time. The lyrics are: "vi for-e-ne vo-re rø-ster og til-be-den-de si-ge:". The piano accompaniment features a steady bass line and chords in the right hand. The second system is for a piano solo, labeled "MENIGHETEN:". The lyrics are: "Hel-lig, hel-lig, hel-lig er Her-ren Se-ba-ot, al jor-den er". The piano part is in the same key and time signature, with a more active and rhythmic accompaniment.

⁸⁵ Fevang op cit s.111

⁸⁶ Ibid.

Figur 8 G1925: Sanctus I

- b) Men G1925 brakte ikke bare en nyutforming av det gamle Sanctus. Sandvik bringer en helt ny versjon av nattverdlovprisningen: "Præfationen II". Han skriver i forordet at "Den vanlige melodi til nadverdlovprisningen har den feil at den blir kollekten en gang til. Jeg har derfor til fritt valg tatt med en gammel vakker tone som i århundreder har lydt til 'vere dignum'" Litt senere oppgir han at Per Steenberg har komponert et "Hellig som passer til præfationen." Han må sikkert også ha laget musikken til prefasjonsdialogen. Menighetens første svar – "Vi løfter..." – har her melodien til prestens første intonasjon i versjon I – "Løft eders hjerter...". Ellers ser dette ut til å være nykomponert for anledningen. Steenbergs Sanctus er en av de få melodiene fra G1925 som har overlevd helt til våre dager (se nedenfor). Melodien til prefasjon II er en annen – den er i dag den eneste som er i bruk i Dnk. Dette skulle være et sterkt vitnesbyrd om hvilken vinning det var å ta inn dette andre alternativet til nattverdlovprisning i G1925.

Figur 9 G1925: Sanctus II

- c) Sandvik skriver i forordet til G1925 at "Ved mange tilfelle kunde Bachs harmonisering være god å ta til for norske kor; jeg har derfor lagt norsk tekst under; se tillegget."⁸⁷

⁸⁷ G1925 s.22

Slår man opp i tillegget, ser man ikke bare Bachs versjon med norsk tekst (s230), men også et Sanctus av Wilhelm Huus-Hansen (s229-30) og ”Det gamle Sanctus”, harmonisert av Steenberg (s231). Huus-Hansens Sanctus er tydelig nok en bearbeidelse av det såkalte ”Gamle Sanctus”. Opprinnelsen til dette er altså, som vi har sett, Sanctus XVII i GR. Det gamle Sanctus er bare satt ut med latinsk tekst, og er der tydeligvis bare som dokumentasjon. Sandvik anbefaler Bachs versjon for kor. Det er uklart i hvilke tilfelle korene skulle bruke denne. AB1920 forutsetter nemlig at det ikke skal være nattverd på de store høytidene. Agendene for høymessene til Olsok-jubileet i 1930 har heller ikke noen nattverd-liturgi. Siden melodien er annerledes enn versjonene vi har sett på hittil, og dertil går helt opp på F” flere steder, er det trolig ikke ment at noen menighet skal synge dette. Huus-Hansens Sanctus hører vi ikke mer til. Det henvises ikke til det i noen senere liturgiske hefter heller – allerede i LM1934 er det borte, så selv om det teoretisk lever videre i G1925 inntil det blir avløst i 1977, så har det neppe blitt særlig mye brukt, om i det hele tatt.

Agnus Dei kan som nevnt ovenfor leses av presten hvorpå menigheten svarer ”Amen”, eller det kan synges i vekselsang mellom prest og menighet. Det kommer altså før Fadervår og innstiftelsesordene, en rekkefølge som er ukjent i norsk høymessehistorie.⁸⁸ I forhold til LM1920 har Steenberg omharmonisert prestens replikker og gjort notasjonen mer orgelmessig (lengre noteverdier, ikke note mot note som i LM1920). Amen er nytt – det må være gjort av Steenberg. Det er like langt som det tidligere, og det har en rytme som stopper opp før siste tone. Det er derfor slett ikke opplagt hvorfor det gamle Amen, som også var tatt fra Litaniet, her er skiftet ut.

Med dette forlater vi G1925; vi skal bare bemerke at G1925 også har nynorskversjoner, men de kom i egen utgave, ikke med dobbelt sett tekst og stikknoter/-buer eller egne systemer innimellom som i LM1920. Situasjonen for de liturgiske bøkene var nå slik som det framgår av G1925: ”I hver kirke hvor der er orgel, skal der ved orglet være: 1. Salmebok, 2. Koralbok, 3. Alterbok, 4. Liturgisk musikk 5. Graduale (Messebok).”⁸⁹ Som vi har sett, hadde det blitt betydelige avvik mellom LM1920 og G1925 (pkt 4 og 5 ovenfor). Det var derfor behov for en ny utgave av Liturgisk musikk. Men før vi kommer så langt, skal vi en kort tur innom Landstads reviderte salmebok (LR) og tilhørende koralbok (KNK), som etter mye om og men var kommet ut i 1926. Her finner vi Litaniet på nr 49 og 50 (LR)/147 og 148 (KNK). Det er ikke veldig mye å si om dette. Det er hevet en tone til d-moll, tekstlig er det samme versjon som i LM1920, men harmonisk er det tilbake til Lindeman. I KNK er det nemlig Eyvind Alnæs som er ansvarlig for harmoniseringen,⁹⁰ og han var romantisk anlagt, og ingen tilhenger av den rene ”kirkestil”⁹¹. Det er nå kommet en egen nynorsk versjon med noen musikalske avvik fra bokmålsversjonen⁹², for eksempel i første vers, der nynorsk har ”Heilag Ande” i stedet for bokmål ”Hellig Ånd”. Dette har fått den konsekvensen at på nynorsk er trykket på ”Her-re, Heilag Ande, mis-kun-na oss”, mens bokmålsversjonen har trykket på ”Herre Hel-lig Ånd, miskunne deg”.

Liturgisk musikk til høimessen 1934

Dette ble som nevnt utarbeidet fordi det var enkelte uoverensstemmelser mellom LM1920 og G1925. Det er tilrettelagt av W Huus-Hansen med bistand av Per Steenberg ”etter prinsippene

⁸⁸ Fæhn 1963 op cit s.96

⁸⁹ G1925:6 (vis a vis innholdsfortegnelsen). Salme- og koralbok kom riktignok ikke før i 1926, men var autorisert i 1924.

⁹⁰ KNK: Forordet

⁹¹ Holter 2008 op cit s.350

⁹² I typisk språkpolitisk kompromiss-stil kommer bokmålsversjonen først i LR mens nynorskversjonen kommer først i KNK

for den rene kirkestil". Huus-Hansen skriver i forordet at det er utarbeidet "etter det utkast som Liturgisk nevnd har utarbeidet vesentlig på grunnlag av *Graduales melodiformer*." Den liturgiske nevnd som det henvises til, er Presteforeningens liturgiske nevnd, som var blitt opprettet i 1927.⁹³ Under forordet finner vi også gjengitt den kongelige resolusjonen som autoriserte heftet. Her heter det bl.a.: "Samtidig opheves den nugjeldende autorisasjon av 1. Liturgisk musikk hva angår høimessen og den ordinære aftensang. 2. *Graduale for følgende ledd: a) menighetens fortsettelse i Gloria, b) det alternative 'amen' etter kollektene, samt c) 'amen' etter nadverdbønnen.*" LM1920 viker altså for G1925, som på sin side også blir revidert på noen steder, selv om det bare er ni år gammelt. Vi skal se på de enkelte leddene i LM1934:

Kyrie er stadig fra litaniets første eller andre vers, og man har valgt å videreføre LM1920-versjonen nesten uforandret, bare på slutten av første vers har man gått tilbake til Lindemans skandering. Harmoniseringen er her som andre steder i LM1934 utført "etter prinsippene for den rene kirkestil", som det heter i forordet. Alnæs' "tilbake-til-Lindeman"-harmonisering fra KNK1926 har man ikke blitt med på. Fra og med AB1920 har nynorsk vært liturgisk språk, slik at all liturgisk musikk også har hatt nynorske versjoner. Til å begynne med ble nynorsken tilpasset musikken slik at det var mer eller mindre samme skandering på de to målførene. Fra og med G1925 ser vi at de nynorske tekstene blir med mer på sine egne premisser slik at musikken må tilpasses. Denne tendensen er tydelig i tredje linje i Kyrie I i LM1934, som har egen nynorsk-versjon tilsvarende Litaniet i KNK (jf ovenfor).

LM1934 fortsetter linjen fra LM1920 med "musikalsk nådetilsagn" for orgel mellom Kyrie og Gloria, riktignok "ad lib.", men siden Gloria nå er i G, er dette noe endret. Av en eller annen grunn er det gjort lengre – 10 takter og to melodisiteter mot 7 takter og ett sitat i LM1920.

Prestens intonasjon til Gloria er bare gjengitt med tekst, ikke noter. Det er fordi presten brukte G1925, mens LM1934 var for organisten. I G1925 er imidlertid disse intonasjonene som nevnt gitt med orgelakkompagnement, så det må ha vært intensjonen at intonasjonen skulle kunne akkompagneres. I G1925 står imidlertid Gloria i Ass. Hvis organisten da har tenkt både å bruke det musikalske nådetilsagnet og å akkompagnere Gloria, måtte han enten bruke "nådetilsagnet" fra LM1920 eller transponere orgelakkompagnementet fra G1925 til G og spille Gloria fra LM1934.

I LM1934 er Gloria dessuten ytterligere endret i forhold til G1925. Som nevnt har G1925 to Gloria-versjoner – LM1920-versjonen lett omharmonisert, og LM1890-versjonen med ny tekst. Jeg har antatt at grunnen måtte være at man ikke var helt fornøyd med tekstdeklamasjonen i LM1920-versjonen. At Gloria er ytterligere bearbeidet i LM1934, også denne gang tydeligvis med endring av tekstdeklamasjonen for øye, bekrefter vel denne antakelsen. Framdriften har blitt roligere, og ordet *vel*-behag har fått en bedre trykkfordeling (skandering) enn i de tidligere versjonene ("velbe-hag"). På nynorsk må forbedringen ha vært enda større (fra "menne-skje" til "men-neskje"). Harmoniseringen har tatt ytterligere et steg i retning den rene kirkestil: Det er nå bare i nest siste takt vi finner en dissonans. Ellers er det rene treklanger hele veien. På de store høytidene blir Gloria utvidet med "Alene Gud i himmerik" eller "O store Gud, vi lover dig", eventuelt fulgt av Winter-Hjelms korhymne "Ære være Gud i det høieste", som beskrevet ovenfor. Vi kan bare legge merke til at "Alene Gud" fra og med LR (1926) har fått restaurert melodi (samme som i NoS)

---

⁹³ Holter 2008 op cit s.232

4. GLORIA.⁴⁾ Presten synger (sier):

Ære være Gud i det høieste!

Æra vere Gud i det høgste!

Menigheten:

Figur 10: LM1934: Gloria

Trosbekjennelsen skal stadig leses som beskrevet ovenfor, og menigheten eventuelt synge 3 x Amen. Dette er et annet Amen enn i LM1920 (G1925 har ikke Credo siden presten ikke skal synge noe der). Det er derivert av Lindemans Amen til kollektbønnen fra LM1890/LM1920. Teksten er ”Amen, amen, amen” mot tidligere bare ”Amen” (uten at muligheten for å gjenta amen er antydnet i AB1920). Framdriften er roligere, som tillater et høyere tempo. Rubrikken nedenfor henviser som AB til ”en kirkelig hymne” som kan føyes inn etter amen. Mens LM1920 hadde Lindemans Halleluja trykket (og angitt som standard på de store høytidene), nøyer LM1934 seg med en uspesifikk henvisning, som, i hvert fall i teorien, gir organisten større valgmuligheter. Det nye Amen er imidlertid i Ass, mens det i LM1920 er i B. Lindemans Halleluja er også i B i LM1920. Det går imidlertid nokså høyt (F⁷), og det kan hende at erfaringene med kirkekorene fristet til å legge det hele ned en tone.

Musikken til forbønssvarene er ny. Den er laget av O M Sandvik og W Huus-Hansen⁹⁴. ”Deg være ære i evighet” ser ut til å være inspirert av første strofe av ”O Guds lam uskyldig”, mens ”Herre, hør vår bønn” vel er laget over versjon 1 av samme fra LM1920. Tekstdeklamasjonen i ”Herre, hør vår bønn” har nå blitt bedre, med lik vekt på ”Her-re” og ”hør”. Harmonisk sett ser vi her hva den rene kirkestilen innebærer: Note mot note, rene treklanger over alt, ingen dissonanser. Bassgangen får man til ved å variere mellom grunnstilling og tersstilling i treklangene.

8. EVANGELIET leses, hvorefter menigheten synger:

9. TROSBEKJENNELSE.

Menigheten:

er kan innføres en kirkelig hymne som passer for dagen, utført som korsang.

10. EVANGELIESALME.

11. PREKEN.

12. SALME.

13. DEN ALMINDELIGE KIRKEBØNN.

I. vige, barmhjertige Gud! Vi takker dig for alle dine velgjerninger mot oss! Du gir oss brød, du gir glede og gode dager, du prøver oss ved trengsel og kors for ditt rike. Du har gitt oss ditt hellige ord, da er kalt oss til å ha hjemme i din kirke på jorden, og satt oss et evig mål hos dig!

II. Evige, almektige Gud! Vi takker dig og priser ditt hellige navn, ti du er god, og din miskunnhet varer til evig tid. Du har skapt oss og oppholder oss, du har forløst oss og helliggjør oss, du gir vårt legeme brød og sjelen frelse og salighet, du tar bort våre synders byrde og trøster oss i all vår sorg, og gir langt overflødige enn vi forstår å be om!

Menigheten:

Presten:

Nu ber vi dig i vår Herre Jesu navn: Se nådig til din kristne kirke, bevar den og hellige den i din sannhet. La ditt ord bli forkynt klart og rent og dine sakramenter bli brukt rettelig. Gi din kirke rett-skapne tjenere, som både lærer vel og lever vel. Driv arbeidere ut i din høst, og lukk op troens dør for alle hedninger og for Israels folk. Tenk i barmhjertighet på dem som står ditt ord imot, og gi dem omvendelse til livet!

Herre Gud, vi er ringere enn all den miskunnhet og trofasthet som du har vist mot oss. Vi har syndet mot dig og vært utydelige mot dine bud, og har ikke ønsket ditt navn i verden som vi skulde. Men vi ber dig for Jesu Kristi skyld, forlat oss alle våre synder og rens oss fra all urettferdighet, og gi oss din Hellige Ånd, så vi kan vandre i hellighet for ditt ansikt og strekke oss etter det som er foran!

Menigheten:

Presten:

Hold din venende hånd over vårt folk og fedreland og over våre landsmenn i det tjørne og på havet. Bevar og velsign vår konge og hans hus, stortinget, kongens råd og all vår øvrighet. Vern våre hjem, velsign våre skoler og høiskoler, led vår ungdom på dine veier! Vær, o Gud, etter ditt løfte enkers forsvaret og farløses Fader. Gi alle syke og sorgfulle lindring og trøst, kom nådig de anfektede til hjelp, og dem som er i dødens nød. Vær deres styrke som lider trengsel for Jesu navns skyld. Gi et fredssommelig og lykkelig samliv, godt og tjenlig vær, rettsindige og kristelige råd til all vår gjerning!

Se, o Gud, i nåde til din kristne kirke, gjør den enig og sterk, veik op de sovende, før de adspredte tilbake, samle inn hedningenes fylde og Israels rest. Gi fred på jorden og fred i hjertene. Opphold med din almektige hånd all øvrighet, og sett den til en velsignelse for folkene. Ta i din nådige varetakt vårt kjære fedreland og våre landsmenn alle vegne, vår konge og hans hus, stortinget, kongens råd, og alle som har myndighet fra dig iblandt oss.

Menigheten:

Presten:

Ta denne din dyrekjøpte menighet i din varetakt. Hold ondt hørt fra oss og Bo i våre hjem med din kjærlighet og fred. Velsign okteskrabet og vern om dets hellige

Figur 11 LM1934: Forbønssvar

⁹⁴ Holter 2008 op cit s.232

Om prefasjon og Sanctus er det ikke mye å si: Melodi, tekst og toneleie er det samme som i G1925. Det eneste som har skjedd, er at harmoniseringen er endret i ”renere” retning: Septimene er nesten helt fjernet, og andre dissonanser er også redusert i antall. Til og med sitt eget Sanctus fra G1925 har Steenberg endret harmonien på. Det har fått en litt mer modal karakter ved innføringen av høyt sjette trinn på ”Hosianna”, og har ellers fått flere rene treklanger.

Agnus Dei har også samme melodi, tekst og toneleie som i LM1920, og er på samme måte som Sanctus, omharmonisert. Amen har av en eller annen grunn fått tilbake opptakten fra LK1877 (Litaniet) som ble fjernet i LM1920. Det er fremdeles forutsatt at den sungne versjonen er en vekselsang mellom prest og menighet. Alternativet er som før at presten leser og menigheten svarer (syngende) Amen (samme som i det sungne).

Med dette var liturgirevisjonen fra 1920 ført til ende. Ja, LM 1934 markerer egentlig slutten på den prosessen som ble startet i 1880-årene og som gikk i to etapper, representert ved de to alterbøkene AB1889 og AB1920. Hva har man så oppnådd gjennom denne prosessen?

- For det første har vi gått fra salmemesse til prosamesse, dvs alle de klassiske ordinarieleddene Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus og Agnus Dei synges eller leses på prosa i høymessen. Salmemessen er borte, bortsett fra de restene som er tatt med over i H1920 (Gloria på høytidsdagene).
- Til disse er det satt musikk av først og fremst Lindeman. Siden er musikken bearbeidet av andre i mer eller mindre samme stil. Per Steenbergs Sanctus fra G1925 er den betydeligste musikalske nyskapingen siden Lindeman.
- Videre er nattverden blitt standard i høymessen, bortsett fra på de store høytidene.
- Menigheten har blitt en mer aktiv deltaker i liturgien ved at det er lagt til rette for vekselsang. Det er for eksempel kommet menighetssvar i forbønnen, og denne er flyttet fra prekestol til alteret

Reaksjoner på AB1920

Reformen ble i sin tid kritisert fordi den ikke sprang ut av ønsker i folket, men av en gruppe liturgiekspertter som lyktes i å få sin sak gjennom overfor departementet. Men det faktum at den definitive fjerningen av salmemessen i 1920 gikk såpass smertefritt, taler sitt tydelige språk. På denne tida var kirken plaget av kirkestriden, dvs framveksten av den liberale teologi og reaksjonene på dette, først og fremst fra lekmannsorganisasjonene og de blant geistligheten som var influert av Gisle Johnson⁹⁵. At innføring av ny alterbok knapt har vært diskutert i en slik situasjon, forteller om at den liturgiske bevisstheten på denne tida gjennomgående var lav. Annet er vel heller ikke å vente etter flere hundre år med en gudstjeneste som er bygget opp som en pedagogisk ramme rundt prekenen. Lav liturgisk bevissthet vitner vel også 1930-årenes revisjonsønsker om – de gikk mest ut på å redusere omfanget av høymessen for å spare tid.⁹⁶

Heller ikke på kirkemusikalsk hold synes det å ha vært mye strid rundt denne revisjonen. Lindemans autoritet var tydeligvis for stor til at noen våget å ta opp kampen på den liturgiske musikkens område. Selv Otto Winter-Hjelm, som var en skarp kritiker av Lindeman i salmesangstriden på 1800-tallet, skriver liturgisk musikk i den samme stilen, som vi har sett. Vi kan dermed slå fast at det ikke var kirkemusikalske, men liturgiske anliggender som ga

---

⁹⁵ Gisle Johnson (1822-1894): Norsk teolog og lektor, senere professor i systematisk teologi og kirkehistorie ved Universitetet i Oslo fra 1849. Han var en konservativ pietist av haugiansk tradisjon (http://no.wikipedia.org/wiki/Gisle_Johnson, 15.11.2010)

⁹⁶ Fæhn 1994 op cit s.336, Holter 1991 op cit s.218-19

støtet til liturgirevisjonen 1880-1925. I ettertid er da også resultatet karakterisert som en prosamesse med salmemessens musikkstil. I mellomtida var imidlertid også kirkemusikerne begynt å våkne, som antydnet ovenfor. Reformasjonsjubileet i 1917 hadde gitt støtet til en besinnelse på de liturgiske røttene, også musikalsk. Samtidig hadde den økumeniske bevegelse skutt fart i kjølvannet av Edinburgh-konferansen i 1910, og dette sammen med en omfattende liturgisk forskningsaktivitet, brakte mange nye impulser til norske og nordiske kirkemusikere. Ikke minst Thomas Laub ble en viktig inspirator for det kirkemusikalske arbeidet i Norge, idet Per Steenberg studerte med ham en periode, og Steenberg skulle bli en viktig premissleverandør for den videre utviklingen på det kirkemusikalske område i Norge. Alf Fasmer-Dahls arbeid med vespergudstjenester og dannelsen av Kirkesangforbundet for Bjørgvin bispedømme, som siden skulle følges av flere regionale kirkesangforbund og etter hvert utvikle seg til Norsk kirkesangforbund, trakk i samme retning: Mer liturgisk sang i menighetene og gjenoppliving av de liturgiske og kirkemusikalske røttene.

Perioden 1965-2005

Etter krigen tok reformønskene derfor en annen retning enn det som ble antydnet ovenfor. Flere faktorer bidro til dette:

- Ny bibeloversettelse i 1930 (bokmål) og 1938 (nynorsk) ga uoverensstemmelse mellom tekster i Bibelen og i liturgibøkene. Slike uoverensstemmelser har som regel vært en viktig impuls til revisjon av liturgiene i Norge, selv om det ikke er noe formelt i veien for å beholde slike uoverensstemmelser⁹⁷
- Eivind Berggravs bok "Tider og tekster", utgitt 1947, satte spørsmålet om nye teksttrekker på dagsorden
- Situasjonen med to salmebøker (Landstads reviderte og Nynorsk salmebok) og utgivelsen av Per Steenbergs koralbok med restaurerte melodier. Striden omkring denne koralboka, som til dels ble ganske amper, ga støtet til dannelsen av Musica Sacra. Dette samfunnet til kirkemusikalsk fornyelse skulle få avgjørende innflytelse på den videre liturgiutviklingen i Norge. Det arbeidet nemlig med prinsipielle problemstillinger innen liturgi og kirkemusikk. Arne Solhaug skriver at de historiske og teologiske arbeidene som ble utført blant medlemmene, særlig Hans Buvarp, fikk "stor betydning for et nytt syn på kirkemusikkens og kirkemusikerens funksjon i gudstjenesten". Videre: "Som organisasjon ble Musica Sacra aldri stor – medlemstallet var aldri over 200 – men nøkkelpersonene i norsk kirkemusikk var medlemmer. I ettertid er det ikke vanskelig å konstatere at Musica Sacra faktisk oppnådde sine mål. Den store revisjonen av Den norske kirkes liturgiske bøker i årene 1977-1992 skjedde stort sett i samsvar med Musica Sacras idealer." Kanskje ikke så overraskende når en sammenlikner navnene i liturgikommissjonen med navnene på de sentrale personene rundt oppstarten av Musica Sacra: Helge Fæhn, Rolf Karlsen, Per Lønning og Agnar Sandvik går igjen, dvs tredjeparten av medlemmene i liturgikommissjonen var Musica Sacra-medlemmer.
- Andre kirkesamfunn arbeidet med gudstjenestereformer. Den romersk-katolske kirkes arbeid med liturgi som kulminerte i det andre vatikankonsil 1962-65, var her en viktig referanse og inspirasjonskilde. I disse revisjonene søkte man tilbake til sine røtter, ikke bare til reformasjonen, men helt tilbake til de oldkirkelige liturgier og gregoriansk sang. Det omfattende forskningsarbeid om oldkirkens liturgiske liv som hadde pågått siden 1800-tallet⁹⁸, satte nå for alvor sitt preg på kirkesamfunnenes liturgier, heriblant Den norske kirke.

⁹⁷ Per Lønning: "Fra prøveliturgi via bispemesse til ...?" I: "Strengen er av gull" Festskrift til domorganist Rolf Karlsen på 70-årsdagen 26. juni 1981. Universitetsforlaget 1981 s.159

⁹⁸ Dom Gregory Dix: "The Shape of the Liturgy", Continuum London/New York 2005/2007, første utg 1945. Andre betydelige bidrag til liturgiforskningen er levert av Joseph Jungmann, Dom Odo Casel, Professor Wilhelm

- Den økende kontakten mellom ulike kirkesamfunn som var et resultat av den økumeniske aktiviteten – Kirkenes verdensråd var dannet i 1937 – førte naturlig også til at kirkemusikere fra ulike tradisjoner møttes. I sin tur førte dette til at det ble arrangert ulike kirkemusikk-konferanser. Det var nordiske kirkemusikermøter fra 1933 - det fjerde av disse ble holdt i Norge i 1949 med Norges organistforbund som vertskap – og i 1955 var sentrale norske kirkemusikere til stede på den første internasjonale konferanse for luthersk kirkemusikk i Amsterdam.
- Det lutherske verdensforbund var dannet i 1947, og dettes liturgiske kommisjon etablert i 1953. Her ble det arbeidet grundig med høymesseliturgien. I 1957 ga LVF ut Retningslinjer for høymessens utforming i Den evangelisk-lutherske kirke. Disse ble oversatt til norsk og utgitt av Musica Sacra i 1962. Solhaug skriver at ”disse retningslinjene ble førende for det offisielle liturgiske revisjonsarbeidet i Norge”.⁹⁹

En prøveordning for høymessen 1969

Kirkedepartementet, som hadde myndighet til å vedta liturgier i Den norske kirke fram til Kirkemøtet fikk delegert myndigheten i 1990, nedsatte 5. nov 1965 en kommisjon som skulle ”foreta en samlet revisjon av vår kirkes liturgiske ordninger og de bøker som er autorisert til bruk ved den offentlige gudstjeneste og de kirkelige handlinger”¹⁰⁰. Den direkte foranledningen til dette var Presteforeningens resolusjon fra generalforsamlingen i 1956 der man ba om en komite til å revidere og utbygge kirkens ritualer. Liturgikomiteen avga i 1969 ”En prøveordning for høymessen i Den norske kirke”. I forordet til denne står det at man ”ønsker å ta vare på det beste i vår tradisjon, ikke minst slik den er blitt utformet i Alterbøkene 1889 og 1920”¹⁰¹. Det var imidlertid stort sett bare Per Steenbergs Sanctus som ble med av den gamle ordinariemusikken. Dette forsøket på et totalt oppgjør med den gamle messemusikken var i og for seg logisk: Som skissert ovenfor hadde det vært en rivende utvikling i kirkemusikkforskningen og i forståelsen av musikken i liturgien siden forrige liturgirevisjon. Mens vi i perioden 1889 til 1969/77 hadde en høymesse som har vært karakterisert som en prosamesse med salmemessens musikkstil. Med PO1969 ble tekst- og musikkstil brakt mer i samsvar.

Selve høymesseordningen i PO69 er ytterligere et skritt bort fra den lutherske tradisjon og i økumenisk retning. Dette kommer til uttrykk ved at

- Klokkebønnen er fjernet og Introitus er kommet i stedet (ev kort preludium som forspill til inngangssalmen, altså ikke separat preludium som tidligere)
- Kyrie ses i sammenheng med Gloria, og ikke som tidligere, med syndsbekjennelsen
- Gloria skal falle bort i fastetiden
- Kollektbønnene er revidert og forkortet og ikke så tett koblet til evangelieteksten som tidligere
- Den nikenske trosbekjennelsen kommer som alternativ til den apostoliske (men den lutherske plasseringen før prekenen er beholdt). Trosbekjennelsen kan dessuten synges.
- Nattverdliturgien begynner med salutasjon
- Agnus Dei er flyttet til etter nattverdbønnen
- Kirkeårsvariasjonen er langt større enn tidligere – fire komplette serier til hhv. advent- og juletida, fastetida, påsketida og treenighetstida.

Löhe og Dom Prosper Gueranger. Bakgrunnen er gjort fyldig rede for av Hans Buvarp i artikkelen “Kirkesangens fornyelse” i “Strengen er av gull” – festskrift til domorganist Rolf Karlsen op cit s.45-54

⁹⁹ Solhaug, Arne J 2002 op cit s.41

¹⁰⁰ En prøveordning for Høymessen i Den norske kirke, Andaktsbokselskapet, 1969 (PO1969), s.4

¹⁰¹ PO1969 s.5

- Musikken er nesten fullstendig byttet ut: Bortsett fra Steenbergs Sanctus og Rolf Karlsens Gloria, som vi skal komme tilbake til, var all musikken hentet fra Graduale Romanum (GR) og tilrettelagt for norsk tekst av Agnar Sandvik. Sandvik har gjort rede for musikken i PO1969 i Norsk kirkemusikk, april 1970. Her skriver han blant annet: ”De nye melodier er dannet over tradisjonelt tonestoff, men fritt bearbeidet, bl.a. av hensyn til teksten”

Dette skulle i ettertid bli vurdert som for katolsk, som vi skal se, og det var særlig musikken som ble kritisert. Men først skal vi se nærmere på ordinariemusikken i PO1969.

PO1969 hadde fire serier med ordinariemusikk, en for juletiden, en for fastetiden, en for påsketiden og en for treenighetstiden, og de generelle bestemmelsene slår fast at det ikke er tillatt å kombinere melodier fra ulike serier¹⁰². Alle ledd hvor ikke annet var uttrykkelig skrevet, var forutsatt sunget, også Credo¹⁰³.

Kyrie: Teksten var noe endret i siste vers (”Hellig ånd...” mot tidligere ”Herre, Helligånd...”).

---

¹⁰² PO1969 s.8

¹⁰³ Ibid

- a) Til juleserien: En sterkt bearbejdet versjon av første strofe i Kyrie Pater Cuncta i GR XII. serie. Den flytende rytmikken i den gregorianske musikken unngår betoningstvangen i firetakten, som tidligere har skapt visse deklamasjonsproblemer, som vi har sett. I stedet får vi en både en naturlig flyt i melodien og en stort sett naturlig tekstdeklamasjon (men se nedenfor). De tre strofene er like, omfanget er lite – alt foregår innenfor en kvint, og melodibevegelsen er overveiende trinnvis. Alt dette er ting som gjør den lett å lære. Den ble da også med videre som festtidenes melodi i GB.

2 1. INNGANGEN 2. SYNDSBEKJENNELSE OG NÅDETILSAGN 3. KYRIE

1. søndag i advent til og med søndag før faste

Ky-ri-e e-le-i-son, Gud Fa-der, mis-kun-ne deg.
Ky-ri-e e-le-i-son, Gud Fa-der, mis-kun-ne deg.

Kris-te e-le-i-son, Her-re Krist, mis-kun-ne deg. Ky-ri-e e-le-i-son,
Kris-te e-le-i-son, Her-re Krist, mis-kun-ne deg. Ky-ri-e e-le-i-son,

Hel-lig-ånd, mis-kun-ne deg.
Hei-lag-an-de, mis-kun-ne deg.

Figur 12 Musikkheftet til PO1969: Advents- og juleseriens Kyrie

- b) Til fasteserien: Denne er bearbejdet etter Kyrie XVI i GR. Til forskjell fra a) har en her brukt hele melodien fra GR. Denne har de samme fordeler som foregående melodi. Siste strofe er annerledes (og enklere) enn den i GR. Den må derfor ha kommet til i komiteen. Melodien slutter på begynnelsetonen – F – og er med satsens hjelp gitt et mixolydisk preg. En bearbejdet versjon av denne er fastetidens Kyrie i GB.

I fastetiden

Ky - ri - e e - le - i - son,   Gud Fa - der mis - kun - ne deg.
 Ky - ri - e e - le - i - son,   Gud Fa - der mis - kun - ne deg.

Kris - te e - le - i - son,   Her - re Krist, mis - kun - ne deg.   Ky - ri - e e - le - i - son,
 Kris - te e - le - i - son,   Her - re Krist, mis - kun - ne deg.   Ky - ri - e e - le - i - son,

Nynorsk

Hel - lig - ånd, mis - kun - ne deg.   Hei - lag An - de, mis - kun - ne deg.

Figur 13 Musikkheftet til PO1969: Fasteseriens Kyrie

- c) Om påsketidens melodi skriver Sandvik at den er ”nykomponert over et musikalsk motiv fra den gamle norsk-islandske kirke, 12.-13. århundre”.¹⁰⁴ Han sier ikke hvem som har komponert den. Vi må dermed gå ut fra at den har blitt til i LK. Melodien minner om versjon a), men er vanskeligere. Grunnen til det er trolig at den ikke lar seg gjennomføre med fast puls på samme måte som a), men veksler mellom grupper på to og tre åttedeler. Den kom da heller ikke med videre til U1976
- d) I trefoldighetstiden: Denne er avledet av Kyrie orbis factor (Kyrie XI i GR). Den har en karakteristisk første strofe som er lett å lære, og som har vært benyttet i kirkemusikalske verk¹⁰⁵. Imidlertid får den samme problem som c), nemlig at pulsen ikke blir jevn. Buebevegelsen på eleison i GR-versjonen (særlig b-versjonen), er blitt delt mellom eleison og ”Gud Fader/Herere Krist/Helligånd miskunne deg”, slik at sistnevnte blir en rent fallende bevegelse som gir melodien et sørgeligere preg enn GR-versjonen. Med det lave sjettetrinnet får den preg av ren moll, selv om den står i toneart I (dorisk) i GR. Sandvik skriver at ”melodien er holdt tett opp til den som Den svenske kirke har i sin ’Allmänna Serie’, og som er meget elsket i vår søsterkirke”¹⁰⁶. Til tross for sin popularitet i Sverige, kom heller ikke denne med videre. Originalversjonen har imidlertid funnet veien inn i NoS på nr 939 (se nedenfor).

¹⁰⁴ Norsk kirkemusikk, april 1970 s.87. Kildeangivelsen for forlegget er A.M. 241 a, Fol. s49

¹⁰⁵ For eksempel i Peter Eben: Søndagsmusikk

¹⁰⁶ Norsk kirkemusikk op cit s.87

I trefoldighetstiden

Ky - ri - e e - le - i - son,   Gud Fa - der, mis - kun - ne deg!
 Ky - ri - e e - le - i - son,   Gud Fa - der, mis - kun - ne deg!

Kris - te e - le - i - son,   Her - re Krist, mis - kun - ne deg!   Ky - ri - e e - le - i - son,
 Kris - te e - le - i - son,   Her - re Krist, mis - kun - ne deg!   Ky - ri - e e - le - i - son,

Hel - lig - ånd, mis - kun - ne deg!
 Hei - lag An - de, mis - kun - ne deg!

Figur 14 Musikkheftet til PO1969: Trefoldighetstidens Kyrie

Allerede nå har vi sett at gregorianikken kan skape en del vanskeligheter for menighetene, og det skal komme mer:

Gloria varierer ikke med kirkeårstiden på samme måte som Kyrie, Sanctus og Agnus Dei, men er i PO1969 forutsatt utelatt i fastetida. Ordningen gir tre varianter:

- Dette er en kombinasjon av gregoriansk Gloria og påfølgende laudamus-salme. Det gregorianske elementet er første del (Gloria-delen) av Gloria I i GR, som ifølge Sandvik er ”den samme som vi har hatt i dette århundre, men gjengitt sitt opprinnelige preg med den frie rytme og tilpasset den nye tekstform, ...”¹⁰⁷. Salmen er vers 2 av ”Alene Gud”¹⁰⁸ på vanlige søndager, og v2-4 på høytidsdager. Den gregorianske delen (”Og fred på jorden...”) må her ha vært vanskelig for menigheten nettopp på grunn av den manglende pulsen. ”Alene Gud” har vært kjent for menigheten, også i restaurert form (se ovenfor om LM1934). Harmoniseringen er imidlertid ny, dvs i tidsriktig stil.
- Alternativ II er komponert av Rolf Karlsen til prøveordningen. Den har vist seg å være svært levedyktig, da den fremdeles er førstevalg for menighetene (se nedenfor under Undersøkelse av faktisk bruk av ordinariemusikk). Melodien har de egenskaper som skal til for å bli rimelig lett innsunget: Overveiende trinnvise bevegelser, lite omfang og stabil puls. I tillegg unngår den problemet med Gloria generelt, nemlig en lang prosatekst som vanskelig lar seg innpasse i et musikalsk mønster: Karlsen lar menigheten synge begynnelsen av Laudamus (”Vi lover deg, vi priser deg, vi tilber deg, vi opphøyer deg”) som omkved. Dette omkvedet har i tillegg en AAB-form, der B er en utvidelse av A, altså en klassisk Bar-form. Den musikalske gjentakelsen gjør melodien lett å huske for menigheten. Det er interessant at denne løsningen av den

¹⁰⁷ Ibid

¹⁰⁸ N Decius 1523 etter Gloria I i GR

svenske liturgikommisjonen blir framholdt som nyskapende.¹⁰⁹ Omkvedet kommer i alt fire ganger, den siste med Amen. Karlsen har passet på å variere satsen andre og tredje gang. Harmoniseringen er holdt i neoklassisk stil med mixolydisk preg. Melodien har tydelig gregoriansk inspirasjon. Den er i tillegg svært velformet ved at den har strategisk plasserte høydepunkt, dvs på viktige ord og stavelser og noenlunde på eller litt etter midten av strofene, og de blir ikke gjentatt.

3. GLORIA 7

II.

Liturg eller forsanger Kor og menighet

Æ-re væ-re Gud i det høy-e-ste.   Og fred på jor - den blant men-ne-sker som har Guds vel-be-hag.
 Æ-re væ-re Gud i det høg - ste.   Og fred på jor - da blant men-ne-ske som har Guds hug - nad.

Omkved (Kor og menighet)

Vi lo - ver deg, vi pri - ser deg, vi til - ber deg, vi opp - høy - er deg.
 Vi lo - var deg, vi pri - ser deg, vi til - bed deg, vi opp - høg - jer deg.

¹⁰⁹ SOU 1974:67 "Svenska kyrkans gudstjänst. Huvudgudstjänster och övriga gudstjänster. Bilaga 1: Gudstjänst i dag. Liturgiska utvecklingslinjer" Stockholm 1974 s 391f

Kor (alle)

Vi hyl-ler deg for din sto-re her - lig - het, Her-re Gud him-mel-ske kon - ge, all - mek-ti - ge Fa - der.
 Vi hyl-lar deg for din sto-re her - leg - dom, Her-re Gud him-mel-ske kon - ge, all - mek-ti - ge Fa - der.

mf
man.

Omkved

Vi lo - ver deg, vi pri - ser deg, vi til - ber deg, vi opp - høy - er deg.
 Vi lo - var deg, vi pri - ser deg, vi til - ber deg, vi opp - høy - jer deg.

f
Ped.

Figur 15 Musikkheftet til PO1969: Gloria II, s1-2

- c) Alternativ III er rent gregoriansk: Gloria VII i GR (de angelis). Denne er bygget over et antall melodifigurer som kommer igjen med ujevne mellomrom ut gjennom melodien (for eksempel er melodien til "Herre Gud, himmelske konge" den samme som intonasjonen). Melodien framstår som vanlig dur, og skulle ikke gi noen fremmed tonalitetsfølelse. Imidlertid er omfanget stort, en hel oktav, og problemet med pulsen er merkbart her også. Melodien ble ikke med videre, men dukker opp igjen i NoS 942 i en litt annen utgave.

I PO1969 legges det for første gang i Norges historie opp til at menigheten skal synge trosbekjennelsen på norsk prosa. Tidligere har Credo riktignok vært sunget på latin, og i salmemessens tid sang man som nevnt trosbekjennessalme. Fra 1889 var menighetens deltakelse i Credo begrenset til lest/sunget "Amen" eller man leste trosbekjennelsen sammen med presten. Nå kan prøvemenighetene altså synge trosbekjennelsen. En annen nyhet er at den nikenske trosbekjennelsen blir likestilt med den apostoliske på vanlige søndager, et klart økumenisk trekk. Musikken er som følger:

- a) Apostolicum er tonsatt til Credo III fra GR, tilrettelagt for PO1969 av Agnar Sandvik. I likhet med Gloria III, framstår den som vanlig dur, har stort omfang og er lang. Det er også angitt at den helst skulle synges uten orgel. Da adgangen til å synge Credo ble fjernet av bispemøtet våren 1977 (se nedenfor), forsvant både denne og Nicenummelodien midlertidig. Senere ble det imidlertid åpnet for å synge Credo igjen, og denne melodien er kommet med i NoS på nr 944, i lett endret form, og i samme versjon i GB.

(M. M. J = 144)
Liturg eller forsanger Menigheten

La oss bekjenne vår hel-li-ge tro / Vi tror på én Gud, den all-mek-ti-ge Far / som har skapt him-mel og jord /
Lat oss vedkjennast vår hei-la-ge tru. / Vi trur på éin Gud, den all-mek-ti-ge Far / som har skapt him-mel og jord /

Synges helst uten orgel.
man.

alt syn-lig og u-syn-lig. / Vi tror på én Her-re, Je-sus Kris-tus / Guds en-bår-ne Sønn / født av Fa-de-ren
alt syn-leg og u-syn-leg. / Vi trur på éin Her-re, Je-sus Kris-tus / Guds ein bår-ne Son / fødd av Fa-de-ren

før al-le ti-der / lys av lys / sann Gud av sann Gud / født, ik-ke skapt / av sam-me ve-sen som Fa-de-ren. /
før al-le ti-der / lys av lys / sann Gud av sann Gud / fødd, ik-kje skapt / av sa-me ve-sen som Fa-de-ren. /

Figur 17 Musikkheftet til PO1969: Nikenum s1

Forbønningssvarene kom i bare én serie. Sandvik skriver ikke noe om dem, men de ser ut til å være dannet fra serie I av forbønningssvarene i LM1920. Rytmen er jevnet ut, og melodien er litt endret på "evighet". Den utjevnete rytmen gjør at betoningen ikke lenger bestemmes av lange og korte toner (bortsett fra siste tone), men ved toneskifte. Dette gjør at betoningen kommer på "Deg" (første stavelse) "æ-re" (toneskifte), "e-vighet" (toneskifte) og "bønn" (lang sistetone uten antespasjon), som er ganske naturlig. Satsene har en overraskende hurtig harmonisk puls i forhold til de andre satsene i musikken.

PO sier som AB1920 at Litaniet "helst brukes" i fastetiden (unntatt Maria budskapsdag). En har ikke gjort noe med dette, men bare henviser til LR nr 49, 1-9 (som betyr at bededagstillegget "Gud, vi har syndet med våre fedre", ble sett helt bort fra). Til forskjell fra AB1920 skal v9 ("O du Guds Lam") falle bort hvis det er nattverd.

Til prefasjonen sier Sandvik at man "som eneste form [har] beholdt den gamle, felleskirkelige melodi (vår nuværende prefasjon II) i dens enkle form og med de dertil hørende dialogformler". De dialogformlene det er snakk om, er "Tonus simplex ante præfationem".¹¹⁰ Teksten er litt endret: "Vi løfter dem til Herren" i stedet for "Vi løfter våre hjerter til Herren". Dialogen er utformet slik at menigheten gjentar prestens musikalske figur, bortsett fra siste gang ("Det er verdig og rett"), der menigheten i stedet avslutter dialogen. Overgangen til fissa i prefasjonen (fra den avsluttende E) er ikke den aller enkleste for presten, selv om den ikke er direkte vanskelig heller.

Sanctus har også fire varianter:

¹¹⁰ GR s.809

- a) Advent- og juletidens melodi er fra messe XVIII i GR. Denne messen er for advents- og fastetida samt for requiem-messer. Denne melodien er derfor kjent fra bl.a. Duruflès Requiem. Her viser imidlertid problemene med å tilpasse gregoriansk til norsk seg: Ordet ”Hellig” får lett for stort trykk på siste stavelse. Melodien har derfor måttet endres noe helt i begynnelsen. Tilsvarende får det siste ordet ”høyeste” for stort trykk på siste stavelse, da melodien er tilpasset ordet ”excelsis”. Melodi har ellers lite omfang og trinnvise bevegelser. Den gikk da heller ikke videre til U1976. En noe omarbeidet versjon har kommet med i NoS på nr 947
- b) For fastetiden har Per Steenbergs Sanctus fra G1925 kommet med. I forhold til LM1934-versjonen er det bare ørsmå endringer: Teksten er endret fra ”... full av hans ære” til ”... full av din herlighet”, en tilnærming til den romerske messe. Harmonisk sett er PO1969-versjonen identisk med LM1934-versjonen på én akkord nær - den første i takt 8, og alt er notert i halvparten så lange noteverdier.
- c) Påsketidens Sanctus er hentet fra GRs messe XIII. Den er i hypomixolydisk modus, og selv om den starter i en slags A-dur (understreket av satsen), øker mixolydisk-preget utover i melodien. Den er sikkert en av melodiene som har gitt fremmed tonalitetsfølelse. Satsen inneholder en tverrstand på siste Hosianna, som sikkert også må ha bidratt i samme retning. Sandvik skriver at den var en del i bruk i tyske evangeliske kirker¹¹¹, som tydeligvis fremdeles var en viktig inspirasjonskilde for norsk liturgiutvikling. Den går ikke spesielt høyt, men har sikkert heller ikke framstått som utpreget festlig. Det var uttalte ønsker på den tida om å gjøre gudstjenestene mer festlige og lovsyngende¹¹². En slik melodi har mot en slik bakgrunn sikkert ikke vært noen innertier

30

14. SANCTUS

Påskedag til og med 2. pinsedag

The image shows a musical score for the Sanctus, PO1969, in G major (one sharp). It consists of three systems of music, each with a piano accompaniment on the left and a vocal line on the right. The lyrics are in Norwegian. The first system includes the text: 'Hel - lig, hel - lig, hel - lig er Her - ren Se - ba - oth. All jor - den er full av / Hei - lag, hei - lag, hei - lag er Her - ren Se - ba - oth. All jor - da er full av'. The second system includes: 'din her - lig - het. Ho - si - an - na i det høy - e - ste. Vel - sig - net væ - re han som / din her - leg - dom. Ho - si - an - na i det høg - - ste. Vel - sig - na ve - re han som'. The third system includes: 'kom - mer i Her - rens navn. Ho - si - an - na i det høy - e - ste. / kjem i Her - rens navn. Ho - si - an - na i det høg - ste.' The piano accompaniment features a steady eighth-note bass line and a more active treble line with chords and moving lines.

Figur 18 Musikkheftet til PO1969: Sanctus for påsketida

¹¹¹ NKM April 1970 s.87

¹¹² Se s.45

- d) For treenighetstiden har PO enda et Sanctus fra GR, nemlig fra den XVII. messe, det såkalte "gamle Sanctus".¹¹³ Dette er "originalversjonen" av det tidligere Sanctus I (jf. Ovenfor under LM1934 etc.), som Sandvik kaller "en konserterende korutforming av denne melodi". Han skriver videre at den nye formen "er tilnærmet originalmelodien og gitt fri rytmisk form". En sammenlikning med GR kan bekrefte dette. Det har imidlertid ført til at problemet med pulsen/forutsigbarheten har blitt påtrengende, så selv om verken tonaliteten (originalt lydsk, men framstår som vanlig dur) eller omfanget på en oktav skulle ekskludere melodien, gjorde nok rytmikken det. Den forsvant i hvert fall ut etter prøveperioden.

14. SANCTUS

31

I trefoldighetstiden

Hel - lig, hel - - lig, hel - lig er Her - ren Se - ba - oth. All jor - den er full av din
 Hei - lag, hei - - lag, hei - lag er Her - ren Se - ba - oth. All jor - da er full av din

her - lig - het. Ho - si - an - - na i det høy - e - ste. Vel - signet vær - re han
 her - leg - dom. Ho - si - an - - na i det høg - - ste. Vel - sig - na ve - re han

som kom - mer i Her - rens navn. Ho - si - an - na i det høy - e - ste.
 som kjem i Her - rens navn. Ho - si - an - na i det høg - - ste.

Figur 19 Musikkheftet til PO1969: Sanctus for påsketida

Agnus Dei – melodiene var i likhet med Kyrie-melodiene, alle hentet fra den gamle kirke. Man gikk altså bort fra tradisjonen med å ta melodien fra Litaniet. I PO er Agnus Dei dessuten flyttet fra sin uvanlige plassering før Fadervår og innstiftelsesordene til den vanlige plassen etter nattverdbønnen, og det skal nå synges av menigheten, verken leses av presten eller vekselsynges som i AB1920.

- a) Advent- og juletidens melodi er en bearbeidelse av Agnus Dei X fra GR. Tonearten er hypofrygisk, men framstår like gjerne som vekslende mellom parallelltoneartene Essdur/c-moll. Den har lite melodisk omfang, overveiende trinnvise bevegelser og ikke minst nesten stø puls - bare på "miskunne deg" første gang forskyves pulsen. I tillegg er melodien på "Du Guds Lam, som bærer verdens synder" første og tredje gang identisk, som gjør melodien lett å lære. Her ser vi for øvrig at teksten til Agnus Dei er litt endret i PO, nemlig fra tidligere "du som bær all verdens synder" til "du som bærer verdens synder"¹¹⁴. Denne melodien ble med videre over i H1977.

¹¹³ Jf G1925 s.231

¹¹⁴ Mange reagerte på dette og framholdt at det ikke var luthersk. Biskop Per lønning, medlem i LK, så seg derfor nødt til å rykke ut og minne om at Luther selv brukte "bærer" i all sin tid, og at så å si alle de lutherske

1. søndag i advent til og med søndag før faste

Du Guds Lam, som bær-er ver-dens syn - der mis-kun-ne deg o - ver oss.
 Du Guds Lam, som ber all verd-sens syn - der mis-kun-ne deg o - ver oss.

Du Guds Lam, som bær-er ver-dens syn - der, mis-kun - ne deg o ver oss.
 Du Guds Lam, som ber all verd-sens syn - der, mis-kun - ne deg o - ver oss.

Du Guds Lam, som bær-er ver-dens syn - der, gi oss din fred.
 Du Guds Lam, som ber all verd-sens syn - der, gjev oss din fred.

Figur 20 Musikkheftet til PO1969: Agnus Dei for advents- og juletida

- b) Melodien til fastetidens Agnus Dei er hentet fra Gloria-melodien til GRs XV. messe. Sandvik har bearbejdet et avsnitt av denne melodien (for eksempel "Et in terra pax hominibus bonae voluntatis") og tilpasset den til den norske teksten. Denne melodien er hypofrygisk, men gir fort inntrykk av å gå i vanlig moll, særlig i nest siste strofe ("Du Guds Lam" tredje gang). Den har ellers omtrent de samme melodiske egenskaper som a): Lite omfang, trinnvise bevegelser og mye gjentakelse (mer enn a-melodien, siden samme strofe her gjentas mer eller mindre noterett tre ganger). Imidlertid har den noe mer avvik fra fast puls. Vi skal møte den igjen i utkastet til ny høymesse 1976 (se nedenfor), men da er karakteristisk nok rytmen endret slik at pulsen blir fast.
- c) Som Kyrie for påsketida, er også Agnus Dei for påsketida komponert over et norsk-islandsk motiv fra 1100- eller 1200-tallet. Og på samme måte som for Kyrie-melodiene vedkommende, likner denne på en utsmykket variant av advent- og juletidens Agnus – for eksempel er melodien til "miskunne deg over oss" her identisk med "miskunne deg over oss" andre gang i a)-melodien, og melodibevegelsen på "Du Guds Lam som bærer verdens synder", likner den i a). Melodien framstår som ren dur, og skulle derfor ikke være fremmedartet tonalt sett. Den har et lite omfang, trinnvise bevegelser og stor grad av melodisk repetisjon. Pulsen i første strofe har antakelig likevel blitt for uforutsigbar, for denne ser vi ikke mer til. Det kan også hende at en har ønsket større variasjon i melodiene og derfor har besluttet å sløyfe en melodi som var såpass lik a)-melodien, bare vanskeligere.

kirker verden over brukte "bærer" (se NKM februar, april og september 1970). Det hjalp ikke: I U1976 og H1977 er man tilbake til fortidsformen. I disse dager er diskusjonen i gang igjen:
<http://www.kirken.no/index.cfm?event=showNews&FamID=142752> 20.11.2010

Påskedag til og med 2. pinsedag

Du Guds Lam, som bæ - rer ver - dens syn - der, mis - kun - ne deg
 Du Guds Lam, som ber all verd - sens syn - der, mis - kun - ne deg

o - ver oss. Du Guds Lam, som bæ - rer ver - dens syn - der, mis - kun - ne deg
 o - ver oss. Du Guds Lam, som ber all verd - sens syn - der, mis - kun - ne deg

o - ver oss. Du Guds Lam, som bæ - rer ver - dens syn - der, gjøss din fred.
 o - ver oss. Du Guds Lam, som ber all verd - sens syn - der, gjøss din fred.

Figur 21 Musikkheftet til PO1969: Agnus Dei for påsketida

- d) Trefoldighetstidas Agnus-melodi er hentet fra Agnus Dei XVII i GR, men til forskjell fra GR, har ”Du Guds Lam” samme melodi alle tre gangene. Melodien er i fjerde modus, dvs lydsk, men siden den ikke inneholder noen toner på fjerde trinn, framstår den som vanlig dur. Satsen framstår nærmest funksjonsharmonisk med høye ”ledetoner”. Dette Agnus har mer komplisert melodibevegelse enn de foregående, med både trinnvise bevegelser og brutte treklanger. Problemet med pulsen vil også være godt merkbart her. Det er derfor ingen overraskelse at melodien ikke ble med videre. Den har imidlertid kommet inn igjen senere i en litt endret versjon – se NoS 948.

I trefoldighetstiden

Du Guds Lam, — som bæ - rer ver - dens syn - der, mis - kun - ne deg o - ver oss.
 Du Guds Lam, — som ber all verd - sens syn - der, mis - kun - ne deg o - ver oss.

Du Guds Lam, — som bæ - rer ver - dens syn - der, mis - kun - ne deg o - ver oss.
 Du Guds Lam, — som ber all verd - sens syn - der, mis - kun - ne deg o - ver oss.

Du Guds Lam, — som bæ - rer ver - dens syn - der, gi oss din fred.
 Du Guds Lam, — som ber all verd - sens syn - der, sjøv oss din fred.

15. NATTVERDMÅLTIDET

Figur 22 Musikkheftet til PO1969: Agnus Dei for trefoldighetstida

Som vi ser av eksemplene, er satsene gjennomgående tynne, ofte bare med to eller tre stemmer og holdt i modal stil uten funksjonsharmonikk. De er, med unntak av Sanctus for fastetida (se ovenfor), utarbeidet av LKs arbeidsgruppe for gudstjenestemusikk, bestående på dette tidspunktet av Arild Sandvold, Rolf Karlsen, Anfinn Øien, Agnar Sandvik og Olaf Hillestad, hvor vi kan anta at de tre førstnevnte er de som har hatt med harmonisering å gjøre. Melodistilen er blitt karakterisert som ”forenklet gregoriansk, ...delvis syllabisk, delvis gruppestil”.¹¹⁵

Eiendommelig for PO er også at hele nattverdbønnen er musikksett (også post-Sanctusbønnen og bønner etter innstiftelsesordene). Ingen annen nattverdordning i Den norske kirke i vårt tidsrom har gjort det. Med dette avslutter vi gjennomgangen av ordinariemusikken i PO1969, men før vi forlater PO, skal vi se litt på reaksjonene på den.

Reaksjoner på PO1969

Det var 90 menigheter som prøvde ut stoffet over en periode på to år. Over halvparten av disse valgte å gå tilbake til AB1920 da prøvetida var over.¹¹⁶

Sekretær i LK, Bjørn Sandvik, gjør rede for tilbakemeldingene i en artikkel i NKM mars 1977: ”Kritikken har vært rettet mot

1. at det er hele fire serier etter kirkeåret,¹¹⁷
2. at hele stilpreget forekommer mange fremmed og uvant; nemlig fordi

¹¹⁵ Holter 2008 op cit s.235

¹¹⁶ Geir H Johannessen: ”Egil Hovland – Englene danser på tangentene”, Lunde forlag 1999, s.90

¹¹⁷ Jf T J Bakken: ”Prøveordningen med ny liturgi i vår kirke – en orientering” i Norsk kirkemusikk februar 1970, s36

3. *musikken gjennomgående bygger på gamle, til dels middelalderlige kilder,*
4. *at den stort sett er utarbeidet bare av kommisjonens medlemmer (Sandvik, Karlsen, Sandvold), og*
5. *at forholdet tekst-melodi ikke alltid er helt vellykket”*

Stig Wernø Holter påpeker at ”Av alt det nye i PO var det nok den liturgiske musikken (ordinarieleddene) som virket mest fremmed og som skapte de mest negative holdningene til PO som helhet”¹¹⁸ Kort oppsummert, kan vi altså si at den gjennomgående reaksjonen på musikken i PO1969 var a) for mange varianter, b) for vanskelig og c) unaturlig tekstdeklamasjon. Punkt b) har nok med fremmed tonalitetsfølelse å gjøre: Menighetene var vant til dur-moll-tonaliteten i den Lindemanske stil som var innsunget gjennom tre generasjoner. Nå ble det plutselig kirketonearter over hele linja. Enda vanskeligere er nok den flytende rytmikken, som gir en annen pulsfølelse enn de jevne taktartene, nemlig en som er basert på en vekselvirkning mellom lange/betonte og korte/ubetonte stavelser. PO1969 ble trykket med moderne notasjon av musikken, mens Gregorianikk noteres best med kvadratnotasjon, som er mer plastisk i sin rytmiske informasjon enn moderne notasjon. Hvis man da har latt åttedelene være like lange i stedet for å la dem henge sammen i figurer, slik bruken av bjelker antyder, vil det systemet av betonte og ubetonte stavelser som den flytende rytmikken i gregorianikken er beregnet for, i stedet bli en uforutsigbar rekke av enkeltstavelser som dessuten gjør melodiene kjedelige.

Punkt c) har nok sammenheng med at gregoriansk musikk er utviklet for det latinske språk, som har en annen språkmelodi enn norsk. For eksempel er det i latin ikke mer enn to lette stavelser til slutt i ordene, mens vi på norsk kan ha både tre og fire eller enda fler.¹¹⁹ Dette punktet kan antakelig også henge sammen med at organistene ikke var kjent med hvordan gregoriansk sang skal framføres. En metronomisk spillestil basert på tilvant firetaktsfølelse, som nok kan ha forekommet i mange tilfeller, vil forstyrre tekstdeklamasjonen.

I det hele tatt har de momentene som er anført, hatt å gjøre med forutsigbarheten i det musikalske forløpet i melodiene. Der den har vært liten, har menighetene fått problemer, og det har tatt lang tid å overkomme dem, særlig siden det har vært mange av den slags melodier og de bare forekommer i deler av kirkeåret (og noen av dem bare når det er nattverd). Det viser seg da også at de melodiene der den musikalske forutsigbarheten er størst, er de som har gått videre, og, som vi skal se, er den i noen tilfeller gjort større.

Interessant nok ser det ut til at høringsuttalelsene i den svenske gudstjenesterevisjonen i årene 1969-72 gjennomgående er mer positive til musikken, selv om materialet og de musikalske ideene er mye av det samme som i Norge. Her var det heller endringer i rekkefølgen til de liturgiske leddene som ble kritisert.¹²⁰ Sverige har da også en annen kirkemusikalsk tradisjon enn Norge, og har ikke på samme måte brutt med den gregorianske tradisjonen. Derfor har ikke gregorianske melodier og sangmåte vært så ukjent for det svenske folk som for det norske.

NOU 1976:5 – Ny ordning for høymessen

Etter at høringsperioden var ferdig, kom spørsmålet om videre framdrift på dagsorden: LK innså tidlig at nytt materiale måtte til, og gikk ut med oppfordring til komponister høsten

¹¹⁸Holter 1991 op cit s.221

¹¹⁹ Se diskusjon i Trond Kverno: ”Prøveliturgiens musikk”, NKM oktober 1970

¹²⁰ 1968 års kyrkohandbokskommitté: ”Svenska kyrkans gudstjänst – Huvudgudstjänster och övriga gudstjänster. Bilaga 2 – Den liturgiska försöksverksamheten 1969-1972”, s.21,49. SOU 1974:68 Utbildningsdepartementet, Stockholm 1974

1970¹²¹. Resultatet var svært magert¹²². Prestesynoden i Oslo vedtok i 1971 en resolusjon rettet til LK: *”Det må for høymessen skapes en enhetlig, glad og tilbedende musikk som folk flest finner vakker, og som er lett sangbar ... Det burde være mulig å utlyse en konkurranse mellom våre komponister om å gi høymessen en verdig og vakker musikk som alminnelige mennesker i by og bygd, også i de enkleste forhold, vil glede seg over å høre og å synge med i.”* Her går det an å lese kritikk mot musikken i PO1969 mellom linjene: Den er for lite glad og tilbedende, ikke for ”folk flest” og ikke tilstrekkelig lett sangbar. Egil Hovland, som satt i LK fra 1975, sier da også at *”Mye av retningslinjene for den nye høymessen av 1977 kan summeres opp i [dette] ønske fra Prestesynoden i Oslo ... I klartekst betydde dette dødsstøtet for idealene fra Prøveliturgien av 1969.”* Vi må også regne med at i det minste deler av denne kritikken også gjelder musikken i AB1920/G1925/LM1934, siden resolusjonen snakker om å *skape* musikk, og ikke gå tilbake til det gamle.

Bispemøtet ga tilslutning til forslaget om komponistkonkurranse¹²³ kort etter, og konkurransen ble utlyst i januar 1972. Det kom inn fem utkast, hvorav to ufullstendige. De tre fullstendige var av Trond Kverno, Conrad Baden og Knut Nystedt.¹²⁴ Av disse ble Kverno utropt til vinner med ”Ordinarium Missae”. LK¹²⁵ bearbeidet deretter det foreliggende materialet (PO1969, U1973 og den nye musikken) i tråd med høringsuttalelsene og med et sideblikk til tilsvarende prosesser i andre lands kirker. Dette arbeidet munnet ut i NOU 1976:5 Ny ordning for høymessen. Her heter det om musikken (s 88): *”Kommisjonen har en egen arbeidsgruppe for gudstjenestemusikk, og denne har arbeidet etter følgende retningslinjer:*

- *En har ønsket å bevare noe av ”tonen” i vår nåværende gudstjenestemusikk og beholde det av musikken som holder mål*
- *En har ønsket å beholde det av materialet fra Prøveordningen som har ”sunget seg inn” i menighetene*
- *En har lagt vekt på at melodiene må deklamere teksten på en naturlig måte*
- *Nytt materiale må være enkelt, slitesterkt og dertil kjennes som noe ”nåtidig”. Likevel har en lagt vekt på tilknytningen både til den allmennkirkelige og den særnorske tradisjon.”*

Resultatet av dette arbeidet var at variasjonsbredden ble innskrenket til tre serier – advent/faste, festtidene og allmenn serie, men prinsippet om hele serier ble forlatt, slik at menigheten kunne plukke ledd fra de ulike seriene etter som det passet¹²⁶.

Vi skal nå se kort på ordinariemusikken i NOU1976:5

Kyrie

- a) Den allmenne serie er fra Kvernos ”Ordinarium Missae”. Melodiens mixolydiske preg viser seg allerede i den første melodifiguren. Formen er AAB, hvor siste del av B er identisk med første del av A. Dette gir stor grad av gjentakelse, som er gunstig med tanke på å lære melodien. Vesentlig er det også at pulsen er fast. At strofene varierer mellom fire og fem slag (firedeler) spiller mindre rolle for menighetens rytmiske orientering i melodien. Omfanget er på under en oktav, dvs høyst overkommelig for en vanlig menighet. Satsen er Kvernos originale. Harmonikken har fått enkelte til å

---

¹²¹ NKM oktober 1970

¹²² NKM mars 1977 s.102

¹²³ BM 1971, sak 30

¹²⁴ NKM mars 1977 op cit

¹²⁵ I LKs levetid var det store utskiftninger blant medlemmene. Fra begynnelsen av var Rolf Karlsen, Arild Sandvold og Agnar Sandvik de musikalske sakkynndige. I tida mellom PO1969 og NOU 1976:5 overtok Egil Hovland, Trond Kverno og Terje Kvam. Det er disse som er ansvarlig for musikken i NOU 1976:5 og H1977. Senere kom også Arne J Solhaug med.

¹²⁶ NOU 1976:5 s.88

reagere – tverrstanden under andre ”eleison” ble i sin tid karakterisert som ”en musikalsk ’vits’”¹²⁷ og skulle etter sigende ha avstedkommet hodebry blant organistene¹²⁸. Vi skal da også se at harmoniseringen i GB ble noe endret. Toneleiet er senket et halvt trinn i forhold til originalen.¹²⁹ Tekstdeklamasjonen må sies å være meget god og naturlig her, og både noteverdiene (fordelingen av lange og korte noter) og toneendring/-gjentakelse bygger opp under dette, for eksempel i første strofes andre del, der trykket kommer på ”Fa-der” (lang note ulik forrige note, dessuten kommer stavelsen på pulsslaget) og ”mis-kun-ne” (toneskifte på pulsslaget), men ikke like sterkt på ”deg” (lang note på pulsslaget, men ikke toneskifte).

NOU 1976: 5
Ny ordning for høymessen 31

KAPITTEL 4
MUSIKK

A. Høymessens faste ledd

UTSKIFTBARE SERIER
Det: allmenne serie:
KYRIE

Ky-ri-e e-le-i-son. Gud Fader, mis-kunne deg! Kriste e-le-i-son. Herre Krist, mis-kunne deg!

Ky-ri-e e-le-i-son. Hellig-ånd, mis-kunne deg!

Figur 23 NOU 1976:5 Kyrie – allmenn serie

- b) Advent- og fastetidens Kyrie er nytt i forhold til PO1969. Det er tilrettelagt av Terje Kvam etter Kyrie i Luthers ”Deutsche Messe”. Melodien er en enkel, treleddet AAB-form der ”Kyrie eleison” har identisk melodi alle tre ganger. Den består bare av fire toner og kan i så henseende minne om Kyrie fra Litaniet (som altså fremdeles ble brukt i de fleste kirker i landet på den tida). Tekstdeklamasjonen er det ingenting å si på. Imidlertid varierer pulsen, i hvert fall på ”Gud Fader”, og dette har sikkert bidratt til at melodien ikke ble med over i H1977. Satsen er nesten funksjonsharmonisk i d-moll, men slutter i C-dur. Inntrykket blir uansett ikke utpreget modalt.
- c) Festtidenes Kyrie kjenner vi igjen fra PO som Kyrie fra adventserien. Melodien er identisk, men satsen er ny. NOU1976:5 hevder at dette ”muligvis [er] prøveordningens best innsungne melodi”.

Gloria skulle som i PO falle bort i fastetida. NOU 1976:5 bringer tre varianter:

- a) Gloria fra Rolf Karlsens Gloria fulgt av ”Alene Gud i himmerik”.¹³⁰ Gloria-delen er altså byttet ut i forhold til tilsvarende alternativ i PO. Arve Brunvoll hadde dessuten oversatt teksten på nytt fra den latinske originalteksten.¹³¹ Som i PO skal bare v2

¹²⁷ K Øgaard: ”Musikken til ny ordning for høymessen”, NKM desember 1976 s.435

¹²⁸ Ibid

¹²⁹ Jf NOKA I Partitur s.121

¹³⁰ Decius 1523, jf ovenfor under PO1969. NOU sier at opphavsmannen er Valentin Schumann i 1539, kanskje fordi S1973 gjør det samme.

¹³¹ NOU 1976:5 s.84

brukes på vanlige søndager og v2-4 på høytidsdager. Satsen har man ikke gjort noe med, annet enn å flytte alt opp et trinn til G-dur.

- b) Karlsens Gloria, komponert til PO i uendret form. Eneste endring er i teksten, der det nå heter "...som *bar all verdens synder*".
- c) Det tredje Gloria er nytt – komponert av Egil Hovland fra Missa Verbi op 78 fra 1973. Hovland hadde på 1960-tallet vært modernistisk og omstridt i Norge. På begynnelsen av 1970-tallet slo han imidlertid om og begynte å komponere i en svært folkelig, enkel og umiddelbart velklingende stil.¹³² Gloria fra Missa Verbi er nettopp i en slik folkelig enkel stil (selv om det moderne fremdeles er tilstede andre steder i Missa Verbi), og bærer likhetstrekk med salmen "Måne og sol", som kom året etter, og som vi skal komme tilbake til nedenfor. Det mest iøyenfallende (eller iørefallende) trekk med melodien er den gående 3/8-pulsen. Tonearten er C-dur (originalt Ess) og omfanget er en oktav. Det som muligens taler mot melodien er at det er få melodiske repetisjoner. Karlsen løste det ved å la "Vi lover deg etc." komme igjen som menighetsomkvad med jevne mellomrom mens koret/forsangerne synger resten av den lange Laudamus-teksten. Hovland har forsøkt en annen vekselsang-variant ved å la koret synge "Herre Gud, himmelske konge ... hør vår bønn" alene, og menigheten komme inn igjen på "For du alene er hellig". Og akkurat på dette stedet – og i begynnelsen av Laudamus – ø har Hovland lagt inn melodisk repetisjon, slik teksten legger opp til. Det spørs om det kanskje er i minste laget likevel, for som vi skal se, tyder det på at denne ikke har nådd på langt nær den samme popularitet som Karlsens. Satsen er enkel, treklangsbasert med tendenser til funksjonsharmonikk, og faller lett i øret.

The image shows two pages of a musical score for 'GLORIA III' from 'NOU 1976:5 Ny ordning for høymessen'. The left page (40) contains the beginning of the piece, marked 'Liturg eller forsanger' and 'Hellighet'. The right page (41) continues the piece, marked '(Hellighet.)'. The score includes vocal lines with lyrics and piano accompaniment. The lyrics are in Norwegian and describe the glory of God and the Son of God.

Figur 24 NOU 1976:5 Gloria III

U1976 plasserer trosbekjennelsen før prekenen, men gir anledning til å flytte den etter prekenen der menigheten har gjort vedtak om det. Nicenum kan brukes "ved spesielle anledninger". Når det er dåp i høymessen, kan det dessuten synges en

¹³² Johannessen op cit, s.121

trosbekjennelsessalme¹³³ (uten at det er henvist til noen bestemt – en har vel helst tenkt på LR nr 32, men muligens også på S1973:126: ”Vi tror på Gud, Han er vår far” av Hillestad til Hovlands Te Deum-melodi¹³⁴. PO anviser for øvrig Nicenum i samme tilfelle). Apostolicum har samme melodi og sats som PO, mens det av en eller annen grunn ikke er gitt noen melodi for Nicenum i NOU 1976:5. Det må vel bety at man har forkastet melodien i PO på grunn av kritikken, men ikke klart å finne noen ny.

The image shows two pages of a musical score from NOU 1976:5. The left page (44) is titled 'DEN APOSTOLISKE TROSBEKJENNELSE' and contains the 'Apostolicum' with lyrics in Norwegian. The right page (45) is titled 'KIRKEBØNNSSVAR' and contains prayer responses with lyrics in Norwegian. The score includes vocal lines and piano accompaniment.

Figur 25 NOU 1976:5 Apostolicum og forbønnssvar

Forbønnssvarene er fra Kvernos ”Ordinarium Missae”, og er som vi kjenner dem fra GB, bortsett fra harmoniseringen av det andre svaret, som ender opp i en E-dur (mixolydisk). Dette er endret når vi kommer til H1977. Bjørn Sandvik nevner at begrunnelsen for å skifte ut forbønnssvarene fra PO, var at uttalelsene fra prøvemenighetene tydet på at svaret i PO var for kort.¹³⁵ Forskjellen består i at ordet ”Herre” nå er trukket ut i firedeler (åttedeler i PO), som også gjør at dette ordet tiltrekker seg litt større trykk, noe som ikke er unaturlig. For øvrig merker vi oss at det første svaret i de tidligere ordningene (”Deg være ære i evighet”) nå er borte¹³⁶, og at menigheten i forbønn III kan velge å si ”Amen” i stedet for å synge forbønnssvarene.

Litaniet er språklig bearbeidet og forkortet i forhold til LR49. Melodien måtte derfor også gjennomgå, og man har satt fram to versjoner ”til vurdering”¹³⁷: A) Bearbeidet av T Kverno og brakt mer i overensstemmelse med Luthers original fra 1528, og B) en transkripsjon av versjonen i KNK ved Egil Hovland. I forhold til LR 49 er det klart at tempoet har økt – det står nå notert med åttedeler mot halvnoter i LR. Menighetssvarene er dessuten forkortet (ordet ”kjære” er konsekvent fjernet). Det er færre bønneledd, men flere menighetssvar. Vers 10 (bededagstillegget) er borte, men siste setning i det er i stedet hengt på etter O du Guds Lam. Forskjellen mellom A) og B) er vesentlig at A) er modalt, i G dorisk (lave ledetoner) mens B)

¹³³ NOU 1976:5 s.21

¹³⁴ NoS 261b

¹³⁵ NKM mars 1977 s.102

¹³⁶ Det har i senere tid kommet inn i ordningen for vigsling av kantor i utformingen fra LM1934, se OGB s.229

¹³⁷ NOU 1976:5 s.85

har beholdt de høye ledetonene fra LR/KNK og framstår som tonalt, vekslende mellom d-moll, g-moll og F-dur. I tillegg har Kverno byttet ut Amen fra LR/KNK-versjonen med Rhaws Amen som har vært brukt til Fadervår fra L1870 og framover. Hovland beholdt det gamle Amen, men brakte også et alternativt, kortere amen – en plagal kadens.

Prefasjonsdialogen i U1976 er en lett bearbeidet versjon av prefasjonsdialogen i Egil Hovlands Allehelgensmesse op 70 fra 1970. Prestens første replikk er gjort litt lettere ved å senke begynnelsestonen, og teksten i menighetens andre svar er ”Vi løfter våre hjerter til Herren” (originalt ”Vi løfter dem til Herren”). Hele dialogen er dessuten senket med 1-1,5 trinn

Sanctus er også i tre serier.

- a) Den allmenne seriens Sanctus er Egil Hovlands sammenarbeidelse av Sanctus I i LM1934 og Trefoldighetstidens Sanctus i PO1969. Innledningen er vesentlig beholdt fra LM1934-versjonen. Det er særlig på Benedictus (”Velsignet være han...”) at PO-melodiens bidrag er merkbart. Sammenarbeidelsen har resultert i at melodibevegelsene er blitt mer trinnvise og tekstdeklamasjonen har blitt enda bedre, vesentlig fordi firetakten er forlatt til fordel for en jevn puls. Dermed er det overdrevne trykket på ”æ-re” og ”velsignet væ-re” i LM1934-versjonen er fjernet, og tekstdeklamasjonen i 1976-versjonen er i det hele tatt naturlig. Melodisk og harmonisk framstår den som vanlig D-dur. Den har dermed hatt alle forutsetninger for å gli inn i folket, og har også gjort det – den er nåværende allmenn series Sanctus.

Figur 26 NOU 1976:5 Sanctus allmenn serie

- b) Advents- og fastetidens Sanctus er som i PO1969 Per Steenbergs Sanctus. I NOU1976:5 er den imidlertid endret på ett punkt: ”han som” i Benedictus-delen har nå punktert firedelsnote og åttedelsnote mot punktert halvnote og firedelsnote i PO1969 = LM1934. Dette gir en bedre framdrift i melodien på dette punktet – den tidligere versjonen stoppet litt opp på ordet ”han”. Takten måtte endres for å få dette til, men pulsen beholdes, slik at dette ikke forstyrrer den rytmiske orienteringen til den som synger. Det picardiske fortegnet i siste akkord er nå satt i parentes.
- c) Festtidens Sanctus er ny i NOU1976:5. Den er tatt inn fra Egil Hovlands Allehelgensmesse op 70 fra 1970. I forhold til originalversjonen, er det bare små justeringer: Tonearten er senket ett trinn, og fordelingen av notene på ordet ”høyeste” er endret, slik at trykket blir litt mer entydig plassert på første stavelse. Melodien har

stort sett trinnvise bevegelser, fast puls, men omfang på over en oktav. Den har også en del melodisk repetisjon - ”Hosianna” har naturlig nok lik melodi begge ganger, og ”full av din herlighet” og ”han som kommer i Herrens navn” har nesten lik melodi, men teksten gjør at det bare blir nesten likt. Denne melodien kom med videre inn i LM1977 og GB, og er i dag festtidenes Sanctus. Som vi skal se, er den den minst brukte av Sanctus-melodiene i GB. Det kan ha sammenheng med at den antakeligvis er den vanskeligste av dem. Dessuten framstår den ikke som utpreget festlig. Selv om satsen i og for seg ikke legger opp til det, får den likevel et visst moll-preg (satsen veksler mellom g-moll, B-dur og F mixolydisk). Dette henger sikkert sammen med at Hovland i Allehelgensmessen har brukt samme tema i Agnus Dei som i Sanctus, og dermed var det ikke mulig å bruke et alt for festlig tema.

NOU 1976: 5
Ny ordning for høymessen

36
SANCTUS

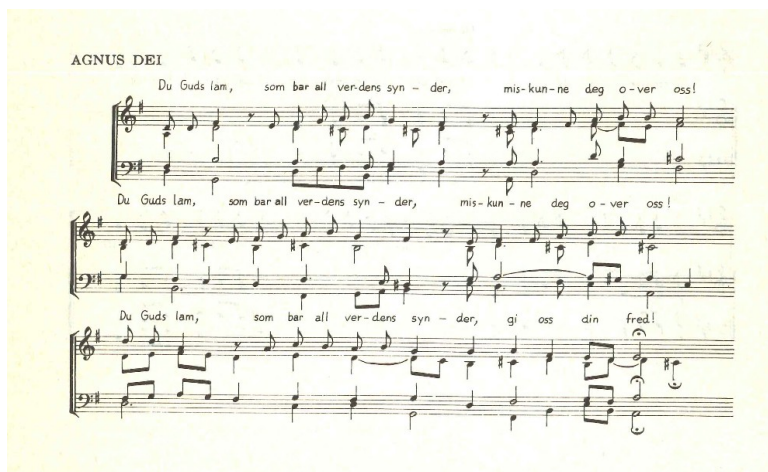
Figur 27 NOU 1976:5 Sanctus allmenn serie

Alle disse tre melodiene ble altså med videre til H1977. Teksten i Sanctus er for øvrig ”...full av din herlighet” som i PO.

Agnus Dei har i U1976 beholdt plasseringen fra PO.

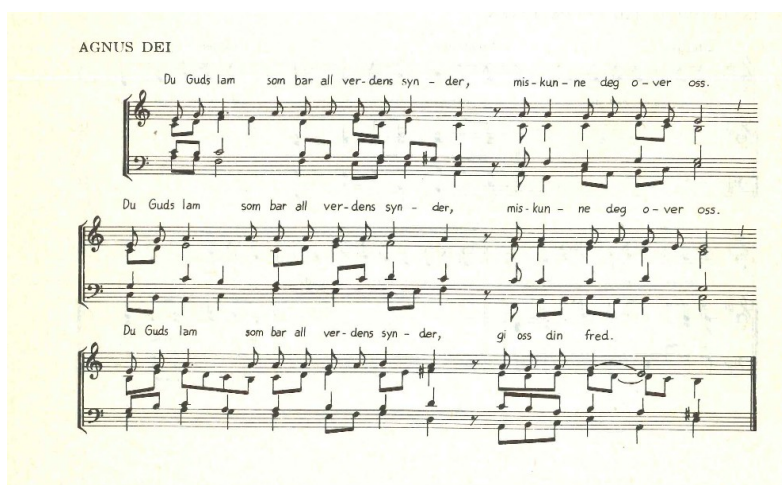
- a) Den allmenne seriens Agnus Dei er fra Trond Kvernos ”Ordinarium Missæ”. Melodien i D mixolydisk, har en klar AAB-form der B bare har en rytmisk, ikke melodisk, gjentakelse fra A. Denne gjentakelsen høyner imidlertid intensiteten i B-delen, som kler teksten fint. Melodien har stort sett trinnvise bevegelser bortsett fra i temaet ”Du Guds Lam”. Satsen er modal, men ble i sin tid kritisert, særlig på grunn av den store septimen i andre akkord.¹³⁸ Melodien ble med over i H1977 og GB og har i ettertid vist seg slitesterk og lett innsunget. For øvrig merker vi oss at teksten i Agnus Dei i likhet med Gloria og Litaniet (se ovenfor) var tilbake til ”...som bar all verdens synder”.

¹³⁸ Torkil Baden: ”Toner i tusen år”. Verbum, Oslo 1995 s.142

Figur 28 NOU 1976:5 Agnus Dei allmenn serie

- b) Advent- og fasteseriens Agnus Dei er den samme som advents- og juleseriens Agnus i PO1969, bare senket et halvt trinn. Satsen er ny, av Egil Hovland.
- c) Av en eller annen grunn har man valgt å sette fastetidens Agnus fra PO inn som festtidenes Agnus i U1976. Melodien er svært god og sangbar, men nokså langt fra festlig. I forhold til PO, er rytmen noe endret ved at man har forlenget tonene under noen viktige stavelser ("lam", "mis-kun-ne"), noe som gjør pulsfølelsen jevnere og tydeligere. Også her har man forlatt POs tynne sats og gitt en ny firstemmig sats med høye ledetoner her og der, som gir et preg av vanlig a-moll.

Figur 29 NOU 1976:5 Agnus Dei allmenn serie

Alle Agnus Dei-melodiene ble, i likhet med alle Sanctus-melodiene, med videre, bare med den forskjell at fasteseriens og festseriens Agnus-melodier ble byttet om, slik at POs faste-Agnus er tilbake i fasteserien. I det hele tatt er det svært lite av musikken i NOU1976:5 som ikke ble med over i H1977 og GB, noe som sammen med den gjennomgående positive mottakelsen det nye materialet har fått, viser at arbeidet med messemusikken som ble gjort fra 1972 til 1976 i det store og hele var vellykket. I denne prosessen ble, som vi har sett, brorparten av POs gregoriansk-orienterte musikk byttet ut med et repertoar som er lettere å synge, mer iørefallende og har større stilistisk bredde. Holter påpeker at dette skyldes dels erfaringene fra prøveperioden og dels innflytelse fra anglikansk kirkemusikk, samtidig som

Musica Sacras posisjon i norsk kirkemusikk hadde svekket seg noe i forhold til 1950- og 60-tallet¹³⁹

Dermed er vi kommet fram til det som i dag er gjeldende ordning¹⁴⁰:

Høymessen av 1977.

Det var alminnelig forventning om at den skulle bli mer eller mindre som U1976. Bispemøtet ville det imidlertid annerledes. På sitt møte før påske i 1977 foretok de betydelige endringer i utkastet. Den ordningen som ble godkjent til bruk i Den norske kirke ved kongelig resolusjon i september 1977, var betydelig beskåret i forhold til U1976:

- Nådetilsagnet etter syndsbekjennelsen ble strøket, dvs skillet mellom syndsbekjennelsen og Kyrie ble mindre tydelig
- Laudamus var tatt bort fra Gloria i hovedvarianten, og det fullstendige Gloria med Laudamus satt bak i et tillegg. U1976 hadde, som vi har sett, ikke noen slik kortform. Salmeversjonen ble dessuten innskrenket til ett vers – i ny, komprimert oversettelse – som var obligatorisk på høytidsdagene. Det store Gloria ble derfor uaktuelt på høytidsdagene hvis en skulle følge ordningen til punkt og prikke.
- Anledningen til å synge trosbekjennelsen var nå helt fjernet. Nicænum var som i U1976 bare for spesielle anledninger.
- Forbønnene var omredigert, og det gamle førstesvaret ”Deg være ære i evighet” kom inn igjen
- Nattverdbønn alt II var borte, og prestens adgang til å messe var begrenset til kollekt, prefasjon og velsignelse. Fadervår og innstiftelsesordene skulle leses, ikke synges.
- Kirkeårsseriene med ordinariemusikk var beskåret: Sanctus for festtidene og Agnus Dei for fastetida var borte. Bispemøtet vedtok dessuten å utsette muligheten for kirkeårsvariasjon i to år, slik at den allmenne serie skulle sette seg skikkelig før en begynte å fravike den.
- Det var også gjort en rekke andre endringer i liturgien som stort sett gikk ut på å beskjære/forenkle og føre tilbake til norsk-dansk-luthersk tradisjon, tydeligvis mest av pedagogiske grunner

Musikken kom i heftet ”Ny liturgisk musikk”¹⁴¹ (LM1977). Dette skal vi omtale kort, da det meste av musikken er omtalt ovenfor under NOU1976:5.

Kyrie

- Den allmenne seriens Kyrie er som i NOU 1976:5, men med endret harmonisering i andre strofe, slik at den omtalte tverrstanden på Kriste e-le-ison (se ovenfor s.48f) er borte. Toneleiet er dessuten senket et trinn.¹⁴² Men for alle tilfellers skyld har man også trykket det i toneleiet fra NOU1976:5 ved siden av.
- Festtidenes Kyrie er identisk med NOU1976:5-versjonen
- I forhold til NOU 1976:5 har advent- og fasteserien fått nytt Kyrie – Egil Hovlands bearbeidelse av det i fasteserien i PO1969. Det er begynnelsetonene (”Kyrie”) og slutttonene (”miskunne deg”) som er endret. Til begynnelsen har Hovland brukt motivet til ”Gud Fader miskunne deg” også til det innledende ”Kyrie eleison”. Dette motivet forekommer ikke i originalversjonen (Kyrie XVI i GR), men bringer formen

¹³⁹ Holter 2008 op cit s.239

¹⁴⁰ Det er riktignok foretatt en del mindre endringer, se nedenfor

¹⁴¹ Andaktsbokselskapet, 1977

¹⁴² Det var mye debatt om toneleiet på denne tida, og noen mente at det generelt høye toneleiet i de gamle liturgi- og salmebøkene gjorde det unødig vanskelig for menigheten å delta for fullt i gudstjenestesangen. I forhold til tidligere bøker er derfor toneleiet i LM1977 og NoKo senket, se Holter 2008 op cit s.355 og forordet i NoKo.

nærmere den originale (aabbac). Slutten ligger nærmere originalen enn PO-versjonen, og får bedre fram det originale frygiske modus.

Gloria

Karlsens Gloria er som nevnt forkortet i hovedversjonen, selv om det ikke noe sted ble fastlagt at Laudamus ikke skulle være med vanligvis. Det fullstendige Gloria med Laudamus står i et tillegg og kan brukes uten forbehold. Men den iøyenfallende muligheten til å forenkle og forkorte, har nok fristet, særlig der en ikke har hatt forsangere¹⁴³. Toneleiet er også her senket et trinn til F (mixolydisk). Salmevervsjonen var som nevnt i og for seg beholdt, men altså innskrenket, omdiktet og gjort obligatorisk på høytidsdagene, også den senket et trinn. For øvrig er kirkeårsvariasjonen svekket ved at rubrikkene sier at Gloria *kan* falle bort i fastetida (U1976 hadde ”faller bort i fastetida”).

Credo

Biskopene fjernet som nevnt muligheten for å synge trosbekjennelsen. LM1977 har likevel noter til Apostolicum på s.30-31, samme melodi som i NOU1976:5, nå uten orgelakkompagnement og karakteristisk senket et tonetrinn. Det var nå ikke lenger anledning til å plassere Credo etter prekenen, slik som i U1976. I teksten het det nå ”Guds eneste sønn, vår Herre”. Dette var tydeligvis ikke så vellykket,¹⁴⁴ for i revisjonen i 1981/83 gikk man tilbake til ordlyden ”enbårne sønn”. Nicænum var dessuten forvist til ”*særlige anledninger*”¹⁴⁵, dvs utenom høymessen.

Forbønnssvar

Det gamle forbønnssvaret ”Deg være ære i evighet” er altså kommet inn igjen, men en hadde ingen passende melodi til det, og Kvernos ”Ordinarium Missæ” inneholdt ikke dette svaret opprinnelig. Kverno laget derfor dette svaret til H1977. ”Herre, hør vår bønn” er gitt i fem ulike harmoniseringer, ingen av dem lik nr 2 i NOU1976:5 (som slutter i E-dur). Det er fire varianter av forbønnen. I forbønn IV er det åpnet for at menigheten kan si ”Amen” som forbønnssvar.

---

¹⁴³ 1970-årene var generelt en tid for å gjøre ting enklere og mer dagligdags, jf bibelteksten i ”*Godt nytt*” (Bibelselskapet 1975), trolig som en strategi for å motvirke den synkende deltakelsen i gudstjeneste- og menighetetslivet.

¹⁴⁴ Det kommer for eksempel i konflikt med Job 1,6 og 38,7

¹⁴⁵ Ordning for høymessen, Andaktsbokselskapets forlag 1977, s.16

7. Høymessesalme
(evt. som vekselang menighet - kor,
menn - kvinner osv., eller bibelsk salme)

8. Annen lesning

9. Trosbekjennelse

10. Salme før prekenen

11. Preken

12. Salme etter prekenen

Høgmessesalme
(evt. som vekselang kyrkjelyd - kor
menn - kvinner osv., eller bibelsk salme)

Andre lesing

Truvedkjenning

Salme før preika

Preika

Salme etter preika

III Menighetens forbønn

13. Kunngjøringer

14. Forbønn

Kyrkjelydens forbøn

Kunngjeringar

Forbøn

Bare for Forbønn II
Bokmål *evig mal hos deg.*
M Deg væ-re æ - re i e - vig - het.

Berre for Forbøn II
Nynorsk
K Deg ve-re æ - re i all æ - ve.

M Her - re, hør vår bønn. Her - re, hør vår bønn. Her - re, hør vår bønn.
a) K Her - re, høyr vår bøn. b) Her - re, høyr vår bøn. c) Her - re, høyr vår bøn.

d) Her - re, hør vår bønn. Her - re, hør vår bønn. A - men.
Her - re, høyr vår bøn. e) Her - re, høyr vår bøn. A - men.

3 ganger i Forbønn I og II
(siste gang med Amen), 5 (evt. 6) ganger i
Forbønn III, 4 ganger i Forbønn IV

Avslutning av bønneavsnittene:
For Jesu Kristi skyld (Forbønn I)
Det ber vi deg om, vår Gud og Far
(Forbøn II og III)
- ved Jesus Kristus, vår Herre (Forbønn IV)
I Forbønn IV kan bønneavsnittene
avsluttes bare med Amen (frem sagt)

3 ganger i Forbønn I og II
(siste gong med Amen), 5 (evt. 6) ganger i
Forbøn III, 4 ganger i Forbøn IV

Avslutning av bønneavsnitta:
For Jesu Kristi skuld (Forbøn I)
Det bed vi deg om, vår Gud og Far
(Forbøn II og III)
- ved Jesus Kristus, vår Herre (Forbøn IV)
I Forbøn IV kan kyrkjelyden
etter kvart bønneavsnitt seia: Amen

Figur 30 LM1977 forbønnssvar

Det er nå bare en form av Litaniet – Alternativ A fra NOU1976:5. Forskjellene er vesentlig at menighetens svar i v3-7 nå igjen er "Fri/hjelp/hør oss, kjære Herre Gud". Vers 2, 8 og 9 skal dessuten akkompagneres i sin helhet uansett om menigheten synger hele verset eller om det

gjøres som vekselsang. ”O du Guds Lam” sløyfes når det er nattverd, som i NOU1976:5. Toneleiet er igjen senket et trinn i forhold til NOU1976:5.

Prefasjonsdialogen var ny. Den er komponert av Egil Hovland i 1975 og 1977.

Hvis det ikke er nattverd, avsluttes forbønnen med Herrens bønn. Deretter følger (eventuelt etter menighetens takkoffer) leddene 20—22.

Når det ikkje er nattverd, endar forbøna med Herrens bøn. Så fylgjer (eventuelt etter kyrkjelydens takkoffer) ledda 20—22.

15. Menighetens takkoffer
(Evt. salmesang, instrumental- eller vokalmusikk)

Kyrkjelydens takkoffer
(Evt. salmesong, høveleg instrumental- eller vokalmusikk)

IV Samling om Herrens bord

Samling om Herrens bord

16. Salme før nattverden

Salme før nattverden

17. Lovprisning og Herrens innstiftelsesord

Lovprisning og Herrens innsetjingsord

L Her-ren væ-re med de-re. M Og med deg væ-re Her-ren.
L Her-ren ve-re med dykk. K Og med deg ve-re Her-ren.

(D) A D G A

L Løft de-res hjer-ter. M Vi løf-ter vå-re hjer-ter til Her-ren.
L Lyft dyk-kar hjar-to. K Vi lyf-ter vå-re hjar-to til Her-ren.

(Ped.)

L La oss tak-ke Her-ren, vår Gud. M Det er ver-dig og rett.
L Lat oss tak-ka Her-ren, vår Gud. K Det er ver-dig og rett.

L I sann-het ver-dig og rett er det at vi alltid - - - -
L I san-ning ver-dig og rett er det at vi alltid - - - -

Figur 31 LM1977 prefasjonsdialog

Sanctus

Kirkeårsseriene var som nevnt amputert i H1977. I LM1977 står derfor bare Sanctus for allmenn serie og for fasteserien. Ingen av dem er endret, bortsett fra at Steenbergs Sanctus er senket til e-moll og er trykket uten taktstreker. En skulle synge det allmenne Sanctus i festtidene.

Agnus Dei

LM 1977 bringer også Agnus Dei bare fra den allmenne serien og fasteserien i NOU1976:5. Men i LM1977 er faste-Agnus fra NOU 1976:5 flyttet til festtidenes serie, noe som nok må sies å ha vært et vellykket trekk. Heller ikke her har det skjedd noe mer med dem enn at det allmenne Agnus er lagt en tone ned.

Justeringer i 1981

Etter en innkjøringsperiode, justerte man høymessen på noen punkt i 1981 (gjennomført i 1983). I vår sammenheng, er det vesentligste at:

- Nicænum og Apostolicum ble sidestilte alternativer i vanlige høymesser. Imidlertid varte det helt til 1989 før de kunne synges
- Kirkebønnene var omredigert
- Kirkeårsseriene med ordinariemusikk ble komplettert

Ellers var det noen andre musikalske endringer, som åpning for selvstendig preludium (tidligere bare forspill til første salme) og ny melodi til Amen etter velsignelsen¹⁴⁶. I denne perioden kommer det også et nytt tilskudd av liturgisk musikk i og med ordningen for familiegudstjenesten, som ble autorisert i 1982: Salmen Måne og sol med melodi av Egil Hovland, kom her på Gloria-leddets plass.

Familiegudstjenesten

Her er det kanskje på sin plass å skyte inn noe om familiegudstjenestens historie: Helge Fæhn skriver at ”*det er et typisk trekk ved slutten av 1800-tallet at enkelte byprester begynner med gudstjenester for barn på ettermiddagen.*”¹⁴⁷ Julaften 1875 skal den første barnegudstjenesten ha blitt holdt i Vår Frelses kirke i Christiania. Dette skjedde i kjølvannet av at søndagsskolene begynte å dukke opp i andre halvdel av 1800-tallet. Siden spredte skikken seg langsomt utover landet, men som enkelthendelser utenom høymessen. Det var derfor for tidlig å få med noen slik ordning i AB1889. I AB1920 er derimot ordning for barnegudstjeneste med. Dette er en forenklet høymesse uten nattverd. Kyrie og Gloria er som i høymessen, bortsett fra at bare v2 av Litaniet er satt opp som Kyrie-alternativ, sikkert fordi det har norsk, og ikke gresk tekst. Tekstlesningene er sterkt forenklet, trosbekjennelsen skal framsies av alle, kirkebønnen er sterkt forenklet, men menigheten skal synge ”Amen” til svar, uten at det er angitt melodi. Det er sikkert Amen i første serie med forbønnssvar (= Amen til Litaniet) som er ment. Det var også angitt en enda enklere ordning når barna ble undervist i grupper (!)

Betegnelsen Familiegudstjeneste er fra 1966, da en ordning for familiegudstjeneste ble godkjent ved kongelig resolusjon ”*utenfor de ordinære gudstjenester*”. Men biskopene fikk fullmakt til å samtykke i at denne ble holdt noen ganger årlig i stedet for høymesse.¹⁴⁸ Dette tillegget til AB1920 er bare en henvisning til høymessen og en rekke endringer til den. Musikalsk bringer ikke denne noe nytt,¹⁴⁹ men den gir noen flere oppgaver til ”lege kristne

---

¹⁴⁶ Egil Hovland, 1979

¹⁴⁷ Fæhn 1994 op cit s.357

¹⁴⁸ Tillegg til AB1920, jf Ellingsen op cit s.105f

¹⁴⁹ Annet enn at ”Salmer for ungdom” var kommet i 1965, men ordningen henviser ikke særskilt til denne.

over konfirmasjonsalder” (be inngangsbønn). Det presiseres dessuten at det ikke skal holdes nattverd ved disse gudstjenestene

I 1982 kom altså den nåværende ordningen for familiegudstjeneste. Det mest interessante med den i vår sammenheng, er den nye formen for Gloria: Salmen Måne og sol, som Egil Hovland hadde komponert til en tekst av Britt Hallquist i 1974.¹⁵⁰ Denne fikk dessuten en passende intonasjon ”Syng for Herren, pris hans navn...”, komponert av Hovland i 1978. Stilen er i den enkle, nesten naive stilen som Hovland begynte med på 1970-tallet.¹⁵¹ Her går altså fornyelsen i retning tilbake mot salmemessen.

---

¹⁵⁰ Johannessen op cit s.115

¹⁵¹ Ibid s.121

Familiegudstjenesten

Familiegudstenesta

I Bønn og lovsang

I Bøn og lovsong

1 Inngang:
Inngangssalme

1 Inngang:
Inngangssalme

2 Inngangsord

2 Inngangsord

3 Lovsang

3 Lovsong

Enten:

Anten:

L/F Syng for Her - ren, pris hans navn. For - kynn fra dag til
L/F Syng for Her - ren, pris hans namn. For - kynn frå dag til

Orgel ad lib.

dag hans frel - se! M Må - ne og sol . . .
dag hans frel - se! K Må - ne og sol . . .

Osv. se neste side

Eller:

Eller:

Orgel ad lib. L/F Æ - re væ - re Gud i det høy - es - te! M Og
L/F Æ - re ve - re Gud i det høg - ste! K Og

6/8

fred på jor-den blant men - nes-ker som har Guds vel - be - hag.
 fred på jor-da hjå men - nes-ke som Gud har hug - nad i.

M Må - ne og sol, sky - er og vind og bloms-ter og barn skap-te vår
 K Må - ne og sol, vin - dar og hav og blo-mar og born skap-te vår

Gud. Him - mel og jord, all - ting er hans, Her - ren vår Gud vil vi
 Gud. Him - mel og jord, all - ting er hans, Her - ren vår Gud vil vi

tak - ke. Her - re, vi tak - ker deg, Her - re, vi pri - ser
 tak - ka. Her - re, vi tak - kar deg, Her - re, vi pri - sar

deg, Her - re, vi syn-ger ditt hel - li - ge navn!
 deg, Her - re, vi lov-syng ditt hei - la - ge namn!

Figur 32 Organistens gudstjenestehefte (OGH) Måne og sol med intonasjon

Intonasjonen skal synges av prest eller forsanger. Det bemerkelsesverdige med den, er vel at den er skrevet med taktstreker og fast taktart – det vanlige har siden PO1969 vært at intonasjoner gis i taletempo, dvs med flytende rytmikk. Utover dette har intonasjonen mulighet for orgelakkompagnement, som også er uvanlig i vårt materiale hittil. Fra og med denne ordningen skal vi se at forsangeren får stadig flere muligheter i liturgiene. Økende bruk

av orgelakkompagnement til messesang er en annen tendens i det nyere materialet – i OGB er det satser til all musikken.

Karlsens korte Gloria er for øvrig et alternativ i familiegudstjenesten. Utover dette er musikkstoffet tatt fra høymessen. For øvrig i ordningen for familiegudstjeneste merker vi oss at syndsbekjennelse og Kyrie er borte. I stedet har det kommet en dialog ("Gud er vår Far" etc). Denne er kalt Inngangordsord, men åpner med at liturgen sier "La oss prise Herren, vår Gud", nærmest som et lest Gloria. Endelig er Credo plassert etter prekenen, på den plassen som de fleste andre kirkesamfunn har den i høymessen.

Organistens gudstjenestehefte

Endringene i høymessen og den nye ordningen for familiegudstjeneste med tilhørende musikk, gjorde at LM1977 var blitt avleggs. I 1984 kom derfor Organistens gudstjenestehefte (OGH), som "inneholder all gudstjenestemusikk for høymesseliturgien, godkjent ved kongelig resolusjon 16. september 1977 og 23. september 1983, og for familiegudstjenesten, godkjent ved kongelig resolusjon 17. desember 1982".¹⁵² I forhold til LM1977, har følgende skjedd med høymessemusikken:

- Kirkeårsseriene er nå komplettert: Sanctus for festtidene og Agnus Dei for fastetida er kommet med, begge fra NOU1976:5. Festtidenes Sanctus er uendret, mens fastetidens Agnus Dei, som altså var for festtidene i NOU1976:5, har fått ny sats, laget av Egil Hovland. Den nye satsen begynner tydeligere i a-moll, men samtidig er alle høye ledetoner fjernet, bortsett fra i aller siste akkord, noe som gjør satsen tydeligere modal. Den nye satsen er også noe roligere i stemmeføringen. Menighetsrådet har nå myndighet til å bestemme – i samråd med prest og kantor – hvilke alternativer av ordinariemusikk som skal brukes.
- Toneartsmessig kan vi merke oss at det store Gloria er hevet opp til G igjen. Tilsvarende er Litaniet hevet ett trinn opp til g dorisk. En rekke ledd er dessuten oppført i to tonearter "for å imøtekomme ønsket om fleksibilitet i valget av tonehøyde: Kyrie, allmenn serie, Lovsang I...etc"¹⁵³
- Med Gloria har det skjedd flere ting enn toneartsforhøyelse: Gloria III fra NOU1976:5 er kommet inn igjen, nå med noe enklere sats, og uten antydning om vekselsang mellom kor og menighet. Dessuten er teksten på Gloria IV endret fra den komprimerte ett-vers-versjonen i LM1977 til Arve Brunvolls omdiktning av LR 21, som ligger mye nærmere til Laudamus-teksten enn førstnevnte.
- Som nevnt skulle det gå enda noen år før det ble adgang til å synge Credo. OGH har derfor ikke noter til Credo i det hele tatt.
- Det nykomponerte forbønnssvaret "Deg være ære i evighet" fra LM1977 fikk en kort levetid, for i OGH er det borte.

Med dette ble LKs arbeid avsluttet, og komiteen ble nedlagt i 1984. Kirkemøtet trådte i funksjon samme år, og fikk året etter delegert myndighet til å foreta mindre endringer i de autoriserte liturgiene.¹⁵⁴

Liturgiske ledd i NoS

I 1984 ble en ny salmebok godkjent ved kongelig resolusjon til bruk "i menigheter som gjør vedtak om det". Denne ble tatt i bruk fra 1985 og erstattet LR og S1973. Nytt i forhold til disse er de bakerste kapitlene – kap VIII med bibelske salmer, der de fleste av Hovlands Introitus-salmer havnet etter at de ble tatt ut av de liturgiske heftene til H1977 (selv om

¹⁵² OGH, forordet

¹⁵³ Ibid

¹⁵⁴ Kgl res 1. nov 1985

rubrikkene i OFH1977 sier at en godt kan åpne gudstjenesten med bibelsk salme), og kap IX med liturgiske sanger og bønner, som vi skal ta en titt på:

Forarbeidet til denne salmeboka er NOU1981:40: Norsk salmebok – Forslag til felles salmebok for Den norske kirke. Her finner vi tilsvarende tillegg: IX - Menighetsomkvæd, X - Bibelske salmer og lovsanger og XI – Liturgiske sanger. I forordet finner vi dessuten en begrunnelse for hvorfor dette stoffet er tatt med: *”I dette kapitlet finn vi ... truedkjenningsane og Litaniet. Her har vi òg samla prosesjonssongar og svarsongar av ulike typar og anna stoff som høver til ulike gudstenester. Mange av desse finst i bruk i ungdomsmiljø, kyrkjemusikalske miljø osv., og vi meiner dei har ein naturleg plass i salmeboka.”*¹⁵⁵ Og vidare: *”Det liturgiske materialet er av to typar: Dels gjeld det tillegget med godkjende alternative former som no står bak i høgmesseheftet for kyrkjelyden.”*¹⁵⁶ *Dels gjeld det liturgiske element som har vist sin verdi og som kan nyttast i andre gudstenestetypar.”* Vi ser altså at disse er i bruk i ulike miljøer, og på den måten har vist sin verdi, særlig til bruk i andre gudstjenestetyper enn høymessen.¹⁵⁷ Det er nr 905 og utover som er av vår interesse: 905/5 er et nytt Kyrie, komponert av Egil Hovland i 1971. Vi skal møte det igjen i NoS 938. Tilsvarende kommer 906/1 og 906/2 med i NoS på hhv 939 og 940. 906/3 er derimot ikke med i NoS. Det er en dialogisk versjon av faste-Kyrie, dvs basert på Kyrie XVI i GR. Teksten er i sin helhet rettet til Kristus, dvs ikke trinitarisk, som våre nåværende. 907/908 er et kyrie-litani, noe vi ikke har sett tidligere i vårt materiale. Det er kommet med i NoS som nr 941.

---

¹⁵⁵ NOU1981:40, s.26-27

¹⁵⁶ Dvs OFH1977

¹⁵⁷ Forenklet høymesse, prekengudstjeneste, skriftemålgudstjeneste, nattverdgdstjeneste utenom høymessen mfl. Se ringpermen ”Gudstjenester og kirkelige handlinger”.

Fra middelalderen

F/A: Herre, miskunne deg. F/A: Kriste, miskunne deg.

F/A: Herre, miskunne deg.

Fra mellomalderen

F/A: Herre, miskunna oss. F/A: Kriste, miskunna oss.

F/A: Herre, miskunna oss.

Kyrielitani
907

Trond Kverno 1975

F: Herre Jesus, du er vår fred.

A: Ky-ri - e e - lei - son.

F: Du fører sammen det som var adskilt.
A: Kyrie eleison.
F: Du bringer oss det glade budskap.
A: Kyrie eleison.

F: Du gir oss syndenes forlatelse.

A: Kris-te e-lei - son.

F: Du har vunnet over døden.
A: Kriste eleison.
F: Du gir oss nytt liv.
A: Kriste eleison.

F: Du som sitter ved Faderens høyre,

A: Ky-ri - e e - lei - son.

F: du skal komme igjen i herlighet.
A: Kyrie eleison.

F: Du samler dine troende i Faderens rike.

A: Ky-ri - e e - lei - son.

Kyrielitani
908

Trond Kve

F: Herre Jesus, du er vår fred.

A: Ky-ri - e e - lei - son.

F: Du fører saman det som var skilt.
A: Kyrie eleison.
F: Du gjev oss den glade budskap.
A: Kyrie eleison.

F: Du gjev oss forlatning for syndene.

A: Kris-te e-lei - son.

F: Du har vunne over døden.
A: Kriste eleison.
F: Du gjev oss nytt liv.
A: Kriste eleison.

F: Du som sit ved Faderens høyre,

A: Ky-ri - e e - lei - son.

F: du skal koma attende i herlegdom.
A: Kyrie eleison.

F: Du samlar dine truande i Faderens rike.

A: Ky-ri - e e - lei - son.

Figur 33 NOU 1981:40 Kyrie-litani

909-912 er Gloria med Laudamus i salmeform, i den korte ett-vers-versjonen fra LM1977 og i Brunvolls fire-vers gjendiktning. 913-914 er Gloria III fra PO, som altså er ute av høymesseliturgen. Den skal imidlertid komme igjen med litt annen skandering på NoS 942. 915-916 er Måne og sol, som altså er Gloria i ordningen for familiegudstjenesten. 917-918 er melodien til Apostolicum, som altså ble fjernet fra OGH, men som det har vært ønsket om å få inn igjen. Teksten er her tilbake igjen til "...Guds enbårne sønn, vår Herre...". 919-920 er en melodi til Nikenum som vi verken kjenner fra før eller skal se mer til senere. Den er laget av Arne J Solhaug i 1980. Den er laget i den forenklede gregorianske stilen i PO1969 (syllabisk – gruppestil) og ser ut til å gå i a frygisk. NOU 1981:40 gir ikke satser til melodiene. 921 er Nikenum i Martin Luther/Bernt Støylens gjendiktning, som vi finner igjen på NoS 230. 922-923 er andre trosbekjennelsessalmer, hentet fra hhv. NN 353 og S1973:126.

924 er en nyskrevet trosbekjennelseessalme av K J Ørjavik fra 1977 til melodi av J Crüger (jf NoS 19). 924-927 er faste- og festserienes melodier til Agnus Dei, mens 930-31 er trefoldighetstidas Agnus fra PO i litt annen utforming, i det hele melodien til Agnus Dei XVII i GR nå er brukt, ikke bare første strofe gjentatt tre ganger. Dessuten er skanderingen litt endret, noe som bedrer pulsfølelsen sammenliknet med versjonen i PO, særlig på "bar all-". Denne ble med over i NoS på nr 948. 931-32 er Litaniet i samme utforming som i OGH. 933-934 er det derimot første gang vi treffer på her. Det er Fredslitaniet, en gammel bønn som går tilbake til oldkirken og særlig er brukt i østkirkenes liturgier. Her kommer det i to musikalske utgaver, en sannsynligvis av Dmitri Bortnjanski fra slutten av 1700-tallet, den andre av Trond Kverno fra 1976.

NOU 1981: 40
Norsk Salmebok

389
Vedlegg

Fredslitani
934

Trond Kverno 1976

F: Vi ber om velsignelse.
P: Velsignet være ditt rike, Fader, Sønn og Hellig Ånd, nå og alltid og i evighet.

F: Vi bed om velsigning.
P: Velsigna vere ditt rike, Fader, Son og Heilag Ande, no og alltid og i all æva.

A: *A-men.*

F: La oss be i fred til Herren.
F: Lat oss be i fred til Herren.

A: *Ky-ri - e e - le - i - son.*

F: Om fred fra det høye og frelse for vår sjel, la oss be til Herren.
F: Om fred frå det høge og frelse for vår sjel, lat oss be til Herren.

A: Kyrie eleison.

F: Om fred i hele verden, om samhold i Guds hellige kirker, og om alles enhet, la oss be til Herren.
F: Om fred i heile verda, om samhald i Guds heilage kyrkjer, og om ein-skap av alle, lat oss be til Herren.

A: Kyrie eleison.

F: For dette hellige hus og for dem som trer inn i det med tro, ærbødighet og gudsfrykt, la oss be til Herren.
F: For dette heilage huset og for dei som stig inn i det med tru, vørndnad og gudsfrykt, lat oss be til Herren.

A: *Kris - te e - lei - son.*

F: For hele Guds folk, for alle vår kirkes tjenere, for våre prester og vår biskop, la oss be til Herren.
F: For heile Guds folk, for alle tenarane i kyrkja vår, for prestane våre og for biskopen vår, lat oss be til Herren.

A: Kriste eleison.

F: For denne by/bygd og for alle land og steder, og for de troende som bor der, la oss be til Herren.
F: For denne byen/bygda og for alle land og stader, og for dei truande som bur der, lat oss be til Herren.

A: Kriste eleison.

F: Om tjenlig vær, om rikelig grøde på jorden og om fredelige tider, la oss be til Herren.
F: Om tenleg vær, om rikeleg grøde på jorda og om fredelege tider, lat oss be til Herren.

A: *Ky-ri - e e - le - i - son.*

F: For de som ferdes til sjøs, på land og i luften, for de syke og for de som lider, for fanger og deres frelse, la oss be til Herren.
F: For dei som ferdast til sjøs, på land og i lufta, for dei sjuke og for dei som lid, for fangar og deira frelse, lat oss be til Herren.

A: Kyrie eleison.

F: At vi må bli befridd fra all trengsel, vrede, nød og fare, la oss be til Herren.
F: At vi må verta fridde frå all trengsle, vrede, naud og fare, lat oss be til Herren.

A: Kyrie eleison.

F: Hjelp oss, frels oss, miskunn deg over oss, og vern oss, Herre, i din nåde.
F: Hjelp oss, frels oss, miskunna oss og verna oss, Herre, i din nåde.

A: Kyrie eleison.

F: La oss komme dem i hu som var tro like til døden, så vi overgir oss selv og hverandre og våre liv til Herren Jesus Kristus.
F: Lat oss koma i hug dei som var trugne heilt til døden, så vi overgjev oss sjølve og kvarandre og livet vårt til Herren Jesus Kristus.

A: *Ja, til deg, Her - re.*

P: For seieren, æren og makten tilhører deg, Fader, Sønn og Hellig Ånd, nå og alltid og i evighet.
P: For sigeren, æra og makta tilhører deg, Fader, Son og Heilag Ande, no og alltid og i all æve.

A: *A - men, a - men, a - men.*

F: La oss alltid be i fred til Herren.
F: Lat oss alltid be i fred til Herren.

Figur 34 NOU 1981:40 Fredslitaniet

935/36 er Fadervår-melodien fra PO (= NoS 950) og 937-40 er to Benedicamus-melodier, den siste fra Olavsmusikken (= NoS 949). Med dette forlater vi NOU 1981:40 og tar et raskt blikk på NoS.

I forhold til NOU 1981:40, er det tre nyheter i NoS:

- Nikenum – 945 - har fått en ny melodi, komponert av Egil Hovland i 1970, dvs den er laget over formlene fra Allehelgensmessen, sml prefasjonsdialogen i NOU 1976:5, jf også psalmoditone 4¹⁵⁸. Hele melodien er laget over bare fem toner. Den har vist seg å være svært levedyktig, og blir i dag benyttet mer enn Apostolicum på 944, som vi skal se. Vi legger også merke til at den har anvisninger for vekselsang mellom forsanger og menighet, dvs liturgen skal bare eventuelt synge intonasjonen ”Vi tror på én Gud”.

---

¹⁵⁸ Salmetonene finnes bl.a. bakerst i Det danske antifonale I ”*Ugens tidsbønner*” og II ”*Kirkearets tidebønner*”, Engstrøm & Søndring musikforlag, København 1977

Trosbekjennelse

Den nikenske trosbekjennelse - bokmål

Egil Hovland

The image shows a musical score for the beginning of the Nicene Creed. It consists of three systems of music. Each system has a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves (treble and bass clef). The lyrics are written below the vocal line. The first system contains the lyrics: "L(F) Vi tror på én Gud, F den all-mektig-e Far, som har skapt himmel og". The second system contains: "jord, alt synlig og u-syn-lig. A Vi tror på én Herre, Jesus kris-tus,". The third system contains: "Guds enbårne Sønn, født av Fader-en før al-le tid-er, F Gud av Gud, lys av". The music is written in a simple, clear style with a key signature of one flat (F major/D minor) and a 4/4 time signature.

© Norsk Musikforlag A/S 1970/1985

8

Figur 35 Begynnelsen av den nikenske trosbekjennelse. Her i utgave fra "La oss bekjenne vår hellige tro"¹⁵⁹

- 946 er en trosbekjennelsessalme med tekst av B Jonsson/J Smemo og melodi av Egil Hovland fra 1967

¹⁵⁹ Verbum Oslo 1991

- 947 er Sanctus fra POs advents-/juleserie, lett bearbeidet slik at flyten blir noe jevnere ved at de fire første notene nå er like lange, og ellers noen små melodiske endringer. Denne melodiformen er slik at den umiddelbart hefter seg på prefasjonen, i det de første tonene er en gjentakelse av de to siste i prefasjonen. Til tross for disse utbedringene, har melodien ikke fått noe gjennombrudd til vanlig høymessebruk, se nedenfor.

I 1990 kommer så Kronprinsregentens resolusjon av 26. oktober, som gir KM myndighet til å fastsette liturgier (og tekstrekker) i Den norske kirke. For første gang siden reformasjonen, er det kirken, og ikke staten som vedtar liturgiene.

Gudstjenesteboken 1992 (Høymessen 1977/1983 m senere mindre endringer)

Denne er godkjent til bruk i Den norske kirke ”ved kongelige resolusjoner 1977-1990 og etter vedtak i Kirkemøtet 1986-1991”. I 1989 hadde Kirkemøtet vedtatt en serie mindre endringer i liturgiene. I vår sammenheng er det viktigste at det ble gitt adgang til å synge trosbekjennelsen¹⁶⁰. Det ble også åpnet for at menigheten kunne synge Fadervår og at liturgen kunne messe innstiftelsesordene.¹⁶¹ Således har GB under pkt 9 Trosbekjennelse nå noter. Og siden KM også hadde vedtatt å tillate Nikenum brukt ”på høytidsdager og når det forrettes dåp i høymessen”¹⁶², var det noter til både Apostolicum og Nikenum, hhv NoS 944 og 945. Pussig er at mens Apostolicum er forsynt med noter til det innledende ”La oss bekjenne vår hellige tro”, så er Nikenum ikke det her. Dette er siden rettet opp i OGB (se nedenfor). Utover dette skjer det ikke noe med ordinariemusikken i GB. Fra 1992 har vi altså følgende utvalg av autorisert ordinariemusikk i Den norske kirke:

Kyrie

- a) Allmenn serie: T Kverno: Ordinarium missae 1972
- b) Festtidens: Etter Kyrie fra 12. Messe i Graduale Romanum (GR), tilrettelagt av Agnar Sandvik til PO1969.
- c) Fastetidens: Etter Kyrie XVI i GR, tilrettelagt av Egil Hovland til PO1969

Gloria

- I. Rolf Karlsen (1968), til PO1969 i forkortet utgave
- II. Rolf Karlsen (1968), til PO1969
- III. E Hovland (1973) fra Missa Verbi
- IV. Nicolaus Decius (ca 1522) etter Gloria I i GR (NoS 263, 2-4)

Svar v tekstlesning: (”Gud være lovet. Halleluja (3x)”: E Hovland, 1975

Credo

- a) Apostolikum: Etter Credo III GR ved Agnar Sandvik, sats av Egil Hovland.
- b) Nikenum: E Hovland, (1970)

Forbønnssvar: T Kverno: Ordinarium Missae (1972)

Litaniet: Martin Luther, 1528. Tilrettelagt av Trond Kverno.

¹⁶⁰ Men plasseringen var fremdeles låst til etter andre lesning.

¹⁶¹ Musikk materialet til dette ble publisert i ”La oss bekjenne vår hellige tro” (Verbum 1991). Publikasjonen ”I den natt” (Verbum 1993) inneholder i tillegg musikk til påskelovsangen og til nattverd utenom høymessen (akklamasjonen ”Kristus døde, Kristus sto opp, Kristus skal komme igjen”). I begge disse er det Egil Hovland som er ansvarlig for arrangementene. Denne musikken er siden tatt inn i OGB

¹⁶² GB pkt 9 s37

Sanctus

- a) Etter Sanctus XVII i GR og Sanctus I fra LM 1934 ved E Hovland, 1975
- b) Festtidene: E Hovland, 1970, fra Allehelgensmesse
- c) Fastetidens: P Steenberg, til Graduale: Messebok for Den norske kirke 1925, lett bearbeidet.

Agnus dei

- a) Allmenn serie: T Kverno, 1972
- b) Festtidene: Etter Agnus X GR ved Agnar Sandvik (PO1969, juleserien) med sats av Egil Hovland
- c) Fastetidens: Etter Agnus XVI GR ved Agnar Sandvik (PO1969, fasteserien) med sats av Egil Hovland

Amen etter velsignelsen: E Hovland 1979

Vi kan legge merke til følgende:

- Fra AB1920/G1925/LM1934 er det nesten ingenting igjen. Bare Steenbergs Sanctus er blitt med over til GB, dessuten er "Alene Gud" v2-4 som Gloria fremdeles et alternativ, selv om den er endret på flere punkt i forhold til AB1920/LM1934. Lindeman er helt borte, hvis en da ikke skal regne med det allmenne Sanctus, som er en bearbeidet og tilbakeført versjon av Sanctus I i LM1934 og kan følges tilbake til LM1890. Litانيت kan vel også regnes som videreført, og er vel det som har vært med oss lengst – helt siden reformasjonen.
- Det er noe mer igjen av musikken i PO1969: Kyrie for faste- og festtidene, Gloria I og II (og IV), Apostolikum, (Sanctus for fastetida) og Agnus Dei for faste- og festtidene.
- Resten er kommet til etter 1970, bl.a. hele den allmenne serien, med Trond Kverno og Egil Hovland som bidragsyttere. Disse var aktive i LK og i Musica Sacra og liknende sammenhenger. Gjennomgående må en kunne si at stilen i den liturgiske musikken i GB er preget av den felleskirkelige arven i den gregorianske musikken, men gitt en nokså forsiktig utforming, særlig i det rytmiske. Harmonisk er den gjennomgående modal, med forsiktig bruk av dissonanser. Det er altså Musica Sacras idealer som ligger i bunnen, dempet ned gjennom prøveperioden. Lindeman-stilens æra er definitivt forbi.
- Et par unntak fra dette finner vi i Egil Hovlands bidrag – Gloria III og Måne og sol med intonasjon, som heller må betegnes som nyvennlig (fast takt, treklangsbasert funksjonsharmonisk sats).

Populærmusikkens inntog

Her er imidlertid stedet for å ta opp en tråd som vi hittil har hoppet over. Utover i 1950-årene skylte en bølge av pop-musikk og rock'n roll innover Norge fra England og USA, godt hjulpet av grammofoonplateindustrien, som gjorde musikken tilgjengelig på en helt annen måte enn tidligere. Dette brakte et helt nytt lydbilde inn i ungdomskulturen. Kirken måtte før eller siden begynne å ta hensyn til dette. I England var en av pionerene – marineprest Geoffrey Beaumont - ute allerede tidlig på 1950-tallet med en messe med folkemusikk, jazz og dansemusikk.¹⁶³ Også gospel-musikken kom innover landet i store mengder gjennom grammofoonplater, men også gjennom frikirker, pinsebevegelsen, Frelsesarmeen mfl.

I 1963 ble presten Olaf Hillestad tildelt Hallesby-stipendet av Menighetsfakultetet for å studere britiske jazz-messer og såkalt "20th century light church music". Ikke lenge etter fikk

---

¹⁶³ Herresthal 1981 op cit s.193

han i stand den første ”rytmegudstjeneste” i ”Kjellerkirken” i Slettebakken skole i Bergen. I 1964 kom han så ut med en plate – ”Den unge menighet” – med noen av sine egne salmer og liturgi med moderne rytmer.¹⁶⁴ Året etter var han sentral i utgivelsen av ”Salmer for ungdom”, som også har med liturgiske ledd. Han var også i mange år aktiv i Norges kristelige ungdomsforbund (nå KFUK-KFUM). Derfra har sangbokserien Treklang kommet, som var tidlig ute med å bringe en rekke negro spirituals.

På slutten av 1960-tallet så ten-sing-bevegelsen dagens lys¹⁶⁵ etter inspirasjon fra USA, og utover på 1970-tallet skylte Jesus-vekkelsen innover landet. Som i andre vekkelser i tidligere tider, tok også denne folkets musikk i den aktuelle tida i bruk for å spre budskapet.¹⁶⁶ Ungdomsopprørene på slutten av 1960-tallet må ses som en generasjons oppgjør med den forrige generasjonens verdisett og autoritet.¹⁶⁷

I boken ”Toner i tusen år” beskriver Torkil Baden utviklingen på 1980- og begynnelsen av 1990-tallet. På den ene siden var det et folkelig engasjement omkring gudstjenesten, bl.a. representert ved Norges KFUK-KFUM. Og det var først og fremst den musikalske utformingen av gudstjenesten som var i fokus. På den andre siden sto da kantorene ved Norges kantor- og organistforbund, som blant annet forlangte at skulle ten-singmusikken inn i gudstjenesten, måtte det skje som en helhet, og ikke som enkelt-innslag.¹⁶⁸

Alt dette førte til at mens kirkens offisielle organer arbeidet etter Musica Sacras idealer, som vi har sett, tok ”grasrota” en annen vei, nemlig i retning av populærmusikken. I første omgang kom denne musikken inn i organisasjonenes sangbøker¹⁶⁹ og i uoffisielle liturgier, men som vi skal se, presser nå denne musikken seg også på i det offisielle liturgiarbeidet.

Arbeid med liturgi etter 1990

KM begynte nokså raskt å ta tak i liturgiske og kirkemusikalske spørsmål, og spørsmålet om musikalsk bredde meldte seg. En hadde i lang tid sett en tendens til at ungdommen forsvant ut av kirken etter konfirmasjonsalderen, for så i liten grad å vende tilbake senere i livet. I kirkemøtets vedtak i sak KM 12/90 ”Gudstjenestefornyelse i Den norske kirke” heter det bl.a.: ”*Tar vi på alvor spennvidden i menigheten, trenger vi vilje til å skape et variert gudstjenesteliv*” og videre: ”*Selv om vår kirke selvsagt fortsatt skal ha så mye felles liturgisk gods at man kan kjenne seg igjen fra sted til sted, er det nødvendig at lokalmenighetene gjør gudstjenesten til sin egen ved å utnytte de vide rammer og variasjonsmuligheter vi har fått.*” Det er altså en oppfatning av at variasjonsbredden nå er stor, og at rammene er vide, selv om ten-sing-bevegelsen og andre forsøk på å trekke pop-musikken inn i kirkerommet, som vi har sett, har pågått siden 1960-tallet uten at dette er reflektert i musikk materialet i liturgiene.

En hadde altså en situasjon hvor behovet for (musikalsk) variasjon i gudstjenesten ble følt. Samtidig forelå det mange flere variasjonsmuligheter enn tidligere, og man var usikker på i hvor stor grad disse variasjonsmulighetene ble benyttet i praksis. Hertil kom at det i Norsk salmebok fra 1985, og senere Salmer 1997 er tatt med musikk til et antall ordinarieledd utover

¹⁶⁴ http://www.sn.no/nbl_biografi/Olaf_Hillestad/utdypning 22.11.2010

¹⁶⁵ TT i Sandefjord i 1968 ble et gjennombrudd, se http://no.wikipedia.org/wiki/Ten_Sing 22.11.2010

¹⁶⁶ Herresthal 1981:191

¹⁶⁷ Mer om dette i Herresthal 1981 op cit s.191-209

¹⁶⁸ Torkil Baden: ”Toner i tusen år”, Verbum forlag, Oslo 1995, s 151f

¹⁶⁹ Jf for eksempel Ungdomssang/Rop det ut, som kom i første utgave allerede i 1956. Siste utgave er fra 1996, og er utgitt av Det norske misjonsselskap, Det norske lutherske indremisjonsselskap, Det vestlandske indremisjonsselskap, Norges kristelige student- og skoleungdomslag, Den norske sjømannsmisjon/Den norske kirke i utlandet, Norsk luthersk misjonssamband, Den evangelisk lutherske frikirke, Den indre sjømannsmisjon, Den norske santalmisjon og Norges samemisjon på Lunde forlag.

det som er foreskrevet i Gudstjenesteboka (GB). Disse leddene er tatt med i Norsk kantoribok, bind III. Av Kirkerådets rundskriv nr 2 – 1999, framgår det at disse bøkene er å regne som offisielle liturgiske bøker som skal finnes i hver kirke. De må derfor anses å kunne brukes i gudstjenester på lik linje med de i GB.

På kirkemøtet i 1991 ble ordningen med liturgiske forsøk (forsøksperm) vedtatt, og Kirkerådet fikk delegert myndighet til å godkjenne forsøksliturgier¹⁷⁰. Først skal vi se på hva som skjer i det tillegget til NoS som kom i 1997 (S1997).¹⁷¹ Om denne kan vi lese: ”*Salmeboka vart godkjend av Kyrkjerådet 15. november 1996 som liturgisk forsøksak til bruk i dei kyrkjelydane som gjer vedtak om det. Boka er meint som eit tillegg til Norsk Salmebok. Ho har 283 nummer, av desse ein eigen bolk med 20 salmar på dei tre samiske språka som er i bruk i Noreg. Det er òg teke med salmar frå andre land og kulturar.*”¹⁷² Vi legger merke til at den altså stadig er en liturgisk forsøksak og at det framheves at det er tatt med salmer fra andre land og kulturer. I S1997 er det, i likhet med NoS, en avdeling med bibelske salmer og liturgiske sanger. Vi skal se at innslaget fra andre land og kulturer gjør seg gjeldende også på den liturgiske musikkens område. Dette må sies å være et nytt fenomen. Utover på 1900-tallet har den stilistiske og geografiske spredningen på materialet i salmebøkene økt drastisk,¹⁷³ mens den liturgiske musikkens fornyelse stort sett har gått ut på å forlate den dansk-norske koraltradisjonen og anta en forsiktig gregorianikk-inspirert stil. Fra og med S1997 begynner stil- og tradisjons-variasjonen å gjøre seg gjeldende også i den liturgiske musikken, som vi skal se. Den favner dessuten enda videre enn NoS.

Liturgiske ledd i S1997:

Disse supplerer NoS slik at S1997 og NoS til sammen dekker alle de ulike gudstjenesteordningene i GB og det liturgiske forsøksmaterialet fram til 1996.¹⁷⁴ Vi skal se kort på de enkelte leddene som er aktuelle i vår sammenheng. De er ordnet i den rekkefølgen de forekommer i høymessen.¹⁷⁵

Kyrie:

De ulike Kyrie-melodiene i S1997 illustrerer godt den stilistiske spennvidden: 0153 er Kyrie de Angelis fra GR messe VIII, som hører sammen med NoS 942. Den er forsynt med en sats av Ferdinand Portier fra klosteret i Sylvanès i Frankrike. Sammenliknet med satsen som er gitt 942¹⁷⁶, binder Portier stemmene mye mer, og beveger bare på en eller to akkompagnementsstemmer om gangen, slik at bevegelsen i stemmene blir mye roligere. Dette kler gregorianikken godt. Hovlands sats til 942 kan lett virke noe masete på grunn av at alle stemmer ofte beveger seg samtidig.

På 0154 har vi et kyrie fra østkirken, et tegn på den utvidede horisonten i S1997. Siden østkirken ikke bruker orgel, er dette originalt vokalmusikk. Egil Hovland har imidlertid laget sats til. Toneleiet er for høyt for en vanlig norsk menighet. Jeg har blitt anbefalt å spille dette i D-dur, altså en hel kvart ned.

0155 er ett av mange bidrag fra klosterkommuniteten i Taizè som har kommet inn i S1997. Denne kommuniteten legger vekt på et meditativt bønneliv. Musikken herfra er korte, enkle

---

¹⁷⁰ Sak KM 20/91

¹⁷¹ Dette tillegget var forutsatt under arbeidet med NoS, jf forordet i S1997

¹⁷² <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=9288> 22.11.2010

¹⁷³ Holter 2008 op cit s.328

¹⁷⁴ S1997:10

¹⁷⁵ Alle henvisninger til S1997 er gitt med en null foran nummeret, slik det er vanlig å gjøre på salmetavlene i mange kirker.

¹⁷⁶ Egil Hovland, se NOKA IIIb nr 102

bønnesanger som er laget for å bli repetert et antall ganger.¹⁷⁷ Dette kyrie er da også forsynt med repetisjonstegn på slutten. I seg selv er det dessuten en enkel strofe som gjentas. Satsen er enkel, fire-(fem-) stemmig, ment å skulle synges a cappella. Det er komponert av Jacques Berthier, organist i jesuittkirken i Paris og komponist for Taizè-fellesskapet.¹⁷⁸

0156 kommer fra en annen stor kilde som man nå har begynt å øse av: Kirkene i sør. En viktig pådriver i denne retning har vært Sindre Eide, seniorrådgiver i Kirkerådet, prest og en av de hovedansvarlige for sangboka "Syng håp",¹⁷⁹ som kom i 2005 og inneholder en rekke kirkelige og liturgiske sanger fra kirken i hele verden. Noe av stoffet her kom altså inn allerede i S1997. Dette kyrie av Dinah Reindorf fra Ghana, er også laget for a cappella-sang. Det er sterkt rytmisk (synkopert), har elementer av "call and respons"-sang, et typisk trekk i afro-amerikansk musikk, og en lang, liggende borduntone som synges uten tekst.

0157 er av Egil Hovland, fra "Norsk høymesse"1995.¹⁸⁰ Dette er en enkel melodi i ABA-form, svarende til teksten "Kyrie eleison (3x), Kriste eleison (3x), Kyrie eleison (3x)", der forsangeren synger alene den første av de tre repetisjonene. Menigheten gjentar ikke forsangers melodi, men fortsetter strofen videre. En fyldig sats med ulike korbesetninger, diskant og messingkvartett står i NOKA IIIb på nr 98. Satsen er likevel enkel og funksjonsharmonisk i G-dur.

0152 skal vi også ta med her, siden det er musikk til et fast ledd i ordning for familiegudstjenesten - åpningsordene. Musikken forekommer her for første gang i de offisielle bøkene med gudstjenestemusikk. Den er skrevet av Svein Møller i 1986, og har klare hentydninger til "Måne og sol", som kan (bør) følge umiddelbart. Særlig blir slektskapet tydelig hvis man bruker alternativ B ("Ære være..." fra Gloria III og derpå "Måne og sol") – intonasjonene er nesten like. Satsen er også holdt i den samme enkle stilen som Hovland bruker, og 6/8-takten kler teksten fint. Vi kan merke oss at 0152 står i D-dur, mens "Måne og sol" i både GB¹⁸¹ og NoS/NoKo¹⁸² står i C-dur.

---

¹⁷⁷ http://www.taize.fr/en_article338.html 23.11.2010

¹⁷⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Jacques_Berthier 23.11.2010

¹⁷⁹ Verbum/IKO 2005

¹⁸⁰ For pater Kjell Arild Pollestad og Den katolske kirke i Norge. Skrevet for forsanger, menighet og orgel.

¹⁸¹ s138

¹⁸² Nr 943

152

M Svein Møller 1986

L(F) Lat oss pri - sa Her - ren vår Gud.
L(F) La oss pri - se Her - ren vår Gud.

Gud er vår Far. k Her i sitt hus tek han oss
Gud er vår Far. M Her i sitt hus tar han oss

inn i var-me og ljøs. L(F) Han er oss nær.
inn i var-me og lys. L(F) Han er oss nær.

k No skal hans ord lei - a oss rett og styr- kja vår
M Nå skal hans ord le - de oss rett og styr- ke vår

tru. L(F) Gud er vår Far.
tro. L(F) Gud er vår Far.

k Vi er hans born. No vil vi pri - sa han, no vil vi
M Vi er hans barn. Nå vil vi pri - se ham, nå vil vi

pri - sa han, no er han her.
pri - se ham, nå er han her.

188 GUDSTENELEDD

154

M Ukraina

Ky - ri - e e - lei - son. Ky - ri - e e - lei - son.

Ky - ri - e e - le - i - son.

155

M Taizé

Ky - ri - e Ky - ri - e e - le - i - son.

Ky - ri - e Ky - ri - e e - le - i - son.

190 GUDSTENELEDD

153

M Frå mellomalderen

(F) Ky - ri - e (A) e - le - i - son.

(F) Ky - ri - e (A) e - le - i - son.

(F) Kris - te (A) e - le - i - son.

(F) Kris - te (A) e - le - i - son.

(F) Ky - ri - e (A) e - le - i - son.

(F) Ky - ri - e (A) e - le - i - son.

GUDSTJENELEDD 189

156

M Dinah Reindorf, Ghana

Ky - ri - e e - lei - son. Ky - ri - e e -

(Hum.)

lei - son. Ky - ri - e. Ky - ri - e e - lei - son. Ky - ri -

Ky - ri - e e - lei - son. Ky - ri - e e - lei - son.

GUDSTJENELEDD 191

Figur 36 S1997 Innledningsdialogen familiegudstjenesten og ulike Kyrie-melodier

Gloria

S1997 bringer ett nytt, fullstendig Gloria, nemlig 0158 av Trond Kverno fra 1991. I S1997 og tilhørende spillebok står bare omkvedet. Den fullstendige versjonen står i NOKA IIIb på nr 103. Her framgår det også at denne henger sammen med NoS 940 og skal følge attacca på den. Utførelsen er en rendyrket vekselsang mellom kor og menighet, slik at menigheten bare synger omkvedet. Korpartiene er laget som en serie firstemmige formler etter teknikken i anglican chant. Omkvedet skiller seg fra de

øvrige gloria-omkvadene ved å ha fast 4/4-takt, som kan gi dem et marsj-aktig preg. De første taktene av det er en rytmisert e frygisk skala fra e' til e'.

S1997 bringer imidlertid et Gloria til, nemlig nr 0243. Dette er fra Taizè, skrevet av J Berthier. Det er uten Laudamus, og uten intonasjon, og er utformet som en firstemt kanon a cappella. I spilleboka er det forsynt med orgelsats av Egil Hovland. Liturgisk sett er det altså tenkt for andre sammenhenger enn den ordinære høymessen. Det skal synges et antall ganger¹⁸³ hvoretter det enten må stoppes av lederne for hver stemmegruppe, slås av samtidig av kantor eller dø ut av seg selv. Erfaringsmessig er det for kort til å fungere som gloria i høymessen hvis det bare synges en gang rett gjennom. Det vanlige, så vidt meg bekjent, har vært å synges det tre ganger (på samme tekst eller på latin – nynorsk – latin).¹⁸⁴ Presten bruker da enten vanlig intonasjon ("Ære være..." fra Karlsens Gloria) eller orgelet spiller en kort intonasjon.

Forbønnssvar

Forbønnssvarene har hittil bare hatt én musikalsk utforming. S1997 har her brakt inn noe som skulle vise seg å bli en kjærkommen avveksling, nemlig 0161, og igjen kommer fornyelsen fra Taizè-tradisjonen og J Berthier. Bemerkelsesverdig er lengden på svaret. Det har mye mer tekst enn det vanlige "Herre, hør vår bønn", som vi har hatt siden 1920: "Å Gud, hør vår bønn. (2x) Når vi ber, gi oss svar. Å Gud, hør vår bønn. (2x) Kom og vær du oss nær." Liturgisk sett blir menighetssvarene dermed mye mer framtrødende i forbønnen enn med de gamle, korte svarene – den fungerer egentlig som salmevers mellom avdelingene i forbønnen. Melodien er enkel, tonal (e-moll) i 4/4-takt og med stor grad av melodisk gjentakelse, tonegjentakelser eller trinnvise bevegelser. Den har dermed alle forutsetninger for å bli fort innsunget. Vi skal senere se at dette har slått til.

161 M Taizè

Å Gud, hør vår bønn, å Gud, hør vår bønn.
Å Gud, hør vår bønn, å Gud, hør vår bønn.

Når vi bed, gjev oss svar. Å Gud, hør vår bønn, å
Når vi ber, gi oss svar. Å Gud, hør vår bønn, å

Gud, hør vår bønn. Kom og vær du oss nær.
Gud, hør vår bønn. Kom og vær du oss nær.

Figur 37 S1997 Forbønnssvaret "Å Gud, hør vår bønn"

Sanctus

Her har S1997 to svært forskjellige versjoner: 0163 er skrevet i det som løselig kalles lovsangstradisjonen.¹⁸⁵ I denne er den liturgiske teksten behandlet relativt fritt: "Hosianna i

¹⁸³ I S1997 har det bare vanlig sluttstrek, men i spilleboka har det repetisjonstegn, som er mer logisk når innsatsene er angitt.

¹⁸⁴ 0243 har ikke bokmålstekst. Det ville sannsynligvis kreve melodiendringer.

¹⁸⁵ Den moderne bruken av begrepet "lovsang" refererer gjerne til enkle sanger i pop/rock/ballade-stil med enkle (ikke dypt teologiske eller psykologiske), nyskrevne tekster, iørefallende refrenger, og som oftest krever et band. Se nærmere beskrivelse i Skaar op cit s.11-13)

det høyeste” og Benedictus (“Velsignet være...”) er sløyfet. I stedet slutter sangen med et ”Ære være Gud”, som vanligvis hører Gloria til. Melodien av Nolence Prince, er i AA’B-form, der A’ bare avviker fra A i siste takt. B er i seg selv en oppadstigende sekvens, der teksten ”Hele jorda er full av hans herlighet” gjentas tre ganger med stigende intensitet (tonehøyde) før det avsluttende ”Ære være Gud” danner et musikalsk høydepunkt. Deklamasjonen fungerer for det meste tilfredsstillende, men i første setning kommer trykket uforholdsmessig tungt på stavelserne ”er” og ”Seba-ot”. Satsen i spilleboka er ikke annet enn en utskrevet besifring i note-mot note-stil, dvs med mange akkordgjentakelser. Den er gitt i firstemmig sats også i menighetsboka, noe som betyr at det er meningen at den skal synges a cappella. Siden orgelsatsen bare er opptrykk av korsatsen, stopper den opp på de lange notene.

0164 er fra en helt annen tradisjon, en britisk parallell til Taizè-kommuniteten, nemlig klosterfelleskapet på Iona, St Columbas øy på vestkysten av Skottland. Musikken likner på Taizè-musikken i sin meditative karakter, men har et betydelig innslag av skotske og irske folketoner. I Norge er musikken herfra særlig gjort kjent gjennom boka ”Sanger fra vest”.¹⁸⁶ Det er særlig John Bell og Graham Maule som komponerer musikken fra dette klosterfelleskapet. Karakteristisk for 0164 er tendensene til kanon (call-and-response-form). Slik den er skrevet, er det antakelig meningen at damer skal synges foran (øvre system) og herrene etter (nedre system), siden de er gitt i hver sin oktav. Det er ikke laget noen sats under sangen, heller ikke i spilleboka, slik at den eneste harmonikken er melodiens egenharmonikk og det som oppstår når melodisegmentene overlapper hverandre. Dette er likevel nok til å identifisere en melodisk e-moll. Med en så tynn sats, vil en vellykket utførelse trolig kreve relativt god akustikk. Takten er for øvrig strengt 4/4 også her, noe som har ført til visse friheter i teksten i forhold til den som finnes i GB, bl.a. gjentas ”Velsignet ...” og ”Hosianna...”. I begge disse to kan vi merke en annen tenkning omkring forholdet mellom tekst og musikk enn vi har sett ovenfor. I PO1969 og U1976/H1977 var en svært opptatt av at musikken skulle være ordets tjener, og at den korrekte deklamasjonen, og ikke taktarten, skulle styre rytmen.¹⁸⁷ Dette var en reaksjon på de problemene med tekstdeklamasjon som vi har sett at den faste taktarten skapte i den liturgiske musikken fra 1889 til 1977. Virkemidlene var først (i PO) å oppløse takten helt og gjøre rytmen flytende, dernest (U1976/H1977) en mellomløsning med fast puls uten fast takt. I 0163 og 0164 kan vi merke at man i større grad aksepterer ukorrekt deklamasjon til fordel for en fast takt. Den økende bruken av rytmeinstrumenter (og band) i liturgisk sammenheng, kan sikkert være en viktig faktor i denne tendensen.

Utover dette bringer S1997 to utsettelse av den gamle Fadervår-melodien fra L1870/G1925, til 1978-oversettelsen og 1930-oversettelsen av hhv. Egil Hovland (B-versjonen i GB) og Trond Kverno, og dessuten to Fadervår-versjoner til, av Rimskij-korsakov og Hovland. Dessuten finner vi på 0177 musikken til akklamasjonene i ordning for nattverdgdustjeneste utenom høymessen, alternativ II.1.

Norsk kantoribok (NOKA)

Når vi nå har tatt for oss musikken til ordinarieleddene som finnes i GB og salmebøkene, så skal vi se på Norsk kantoribok (NOKA). Dette er en serie bøker utgitt av Verbum forlag (bind I-III og VIb) og Norges kirkesangforbund (Bind IV – VIa). Det første bindet kom ut allerede i 1990, og det siste i 2005. Dette verket er varslet allerede i NOU 1981:40, der det bl.a. heter at ”I tillegg til salmeboka og koralboka, vil LK utarbeide ei kor- og forsongarbok”¹⁸⁸, og

---

¹⁸⁶ Verbum 2000

¹⁸⁷ Dette framgår bl.a. av redegjørelsene til LK i Kirke og kultur mars 1970, Agnar Sandviks redegjørelse for musikken i NKM april 1970 og NOU 1976:5 s.88

¹⁸⁸ NOU 1981:40, s.22

arbeidet med det startet allerede i 1984. Det skulle erstatte G1925. At en slik bok er nødvendig, framgår bl.a. av at det uten den er umulig å framføre de bibelske salmene og de liturgiske leddene i NoS.¹⁸⁹ Innholdet i NoKa er

- I. Tilleggssatser til høymessens faste sanger (dvs supplement til OGB)
- II. Inngangssanger med menighetsomkved¹⁹⁰
- III. Supplerende materiale til melodier i GB, NoS og S1997
- IV. Inngangssanger, offertoriesanger, nattverdsanger og utgangssanger
- V. Bibelske salmer, bl.a. en rekke anglican chants
- VI. Bind a inneholder ulike tonsetninger av nytestamentlige lovsanger (til tidebønner). Bind b er et registerbind

Av disse er bind I-III å anse som autorisert musikkmateriale som skal finnes i alle kirker, siden de er nødvendige for en fullstendig utnyttelse av GB, NoS og S1997. Satsene har rikt musikalsk utstyr (alternative korsatser, messingkvartett, diskanter) og kan derfor bidra til større variasjon i det musikalske uttrykket i den liturgiske musikken. De har av en eller annen grunn ikke akkompagnementssatser til trosbekjennelsen. For å finne det, må man kikke i OGB eller ”La oss bekjenne vår hellige tro”.

---

¹⁸⁹ NoS 881-953. Bare noter til omkvedene står i NoS, og disse numrene står ikke i NoKo i det hele tatt.

¹⁹⁰ NoS 881-, S1997:204-. Mange av Egil Hovlands introitus-sanger fra PO1969 finnes i dette materialet

Bønnerop (Kyrie) — Bønerop (Kyrie)

For fastetiden — For fastetida

Etter Kyrie XVI GR
Sats: Egil Hovland

The musical score is arranged in systems. The vocal parts are: D (Dobrot), S I (Soprano I), A (Alto), S A (Soprano Alto), S A (Soprano Alto), and T B (Tenor Bass). The instrumental parts are: Cl I (Clarinet I), Fg I (Fagott I), U (Ukelele), and O (Orgel). The lyrics are: "Ky - ri - e e - le - i - son. Gud Fa - der, mis - kun - ne deg. Gud Fa - der, mis - kun - na oss." The score includes a pedal point (Ped.) and a note: "* Vokalise eller melodiinstrument (Fløyte, obo etc.)".

13

Figur 38 NOKA I Kyrie for fastetida med musikalsk ekstrautstyr, s1

Organistens gudstjenestebok (OGB)¹⁹¹

Selv om det, som vi har sett, hadde skjedd mye med gudstjenesten etter 1984, spilte organistene fremdeles etter OGH. Dermed måtte man over i andre bøker¹⁹² hvis

¹⁹¹ Verbum 2001

trobekjennelsen og/eller Fadervår/innstiftelsesord skulle synges (og akkompagneres). Det er også kommet til andre gudstjenesteordninger med egen musikk, og noen nye bestemmelser, bl.a. om hvem som kan intonere de ulike leddene. OGB kom i 2001 og samlet det gjeldende musikk materialet¹⁹³, ordningene og bestemmelsene i en og samme bok. Med musikken har det ikke skjedd noe – det er de samme melodiene og satsene osv som tidligere.

Annen liturgisk musikk

Det er også kommet noen utgivelser med ordinariemusikk som ikke er autorisert. Etter kirkemøtet i 1993, som ”*anbefalte at det i hver menighet holdes minst en høymesse i halvåret hvor unge i særlig grad er med i forberedelse og gjennomføring*”¹⁹⁴, ble det jobbet med slikt stoff i regi av Norges KFUK-KFUM, som bl.a. har invitert en del komponister fra ulike sammenhenger til å skrive ny messemusikk. I heftet Ung messe¹⁹⁵ finner vi

Kyrie av

- 1 Jon B Askeland
- 2 Trond Kverno
- 3 Ottar Nesje
- 4 Carl P Opsahl
- 5 Kristin S Schøien
- 6 ”””
- 7 ”””
- 8 Per Tveit
- 9 Johan V Ugland
- 10 Henrik Ødegaard

---

¹⁹² Dvs ”La oss bekjenne vår hellige tro”

¹⁹³ Unntatt det som finnes i NoKo, S1997 spillebok og NoKa. Den inneholder dessuten ikke musikk til ordningene for tidebønn.

¹⁹⁴ ”Ung messe”, forordet

¹⁹⁵ Verbum 1997

1. Kyrie

John Børge Askeland

$\text{♩} = 73$

kor/menighet

1 Ky - ri - e Ky-ri-e e - le - i - son

5 Ky-ri-e e le-i-son mis-kunn deg o-ver oss.

9 Kris - te Kris - te e - le - i - son

13 Kris-te e-le-i-son miskunn deg o-ver oss.

17 Ky - ri - e Ky-ri-e e - le - i - son

21 Ky-ri-e e-le-i-son mis-kunn deg o-ver oss.

Ung Messe

45

Figur 39 Ung messe Kyrie av J B Askeland

Gloria av

- 1 Henrik Ødegaard
- 2 Kristin S Schøien (Fra Folketonemesse)

- 3 Per Tveit
- 4 Johan V Ugland

Forbønssvar av K S Schøien (fra Folketonemesse)

Sanctus av

- 1 John B Askeland
- 2 Trond Kverno
- 3 Ottar Nesje
- 4 Carl P Opsahl
- 5 Kristin S Schøien (Folketonemesse)
- 6 Johan V Ugland
- 7 Henrik Ødegaard

Agnus Dei av

- 1 Trond Kverno
- 2 Ottar Nesje
- 3 Kristin S Schøien (Folketonemesse)
- 4 Per Tveit
- 5 Johan V Ugland
- 6 Henrik Ødegaard

Og dessuten en samling av ulike messeledd fra inn- og utland i et tillegg på s94-106.

Ideen med heftet er at gudstjenester for ungdom må ha et preg av ungdommens kultur og uttrykksformer¹⁹⁶ samtidig som det bygges videre på de gamle tradisjonene, hele tida i bevissthet om gudstjenestens egenart.¹⁹⁷ Vi skal ikke gå i detalj på dette, men bare registrere noen trekk i musikken i heftet:

- Stilarten er svært variert. Spesielt legger man merke til at lovsangstradisjonens musikk er et vesentlig innslag. Typisk her er
- utbredt bruk av synkoper og taktrykk
- tekstgjentakelser og nokså fritt forhold til den vedtatte liturgiske teksten, som for eksempel i Kyrie av J O Ulstein/I Westly på s96, der teksten er slik: ”*Kyrie eleison (2x). Høyr ropet bak vår stengde dør. Kyrie eleison.*”
- Hensynet til taktarten og melodisk symmetri prioriteres mange steder foran framdriften i teksten, slik at det ofte er kortere eller lengre pauser, som i Kyrie av J B Askeland, se fig 39.
- En del av melodiene krever band med rytmeseksjon for å fungere musikalsk (Kyrie av O Nesje)
- Andre bidrag har større eller mindre preg av norske folketoner (Schøien, Kverno, Ødegaard) og tradisjonell tekstbehandling.

Bidragene fra fjerne himmelstrøk (bl.a. er Kyrie på nr 0156 med i tillegget) har nok truffet en nerve i folket, for knappe ti år seinere, i 2005, kommer boka ”Syng håp!”.¹⁹⁸ Dette er en samling med 100 sanger og bønner fra nære og fjerne land. Boka inneholder en betydelig del med liturgiske sanger og er tenkt som ”*en ressursbok for blant annet trosopplæring, gudstjenestefornyelse og ungdomsarbeid*”.¹⁹⁹ Dette kommer tydelig til uttrykk i at første del

---

¹⁹⁶ ”Ung messe” s.9

¹⁹⁷ Ibid s10

¹⁹⁸ IKO-forlaget, Oslo 2005. Red: Sindre Eide

¹⁹⁹ Ibid s.3

av boka er disponert etter gudstjenestens enkelte deler. Sangene skal først og fremst synges, derfor er det ikke laget noen egen spillebok. De fleste er gitt i firstemmige korsatser. Tekstene er på morsmålet (tilnærmet, med latinsk alfabet) og norsk oversettelse. Som i ”Ung messe” er det også her varianter av de liturgiske tekstene. Boka har opplagt vært et viktig innspill i den pågående revisjonen av den liturgiske musikken. Vi skal nemlig møte noen av de liturgiske sangene igjen i prøvematerialet.

Musikk i liturgiske forsøksordninger m.m.

Det har også kommet andre liturgiske forsøksordninger. Vesentlig blant disse er ordning for familiemesse.²⁰⁰ Denne er særpreget ved å inneholde en kombinert dåpspåminnelse og syndsbejelse, og ved å aktivisere barn og unge som ministranter. Stig Wernø Holter, Egil Hovland, Knut Nystedt, Carl-Andreas Næss og Johan Varen Ugland har levert musikkbidrag, mest til åpningen – Introitus og åpningsord/dåpspåminnelse. Den bringer ikke nytt stoff til de ordinarielddene som vi ser på her.

En annen ordning, som har til hensikt ”å bringe den nærhet som alltid eksisterer mellom besteforeldre og barnebarn, inn i en gudstjenestlig sammenheng”, er ”Andreasmesse – en generasjonsgudstjeneste”²⁰¹ med tekst av Svein Ellingsen og musikk av Anfinn Øien. Denne inneholder et tradisjonelt Kyrie, laget som dialog mellom forsanger og menighet, dvs alle strofer synges to ganger (Forsanger-Menighet). Overgangen til Gloria er særegen – fire vers som synges av et barnekor, hvorpå alle kommer inn med ”Takk for alt du lar oss få, mer enn noen kan forstå. Takk, du store Gud!”. Derpå følger Gloria (uten Laudamus), i tradisjonell musikalsk drakt, men med anvist dans til. Satsene finnes også i alternativ tonehøyde, og det er laget et arrangement for strykekvartett.

Vi kan også kort nevne ”Fest i Guds hus – Messe i advent” av Eyvind Skeie og Geir Knutson, for kor, forsangere/solister, menighet og orgel.²⁰² Denne inneholder et Gloria med en alternativ tekst.

Liturgirevisjonen 2004-

Situasjonen i dag er med andre ord at det foreligger en nokså stor mengde gudstjenestemusikk, som skulle gi rike muligheter for variasjon i gudstjenestelivet.²⁰³ Likevel vedtok Ungdommens kirkemøte i sak UKM 05/03 at ”1: UKM mener tiden er moden for å igangsette arbeidet med en reform av gudstjenesteordningen i Den norske kirke. UKM ønsker derfor å anmelde spørsmålet om en reform av gudstjenesteordningen til behandling på Kirkemøtet. 2. UKM ber om at Kirkemøtet, i påvente av en reform av gudstjenesteordningen, arbeider for større fleksibilitet innen gjeldende ordning.” Begrunnelsen for dette er at ”Dagens gudstjenesteordning opplever vi som for enhetlig. Enhetsprinsippet²⁰⁴ og regelstyringen kan hemme lokal tilpasning, kreativitet og medvirkning. Praksis i mange menigheter er at man er mer fleksible enn hva Gudstjenestebøkene egentlig åpner for. [...] Vi vil legge til rette for en gudstjenesteordning som kan fungere for alle – uavhengig av alder, kjønn og geografi, og som fungerer som menighetens hovedgudstjeneste. Vi vil fortsatt at

---

²⁰⁰ ”Ordnningen **Familiemesse** er bestilt av Kirkemøtet i forbindelse med behandlingen av barns deltakelse ved nattverden, jf. KM 12/93 punkt II. Ordnningen er vedtatt av Kirkerådet som liturgisk forsøksordning i 1998, jf. KR 23/98.” (utdrag fra Rundskriv fra Kirkerådet nr 4 – 2003)

²⁰¹ Verbum 2000

²⁰² Verbum 1998

²⁰³ Gudstjenesteordningene i GB med senere tillegg gir også ganske vide rammer, se for eksempel ordninger for skolegudstjeneste, vandregudstjeneste, temagudstjeneste og musikk gudstjeneste i GB I s330-333

²⁰⁴ Enhetsprinsippet er det prinsippet at gudstjenestene skal være ”den samme” i hele Norge. Dette prinsipp fastholdes for menighetens skyld. Høymessen skal feires i en form som alle kjenner, og som menigheten kan kjenne seg trygg i.” (NOU 1976:5, s.83)

gudstjenestens språk skal være preget av den rike liturgiske tradisjon vi står i. For at denne tradisjonen skal tale sant til mennesker i dag, ønsker vi også å fornye og videreutvikle den. Vi vil at det skal være mulig å feire høymesse slik vi kjenner den i dag. Vi ønsker imidlertid en åpnere ordning, hvor man kan gjøre lokale tilpasninger, i større grad hente inn nye elementer og nyttiggjøre seg lokal kompetanse.” Dette ble en pådriver for den pågående liturgireformen (Kirkerådet hadde bedt Nemnd for gudstjenesteliv se på saken i 2001²⁰⁵). Her er det imidlertid ikke bare musikken, men liturgien i sin helhet som skal i støpeskjea. Likevel er det grunn til å tro at musikken har vært en vesentlig faktor i begrunnelsen for vedtaket.²⁰⁶ Man etterlyser for eksempel bruk av ulike instrumenter til tross for at NOKA inneholder satser for andre instrumenter enn orgel, og det heller ikke foreligger noe forbud mot bruk av bestemte instrumenter i gudstjenestene i Den norske kirke.

KM2003 diskuterte saken, og KR satte i gang prosessen med en omfattende revisjon av Den norske kirkes høymesse i 2004 – både høymesseliturgi, dåpsliturgi, tekstbok og salmebok ble vedtatt revidert.²⁰⁷ Når høringsmaterialet foreligger, karakteriseres det slik: *”Endringene som foreslås i høringsmaterialet til ny ordning for hovedgudstjenesten, går på to plan. Det er på den ene siden forslag på nytt liturgimateriale, ny salmebok og ny tekstbok. På den andre siden handler forslaget om å flytte ansvaret for utformingen av den konkrete liturgien fra sentrale instanser, slik det er i dag, og til lokalt nivå, dvs. soknet. Dette innebærer et relativt skarpt brudd med tidligere praksis.*”²⁰⁸

Forslag til liturgisk musikk til hovedgudstjenesten 2009

Når liturgien skulle revideres, ville man også ha ny liturgisk musikk. Siden ønsket om fleksibilitet og mangfold i gudstjenestelivet var en vesentlig motivasjon for å sette i gang reformen, var det ønske om et bredt tilfang av ny liturgisk musikk – innstillingen som er vedtatt av KR anslår 10 hele serier. Nemnd for gudstjenesteliv²⁰⁹ og Kirkerådets musikkutvalg har siden arbeidet med saken, dels ved å ta kontakt med ulike komponister, og dels ved å hente fram materiale fra ulike sammenhenger.²¹⁰ Det første heftet med liturgisk musikk forelå i 2009. Det inneholder musikk som er bestilt av komponister som representerer ulike musikkstiler. Senere samme år kom hefte 2, som inneholder flere nye fullstendige serier og et par gregorianske serier med nye satser av Trond Kverno. Dessuten har man gjort som i ovennevnte ”Ung messe” og tatt med et tillegg med enkeltstående messeledd fra ”den verdensvide kirke”. Nytt er dessuten at det er egen musikk for samisk liturgi – to Kyrie av hhv Frode Fjellheim og Halvdan Nedrejord. Fullstendige serier har man av Egil Hovland, Kjell Mørk Karlsen, Trond Kverno (to serier: Missa ex ore infantem og Missa Sanctæ Agnetis), Peter Sandwall, Andreas Utnem, Henrik Ødegaard, Tore W Aas, Harald Gullichsen, Henning Sommerro og Terje Kvam.

Hovlands serie er fra omkring 1970 og er tilpasset nye liturgiske tekster.²¹¹ Stilen er slik vi kjenner Hovland fra familiegudstjenestens musikk etc., dvs den nyvennlige stilen. Hans Kyrie fra Missa Verbi²¹² er tatt med i hefte II. Dette er noe utvidet i forhold til tekstene i GB og i F2008.

---

²⁰⁵ KR 33/01

²⁰⁶ Jf protokollen fra UKM 2003:17 (<http://www.kirken.no/?event=DoLink&famID=6844> 24.11.2010)

²⁰⁷ KR 10/04

²⁰⁸ <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=57191> 27.11.2010

²⁰⁹ Opprettet i 1989 under navnet ”Kirkens gudstjenesteråd”. Nyoppnevnt av KR i 2004 (sak KR 10/04)

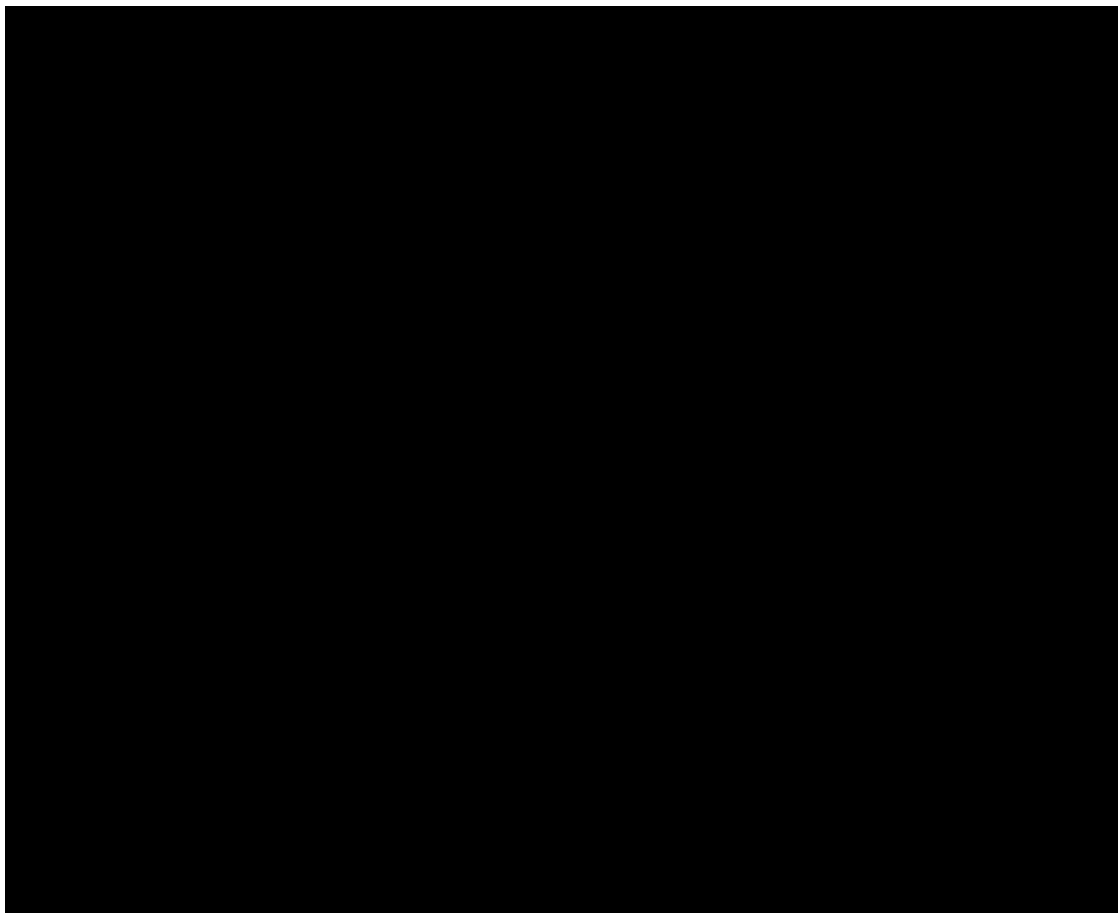
²¹⁰ ”Forslag til liturgisk musikk til hovedgudstjenesten i Den norske kirke”, hefte 1, Eide forlag 2009, forordet

²¹¹ Slik de er utformet i ”Forslag til Ny ordning for hovedgudstjeneste i Den norske kirke”, Eide forlag 2008

²¹² Op 78. Gloria III i GB er fra samme

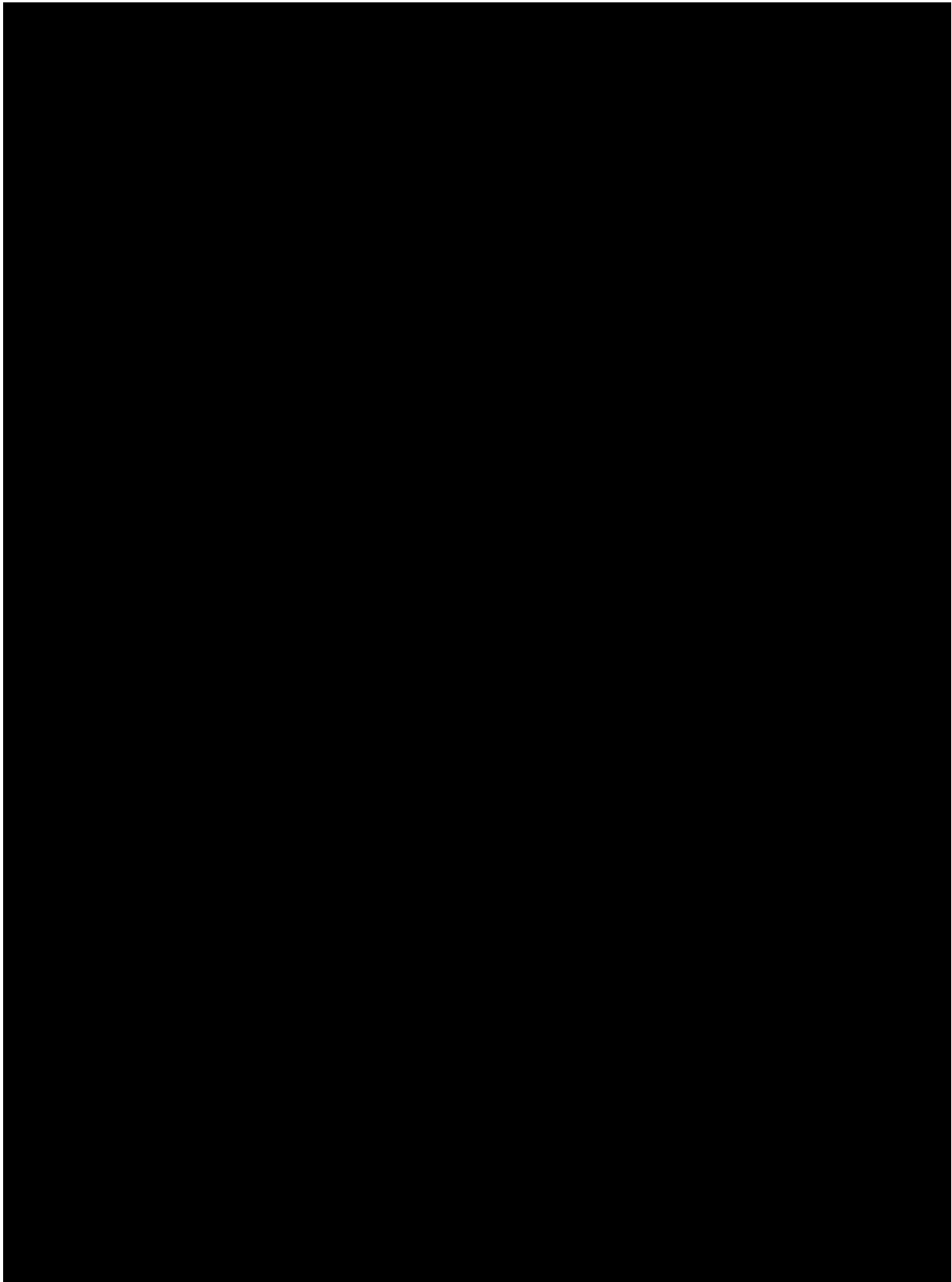
Kvernos Missa ex ore infantem er spesielt tilrettelagt for barn ved enkle melodier og ved at alt er laget i antifonal og responsorial stil ved at menigheten alltid gjentar den strofen forsangeren synger eller, som i Gloria, et fast omkved (responsorium). Gloria har en annen tekst enn vi kjenner fra GB – verket er opprinnelig skrevet til en svensk messtekst.

Kjell Mørk Karlsens musikk er i neoklassisk stil, med pulsen underordnet deklamasjonen. Han har også to frittstående messeledd i bind II – Kyrie og Sanctus, i en mer folkemusikkinspirert stil

Figur 40 FLM2009 Kjell Mørk Karlsen: Gloria I

Peter Sandwalls musikk er vel noe av det som er mest nytt i stil sammenliknet med tidligere liturgisk musikk. Forspillet er for eksempel ikke en intonasjon, men bare igangsettelse av akkompagnementet. Lovsangsstilens faste rytmer og bruk av lange noter og pauser for å tilfredsstille takten og melodisymmetrien kan merkes. Bl.a. intonasjonen til Lovsang II vil trolig sette liturgen på prøve.

Figur 41 FLM2009/I P Sandwall: fra Gloria II

Andreas Utnems bidrag har en nokså tradisjonell utforming, i lett folkelig stil med faste taktarter (riktignok med noen unntak her og der).

Henrik Ødegaard har valgt en utradisjonell innfallsvinkel i det han har bearbeidet norske folketoner etter den liturgiske teksten. Således er Kyrie etter NoS 843, Gloria nykomponert,

Credo etter NoS 249, forbønnssvarene og prefasjonsdialog nykomponert, Sanctus etter 0128, Fadervår II etter NoS 641, Agnus Dei etter NoS 813. Satsene er i noenlunde samme stil som NoKos satser til salmeforeleggene, dvs overveiende romantiske, men med noe mer modalt preg, som i Kyrie. I det egenkomponerte stoffet er preget overveiende modalt. Ødegaard har lagt vekt på korrekt diksjon og framdrift i teksten og latt dette overstyre pulsen slik at grupper på to og tre åttedeler veksler etter hva teksten krever.²¹³

---

²¹³ Det er ikke meningen at alle åttedeler skal gjøres like lange, men å tilstrebe en så naturlig diksjon som mulig, noe satsen understreker.

Etter en norsk folketone
Henrik Ødegaard 2008

L: Lat oss ved-kjen-nast vår hei-la-ge tru.

A: Eg trur på Gud Fa-der, den all-mek-ti-ge, som skap-te him-me-len og jor-da.

Eg trur på Je-sus Kris-tus, Guds ein-bor-ne Son, vår Her-re,

som vart av-la ved Den Hei-la-ge An-de, fødd av Ma-ri-a møy,

pint un-der Pon-ti-us Pi-la-tus, vart kross-fest, døyd-de og vart grav-lagd,

fór ned til døds-ri-ke, stod opp frå dei dø-de tred-je da-gen,

fór opp til him-me-len, sit ved hø-gre han-da åt Gud, den all-mek-ti-ge Fa-der,

skal ko-me att der-i-frå og dø-me le-van-de og dø-de.

Eg trur på Den Hei-la-ge An-de, ei hei-lag, all-menn kyr-kje,

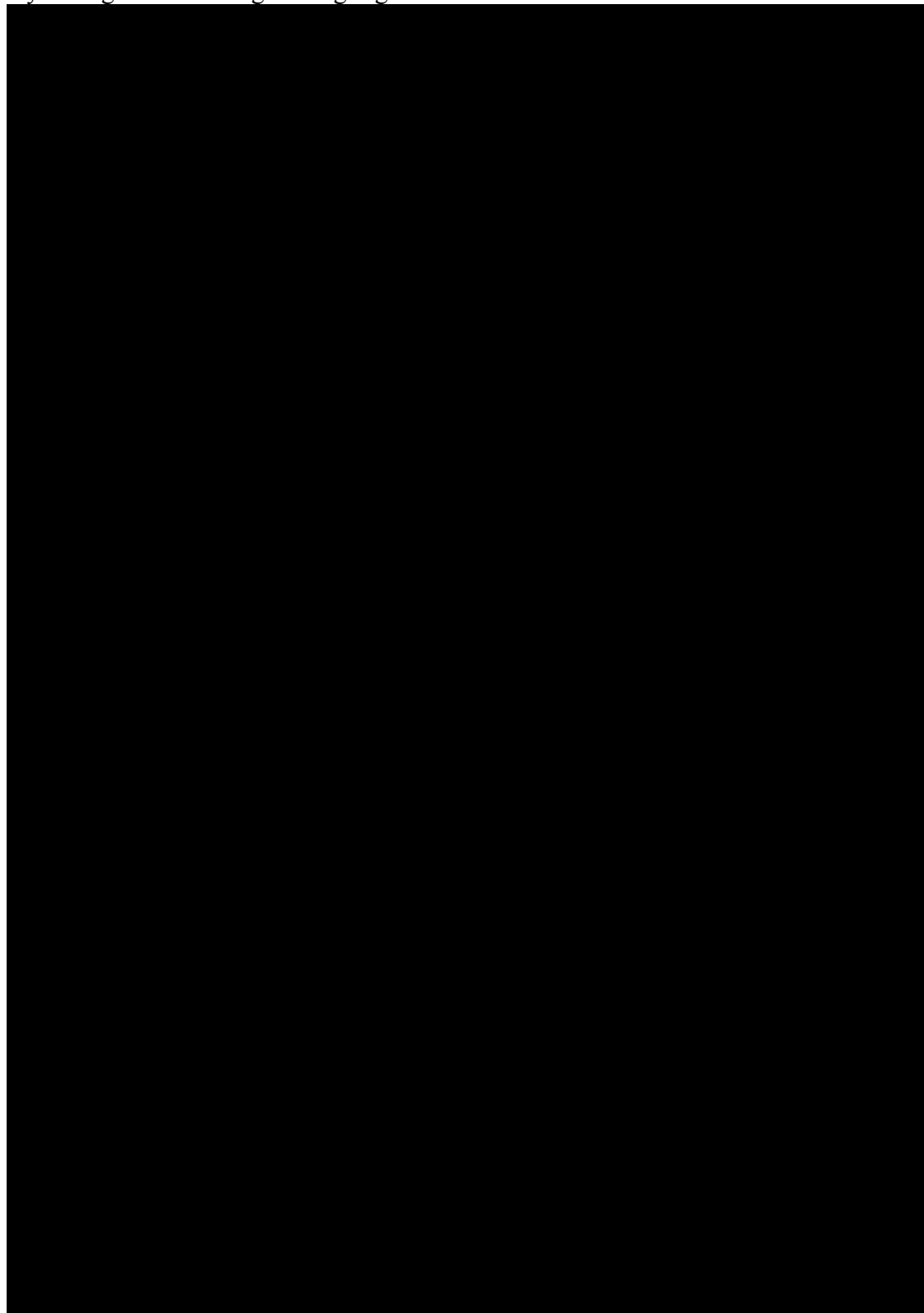
eit sam-funn av dei hei-la-ge, for-la-ting for syn-de-ne,

opp-sto-da av le-ka-men og e-vig liv. A-men, a-men, a-men.

Figur 42 FLM2009/I H Ødegaard: Credo Apostolicum

Tore W Aas er, sammen med Peter Sandwall, den som går lengst i å fornye den musikalske stilen i den liturgiske musikken. Allerede Kyrie viser dette, i og med at det er komponert for menighet, komp og orgel og forsynt med besifring for gitar. I likhet med Sandwall, setter han

det hele i gang med et ostinat. Tekstbehandlingen er uvant: Først alle de greske ordene (Kyrie/Kriste/Kyrie eleison), derpå alle de norske (Gud Fader/Herre Krist/Hellige Ånd miskunne deg). Harmonikken er preget av mange 9-akkorder, som ikke behandles som dissonanser. Takten og melodien styrer teksten, slik at det forekommer en god del pauser. Kyrie er gitt i en kort og en lang utgave.

Figur 43 FLM2009/I T W Aas: Kyrie, lang versjon

I Gloria er stilen mer tradisjonell, i slekt med GBs Gloria II,²¹⁴ i hvert fall i Gloria-delen og omkvedene. Forsangerpartiene har mer av lovsangsstilen. Denne stilen blir enda mer tydelig i Credo, der det i tillegg til pauser er lagt inn partier hvor menigheten skal ”humme” for å få plass til det melodiske og harmoniske forløpet. Amen gjentas fire ganger i en coda. Aas har laget flere ulike forbønnssvar, deriblant ett som skal tilpasses den enkelte søndagens bønneemner.²¹⁵ Prefasjonsdialogen er skrevet med fast takt, som altså overstyrer deklamasjonen. Sanctus er en monumental sats i 6/8 takt med funksjonsharmonisk harmonikk. Agnus Dei er en stillferdig sats med et vise-preg. Det er ment å skulle synges under selve nattverdmåltidet og er skrevet slik at det kan gjentas et ubestemt antall ganger med ulike besetninger.

---

²¹⁴ Det kan forresten virke som om det er notasjonsfeil i forsangerpartiene, siden taktarten er omhyggelig angitt, men antall åttedeler ikke stemmer overens med dette. Antar vi imidlertid at gruppene på tre åttedeler egentlig skal være trioler, går det opp, men rytmefølelsen blir en annen, nemlig fast puls, jf velsignelsen i samme sett.

²¹⁵ Forslag til ny ordning for høymessen inneholder maler for lokal utforming av forbønnen og anbefaler at en forbønnsleder forbereder og gjennomfører forbønnen (i samarbeid med andre), se F2009 s.22

AGNUS DEI

Høy utgave for menighet, orgel og evt. komp

Tore W. Aas

♩ - 60

1 x unison

mp

Saksofon el. annet soloinstrument

M: Du Guds
M: Du Guds

Dm Am/C B♭maj7 Fadd9/A Gm7 B♭/C C7 F

Lam, som bæ - rer ver - dens syn - der, mis - kun - ne deg o - ver
Lam, som ber all verd - sens syn - der, mis - kun - na deg o - ver

Dm Am/C B♭maj7 Fadd9/A Am7 Gm7 B♭/C C7

oss. Du Guds Lam, som bæ - rer ver - dens syn - der, mis -
oss. Du Guds Lam, som ber all verd - sens syn - der, mis -

F A/C# Dm Am/C B♭maj7 Fadd9/A Am7

kun - ne deg o - ver oss. Du Guds Lam, som bæ - rer ver - dens
kun - na deg o - ver oss. Du Guds Lam, som ber all verd - sens

syn - der, gi oss din fred. Du Guds fred.
syn - der, gjev oss din fred. Du Guds fred.

Gi oss din fred. Gi oss din fred.
Gjev oss din fred. Gjev oss din fred.

Gm7 Bb/C C7 F A/C# Dm Am/C

Hsus4 H E Am Am/C Dm E7 Am Am

Am Am/C Dm E7 Am Am Am/C Dm E7 Am

Forslag til rekkefølge under nattverdtidningen:

Synges unisont/Synges flerstemmig/Spilles av et soloinstrument (mens koret nynner)/Synges flerstemmig/osv.

Figur 44 FLM2009/I T W Aas: *Agnus Dei*

De gregorianske seriene er satt sammen av ledd som stammer fra ulike messer i GR, men som er kjent i Norge fra PO1969 og salmebøkene. Serie I består således av 0153, 942, Sanctus for trefoldighetstida i PO og 948, mens serie II består av 939, 947 og det tilhørende Agnus Dei fra GR messe XVIII. Alle disse har fått nye satser av Trond Kverno. Disse satsene er modale og framhever den flytende rytmikken med sine mange lange, liggende toner.

I Missa Sanctae Agnetis har Trond Kverno søkt å fornye messemusikken på en annen måte enn vi har sett hittil, nemlig ved dristigere harmonikk og ved å skrive i en folkemusikkinspirert stil uten at det er direkte sitater fra kjente folketonar. Han skriver i forordet at noen av den norske sedvanens begrensninger bevisst er forlatt: Toneartens enhet,

muligheten for å kunne syngede liturgiske melodiene uten akkompagnement, og ”forbudet” mot melismer. Her er det altså både skiftende tonearter (inne i en og samme sats), obligatorisk akkompagnement og moderat bruk av melismer. I Sanctus og Agnus Dei bruker han alle skalaens tolv toner, noe som er uvanlig i liturgisk musikk, som tradisjonelt er spunnet rundt relativt få toner. Karakteristisk er også at Kyrie og Gloria er skrevet over samme tema, noe som understreker enheten mellom disse to leddene. I nest siste omkved av Gloria får vi merke den moderne harmonikken.

GLORIA OG DET INNSTENDIGE LAUDAMUS

(MISSA SANCTÆ AGNETIS)

♩ = 110

Trond H. F. Kverno, 2009

BM Æ - re væ - re Gud i det høy - es - te!
 NN Æ - re ve - re Gud i det høg - - - ste!

Og fred på jor - den blant men - ne - sker som har Guds vel - be - hag. I-III { Vi
 Og fred på jor - da blant men - ne - ske som Gud har gle - de i. I-III { Vi

lov - er deg, vi pri - ser deg, vi til - ber deg, vi opp - høy - er deg. I { Vi hyl - ler deg for din
 lov - ar deg, vi pri - sar deg, vi til - bed deg, vi opp - hø - gjer deg. I { Vi hyl - lar deg for din

sto - - - re her - - - lig - het, Her - re Gud, him - mel - ske kon - ge,
 sto - - - re her - - - leg - dom, Her - re Gud, him - mel - ske kon - ge,

Gud, all-mek-ti-ge Fa - der. I-III { Vi lov - er deg, vi pri-ser deg, vi til-ber deg, vi opp-høy-er deg.
 Gud, all-mek-ti-ge Fa - der. I-III { Vi lov-ar deg, vi pri-sar deg, vi til-bed deg, vi opp-hø-gjer deg.

II { Her - re, Guds en - bær - ne Sonn, Je - - - sus Kris - - - - tus,
 Her - re, Guds ein - bor - ne Son, Je - - - sus Kris - - - - tus,

Fa - de - rens Sonn, du som bær - rer ver - dens synd, mis - kun - ne deg o - ver oss.
 Fa - de - rens Son, du som ber all verd - sens synd, mis - kun - na deg o - ver oss.

Du som bær - rer ver - dens synd, mis - kun - ne deg o - ver oss. Du som sit - ter ved Fa - de - rens høy - re hånd,
 Du som ber all verd - sens synd, mis - kun - na deg o - ver oss. Du som sit ved Fa - de - rens hög - re hand,

OMKVED
 I-II { Vi lov - er deg, vi pri - ser deg, vi til - ber deg, vi
 Vi lov - ar deg, vi pri - sar deg, vi til - bed deg, vi

opp - høy - er deg. I { For du a - le - ne er hel - lig, du a - le - ne er Her - re,
 opp - hø - gjer deg. I { For ein - ast du er hei - lag, ein - ast du er Her - ren,

Figur 45 FLM2009/II T Kverno: Missa Sanctæ Agnetis: Gloria sl-2

Temaer som kommer igjen, finner vi også i Halleluja ved evangelielesningen – Hosianna i Sanctus og i forbønnssvarene, prefasjonsdialogen – Sanctus. Spesielt for dette settet er også et ”O salutaris hostia” for solist og orgel, laget over temaet i Agnus Dei og for å følge umiddelbart etter det.

AGNUS DEI MED DET "FULLE VOLUM"

Alle skalaens toner

(MISSA SANCTÆ AGNETIS)

Trond H. F. Kverno, 2009

♩ = 70

BM Du Guds Lam, som bæ - rer ver - dens synd, mis - kun - ne deg
 NN Du Guds Lam, som ber all verd - sens synd, mis - kun - na deg

o - ver oss. Du Guds Lam, som bæ - rer ver - dens synd, mis - kun - ne deg
 o - ver oss. Du Guds Lam, som ber all verd - sens synd, mis - kun - na deg

o - ver oss. Du Guds Lam, som bæ - rer ver - dens synd,
 o - ver oss. Du Guds Lam, som ber all verd - sens synd,

gi oss din fred.
 gjev oss din fred.

M Copyright © Norsk Musikforlag AS. Trykt med tillatelse

52

Figur 46 FLM2009/II T Kverno: Missa Sanctæ Agnetis: Agnus Dei

Harald Gullichsens bidrag er noe mer tradisjonelt i preget enn Kvernos, men likevel noe i samme retning: Dristigere harmonikk, 12-tonig Sanctus og mer bruk av melismer og melodiske sprang enn hva vi har vært vant til. Gullichsen er også nøye med tekstdeklamasjonen, og benytter ikke faste taktarter, men varierer dem etter hva teksten krever. Pulsen er dog fast. Som Kverno insisterer han på at notene følges, også hva tempoangivelser angår, og at ikke organisten tar seg friheter.

SANCTUS

(Etter salmen "Du som favner alle slekter" - musikk: Harald Gullichsen, 1987)

Harald Gullichsen, 1987/2009

$\text{♩} = 67$

Kor og Menighet

BM Hel - lig, hel - lig, hel - lig er Her - ren Se - ba - ot!
NN Hei - lag, hei - lag, hei - lag er Her - ren Se - ba - ot!

Orgel

Him - le - ne og jor - den er ful - le av din her - lig - het. Ho - si - an - na i det
Him - le - ne og jor - da er ful - le av din her - leg - dom. Ho - si - an - na i det

høy - es - te. Vel - sig - net væ - re han som kom - mer i Her - rens navn! Ho - si -
høg - ste. Vel - sig - na ve - re han som kjem i Her - rens navn! Ho - si -

an - na, ho - si - an - na i det høy - - - - es - te!
an - na, ho - si - an - na i det høg - - - - ste!

M Copyright © Norsk Musikforlag AS. Trykt med tillatelse

68

Figur 47 FLM2009/II H Gullichsen: Sanctus over 094 "Du som favner alle slekter"

Henning Sommerros musikk er i relativt enkel stil, stort sett med fast takt som i det mer lovsangspregede stoffet, men han tar likevel hensyn til teksten slik at takten endres, men pulsen er fast, eksempelvis i Laudamus og Agnus Dei. Akkompagnementssatsene er gjennomgående tynne, særlig i Credo. Harmonikken er mer eller mindre tradisjonell. Stilen kan vel sies å nærme seg den en finner i vise- eller musikal-sjangeren.

CREDO

Henning Sommerro
2009

Liturg
Menighet/
Kyrkjelyd

$\text{♩} = 66$

BM L: La oss be-kjen - ne vår hel-li-ge tro. M:Jeg tror på Gud Fa-der, den all
NN L: Lat oss ved-kjen-nast vår hei-la-ge tru. M:Eg trur på Gud Fa-der, den all

Orgel

p

mektige, himmelens og jordens skaper. Jeg tror på Je - sus Kris - tus, Guds
mektige, som skapte himmelen og jorda. Eg trur på Je - sus Kris - tus, Guds

enbårne Sønn, vår Herre, som ble unnfanget ved den Hellige Ånd, født av
einborne Son, vår Herre, som vart avla ved den Heilage Ande, fødd av Ma-

M Copyright © Henning Sommerro. Trykt med tillatelse

—o

Figur 48 FLM2009/II H Sommerro: Credo

Det mest slående med Terje Kvams Missa Simplex in tempus quadragesimæ,²¹⁶ er at all musikken er laget over samme tematikk, den som åpner Kyrie. En kan merke inspirasjon fra norske folketoner og gregorianikk. Kvam lar teksten overstyre takten, slik at deklamasjonen blir mest mulig naturlig. Messen inneholder ikke Gloria, siden den er for fastetida, men er den

²¹⁶ Dvs for fastetiden (de 40 dager)

eneste i disse to bindene som gir fredslitaniet en ny musikalsk drakt, for forsanger/liturg og kor/menighet (uten orgel).

FREDSLITANIET (MISSA SIMPLEX)

Terje Kvam, 2001

F:

BM Vi ber om vel - sig - nel - se.
NN Vi bed om vel - sig - ning.

L: M:

Velsignet være ditt rike, Fader, Sønn og Hellig Ånd, nå og alltid og i e - vig - het.
Velsigna vere ditt rike, Fader, Son og Heilag Ande, no og alltid og i all æ - ve.

A - men.
A - men.

F: M:

La oss be i fred til Her - ren.
Lat oss be i fred til Her - ren.

Her - re, mis - kun - ne deg.
Her - re, mis - kun - na deg.

F: M:

Om fred fra det høye, og frelse for vår sjel, la oss be til Her - ren.
Om fred frå det høye, og frelse for vår sjel, lat oss be til Her - ren.

Her - re, mis - kun - ne deg.
Her - re, mis - kun - na oss.

F: M:

Om fred i hele verden, om samhold
i Guds hellige kirke, og som alles enhet, la oss be til Her - ren.
Om fred i heile verda, om samhold
i Guds heilage kyrkje, og om einskap av alle, lat oss be til Her - ren.

Her - re, mis - kun - ne deg.
Her - re, mis - kun - na deg.

Figur 49 FLM2009/II T Kvam: Missa Simplex in Tempus Quadragesimæ: Fredslitaniet s1

Et Kyrie av Kjell Habbestad²¹⁷ er tatt med. Det er for forsanger, menighet og orgel. Teksten er bare "Kyrie/Kriste/Kyrie eleison", og hver del synges av forsanger og gjentas av menigheten.

To samiske Kyrie finner vi også: Av Frode Fjellheim og Halvdan Nedrejord til hhv sør-samisk og nord-samisk tekst. Forordet sier om dette at "De mange forsøkene på å tilpasse den samiske oversettelsen av høymessen til de foreliggende melodiene nådde aldri et vellykket resultat. ... Man erkjente at en god samisk oversettelse må ha sin egen musikk. Denne bør da

²¹⁷ Fra "Ikkje av brød åleine" : Midfastemesse bygd på bibeltekstar om brød og ord, op. 31 (1992)

utformes med rot i samisk tonefølelse.” Dette tyder vel på at det er planer om å utvide tilfanget av samisk gudstjenestemusikk til å omfatte hele høymessen, ikke bare kyrie.²¹⁸

Etter dette kommer en avdeling med liturgisk musikk fra ”den verdensvide kirke”. Vi skal ikke si mer om dette enn at materialet er hentet fra S1997 og Syng håp. Melodiene er fra så forskjellige områder som Latin-Amerika, Afrika og Midtøsten, og har dermed svært forskjellig preg. Teksten avviker noen ganger fra den autoriserte.²¹⁹ I det hele tatt inneholder dette materialet en god del variasjon i tekstene. Grunnen til det, er at bibelteksten revideres samtidig – den skal etter planen være ferdig i 2011.²²⁰ NFG har ønsket å bruke teksten i Bibelselskapets nye bibeloversettelse, men siden den ikke er ferdig, har teksten vært et usikkerhetsmoment i prosessen med å lage liturgisk musikk.²²¹

Til slutt i hefte II er det et utvalg tonsettinger av bibelske salmer, de som i forslaget til ny tekstbok²²² er kalt ”poetisk tekst”, som vi ikke skal gå nærmere inn på her.

---

²¹⁸ På denne bakgrunnen er det litt pussig at ikke nr 41 og 46 i Syng håp er tatt med sammen med de to kyrie-leddene. De er hhv Sanctus og Agnus Dei på nord-samisk. De kommer muligens i hefte III som er under forberedelse.

²¹⁹ Se for eksempel den argentinske ”Santo” s120

²²⁰ Se <http://www.bibel.no/nb-NO/Hovedmeny/OmBibelen/Bibelselskapets-oversettelser.aspx> 27.11.2010

²²¹ Jf FLM2009 Hefte II, forordet

²²² <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=55493> 27.11.2010

- Arbeidet med nye liturgier, salmebok og tekstutvalg har som mål å føre flere til gudstjenesten. Dette er en av de største utfordringene for vår kirke (Paul E Wirgenes)²²³

Menighetens medvirkning i gudstjenesten – en historisk skisse

Før 1889

Gudstjenesten er menighetens samling om ord og sakrament. Det er derfor et mål at menigheten er aktivt med i gudstjenesten. Vi kan forenklet si at menighetens deltakelse i gudstjenesten avtok opp gjennom middelalderen²²⁴ for så å øke fra reformasjonen av, selv om det ser ut til å ha tatt sin tid å få menigheten aktivt med²²⁵. I første omgang ble salmesangen hovedmiddelet for å få menigheten med²²⁶. Siden leseferdighetene var begrensede og få hadde salmebøker (de var dyre), brukte man faste salmer de fleste steder i gudstjenestene²²⁷. Etter hvert ble også ordinarieleddene erstattet av metriske salmer, og fra og med kirkeritualet av 1685 hadde man en ren salmemesse. Her var menighetens sanglige deltakelse nesten utelukkende salmer, både i ordinarieleddene og i proprieleddene. Svaret "Og med din ånd" i salutasjonene, noen "Amen" og svaret ved evangelielesningen²²⁸ var menighetens øvrige sungne ledd²²⁹. Dette var i hvert fall hva ordningene foreskrev. Hva som foregikk i praksis, har Helge Fæhn antydnet i "Gudstjenestelivet i Den norske kirke"²³⁰ på side 427-442. Hovedtrekkene i dette er at menighetens deltakelse på begynnelsen av 1800-tallet var individuell og uordentlig (ulike melodier, ulikt tempo osv.). På denne bakgrunn kan vi godt forstå at de toneangivende kirkemusikere på 1800-tallet var opptatt av å standardisere og ordne menighetssangen.²³¹ Menigheten har derimot i tidligere tid messet sammen med presten i messesangen,²³² en praksis som ennå var i live i 1818, da biskop Pavels noterer fra en visitas at "Den Uskik, hvortil intet mærkedes i Østrøms Kirke, at Menigheden ogsaa messer og overdøver Præsten, er her i fuld gang".²³³ Når det derimot gjelder menighetens foreskrevne svar i AB1685, så er situasjonen på 1800-tallet at man "overlot til "koret", dvs klokkeren, å synge Amen og de øvrige svar ... Dette er et karakteristisk trekk ikke minst ved 1800-årene; og denne 'Mangel paa levende Vexelvirkning mellem Præst og Menighed' ... omtales og beklages av de fleste som utover i 1800-årene ytrer seg om liturgiske spørsmål. Det man opplevde i kirkene var "Kirkesangerens"²³⁴ svar på menighetens vegne."²³⁵

Når det gjelder menighetens deltakelse, ser den ut til å ha fått et oppsving under pietismen på 1700-tallet. På denne tid økte leseferdighetene i folket²³⁶, salmebøker og katekisme-bøker ble stadig flere, skolevesenet ble utbygget, særlig med loven om almueskoler av 1739. Salmesang inngikk i den daglige undervisning, som var konfirmasjonsforberedelse. Herresthal beskriver i

²²³ <http://www.kirken.no/index.cfm?event=showNews&FamID=97523> 20.11.2010

²²⁴ Fæhn 1963 op cit s.10 skisserer at messen fram til ca 400 var en menighetens felles handling, fra 400 til ca 800 er det i stadig større grad presteskapt som "gjør" messen, fra 800 til 1200 er messen noe som menigheten først og fremst hører, mens den fra 1200 til 1500 er noe menigheten først og fremst ser.

²²⁵ Fæhn 1994 op cit 44-46

²²⁶ Herresthal 1981 op cit s.164

²²⁷ Fæhn 1994 op cit s.182

²²⁸ "Gud være lovet for sitt glade budskap"

²²⁹ Holter 1991 op cit s.215

²³⁰ Universitetsforlaget AS (1994)

²³¹ Herresthal 1981 op cit s.178f

²³² Fæhn 1994 op cit s.432

²³³ Ibid s.441

²³⁴ Dvs klokkeren, se <http://no.wikipedia.org/wiki/Klokke> 27.11.2010

²³⁵ Fæhn 1994 op cit s.433

²³⁶ O Moe: "Katechismus og Katechismus-undervisningen", Kristiania 1889, s 185, referert i Fæhn 1994 op cit s.304

”En ny sang for Herren” (s 170-72) hvordan pietismen i denne tidsperioden bidro til salmesangens utbredelse i nordvest-Europa gjennom utdannelsesprogram og –institusjoner der salmesang var et vesentlig element. Utover i denne perioden finner vi vitnesbyrd på at menighetens deltakelse nok har økt, men at problemet nå er å få samordnet deltakelsen²³⁷. Holter skriver for eksempel (s 323) at ”*Situasjonen for kirkesangen var fremdeles forvirret i 1857 [...] det sto [generelt] dårlig til med kirkesangen. Misnøyen med Ole A Lindemans like lange noter*²³⁸ var utbredt, og en del ga orglet skylden for den dårlige kirkesangen.” Situasjonen er beskrevet av Fæhn (s 433): ”*Menigheten sang salmene på sin individuelle måte; og den messet gjerne dempet sammen med presten ... Til gjengjeld overløt man til ... klokkeren å synge de øvrige svar... Dette er et karakteristisk trekk ikke minst på 1800-tallet, og denne 'Mangel på Vexelvirkning mellom prest og Menighet' ... omtales og beklages av de fleste som utover i 1800-årene ytret seg om liturgiske spørsmål. Det man opplevde i kirken, var 'Kirkesangerens Svar paa Menighedens vegne'”*

Samtidig våknet interessen for liturgi for alvor i Norge utover 1800-tallet, inspirert av tilsvarende utvikling i Tyskland i kjølvannet av reformasjonsjubileet i 1817, og framskyndet av Det praktisk-teologiske seminar, som ble opprettet i 1849. Allerede på 1850-tallet kom det ønsker om at menigheten skulle delta mer aktivt i gudstjenestene²³⁹. Her var det altså strukturelle trekk i gudstjenesten, og ikke alminnelig beskjedenhet eller manglende engasjement som ble framhevet som hinder for menighetens aktive deltakelse. Og det er forståelig at praksisen med halv messe (Klokkerbønn – Fadervår – inngangssalme – ”Alene Gud i Himmerik” (Gloria-salme) – kollektbønn – epistel – høymessesalme – preken), ikke nettopp innbød menigheten til noen stor medvirkning. Lindeman skriver i forordet til sin koralbok fra 1877 at ”*De i koralbogen anførte Menighedssvar [...] var det at ønske, om de sangdygtige i Menigheden vilde lære og tilegne sig, saa at de kunde komme til at lyde i kirken med Selvstændighed fra Menigheden selv*”²⁴⁰, noe som kan tyde på at det var kor eller kirkesanger som stort sett sang svarene på menighetens vegne²⁴¹, og at menighetens aktive deltakelse fremdeles var et problem.

Fra 1889

Messemusikken til høymessen av 1887, stilte større krav til menighetens musikalske deltakelse: To alternativer av Kyrie, Gloria (uten Laudamus), prefasjonsdialog og Sanctus med Benedictus

Den nye liturgien ble oppsiktsvekkende raskt innført i de fleste menigheter i landet, selv om den ikke ble påbudt innført, og det var flere andre faktorer som talte mot²⁴². Dette kan tyde på at det ikke bød på uoverkommelige problemer å innføre den. I 1897 skriver riktignok biskop Heuch i Kristiansand om ”*en hær av fordomme*” mot den nye liturgien²⁴³. Dette var åtte år etter at liturgien var innført. 20 år senere uttaler biskop Støylen i samme bispedømme at ”*Den fuldstændigere form for gudstjeneste er nu indført næsten overalt*”²⁴⁴. Dette er kort tid i liturgisk historie. Om menighetens deltakelse i gudstjenesten i denne perioden, kan vi ...

²³⁷ Herresthal 1981 op cit nevner en rekke eksempler på dette, for eksempel fra C G Døderlin i 1857: ”*Ethvert Menighedslem for sig synger den opgivne Salme eftersom han omtrentlig har hørt den synge i sin Barndom, modificeret dog efter Øieblikkets Indskydelse...*”

²³⁸ dvs. melodiene i O A Lindemans koralbok, som var i eksklusiv bruk i Norge på den tid,

²³⁹ Fæhn 1994 op cit s.322

²⁴⁰ Lindeman, L M: ”*Koralbog indeholdende de i Landstads Salmebog forekommende melodier*”, J W Cappelen's forlag, Kristiania 1877

²⁴¹ Holter 1991 op cit s.215

²⁴² Den var ny og ukjent og den var lengre enn den gamle. Dessuten tales det også her om ”*menighetenes konservatisme*”, Fæhn 1963 op cit s.91

²⁴³ Ibid s.92

²⁴⁴ Ibid s.93

Høymesseliturgen i AB1920 videreførte i stor grad høymessen i AB1889 når det gjelder menighetens deltakelse. Variasjonsmulighetene økte noe, men var stadig svært begrenset sammenliknet med dagens situasjon: Som Kyrie kunne det velges mellom første og andre vers av Litaniet. Menigheten sang bare det korte Gloria, men på de store høytidsdagene fortsatte de umiddelbart med salmen ”Alene Gud i himmerik” (alle vers, ikke bare de tre siste som i nåværende Gloria IV). Gloria kunne falle bort i fastetiden. Det forutsettes at trosbekjennelsen skulle leses, enten av bare presten eller av hele menigheten. Amen skulle synges, ev med påfølgende halleluja, komponert av L M Lindeman, i de store høytidene. Det er *to* serier med menighetssvar i kirkebønnen, dessuten litaniet for fastetiden, mao. en *større* variasjonsbredde enn i PO69 og GB. Av Sanctus og Agnus dei er det i LM 1920 bare én variant. Da LM 1934 kom, var Per Steenbergs Sanctus kommet med som et alternativ. AB1920 forutsetter av en eller annen grunn at det ikke skulle være nattverd på de store høytidsdagene. Når det gjelder menighetens deltakelse i gudstjenesten i denne perioden, har vi ikke mye informasjon, men Fæhn skriver at ”...den gamle holdning at menighetssvarene var klokkerens oppgave, denne innstilling har endret seg først i vårt eget århundre – samtidig med at messen har fått flere ledd med dialog-karakter”²⁴⁵, og han trekker parallellen til Den danske kirke, der det fremdeles er svært lite dialog mellom prest og menighet.

På stiftelsesmøtet for Norsk organistforening i 1904, ble det i et foredrag framholdt at ”Ikke så få av den dannede klasse tilskriver kirkemusikken skylden for at de ’ikke kan noe med å gå i kirken’. Menighetssangen, som mange steder er utartet til ren karikatur av hva den skal være, ville atter kunne hjelpes, især hvis man fikk kirkekor”²⁴⁶. Dette må være et av de tidligste vitnesbyrdene vi har på at folk holdt seg borte fra kirken av musikalske grunner. Det viser vel for det første at lekfolket på den tid var blitt mer selvstendige/egenrådige i forhold til kirken enn tidligere, og at den musikalske utformingen av gudstjenesten betyr noe for folkets velbefinnende under gudstjenesten, en tendens som ser ut til å ha forsterket seg utover 1900-tallet og inn i 2000-tallet.

I 1930-årene gikk den revisjonsvilje som var, i retning av forenkling. Liturginemnda antyder i sitt liturgiforslag fra 1938, ifølge Holter (s 218), at ”folkemeningen krevde forenklinger”. Blant annet var menighetssvarene i forbønnen fjernet – de forstyrret visstnok andakten. Det framgår videre av forslaget, stadig ifølge Holter, at menighetene i liten grad deltok i musikalske menighetssvar. Kor, menighetssanger/klokker eller bare orgel sto for svarene²⁴⁷. Kirkesangbevegelsen så da også i disse årene sin begynnelse, og hensikten var ”en åndelig sangrenessanse”²⁴⁸, som kan tyde på at menighetens aktive deltakelse ennå ikke var på et ønskelig nivå.

Fornyelsesbevegelse og liturgireform

Etter krigen var stemningen annerledes når det gjaldt gudstjenesten og dens fornyelse. Det som tidligere hadde vært ønske om forkortelser, hadde nå snudd til ønske om rikere gudstjenester. Musica Sacra ble en viktig pådriver i denne retningen. Formålet med bevegelsen var ”å arbeide for [...] c) Menighetens forståelse av – og aktive deltakelse i – gudstjenestens liturgi ...”²⁴⁹. Det lutherske verdensforbunds ”Retningslinjer for høymessens

²⁴⁵ Fæhn 1994 op cit s.433

²⁴⁶ Baden op cit s.102

²⁴⁷ Følgende anekdote fra nyere tid (trolig på 1960-tallet) illustrerer dette: En mann var på reise et sted her i landet og gikk i den lokale kirken, et sted på landsbygda. Han sang som vanlig av hjertens lyst under gudstjenesten. Etter en stund snur personen i benken foran ham seg og sier: ”De treng ikkje syngje. Vi har klokkar, vi.” (fortalt av Arne Prøis)

²⁴⁸ Alf Fasmer Dahl, 1931, sitert i Solhaug 2002 op cit s.35

²⁴⁹ Ibid s.38

utforming i den evangelisk-lutherske kirke” legger likeledes vekt på gudstjenesten som menighetens (og ikke prestens) sak. Resolusjonen fra prestenes generalforsamling i Oslo i 1956 ”med oppfordring til departementet om å få ’en allsidig sammensatt kommisjon til å revidere og utbygge kirkens ritualer”²⁵⁰, peker også i samme retning, og ble vel en avgjørende impuls til å sette i gang liturgirevisjonen som førte fram til dagens ordninger²⁵¹.

I forordet til PO sies det uttrykkelig at ”I en høyere grad enn tidligere forutsettes menighetens aktive deltakelse i flere av de faste ledd”, helt i tråd med de tendensene vi har sett ovenfor, men her føres de videre ved at ”*lege kristne kan lese altertekstene istedenfor presten*”. Variasjonsbredden i musikken øker også radikalt: I PO prøvde man seg med fire komplette serier med ordinariemusikk, hvorav store deler var tilrettelagt fra Graduale Romanum. Variasjonsmulighetene var altså atskillig større enn i AB1920. Hensikten med å variere musikken, er å understreke de enkelte dages og kirkeårsperiodenes karakter, berike og variere gudstjenestene og dessuten minske slitasjen på de enkelte melodier. Dette skal i sin tur gjøre gudstjenestene mer attraktive å overvære og å delta i.

Vi har imidlertid sett at i høringsuttalelsene til PO ble det gitt tydelig uttrykk for at variasjonsbredden var for stor og at melodiene var vanskelige og uvante. Dette viser at mange alternativer ikke i seg selv gir en mer aktiv menighetsdeltakelse.

Tankegangen med å variere gudstjenesten og la lekfolket delta mer aktivt i gudstjenesten, har vært å gjøre menigheten mer engasjert i gudstjenesten. Tidligere hadde gudstjenesten vært sett på som prestens formidling av det gode budskap, enn si den rette lære, til menigheten. Etter annen verdenskrig, og særlig fra 1960-årene, har gudstjenesten i økende grad blitt sett på som menighetens samling om ord og sakrament og tyngdepunktet forskjøvet fra prestens forkynnelse av et budskap til menighetens takk, bønn og lovprisning (eller fra det sakramentale til det sakrifielle om man vil). I kjølvannet av dette kom ønsker om å være med å utforme liturgier på menighetsplan.²⁵² Denne tendensen skal komme til å forsterke seg.

Oppover 1900-tallet har nemlig Den norske kirke gjennomgått en betydelig demokratisering:

- Lov om menighetsråd kom i 1920
- i 1953 fikk menighetsrådene myndighet til å bestemme om en menighet skulle anta autoriserte liturgier eller ikke²⁵³
- Kirkerådet ble etablert (ut fra bispedømmerådene fellesråd) i 1969
- I kjølvannet av Sivertsen-utvalgets utredning om forholdet mellom stat og kirke,²⁵⁴ som gikk inn for skille mellom kirke og stat, ble det i stedet innført betydelig kirkelig selvstyre i det KM ble etablert i 1984. Siden har KM fått delegert stadig mer myndighet. Først fikk det myndighet til å foreta mindre endringer i vedtatte liturgier, noe vi har sett at de gjorde, og fra 1990 altså myndighet til å vedta alle liturgier i Den norske kirke.²⁵⁵

---

²⁵⁰ Fæhn 1994 op cit s.336

²⁵¹ Holter 1991 op cit s.220

²⁵² Fredrik Grønningseter: ”Menighet og liturgi – om menighetens liturgiske forståelse og aktivitet” I: ”Strengen er av gull. Festskrift til domorganist Rolf Karlsen på 70-årsdagen” Universitetsforlaget 1981, s.137

²⁵³ Lov av 29 april 1953 nr 1 om Den norske kirkes ordning

²⁵⁴ NOU 1975: 30 Stat og kirke

²⁵⁵ Fra 2003 har KM også myndigheten til å godkjenne liturgiske bøker for Dnk. Prosessen er ikke ført til ende, men kirkeforliket i 2008 i kjølvannet av det andre statlige utvalget som utredet forholdet mellom kirke og stat – Gjønnes-utvalget, går ut på at kirken skal stilles på linje med andre trossamfunn i forhold til staten på betingelse av at visse demokratifremmende tiltak blir gjennomført (se

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/tema/kirke/styrket-demokrati-i-den-norske-kirke.html?id=511057>
28.11.10)

- I 1993 ble Ungdommens kirkemøte avholdt første gang, og det har siden vært et uttalt ønske fra kirkelig hold at dette skal være et redskap til å gi ungdommen reell innflytelse i kirken.²⁵⁶ Vi har da også sett at det er UKM som på mange måter har satt i gang den pågående liturgireformen.

Kan vi si noe om i hvilken grad en har lykket med å engasjere lekfolket i gudstjenestelivet? Vi så ovenfor at det på KM1990 var visse bekymringer over at ungdommen i lengre tid hadde forlatt kirken etter endt konfirmasjonstid for i liten grad å vende tilbake. Kirkestatistikken gir ikke svært mye informasjon om dette, men den viser i hvert fall at antall nattverdgjester per gudstjeneste økte fra 1970 til 1992, for siden å stoppe opp og holde seg på 1992-nivået.²⁵⁷ Hvis vi godtar nattverddeltakelse som et rimelig mål på menighetens engasjement, kan vi hvert fall slå fast at engasjementet økte under den andre liturgirevisjonsperioden.²⁵⁸

Fornyelse innenfor rammen av nåværende høymesseliturgi

I sak KM 12/90 retter Kirkemøtet henstilling til Kirkerådet, der det sies at KM *”ønsker en stor grad av liturgisk fleksibilitet, slik at lokalmenighetene får nødvendige muligheter til å gjøre gudstjenesten stedegen.”*, og videre til utdanningsinstitusjonene: *”Det er særlig viktig med en så god innføring i alle de eksisterende ordninger at man er i stand til å ta dem i bruk når man kommer i aktiv tjeneste”*. Dette tyder på at kjennskapet til de eksisterende ordningene ikke har vært tilstrekkelig god blant landets prester og kantorer. I saksdokumentet til Sak KM 13/91 heter det bl.a. *”Kultur- og miljøkløfta mellom unge menneske og den generasjonen som pregar kyrkjelydane og kyrkjeorgana elles, er i ikkje liten mon ei hindring for at unge menneske skal finna seg til rette i kyrkjelivet.”* og videre *”...dei tilsette og andre etablerte krefter i kyrkjelydane [må] opna seg for det dei unge har å bera fram i musikk, song, tale og tanke slik at både det velprøvde og det nye kan verka saman til å opne kyrkja meir for dei unge”*. Gudstjenestearbeid ble pekt på som ett av flere satsingsområder for et slikt arbeid. Her er altså vurderingen en litt annen. Det påpekes blant annet en kulturkløft mellom de yngre og de eldre i kirken, hvori musikken må være et sentralt element (sjelden eller aldri hører man om protester på kirkeutsmykningen eller ønske om alternative kirketekstiler for eksempel, og at disse skulle være til hinder for folks tilhørighetsfølelse i kirken.²⁵⁹), og denne kløfta er til hinder for at unge skal finne seg til rette i kirkelivet (som må ha med deres aktive deltakelse å gjøre). Sammenhengen mellom musikken og den aktive deltakelsen kommer altså igjen til uttrykk.

Dette kunne også tyde på at den variasjonsbredden som var tilgjengelig i det autoriserte materialet, ikke i ønsket grad var i bruk. Den faktiske bruken av liturgisk musikk i Norge er meg bekjent ikke undersøkt. Saksdokumentene til Kirkerådets sak KR 30/03 kan også tyde på dette. Der heter det bl.a.: *”De signalene som [er] innhentet, tyder på at ordningen med denne såkalte forsøkspermen fungerer meget dårlig. Svært mange prester og prestekontor vet ikke om den, til tross for at det fra Kirkerådets side er gitt den informasjon som med rimelighet kan forventes. Videre kan det slås fast at mange av de som nok vet om materialet, har likevel ikke det aktuelle innholdet på plass når det skal brukes.”*

Vi har tidligere sett at UKM i 2003 vedtok å be om fortløpende planene om å gjøre

²⁵⁶ Se for eksempel KR 38/02

²⁵⁷ Kilde: Årbok for Den norske kirke 1993, s.12 og http://www.ssb.no/kirke_kostratab-2010-06-16-02.html 30.11.2010

²⁵⁸ Dette er ikke det samme som at liturgirevisjonen er årsaken til det økte engasjementet. Årsaken kunne også for eksempel være å finne i Jesus-vekkelsen som pågikk i samme tidsrom, se Herresthal 1981 op cit, s.199.

²⁵⁹ Muligens kan man likevel lese en viss bevissthet omkring dette ut av statistikken over hvilke kirker folk velger å gifte seg i.

gudstjenesten mer fleksibel.²⁶⁰ Det var tydelig at også resten av kirken var av liknende oppfatning, for signalene fra UKM førte ganske raskt til at KR vedtok å reformere gudstjenestelivet i Den norske kirke. Dette innbefattet forsøkssaken ”Fleksibel bruk av Gudstjenesteboken”. NFG har, etter et forslag om *fleksibel bruk av syndsbejennelsen*, som kom opp allerede i 1998, arbeidet med en sak som etter hvert har endt opp som ”fleksibel bruk av Gudstjenesteboken”. I sak NFG 6/03 har nemnden gjort følgende vedtak:

- A) *Som en liturgisk forsøksordning gis det anledning til at de liturgiske ledd som de ulike ordningene i Gudstjenestebok for Den norske kirke I/II inneholder, i den grad det passer (kompatible ledd), kan tas i bruk også i de andre liturgiske ordningene i Gudstjenesteboken.*
- B) *Forsøksordningen innebærer også at de liturgiske sangene som finnes i Norsk Salmebok og Salmer 1997, kan brukes som alternativ til tilsvarende ledd i ordningene i Gudstjenesteboken.*
- C) *Alternativene som skal brukes, skal godkjennes av forrettende liturg og kantor i fellesskap, såfremt ikke annet er bestemt om avgjørelsesmyndighet, se Gudstjenestebok for Den norske kirke Del I, side 16 punkt C Avgjørelsesmyndighet og Retningslinjer for dei gudstjenestelege funksjonane til kantoren.”²⁶¹*

I Rundskriv fra KR nr 10 2005 er fleksibel bruk av GB vedtatt som liturgisk forsøkssak:

”Følgende retningslinjer gjelder:

- A) *Innholdet i Gudstjenestebok for Den norske kirke I/II – det vil si de enkelte liturgiske elementer de ulike ordningene består av – gjøres gjeldende som et tilgjengelig ressursmateriale for alle enkeltordningene i Gudstjenesteboken.*
- B) *Etter dette beholder de enkelte gudstjenesteordninger sin foreskrevne struktur, men enkeltledd – syndsbejennelse, Kyrie osv. – kan byttes ut med tilsvarende ledd andre steder i Gudstjenestebok for Den norske kirke I/II eller i det øvrige autoriserte materialet, altså Norsk Salmebok, Salmer 1997 og Norsk Kantoribok, samt i Forsøkspermen.*
- C) *Det er en forutsetning at slike varierende utvekslinger ikke skal forrykke kirkeåret.*
- D) *Liturgiske forsøk etter denne ordningen kan tas i bruk når menighetsrådet har gjort vedtak om det.*
- E) *Menigheter som tar denne forsøksordningen i bruk, bes om å gi rapport om sine erfaringer til Kirkerådet med kopi til biskopen, slik at disse kan nyttiggjøres i arbeidet med reform av gudstjenestelivet. Frist for denne rapporteringen settes til 1. desember 2006.*
- F) *Ordningen trådte i kraft fra 1. søndag i advent 2005.”*

Undersøkelsen Folkekirke 2000

Undersøkelsen Folkekirke 2000²⁶² viste at liturgien appellerer til relativt få av dem som går til gudstjeneste i Den norske kirke – 7,6 % av de spurte. Til sammenlikning sier over 40 prosent av de spurte at høytiden (stemningen), musikken og salmesangen er det de setter mest pris på ved gudstjenesten. Dette skulle tyde på at musikken er noe av det som er mest viktig for kirkegjengernes opplevelse av gudstjenesten, trolig også for deres aktive deltakelse. Dette kan

²⁶⁰ Se ovenfor [s.52]

²⁶¹ Disse retningslinjene ble opphevet av kirkemøtet 2004 og erstattet med nye, se KM 7/04

²⁶² Ida Marie Høeg, Ole Gunnar Winsnes og Harald Hegstad: ”Folkekirke 2000. En spørreundersøkelse blant medlemmer av Den norske kirke” KIFO mai 2000. ISBN 82-995576-0-7, Oslo, <http://www.kifo.no/index.cfm?id=266989> 02.12.2010

kanskje korrespondere med det som synes å være begrunnelsen for å bruke moderne musikk i tilbedelsen: ”Dessuten skal musikkstilen som brukes, være slik at moderne, sekulære mennesker skal oppleve noe og delta i lovsangen uten å lære seg salmer og sanger med uforståelig språk og uvant musikkstil. ... Terskelen inn til et kristent fellesskap bør bli så lav som mulig, så flere kan bli frelst. Det er målet.”²⁶³

I høringsuttalelsene til forslag til ny liturgi for hovedgudstjenestene i Dnk er det stor enighet om at variasjonsbredden har blitt for stor²⁶⁴. Dette er samme bildet som ved forrige liturgirevisjon.

Situasjonen med den relativt store variasjonsbredden som finnes, og de vide rammene vi allerede har, samtidig som det kommer sterke ønsker om større variasjonsbredde, gjør det aktuelt å undersøke i hvilken grad de eksisterende variasjonsmulighetene faktisk blir brukt. Det finnes hittil ingen undersøkelser som belyser den faktiske bruken av ordinariemusikk i Norge. I en høringsuttalelse til den liturgiske forsøkssaken ”Fleksibel bruk av Gudstjenesteboken” skriver IKO: ”Det er en kjensgjerning at svært mye av materialet i gudstjenestebøkene er lite brukt. Dette skyldes ikke dårlig kvalitet eller manglende bruksverdi, men rett og slett at mange av ordningene i gudstjenestebøkene sjelden benyttes – som f.eks. prekengudstjeneste, morgensang, aftensang og kveldsbønn. Også det materiale som er kommet i ”forsøkspermen” er lite kjent i lokalmenighetene.” og videre: ”I og med at det er menighetsrådene som gjør vedtak om den liturgiske forsøksordningen skal tas i bruk, vil vi understreke at det er nødvendig å gi menighetsrådsmedlemmene god hjelp til å sette seg inn i hva saken gjelder. Det er en kjensgjerning at mange menighetsråd opplever seg lite kompetente i spørsmål som har med gudstjeneste og liturgi å gjøre.”²⁶⁵ Disse omtalte kjensgjerningene blir ikke dokumentert i uttalelsen, men har antakelig sin grunn i forfatterens erfaringer.

---

²⁶³ Skaar op cit, s.39

²⁶⁴ KR 59/09, pkt 3.2.2

²⁶⁵ <http://www.iko.no/sider/tekst.asp?side=120&submeny=H%F8ringsuttalelser> 01.12.10

Undersøkelse av faktisk bruk av ordinariemusikk i Den norske kirke.

Bakgrunn

Det kan derfor synes som om situasjonen er at vi har en rekke valgmuligheter når det gjelder musikalsk utforming av gudstjenesten, men at få av mulighetene blir brukt i noen utstrekning, muligens fordi de som planlegger gudstjenestene ikke kjenner til alle mulighetene eller unngår å bruke dem for ikke å vippe menigheten av pinnen. De som tar til orde for økt frihet og flere valgmuligheter synes i hvert fall å mene at dagens ordning gir for snevre rammer. Det foreligger imidlertid ikke noen undersøkelser av hva som faktisk blir brukt av gudstjenestemusikk i Dnk. Det var derfor interessant å forsøke å danne seg et bilde av hva som faktisk blir brukt.

Metode

En enkel spørreundersøkelse blant et utvalg menigheter i Den norske kirke, ble valgt som metode for denne delen av arbeidet. For dette formålet laget jeg et spørreskjema i Microsoft Word som jeg sendte ut til menighetene ved prest eller - i de fleste tilfeller - kantor. Skjemaet er gjengitt i vedlegg 1.

Utforming av spørreskjema

Under utformingen av spørreskjemaet ble det lagt vekt på at skjemaet skulle være så enkelt som mulig å fylle ut for respondentene. Det ble derfor ikke bedt om detaljerte fortegnelser over hva som ble brukt og hvor mange ganger osv., noe som ville ha påført respondentene en stor arbeidsbyrde med å lete opp gamle salmesedler og agender for så å sammenstille dem. Siden dette er en frivillig undersøkelse uten svarplikt, ville en slik arbeidsbyrde nokså sikkert fått respondentene til å la være å svare. I stedet valgte vi å utforme skjemaet slik at respondentene kunne krysse av for omtrent hvor mange ganger de ulike alternative ordinarielleddene var brukt i menigheten siste 12 måneder: 0, 1, 2-5 og mer enn 5, som er ment å korrespondere med hhv. ”Aldri”, ”en sjelden gang”, ”av og til” og ”ofte”. Hensikten var at respondenten skulle kunne bruke egen hukommelse som hovedgrunnlag for besvarelsen og på den måten slippe å bruke tid på å lete i gamle agender o.l. En test av skjemaet antydte at gjennomsnittlig tid som trengtes til besvarelsen, kunne ligge rundt en halv time. Dette ble vurdert å være overkommelig for de fleste.

Listen over alternative ordinarielledd i skjemaet, er utformet i samsvar med pkt B i Kirkerådets rundskriv 10/2005 som referert ovenfor. I tillegg er det tatt med alternativ for ”Annet” for spesielle tilfeller (for eksempel bruk av gjennomkomponerte messer).

Denne måten å spørre på, er enkel, men gir noen feilkilder. Hukommelsen er ikke ufeilbar, og ikke minst kan det være vanskelig for en kantor eller prest å gjøre rede for hvilke varianter som er valgt de gangene vedkommende har hatt tjenestefri. På den annen side er det langt fra alle steder hvor de opplysningene vi i denne sammenhengen er ute etter, blir lagret samlet på noe sted. Det er derfor spørsmål om en ville få noe mer brukbar informasjon selv om spørsmålene ble gjort mer presise. Faren er at arbeidsmengden for respondentene ville blitt større og svarene i tilsvarende grad uteblitt.

12 måneder ble antatt å være et fornuftig tidsrom, for da får man med et helt kirkeår, og gjør seg uavhengig av når på året svaret kommer inn.

Utvalg av menigheter

Utvalget ble ikke trukket tilfeldig, men tvert om plukket ut med tanke på å fange opp de ulike typene menigheter vi har: Store, små, domkirkemenigheter, bymenigheter og landsmenigheter og menigheter med ulik liturgisk og musikalsk profil (høykirkelige, ”vanlige”, OASE-inspirerte med mer). Dette fører til at det ikke uten videre går an å blåse opp tallene til et landsdekkende bilde, noe som skulle ha krevd et mye større utvalg og dermed en arbeidsmengde som gikk langt utover det som er forutsatt. Blant annet er det hele landsdeler som overhodet ikke er representert i utvalget. Likevel er det lagt vekt på å gjøre utvalget såpass bredt at det skulle være mulig å fange opp noen tendenser i bruken av ordinariemusikk, selv om bildet nok ville ha blitt noe justert dersom et virkelig landsrepresentativt utvalg av menigheter hadde blitt forespurt.

Datainnhenting

Datainnhenting foregikk i all hovedsak elektronisk. Skjemaene ble sendt ut på mail, vanligvis direkte til kontaktperson, i de fleste tilfeller kontor, i noen tilfeller prest, eventuelt via kontorfullmektig eller lignende. I utgangspunktet ble 24 kontaktpersoner som betjener til sammen 32 menigheter kontaktet, se vedlegg 2 og 3. Av disse frafalt 7 menigheter, slik at det samlede antall menigheter til slutt ble 25, noe som ble vurdert som tilfredsstillende for den databehandlingen og den utsagnskraften vi her var ute etter. Fire av disse – Øvre Rendal, Ytre Rendal, Hanestad og Sjøli – ble betraktet som én menighet i samråd med kontor der, da disse har lik praksis med hensyn til bruk av liturgisk musikk, og antall gudstjenester i de fire menighetene til sammen (52) ligger i samme området som andre, liknende enkeltmenigheter i utvalget. Det samlede datamaterialet omfatter dermed i alt 22 enheter (menigheter), hvorav to domkirkemenigheter, sju andre bymenigheter og 13 landsmenigheter. Seks av 11 bispedømmer er representert.

Enheten i undersøkelsen er menighet, slik den er definert i kirkelovgivningen. Fordi det er vanlig at prester og kantorer betjener flere menigheter, og disse kan være ulike liturgisk og musikalsk, ba jeg respondenten om å oppgi navnet på menigheten som besvarelsen gjelder, og i tilfelle han betjener flere menigheter, om å gi en besvarelse for hver menighet. Dette punktet kom bare fram i en forklarende fotnote i skjemaet, og har ikke blitt oppfattet av alle respondentene. Noen av besvarelsene er derfor levert samlet for flere menigheter. Dette gjelder imidlertid bare to tilfeller, hvorav det ene ble splittet opp i datarevisjonen, og det siste – Øvre Rendal etc., se ovenfor, ble stående som én enhet i samråd med kontor. Dette antas ikke å ha stor betydning for resultatene.

Siden det kan være grunn til å tro at et kor eller en forsangergruppe kan være en støtte for menigheten hvis en ønsker å prøve ut nytt musikkstoff, ble det spurt om menigheten hadde kor eller forsangergruppe. Disse opplysningene forekommer ikke i spørreskjemaet, men ble hentet inn i etterkant. De er brukt til å undersøke om kor, forsangere og/eller gudstjenesteutvalg har noen effekt på antall varianter av ordinariemusikk som brukes, og eventuelt på hvilke varianter. Ut fra besvarelsene her, ble menighetene delt inn i fire grupper:

- Gruppe 1: Menigheter som verken har kor, forsangere eller gudstjenesteutvalg
- Gruppe 2: Menigheter som har kor og/eller forsangere, men ikke gudstjenesteutvalg
- Gruppe 3: Menigheter som har gudstjenesteutvalg, men ikke kor/forsangere
- Gruppe 4: Menigheter som har både gudstjenesteutvalg og kor/forsangere

Det viste seg at det ikke var noen menigheter i gruppe 3. Gruppebetegnelsene er likevel beholdt, slik at det bare er gruppe 1, 2 og 4 som blir behandlet videre.

Databehandling og revisjon

Skjemaene ble manuelt behandlet og revidert. Den vanligste feilen, var at det ikke var krysset av for hvor mange ganger "Annet" var brukt. Etter noen henvendelser omkring dette, hvorav alle ga som resultat at det ikke var brukt noe "Annet" siste 12 mnd, besluttet jeg å tolke alle utelatte "Annet"-kryss som 0, så sant ikke tekstfeltet for å beskrive hva dette "Annet" er, tilsa noe annet. Å bruke annet materiale er i de fleste tilfeller så spesielt at en nok kan regne med at det ville blitt husket og tatt med dersom det hadde forekommet.

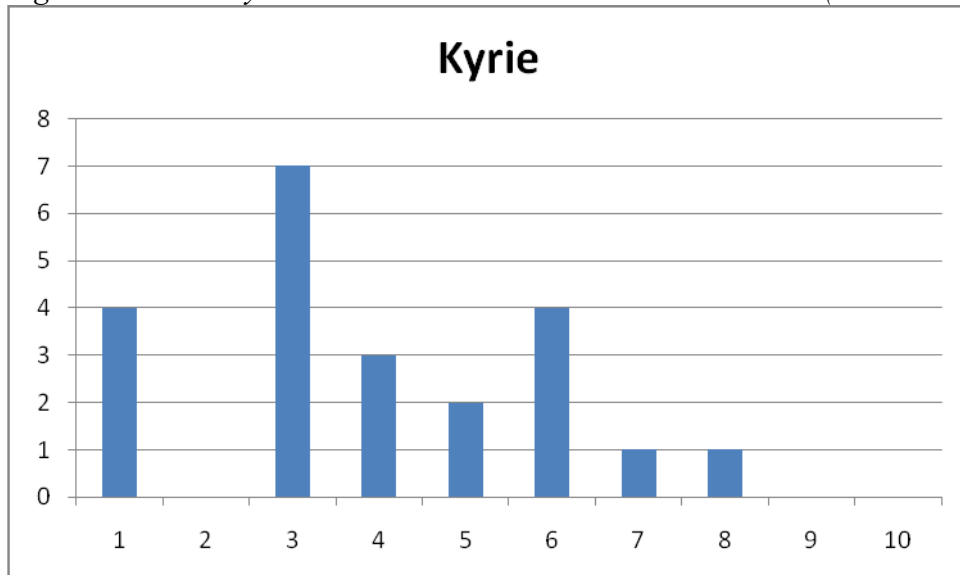
I enkelte tilfeller ble det krysset av for "Mer enn 5 ganger" på 944, men skrevet i kommentarfeltet at trosbekjennelsen alltid leses. I slike tilfeller ble krysset flyttet til 0 ganger, siden det var det sungne Apostolicum, og ikke det leste, som jeg ønsket å spørre etter.

Resultater

De ulike ordinarieleddene

Kyrie

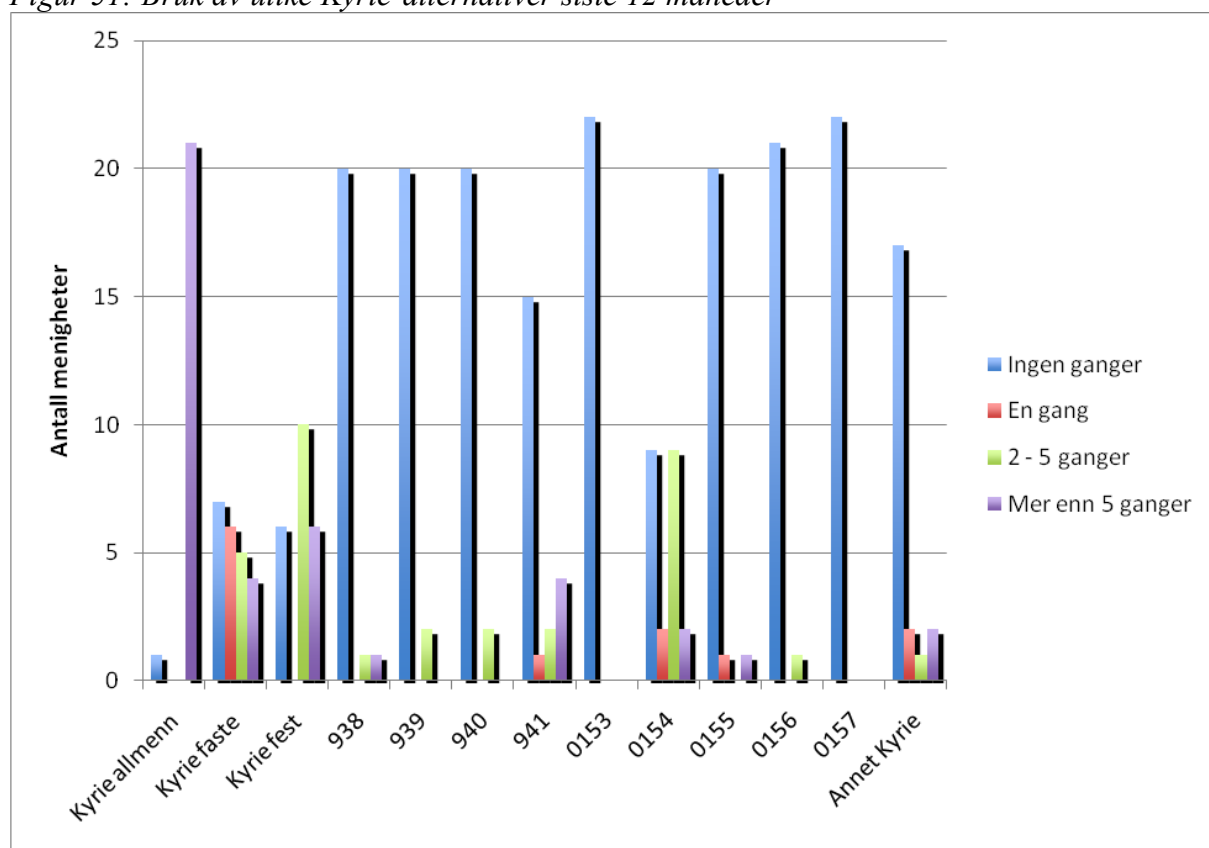
Figur 50: Antall Kyrie-alternativer siste 12 måneder. Frekvens (antall menigheter).

Figur 50 viser frekvensfordelingen av antall Kyrie-alternativer i undersøkelsesmenighetene siste 12 måneder. Vi ser at fire menigheter bare bruker ett Kyrie-alternativ. I tre av disse, er det vanlig serie som blir brukt, mens det i det siste tilfellet er 0154. Det er ingen menigheter som bruker to varianter. Det viser at dersom menighetene først bruker kirkeårsvariasjon på Kyrie-plass, brukes både faste- og fest-serien. Videre gjenspeiler dette at det ikke er Kyrie i familiegudstjenesten, for alle menighetene som har oppgitt bare ett Kyrie-alternativ, oppgir å ha brukt familiegudstjenestens Gloria (943) i tillegg til den vanlige.

Tyngdepunktet av menighetene brukte tre varianter. I noen tilfeller dreier dette seg om GBs tre alternativer, men også kombinasjoner som allmenn serie – festtidens serie – 0154 påtreffes. Det største antallet varianter er åtte, som Oslo domkirke har oppgitt. Her er det dessuten oppgitt flere ulike versjoner under ”Annet”, slik at variasjonsbredden er noe større enn tallene tilsier. Det er altså ingen menigheter som går så langt som til å bruke alle de 12 variantene som finnes i det autoriserte materialet (GB og salmebøkene).

Figur 51: Bruk av ulike Kyrie-alternativer siste 12 måneder

Figur 51 viser hvordan bruken av de ulike Kyrie-alternativene fordeler seg i menighetene. Vi ser at alle, på ett unntak nær, bruker det allmenne Kyrie ofte. Dette unntaket er Mortensrud menighet, som har utarbeidet sitt eget standardopplegg – Mortensrud-messe. Denne menigheten er svært spesiell i forhold til resten av utvalget, noe som viser seg i det meste av resultatene.

Vi kan videre se at 0153 og 0157 ikke blir brukt overhodet, og at av de Kyrie-leddene som ikke står i Gudstjenesteboka, er det bare det ukrainske 0154 som blir brukt i et omfang tilsvarende faste- og fest-Kyrie. Resten blir ikke brukt av 80-90 prosent av menighetene. 938, 941 og 0155 blir brukt mer enn 5 ganger av minst en menighet.

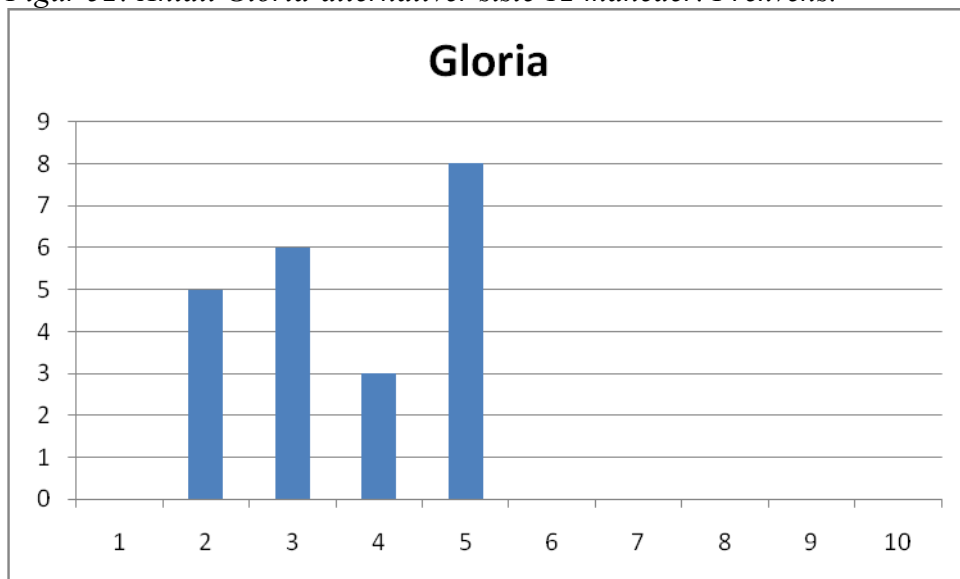
Ser vi nærmere på hvilke menigheter som benytter varianter fra andre steder enn Gudstjenesteboken, er det bare menigheter som har kor og/eller forsanger som bruker slikt materiale her. Unntaket er at 0154 blir brukt av og til i Strandebarm, Øystese og Vikøy. Når det gjelder kategorien ”Annet”, er det noen menigheter som har benyttet prøvemateriale utgitt i forbindelse med den pågående liturgirevisjonen og noen som har brukt gjennomkomponerte messer, for eksempel Missa Verbi av Hovland og Widors messe for to orgler. Gjennomkomponerte messer går da igjen i de klassiske ordinarieleddene, men ikke i forbønningssvarene. En menighet har oppgitt at ”diverse bandlåter som inneholder ordet Kyrie” er brukt mer enn 5 ganger. Det er da snakk om kveldsgudstjenester, og viser at lovsangstradisjonen har begynt å sette preg på gudstjenestelivet i større omfang enn som enkelthendelser noen steder. Det viser dessuten at ”Annet” kan skjule en viss variasjon, selv om dette ikke vesentlig endrer bildet. Det er ingen menigheter som oppgir bare eller nesten bare ”Annet” noe sted.

Vi kan også merke oss at det bare er tre menigheter som oppgir ”Annet” brukt mer enn en enkelt gang, og da er det i stor grad snakk om prøvemateriale eller gjennomkomponerte

messer. Det tyder på at valgmulighetene i det eksisterende autoriserte materialet er rikelig nok for menighetenes behov her.

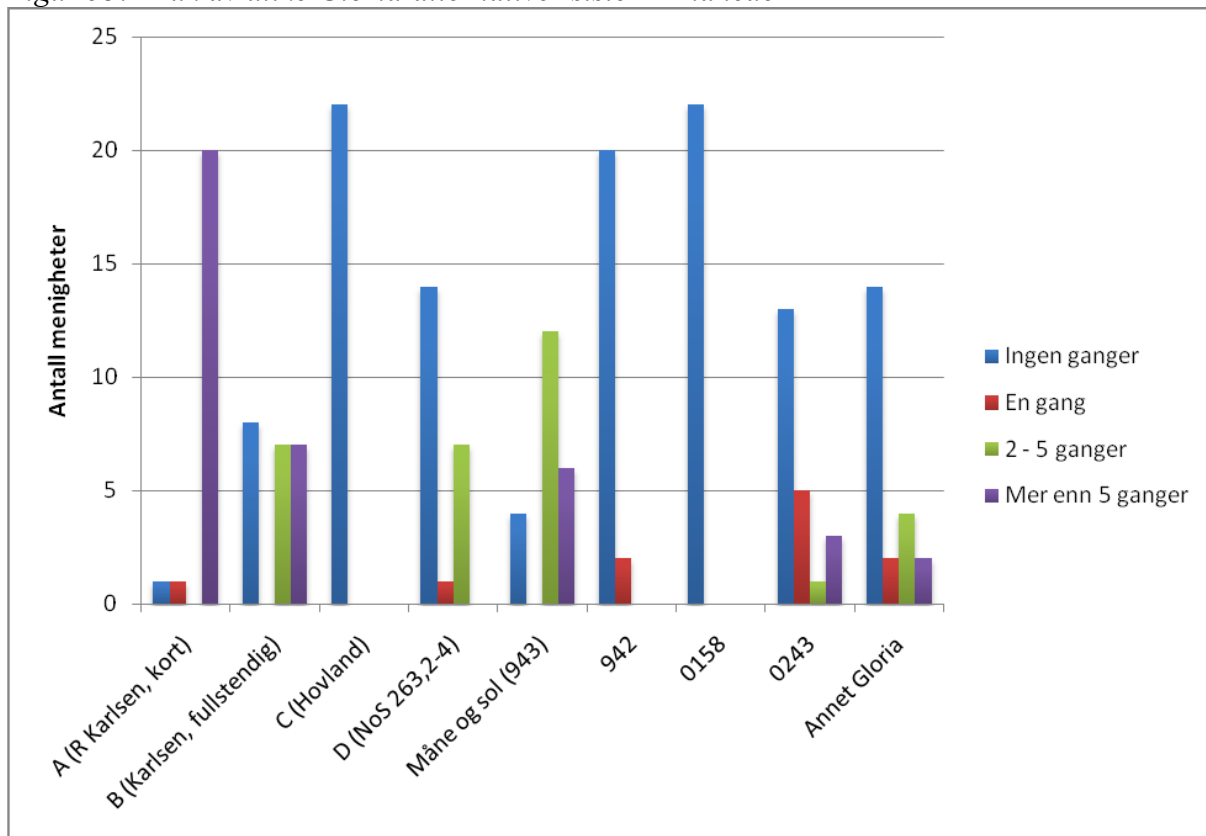
Gloria

Figur 52: Antall Gloria-alternativer siste 12 måneder. Frekvens.

Når det gjelder Gloria, ser vi en mye jevnere fordeling av antall varianter. Ingen bruker mindre enn to, i de fleste tilfeller er det GB alternativ A og enten 943 eller GB alt B. Unntaket er Mortensrud, som oppgir ”Diverse lovsanger” og 943. Ingen av de undersøkte menighetene brukte flere enn fem varianter, selv om det er ni alternativer å velge mellom (åtte + ”Annet”).

Figur 53: Bruk av ulike Gloria-alternativer siste 12 måneder

For de ulike variantene av Gloria, er bildet ikke så forskjellig fra Kyrie. Det korte Gloria av Rolf Karlsen blir gjennomgående brukt ofte. Likeens er det en god del menigheter som bruker Karlsens Gloria med Laudamus ofte eller av og til. Måne og sol har glidd inn og brukes ofte eller av og til av over 80 prosent av menighetene. Dette er kanskje ikke så merkelig da den er bortimot obligatorisk i familiegudstjenestene. Den gamle tradisjonen med å synge Gloria-salme på høytidsdagene, står ved lag i en tredjedel av menighetene. Verdt å merke seg er det også at rundt 20 prosent av menighetene oppgir å ha brukt lovsanger på dette punktet, som er det mest opplagte punktet i gudstjenesten for denne typen musikk. Det er ikke spesifisert om det er én per gudstjeneste eller om en har latt leddet utvikle seg til en avdeling med flere lovsanger. Jeg har imidlertid selv opplevd en lovsangsavdeling med flere påfølgende sanger på Gloria-plassen i enkelte søndagsgudstjenester.

Vi kan videre merke oss at Gudstjenestebokens alternativ C ikke blir brukt i det hele tatt, selv om den står blant det vanlige gudstjeneste-musikk materialet, og heller ikke skulle være spesielt vanskelig å synge for en vanlig menighet. 942 er gregoriansk, og blir knapt brukt. Det kan tyde på at tendensen fra forrige liturgirevisjon, nemlig en nokså begrenset appetitt for gregorianikk i norske menigheter, har holdt seg. 0158 blir heller ikke brukt, selv om det tilhørende Kyrie – 938 – blir oppgitt brukt ofte eller av og til av rundt 10 prosent av menighetene. Denne er i likhet med Karlsens Gloria med Laudamus oppbygget med menighetsomkvad og korpartier, noe som skulle lette menighetens tilegnelse av og deltakelse i den. Det har tydeligvis ikke vært tilstrekkelig til å sikre 0158 noen popularitet, heller ikke der hvor kor og forsangere er for hånden, etter dette datamaterialet å dømme. Gloria fra Taize – 0243 – ser imidlertid ut til å ha hatt et visst gjennomslag, både i menigheter med og uten ekstra sangkrefter. Her bør det nok skytes inn at undersøkelsen ikke er begrenset til høymesser. Andre gudstjenester, for eksempel Tomas-messer, er også inkludert. 0243, som har en svært kort tekstvariant og musikalsk sett legger opp til gjentakelser (den er laget som kanon), vil passe bedre ved slike anledninger enn de mer høytidelige variantene til høymessen. Kategorien ”Annet” her inneholder lovsanger fra lovsangstradisjonen, Gloria-ledd fra gjennomkomponerte messer, høringsmateriale til ny liturgisk musikk og 695 (”Herre, jeg hjertelig ønsker å fremme din ære”), brukt på enkelte kveldsmesser i en av menighetene (med band).

Alt i alt kan vi konkludere med at Gloria er det stedet i gudstjenesten hvor søkingen utover det autoriserte materialet er tydeligst, og det er i lovsangstradisjonen²⁶⁶ det først og fremst blir søkt. Dette kan kanskje ses på som en videreføring fra salmemesse-tradisjonen i ny musikalsk drakt.

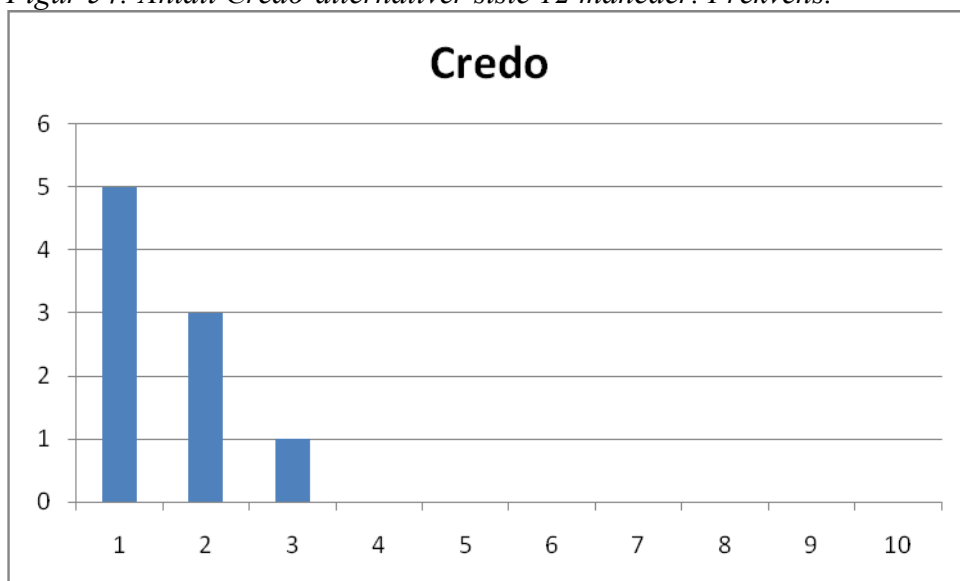
---

²⁶⁶ Lovsangstradisjonen her forstått på samme måte som i Skaar op cit, s.11-13

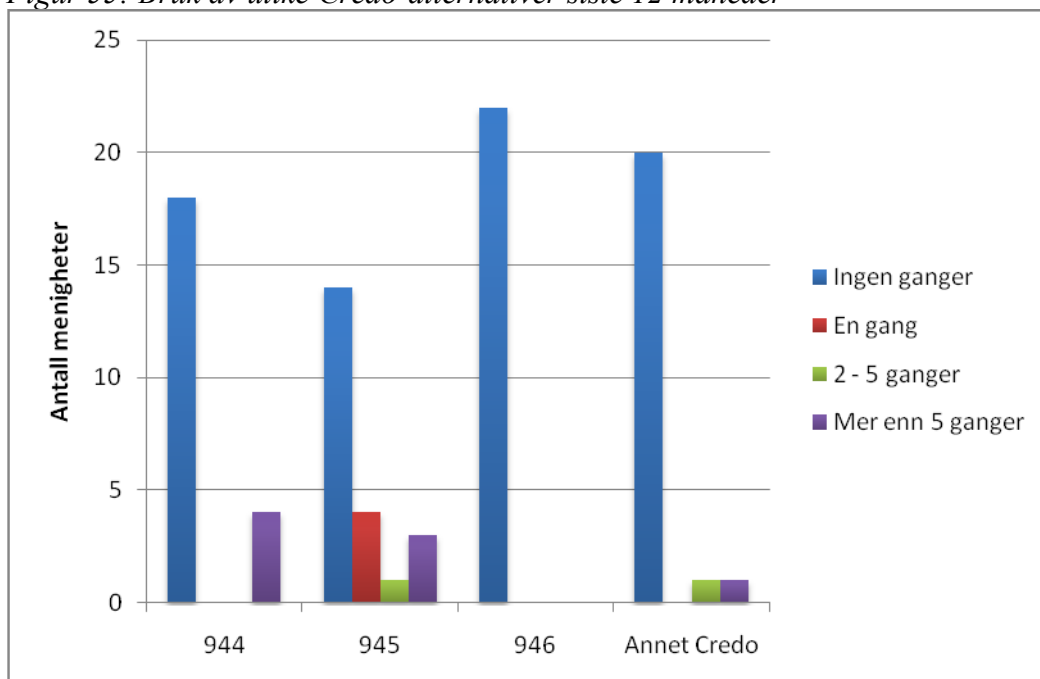

Credo

Figur 54: Antall Credo-alternativer siste 12 måneder. Frekvens.

Figur 55: Bruk av ulike Credo-alternativer siste 12 måneder

Figur 54 og 55 viser først og fremst at trosbekjennelsen oftest blir lest. Over halvparten av menighetene leser alltid trosbekjennelsen. Videre ser vi at salmemesse-preget her er helt fraværende – 946 blir ikke brukt, og 230 er ikke blant de andre credo-variantene som blir brukt. Disse er i stedet Credo av Bjorvatn og Matre²⁶⁷ og Credo fra Widors messe for kor og to orgler²⁶⁸. Resultatene viser videre at alle de menighetene som oppgir å ha sunget trosbekjennelsen mer enn en gang i perioden, har kor og/eller forsangere. De menighetene som synger 945 mer enn en gang, synger også 944 mer enn en gang, og alle disse har sangforsterkning. I tillegg er det fire menigheter som har prøvd 945 én gang. De fleste av disse har også sangforsterkning. Av de fire menighetene som bruker både 944 og 945, er det

²⁶⁷ Fra "Kirkeskipet – En messe for hele familien", tekst/mel: Asle E Bjorvatn/Einar Matre

²⁶⁸ Op 36

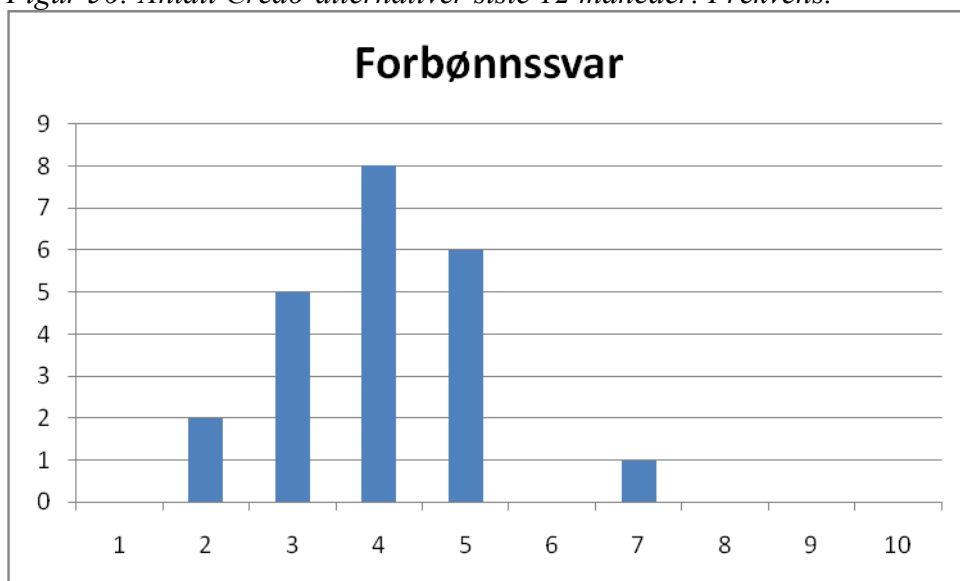
en som har oppgitt ytterligere et alternativ – ”Annet”. I dette tilfellet – Bragernes – er det de gjennomkomponerte messene som slår inn.

Bare en av menighetene i gruppe 1 har prøvd 945 en gang. Nicenum blir først og fremst brukt på de store høytidsdagene²⁶⁹. Det var på påskedag denne menigheten brukte 945. Det var da hentet inn sangforsterkning for anledningen. Det at en menighet som til vanlig ikke har sangforsterkninger, kan ha det på særskilte dager likevel, forekommer nok i en viss utstrekning. Det kommer imidlertid ikke fram i datagrunnlaget for dette arbeidet da det bare ble spurt om hva som var normalsituasjonen i menigheten siste år.

Credo er det stedet i gudstjenesten hvor menighetene varierer minst og utforsker minst musikalsk sett.

Forbønnsvar

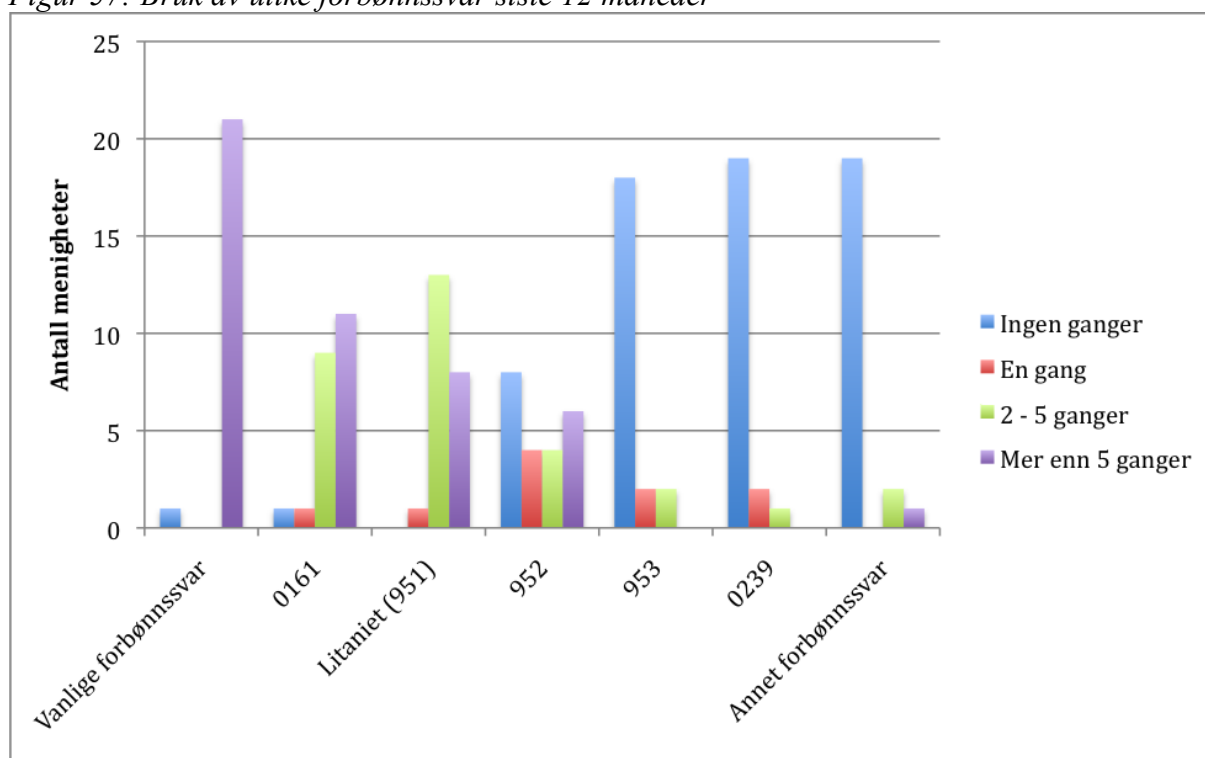
Figur 56: Antall Credo-alternativer siste 12 måneder. Frekvens.

Antall forbønnsvar som menighetene bruker, ser ut til å være omtrent normalfordelt med et gjennomsnitt på fire. GB har to varianter – de vanlige korte og Litaniet, men nesten alle menigheter går utover disse to. Det ser dermed ut til at beslutningen om å gi anledning til å bruke ledd fra salmebøkene har imøtekommet et behov for variasjon i menighetene her.

²⁶⁹ Jf GBs rubrikk under pkt 9 (s.37): ”På høytidsdager og når det forrettes dåp i høymessen, kan den nikenske trosbekjennelse brukes”

Figur 57: Bruk av ulike forbønnsvar siste 12 måneder

Figur 57 viser at alle så nær som en – Mortensrud – bruker de vanlige bønnesvarene ofte. Likeledes ser vi at alle bruker litaniet i fastetiden²⁷⁰. Litaniet er altså så innsunget at det ikke trengs sangforsterkninger for å benytte det. 0161 har glidd inn i nesten alle menighetene, også menigheter som ikke har kor eller forsangere til disposisjon. Når det gjelder fredslitaniet (952 og 953), er det bare menigheter med sangforsterkning som bruker det ofte eller av og til. 952 er imidlertid prøvd en gang i løpet av perioden i mange av de menighetene i undersøkelsen som ikke har sangforsterkning. Av andre forbønnsvar, er det oppgitt svarene fra Kvernos Missa Sta Agnetis²⁷¹, salmene 710 – Vi rekker våre hender frem og 714 – Intet er vårt, alt er ditt og 725 – Jeg folder mine hender små. Jeg har dessuten selv opplevd at 389 – Vær meg nær O Gud – blir brukt som forbønnsvar, uten at det kommer med i svarene her. Disse blir gjerne brukt slik at vers og forbønnsledd alternerer. Dette er nok en liturgisk nyskapning, for selv om det er i salmemessens stil, var det aldri salmevers på forbønnens plass i salmemessen²⁷².

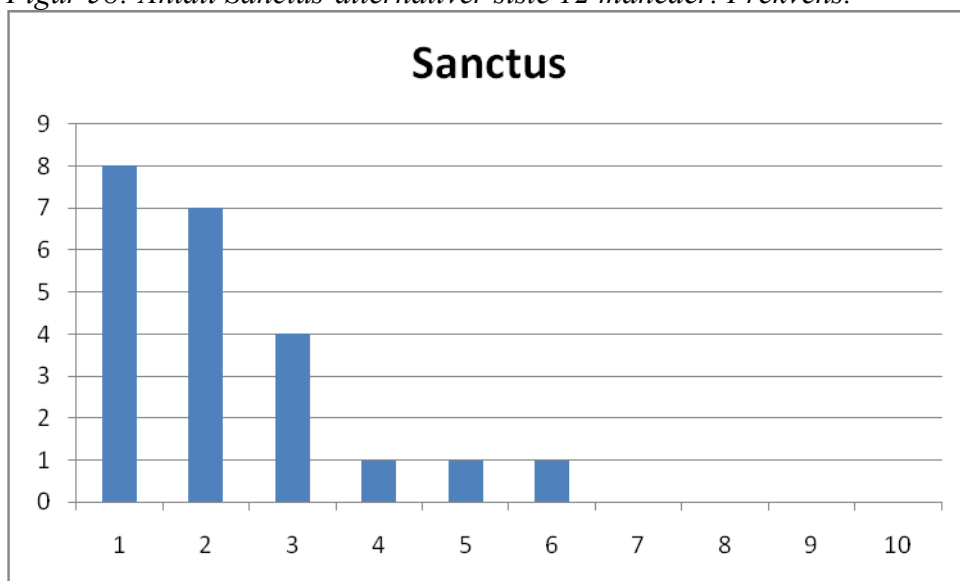
²⁷⁰ Det er ikke spurt direkte om hvilke søndager de ulike variantene er brukt. Her og andre tilsvarende steder er alle påstander om når de ulike variantene blir brukt, basert på en antakelse om at anvisningene i Gudstjenesteboken blir fulgt når det gjelder valg av ordinare-varianter på de ulike søndagene i kirkeåret.

²⁷¹ Forslag til liturgisk musikk til hovedgudstjenesten i Den norske kirke, hefte 2, Eide forlag, 2009, s 41 - 56

²⁷² Forbønnen ble lest fra prekestolen av presten, og menigheten deltok ikke lydlig.

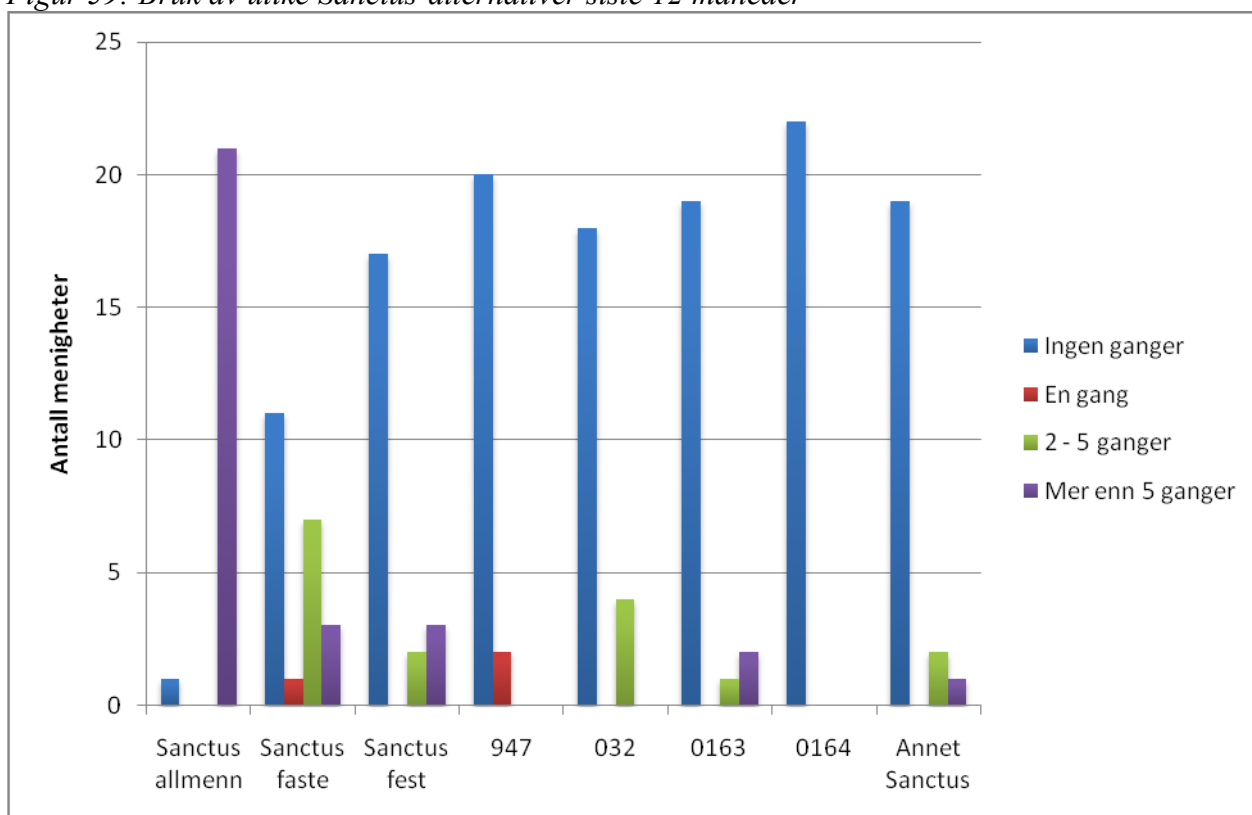
Sanctus

Figur 58: Antall Sanctus-alternativer siste 12 måneder. Frekvens.

Hele åtte menigheter klarer seg med ett Sanctus, ser vi av figur 58, og det er alltid allmenn series, unntatt i Mortensrud. Der bruker de bare 0163. Ytterligere sju menigheter plusser på med ett Sanctus til. Det er da fastetidens, 0163 eller 032 ("Du er hellig, du er hel"). Relativt få menigheter ser ut til å trenge mer enn tre alternativer. De tre er forresten ikke alltid de tre i GB. I noen tilfeller er det vanlig serie, fasteserie og et annet Sanctus, for eksempel 032 eller 0163.

Figur 59: Bruk av ulike Sanctus-alternativer siste 12 måneder

Når det gjelder de ulike Sanctus-alternativene, er bildet at det allmenne Sanctus brukes overveiende og Steenbergs Sanctus for fastetiden brukes av rundt halvparten av menighetene. Resten brukes i liten grad, og Sanctus fra Iona (0164) brukes ikke i det hele tatt blant

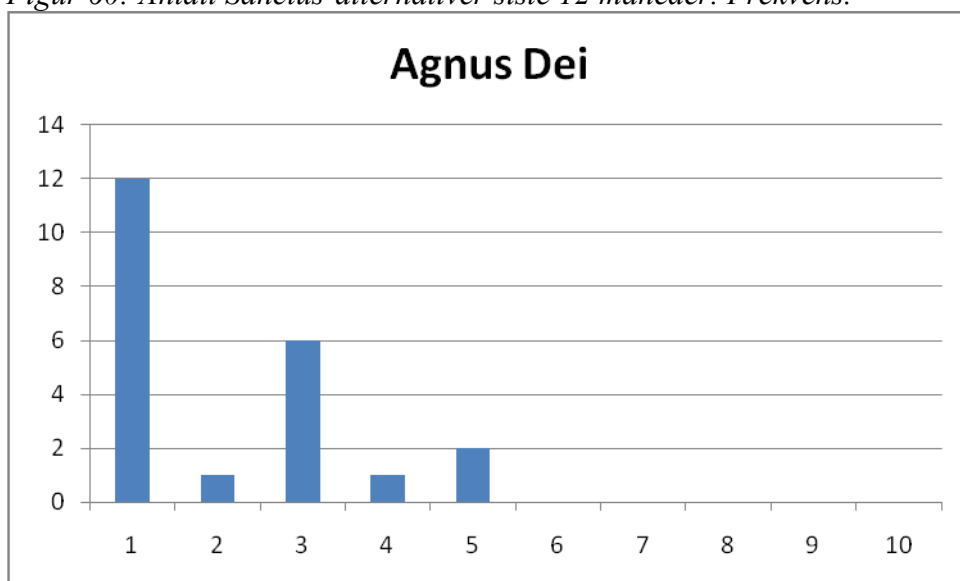
utvalgsmenighetene. Sju av menighetene har brukt mer enn to varianter, og alle disse, unntatt Mari menighet, har kor og/eller forsangere. Hovlands Sanctus fra Allehelgensmessen brukes noe, og da utelukkende av menigheter med musikalske ekstrakrefter, med domkirkemenighetene i spissen. Om grunnen til at denne blir lite brukt, er at den er vanskeligere enn vanlig serie og fasteseriers Sanctus, eller om det er at den ikke er spesielt festlig i forhold til dem, eller andre ting, skal være usagt.

Heller ikke her har gregorikanikken hatt noe gjennomslag: 947 er prøvd en gang i to av menighetene – begge med kor – og ellers ikke i det hele tatt. Derimot har lovsangstradisjonen, her representert ved 032 (Du er hellig, du er hel) og 0163, hatt et visst gjennomslag, og blir brukt i noen grad av rundt 20 prosent av menighetene. Mortensrud utmerker seg her ved utelukkende å bruke 0163. Bak kategorien ”Annet”, har vi her bl.a. 272. Utover dette er salmemesstradisjonen nesten borte når det gjelder Sanctus.

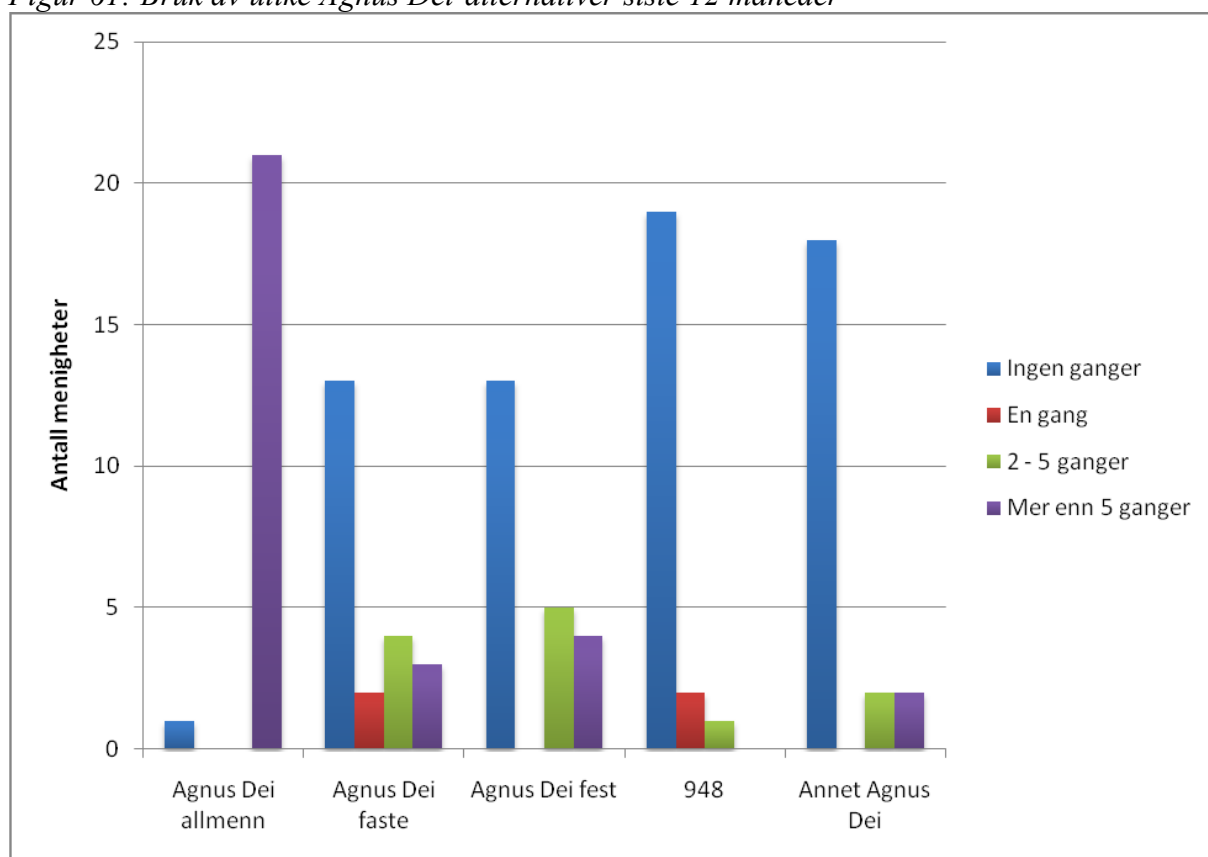
Variasjonsbredden i musikkbruken ser ut til å minke når vi kommer til nattverddelen. Mens en gjennomsnittlig menighet benytter rundt fire varianter av Kyrie, Gloria og forbønnsledd, ligger gjennomsnittet på rundt to for Sanctus og Agnus Dei. Dette kan ha sammenheng med at det ikke er nattverd i alle gudstjenester. Det er derfor færre gudstjenester å fordele variasjonen på, og samtidig er det færre gudstjenester til å synge inn de valgte variantene på. Det kan også hende at nattverd-liturgien oppfattes som mer høytidelig, og som det er en høyere terskel for å eksperimentere med. Bortsett fra prøvematerialet og gjennomkomponerte messer, er det her ingen tegn til at det letes utenfor det autoriserte musikk materialet etter nye alternativ.

Agnus Dei

Figur 60: Antall Sanctus-alternativer siste 12 måneder. Frekvens.

Figur 61: Bruk av ulike Agnus Dei-alternativer siste 12 måneder

Bildet er det samme for Agnus Dei som for Sanctus, med unntak av at her er det færre varianter fra lovsangstradisjonen²⁷³ i salmebøkene. Over halvparten av menighetene nøyer seg med én variant her, og det er alltid, med unntak av Mortensrud, det i den vanlige serien. Men bruker man først flere, så er det i hvert fall alle de tre seriene i Gudstjenesteboka (unntak er Mari, som bare har brukt allmenn serie og fasteserien). Det er bare menigheter med ekstra sangkrefter som bruker flere enn en Agnus Dei-variant, med unntak for Mari, som altså bruker to.

Her har vi for første gang tilfellet av at alle de oppsatte alternativene blir brukt av noen av menighetene, men det er bare to stykker – Oslo domkirke og Greverud. Ellers ser GBs tre serier ut til å fylle behovet for de fleste. Unntaket er, nær sagt som vanlig, Mortensrud. Der brukes nr 49 i ”Syng Håp”, men bare av og til. Agnus Dei blir ikke brukt fast der.

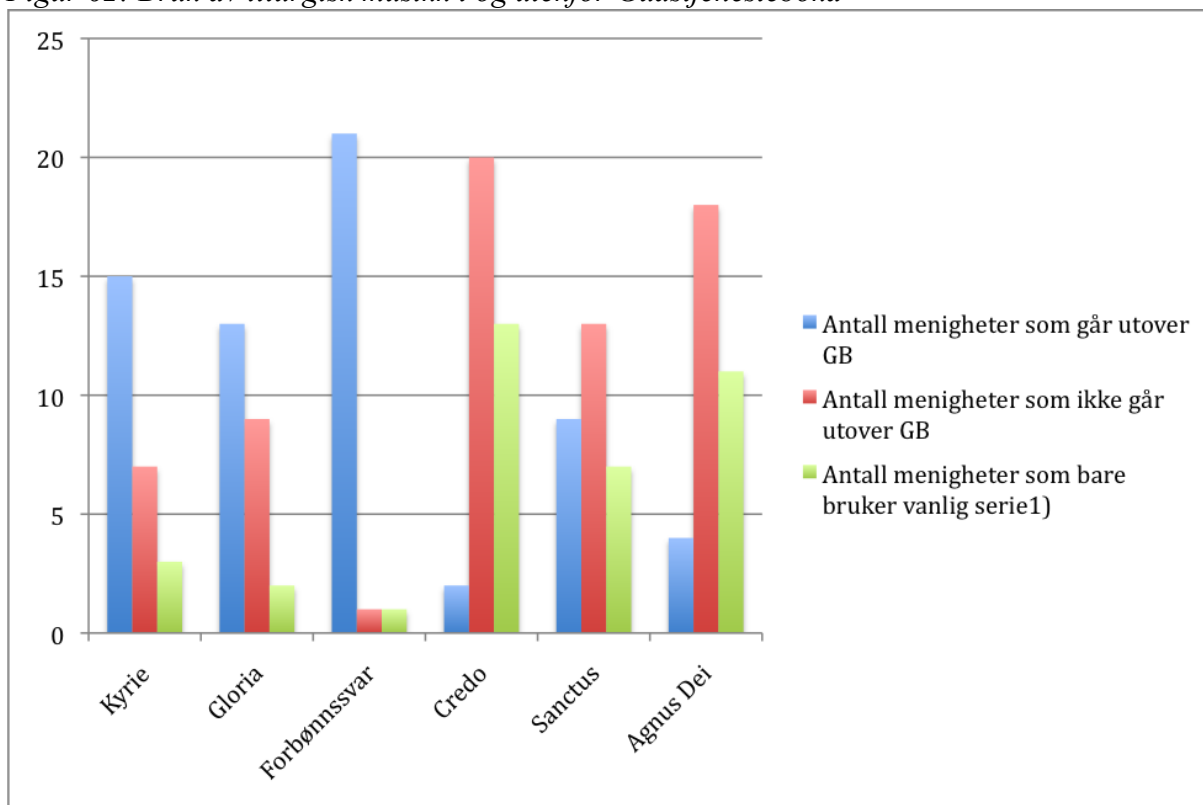
Kategorien ”Annet” inneholder her Syng Håp nr 47 og 49, Missa Sta Agnetis, Missa Simplex in tempus quadragesimae av T Kvam og gjennomkomponerte messer. Noe salmemessepreg er det ikke å spore her, og svært lite av lovsangstradisjonen.

Bruk av musikk utenom Gudstjenesteboka

Det mest nærliggende når en gudstjeneste planlegges, er å velge liturgiske musikk-alternativer fra GB. Det tok som nevnt en del år før det ble alminnelig tillatt å benytte andre tilsvarende alternativer i gudstjenestene. Vi kan anta at det har tatt enda noen år før alternativene utenfor GB ble kjent og innsunget i menighetene. Det kan derfor være interessant å se på i hvilken grad menighetene har tatt i bruk alternativer utenom GB, og om forsangere, kor eller gudstjenesteutvalg spiller noen rolle for villigheten til å gå utenom GB i valg av liturgisk musikk.

²⁷³ Se note 266

Figur 62: Bruk av liturgisk musikk i og utenfor Gudstjenesteboka

1) Gloria: kort og "Måne og sol", Forbønnsvar: vanlige og Litaniet, Credo: lest

Figur 62 viser at sju av menighetene utelukkende bruker gudstjenestebokas alternativer på kyrie-plass, ni på gloria-plassen og bare én menighet bruker utelukkende GB-alternativene (vanlige svar og litaniet) på forbønns plass. På Credo-plass er det derimot lite avvik fra GB: 13 av menighetene bruker bare lest trosbekjennelse mens ytterligere sju menigheter bare bruker GB-alternativer. Det gjenstår da to menigheter som går utenom GB her. 13 menigheter bruker bare GB-alternativer til Sanctus, hvorav sju bare bruker vanlig serie. 18 av menighetene bruker bare GB-alternativene som Agnus Dei, og av disse er det 11 som bare bruker vanlig serie.

To menigheter bruker musikk utenom GB i alle leddene som her er undersøkt. To menigheter bruker annen musikk i alle leddene unntatt Credo. Så er det en menighet som bruker annen musikk i alle unntatt Credo og Agnus Dei. Ingen av de øvrige går utenom GB på Credo eller Agnus Dei, noen få gjør det på Sanctus, mens de fleste går utover GB på forbønns svarene – bare én menighet gjør det ikke. Vi kan altså konkludere med at det varieres mest tidlig i gudstjenesten, trosbekjennelsen leses overveiende, mens nattverdleddene Sanctus og Agnus Dei varieres i mindre grad. Dette kan ha sammenheng med at det ikke feires nattverd hver søndag i norske menigheter, slik at antall gudstjenester å spre variasjonen ut på, er større for leddene før nattverddelen. Det er en viss tendens til at menigheter med musikalske ekstrakrefter går utover GB i flere ledd enn menigheter uten (gjennomsnittlig hhv to og litt mer enn tre ledd, se figur 14), men denne forskjellen er ikke signifikant på 0,05-nivå.

Effekten av kor, forsangere og gudstjenesteutvalg

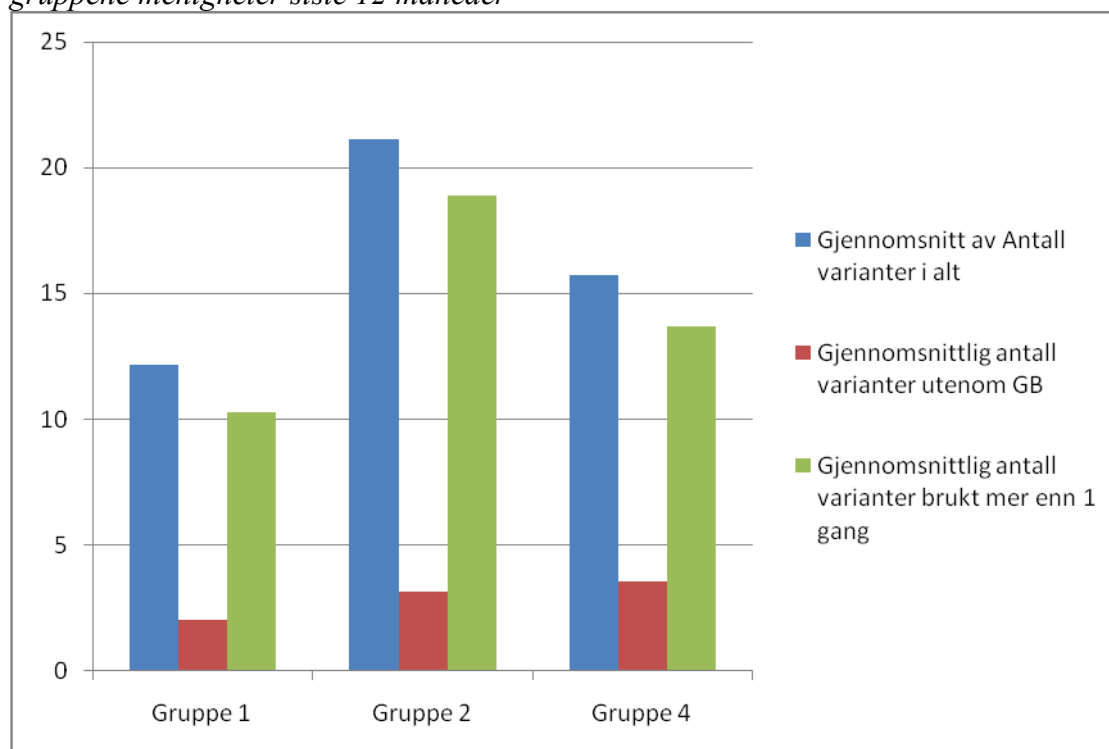
Effekten av kor/forsangere på variasjonen i ordinariemusikk

I den grad det har vært alternativer å velge mellom, har det tradisjonelt vært presten, i egenskap av biskopens/kongens lokale stedfortreder, som har avgjort hvilke alternativer som

skulle brukes i gudstjenesten i den enkelte menighet. I Lov om Den norske kirkes ordning av 1953, ble denne myndigheten tillagt menighetsrådet, dvs å velge mellom de ulike alternativene som var autorisert. På den tiden var det, som vist ovenfor, ikke spesielt mange varianter å velge mellom. Da PO69 kom, ble det flere, men riktig mange har det ikke blitt før de siste årene, etter at det ble åpnet for å bruke ledd fra salmebøkene m.m. (jf ovenfor)

Når ny liturgisk musikk skal innføres i en menighet, får man ofte problemer fordi musikken er ukjent, og mange ikke leser noter. Da er et kirkekor eller en forsangergruppe en verdifull støtte for menigheten. Det var derfor interessant å se på effekten av aktive kor og/eller forsangergrupper på variasjonen i den liturgiske musikken i menighetene.

Figur 63: Gjennomsnittlig antall varianter av ordinariemusikk som er brukt av de ulike gruppene menigheter siste 12 måneder

Figur 63 viser hvor mange varianter av ordinariemusikk menighetene i de ulike gruppene har brukt i gjennomsnitt de siste tolv måneder. Gruppe 1 – de som verken har kor, forsangere eller GU – brukte gjennomsnittlig 12 varianter, gruppe 2 – de med kor/forsangere, men uten GU – brukte i gjennomsnitt 21 varianter mens gruppe 4, som har både kor/forsangere og GU brukte 16.

Jeg brukte Kruskal-Wallis-tester og Mann-Whitney U-tester for å se om disse forskjellene er signifikante. Disse ikke-parametriske testene krever ikke normalfordeling, og kan derfor brukes selv om testmenighetene ikke er trukket tilfeldig. Menighetene ble rangert etter antall varianter av ordinariemusikk de har brukt siste 12 måneder. Deretter ble summen av rangen i de ulike gruppene sammenliknet. En Kruskal-Wallis-test viste at det er signifikant forskjell mellom gruppene når det gjelder hvor mange ulike varianter de bruker ($K = 6,21$; $P = 0,05$; 2 frihetsgrader – se vedlegg 4). Mann-Whitney U-testene viser videre at forskjellen mellom gruppe 1 og gruppe 2 og 4 er signifikant på 0,05-nivå ($U = 24$, $n_1 = 7$, $n_2 = 15$, $P = 0,05$ – se vedlegg 4), som indikerer at forsangere og kor spiller en rolle for variasjonen i ordinariemusikk i en menighet, slik at menigheter med forsangere og/eller kor bruker flere varianter enn menigheter uten. Dette sier i og for seg ikke noe om årsaken til den større variasjonen. Det kan hende at oppstart av kor/forsangergruppe gir en menighet nye muligheter

til å variere ordinariemusikken, men det kan også godt hende at en menighet som allerede varierer ordinariemusikken mye, også gjerne starter opp kor/forsangertjeneste for å høyne kvaliteten i gudstjenestesangen.

Figuren viser også at antall varianter som brukes mer enn én gang, følger samme trend som antall varianter i alt, dvs signifikant forskjell mellom gruppe 1 og gruppe 2 og 4. Det er altså slik at menigheter som bruker mange varianter også bruker variantene flere ganger. Det er altså ikke slik at menighetene i gruppe 2 og 4 er mye ivrigere til å eksperimentere i enkeltgudstjenester, men de har et større repertoar av melodivarianter som de bruker mer eller mindre jevnlig.

Effekten av gudstjenesteutvalg på variasjonen i ordinariemusikk

Tidligere var det Kongen i statsråd som autoriserte liturgisk materiale. Som nevnt ovenfor, er det Kirkemøtet som i dag autoriserer musikalsk materiale til gudstjenestlig bruk. Kirkerådet kan i tillegg fremme liturgiske forsøkssaker som menighetene kan ta i bruk hvis de vedtar det. Ifølge Gudstjenestebokens generalrubrikk C er det menighetsrådet i samråd med prest og organist som bestemmer hvilke alternative ordinarieledd som skal brukes under gudstjenestene. Siden menighetsrådene har mange oppgaver, er det vanlig å lage underutvalg som har ansvar for ulike saksområder. Derfor er det mange steder gudstjenesteutvalg som jobber aktivt med gudstjenesteutforming. Det var dermed interessant å undersøke hvilken betydning et aktivt gudstjenesteutvalg (GU) har for menighetens bruk av ordinariemusikk. Jeg ønsket å sjekke dette ved å se på antall varianter som ble brukt i menigheter med gudstjenesteutvalg kontra menigheter uten.

Det viste seg at blant utvalgsmenighetene var det ingen som hadde GU som samtidig ikke hadde kor eller forsangere. Hvis vi derfor sammenlikner menighetene med GU med menighetene uten GU, vil effekten av kor og forsangere forstyrre funnene. Jeg har derfor tatt for meg alle menighetene som har kor og/eller forsangere (gruppe 2 og 4) og sammenliknet dem som også har GU (gruppe 4) med dem som ikke har det (gruppe 2). Resultatene, gjengitt i figur 8, viser at GU synes å ha en viss modererende effekt på variasjonsbruken – gruppe 2 brukte gjennomsnittlig 21 varianter mot 16 i gruppe 4. Dette funnet er imidlertid ikke signifikant på 0,05-nivå, eller, sagt på en annen måte: Det er mer enn 5 prosent sannsynlighet for at funnet er et resultat av tilfeldigheter.

Figuren viser også at når det gjelder bruk av ledd utenom GB, så legger ikke GU noen demper på kreativiteten, snarere tvert imot. Menighetene med GU (gruppe 4) har litt høyere gjennomsnittlig antall varianter utenom GB enn de uten (gruppe 2), men denne forskjellen er så liten at den like gjerne kan skyldes tilfeldigheter.

Umiddelbart kunne en kanskje tenke at et aktivt gudstjenesteutvalg skulle bidra til å øke variasjonen gjennom å sette seg inn i alt godkjent materiale og prøve ut mest mulig av det, men det synes ikke å være tilfelle, hvis vi antar at resultatene ikke er helt tilfeldige. Resultatene kan tvert om tyde på at lekfolket er noe mindre villige til å eksperimentere enn prest og kantor. Dette er i tråd med hva vi kjenner fra tidligere liturgireformer, der høringsuttalelsene gjennomgående har kritisert høringsutkastene for å endre for mye. Funnene kan også tyde på at lekfolket ikke like godt som prest og kantor kjenner til den mengden av alternativer som finnes og muligheten for å benytte dem. Andre mulige forklaringer kan være at menighetsråd i menigheter der gudstjenestelivet er variert nok i utgangspunktet, ikke har funnet det nødvendig å opprette noe gudstjenesteutvalg.

Effekten av menighetens størrelse og aktivitet

Er det slik at store menigheter varierer ordinariemusikken mer enn små? Og varierer menigheter med stor aktivitet mer enn menigheter med mindre aktivitet? Det første spørsmålet kan nokså greit besvares ved å se om det er noen sammenheng mellom menighetenes besvarelser og medlemstallet. En Spearman rang-korrelasjonstest ble brukt til å se om det var noen sammenheng mellom menighetens størrelse og antall ulike ordinarieledd-varianter brukt siste 12 måneder. Menighetene ble rangert etter størrelse og etter antall varianter brukt siste 12 mnd. Så ble de to rangerte listene sammenliknet. Testen viste at det er en signifikant positiv sammenheng mellom antall medlemmer i menigheten og antall varianter brukt ($r_s = 0,55$, $P = 0,05$, 22 observasjoner), med andre ord: Jo større menighet, jo større variasjon.

Å måle menighetsmedlemmenes aktivitet eller engasjement i menigheten lar seg derimot ikke gjøre direkte. Jeg forsøkte derfor å finne noen indikatorer som kunne si noe om aktiviteten/engasjementet i menigheten. Antall gudstjenester, gjennomsnittlig gudstjenestedeltakelse og gjennomsnittlig nattverddeltakelse ble antatt å gjenspeile lekfolkets engasjement i menigheten. Statistikk over dette for de aktuelle menighetene ble hentet fra kirkelig årsstatistikk, se tabell 1. Ved hjelp av Spearman rang-korrelasjonstester ble sammenhengen mellom disse statistikkene og antall brukte ordinariemusikk-varianter sjekket. Resultatene er gjengitt nederst i tabell 1.

Tabell 1: Antall varianter av ordinariemusikk, antall medlemmer, gudstjenestedeltakelse og nattverddeltakelse i de ulike menighetene.

Menighet	Antall varianter ordinariemusikk brukt siste 12 mnd.	Antall medlemmer i soknet 1 jan 2010	Antall gudstjenester i året	Antall gudstjenestedeltakere	Antall nattverddeltakere
Borge	14	8790	54	140,9	13,3
Bragernes	25	8063	90	142,7	48,6
Frogn	14	3619	19	105,1	25,5
Drøbak	17	8076	57	130,2	17,1
Efteløt	12	985	28	82,7	13,2
Mari	13	3698	43	100,2	15,8
Fredrikstad domkirke	23	4271	85	89,3	35,9
Greverud	27	5945	60	121,3	48,0
Grorud	21	3191	60	68,2	14,4
Hanestad, Øvre Rendal, Ytre Rendal og Sjøli menigheter	11	1814	52	70,4	2,0
Hasle	22	4446	65	112,7	28,0
Hedenstad	12	2437	26	91,2	8,5
Midtgulen	8	1269	44	43,0	2,5
Mortensrud	7	4007	63	88,2	52,3
Oppsal	18	9808	60	154,1	74,5
Oslo domkirke	32	3559	120	131,8	119,9
Stathelle	12	4073	32	71,7	25,3
Strandebarm	13	1116	29	85,3	11,8
Søndre Skøyen menighetskrets	22	2452	48	64,3	36,9
Vikøy	16	3380	44	170,5	54,5
Øystese	14	2369	30	118,8	20,3
Ålvik	10	572	20	60,3	3,7
Rangkorrelasjonskoeffisient (r_s) med antall varianter ordinariemusikk siste 12 mnd.					
		0,55	0,64	0,54	0,66
Signifikansnivå (P)					
		0,05	0,01	0,05	0,01

Vi ser at både antall gudstjenester, gjennomsnittlig gudstjenestedeltakelse og gjennomsnittlig nattverddeltakelse har positiv, statistisk signifikant sammenheng med antall varianter, eller sagt på en annen måte: Jo flere gudstjenester, jo større variasjon i ordinariemusikken og jo høyere gjennomsnittlig gudstjeneste- og nattverddeltakelse, jo større variasjon i ordinariemusikken. Videre merker vi oss at variasjonen i ordinariemusikken henger sterkere sammen med antall gudstjenester og nattverddeltakelse ($P = 0,01$) enn med antall medlemmer og gjennomsnittlig gudstjenestedeltakelse ($P = 0,05$). Det er knapt overraskende at antall gudstjenester i en menighet har tett sammenheng med hvor mye menigheten varierer ordinariemusikken, siden det da blir flere gudstjenester å spre ut variasjonen på. På den annen side er nattverddeltakelse kanskje den av parameterne som sier mest om hvor liturgisk engasjert menigheten er. At det er her sammenhengen med variasjonen i ordinariemusikken er sterkst, er derfor kanskje ikke så unaturlig.

Messe i negro spiritual-stil

Innledning

Da Kirkerådet satte i gang den pågående liturgirevisjonen i 2004, var det klart at også gudstjenestemusikken skulle revideres.²⁷⁴ ”Økt fleksibilitet” har vært de ordene som er brukt til å beskrive hovedhensikten med reformen.²⁷⁵ Større variasjonsbredde, også i den liturgiske musikken, hører med til dette.²⁷⁶ Dette må være å forstå som et ønske om å få flere musikalske stilarter representert i den liturgiske musikken. Et mål med denne oppgaven har å skrive liturgisk musikk i en stilart som ikke er representert i det autoriserte materialet eller i det nye materialet som hittil er presentert. Negro spirituals ble ansett å være en passende stil. Det begrunnes med at sjangeren etter hvert er mer representert i salmebøkene. Det synes også å være en stil som faller godt i smak hos de fleste. Blant annet er det en kjensgjerning at det arrangeres jazz-gudstjenester en rekke steder, blant annet i forbindelse med jazz-festivaler rundt om i landet. Det er da gjerne trad-jazz-band med. Til slike messer vil verken GB eller salmebøkene kunne bidra med ordinariemusikk som vil stå i stil med den øvrige musikken. Et ordinarium i negro spiritual-stil skulle derimot kunne passe.

Ordinariemusikken skal lyde hver søndag. Selv om selve musikken kan variere med hovedperiodene i kirkeåret – i Dnk er det tre serier – blir det mange gjentakelser i løpet av et kirkeår, og musikken skiftes ut forholdsvis sjelden. Det er derfor nødvendig at musikken er slitesterk, slik at menigheten ikke går lei av den etter noen gangers gjentakelse. Denne slitestyrken oppnår man ved å være tilbakeholden med bruk av virkemidler.²⁷⁷ Slitestyrken vil også, som vi har sett, være avhengig av at teksten får en naturlig uttale og helst at musikken bygger opp under spenningskurvene i teksten slik at høydepunktene i tekst og melodi i størst mulig grad korresponderer

Et viktig poeng med liturgiske melodier, er at det ikke må være for vanskelig for en menighet å lære den. Måten vi oppfatter, lærer og husker melodier på, er gjennomgått i detalj i studier av kognitiv persepsjonsteori²⁷⁸. Poenget ser ut til å være at vi husker melodier som en serie hierarkisk organiserte enheter (motiv, ”chunker”, som organiseres i fraser/tema, deler, former osv.). Samtidig gir våre tidligere musikkferinger oss visse forventninger til hva som skal komme (kognitive skjemaer), for eksempel at vi befinner oss i en bestemt toneart, har en bestemt puls, at motiver repeteres (redundans), at de tradisjonelle reglene for stemmeføring og dissonansbehandling følges osv. En god melodi må svare til disse forventningene i stor grad, men bør inneholde noe som bryter med forventningene, noe som man fester seg ved og som gjør melodien karakteristisk slik at man lettere husker og lærer den (”kant” eller ”hook”). Det kan være en spesiell rytmisk figur, et uventet intervall, en karakteristisk harmonisk progresjon eller hva som helst som tiltrekker seg oppmerksomheten. Det må imidlertid ikke bryte for skarpt (for eksempel en cluster-akkord midt i en ellers tonal sats).

---

²⁷⁴ Dette framgår av sak KR 10/04, der det bl.a. heter at ”Kirkerådet gikk inn for å endre sakstittelen fra ”Reform av Høymessen” til ”Reform av kirkens gudstjenesteliv”. Den liturgiske musikken må være inkludert i kirkens gudstjenesteliv.

²⁷⁵ Se <http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=9241> 29.11.10

²⁷⁶ Jf protokollen fra UKM2003, s17 (<http://www.kirken.no/?event=DoLink&famID=6844> 29.11.10)

²⁷⁷ Jf forordet i NoKo (s7f). Der er det harmonisering og satsstruktur som omtales, men i vårt tilfelle, hvor melodiene ikke ligger ferdige, men skal komponeres, gjelder kravene til enkelhet også de melodiske virkemidlene – omfang, linjeføring/sprang og ikke minst rytme.

²⁷⁸ Se nærmere diskusjon om melodipersepsjon i Dag O Vareberg: ”På sporet av den gode melodi”, hovedoppgave i musikkvitenskap, Universitetet i Oslo våren 2003, særlig s 79ff

Endelig er det grunn til å betrakte messen som et (musikalsk) hele, ikke en samling enkeltstykker. Det er derfor ønskelig å holde ordinarielddene i noenlunde samme musikalske stil, dvs. forholdsvis ensartet i melodiføring, harmonikk, besetning, kompleksitet mv.

Oppgaven er da å anvende stilen fra negro spiritual-sangene på de liturgiske tekstene. Poenget har vært å finne en stil som på den ene sida er musikalsk interessant og tydelig negro spiritual-aktig, men på den andre sida beholder et noenlunde behersket og verdig uttrykk som kan passe til gudstjenestens vesen og gjennomsnittlig norsk lynne.

Om selve musikken, skal sises følgende:

Spiritual-stilen er ikke tilegnet gjennom lesning av teori, men bare tatt ut fra egen erfaring med stoffet. Jeg oppfatter det karakteristiske ved den som:

- elementer av blues-skala (lavt 7. og tildels 3. trinn, samt både vanlig og høyt 4. trinn i samme melodistrofe - såkalte "blå toner"). Jeg har forsøkt å variere mellom "vanlige" og blå toner slik at det ønskede preget hele tida er der uten at det blir påtrengende.
- skalaen setter igjen sitt preg på harmonikken, som nok er rikere på 7-, 9- og 11-akkorder enn nåværende liturgiske musikk. Jeg har vel her hentet inspirasjon fra Gershwin og Porter mfl
- synkoper. De passer godt til det engelske språket, men ikke like godt til det norske.²⁷⁹ Jeg har derfor måttet være forsiktig med dem for ikke å hindre flyten i melodiene. Noen steder har jeg latt melodien flyte jevnt mens akkompagnementet står for den rytmiske effekten.

Samtidig har jeg forsøkt å holde meg til de prinsippene for skriving av liturgisk musikk som jeg har kunnet snappe opp fra ulike kilder:²⁸⁰

- Naturlig tekstdeklamasjon (trykk på de rette stavelene)
- Musikalsk interessant (motiver som griper tak i lytteren)
- Varsomhet med bruk av musikalske virkemidler (rytme, harmoni, sprang i melodien osv)
- Overganger som fungerer greit også for de uskolerte (unngå vanskelige sprang, tone- og taktartskifte osv.)
- Stødig, jevnt flytende puls
- Overkommelig melodiomfang (verken for høyt eller for lavt)

Om jeg har lyktes med dette, får ettertida vise. En første test kan en få høre ved å lytte til vedlagte cd med opptak fra gudstjeneste i Teie kirke søndag 7. nov 2010.

De følgende notene er skrevet i (stort sett) firstemmig sats med tanke på at de skal kunne brukes også der det er få musikalske krefter, dvs orgel og menighet, ev. forsanger. Men det er også tenkt at det skal kunne synges av kor (riktignok med dype basser).

Notene er ikke skrevet slik at hver eneste note i satsen må spilles av organisten. Der det er tonegjengtakelser i understemmene, kan en trekke sammen.

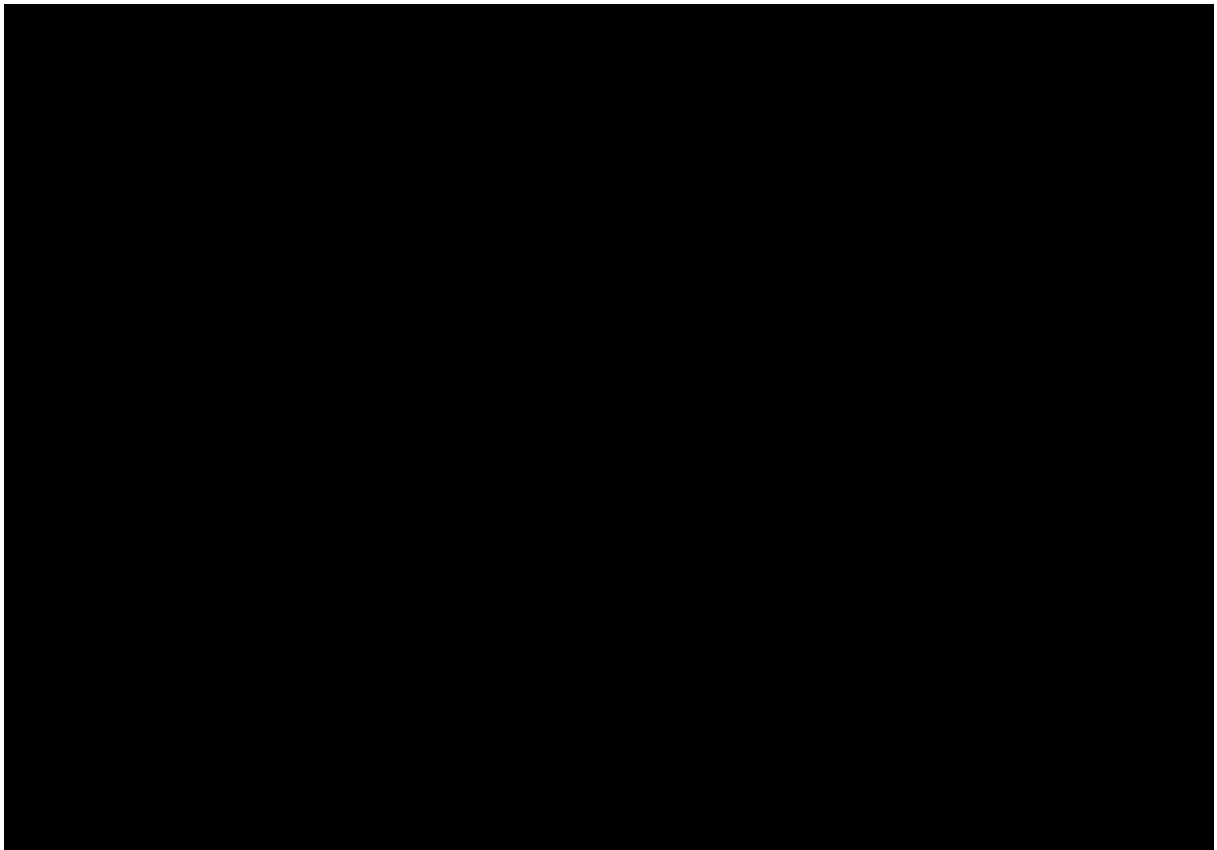
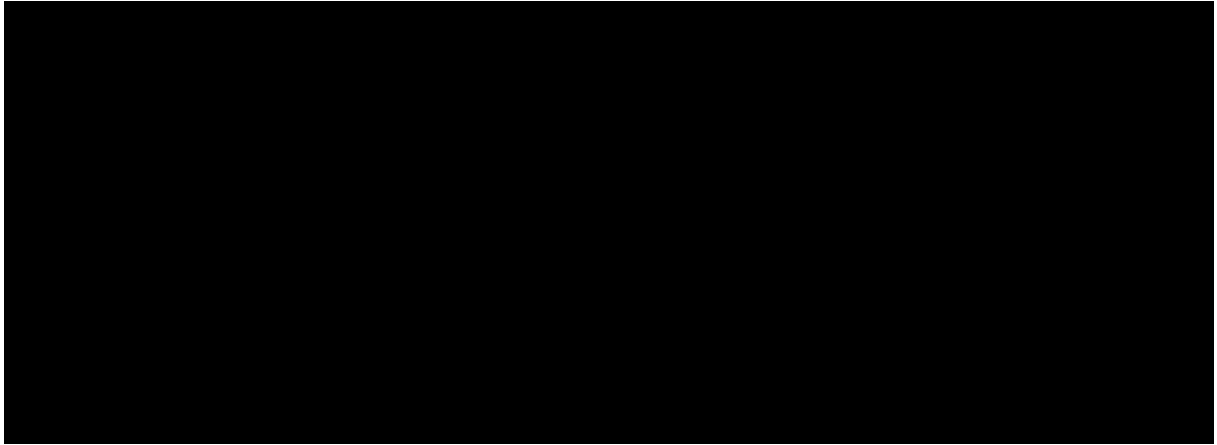
Toneartene er valgt ut fra en følelse av hva som kler denne typen musikk best, men også slik at det passer med prestens kjente melodi i prefasjonen samt med tanke på omfanget for menigheten. Når det gjelder overgangen mellom Kyrie og Gloria, har jeg ikke funnet det like nødvendig å legge til rette for kjent melodiformel siden den kan synges av en forsanger.

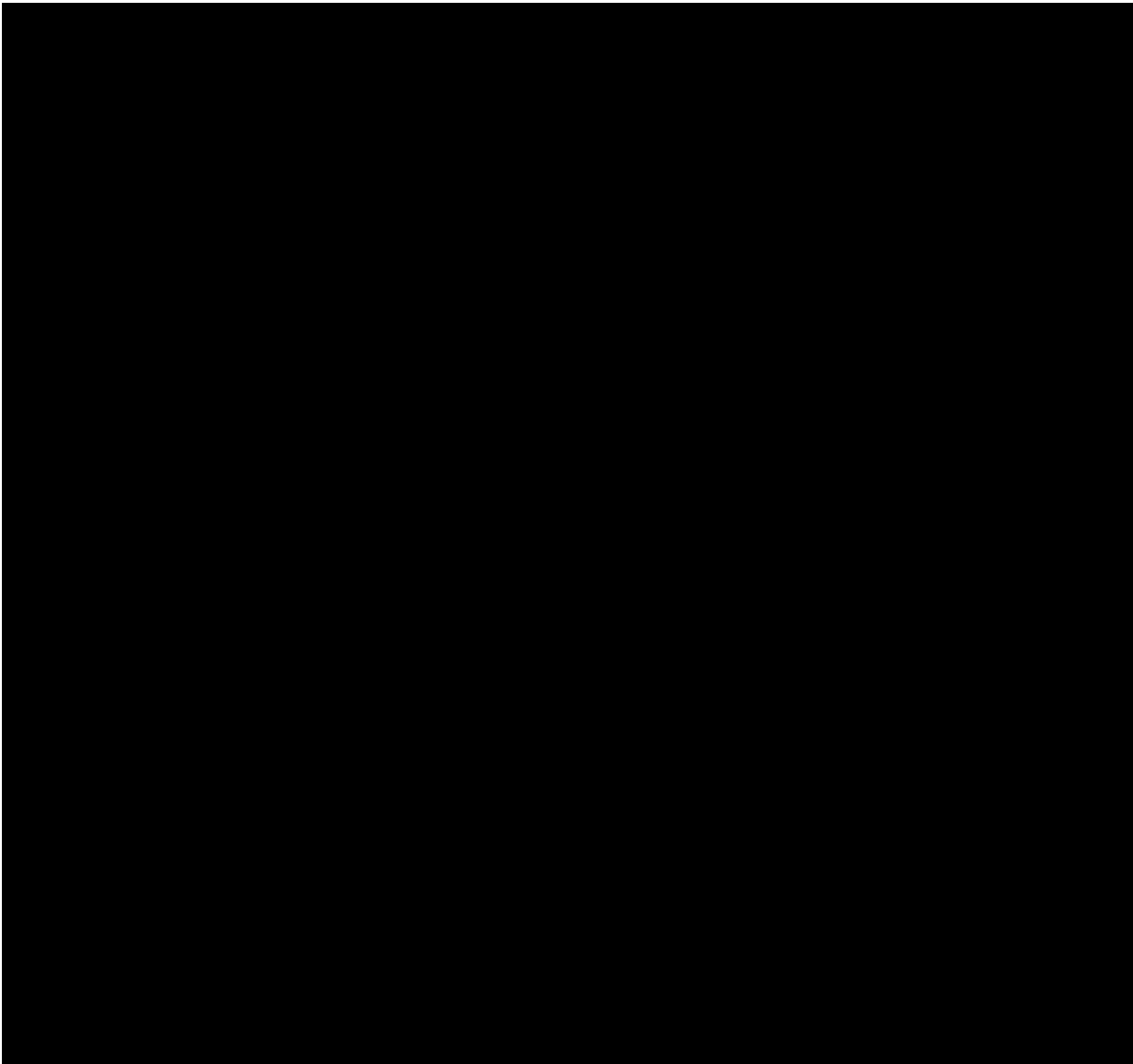

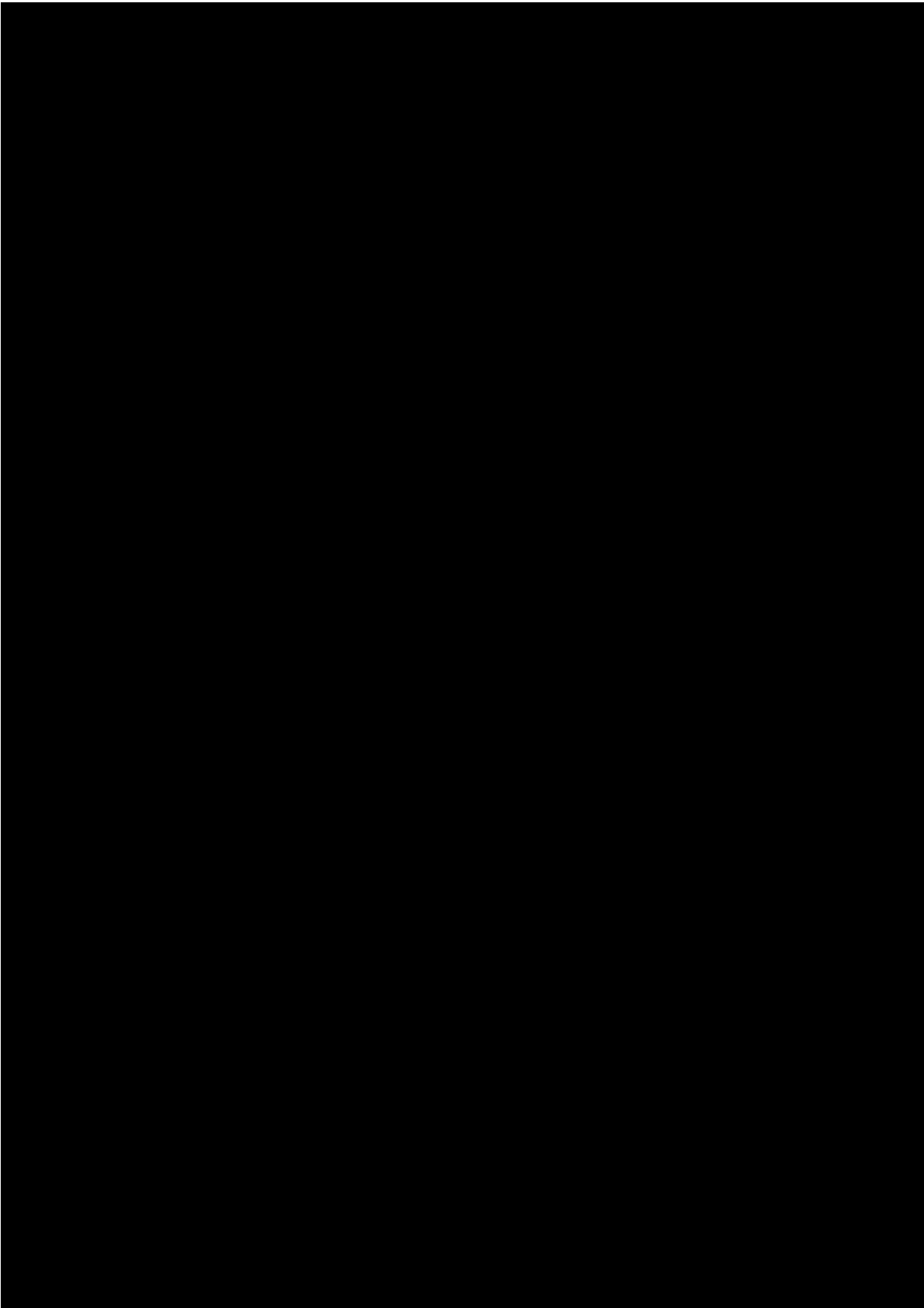
²⁷⁹ Jf Herresthal 1981 op cit s.195, der det heter at en viktig grunn til at negro spirituals ikke synes å ha slått gjennom som menighetssang i Norge "synes å være at de tekstlig sett har vært vanskelige å innpasse, og at alle forsøk på å oversette til norsk, har slått feil."

²⁸⁰ Blant annet seminarer på NMH ved Terje Kvam og Trond Kverno med kommentarer til hefte I og II av forslag til ny liturgisk musikk.

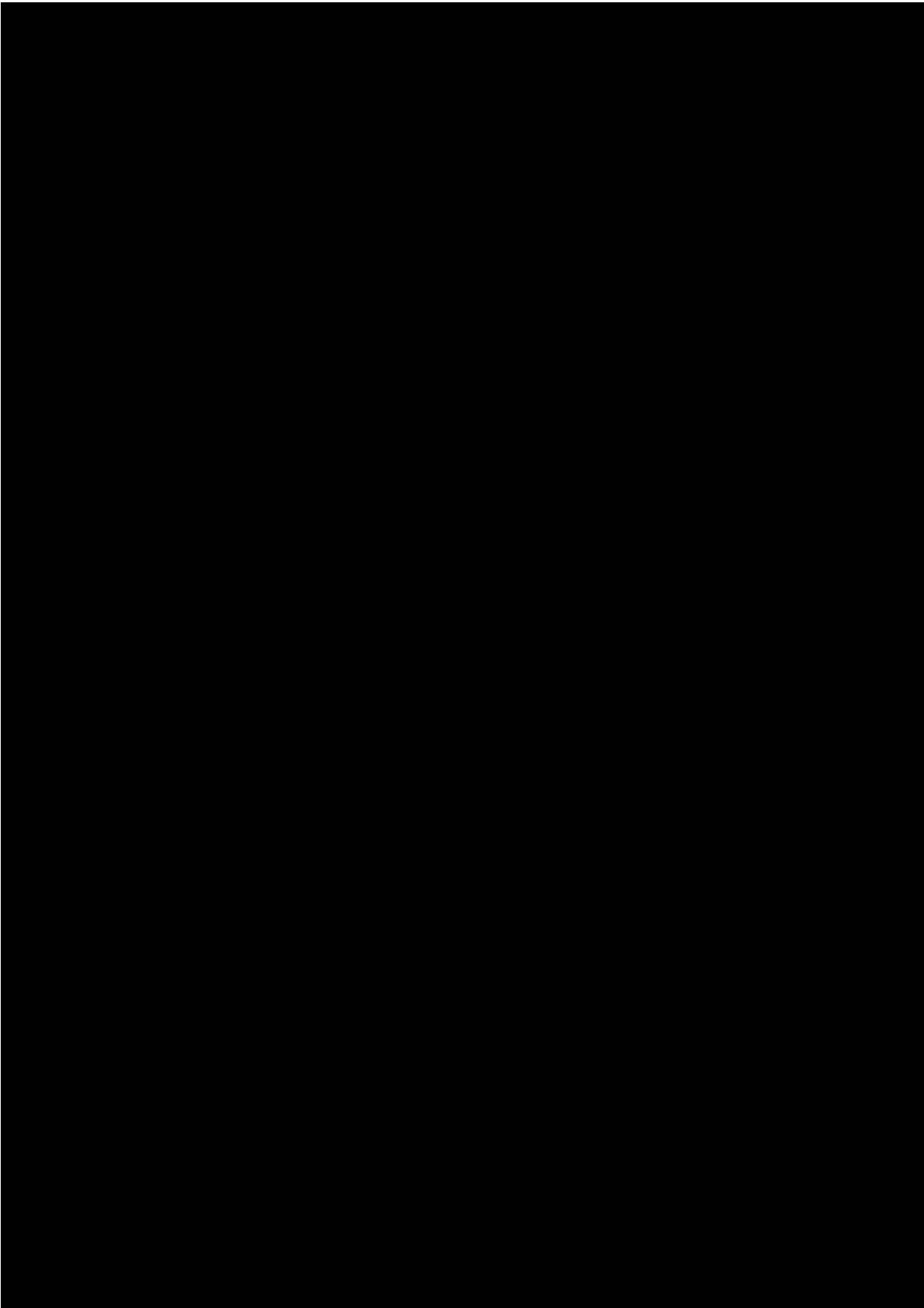
Messemusik

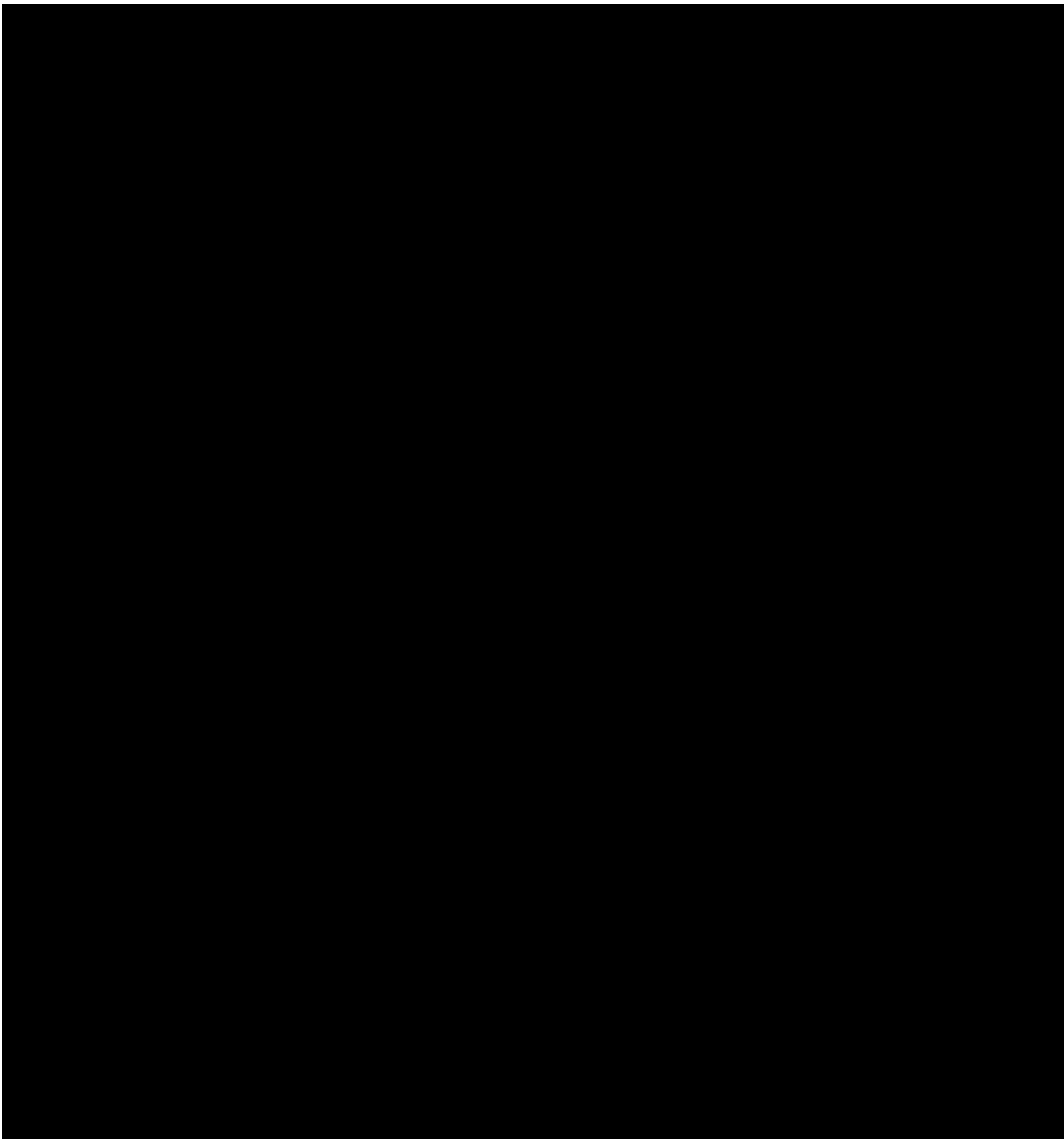

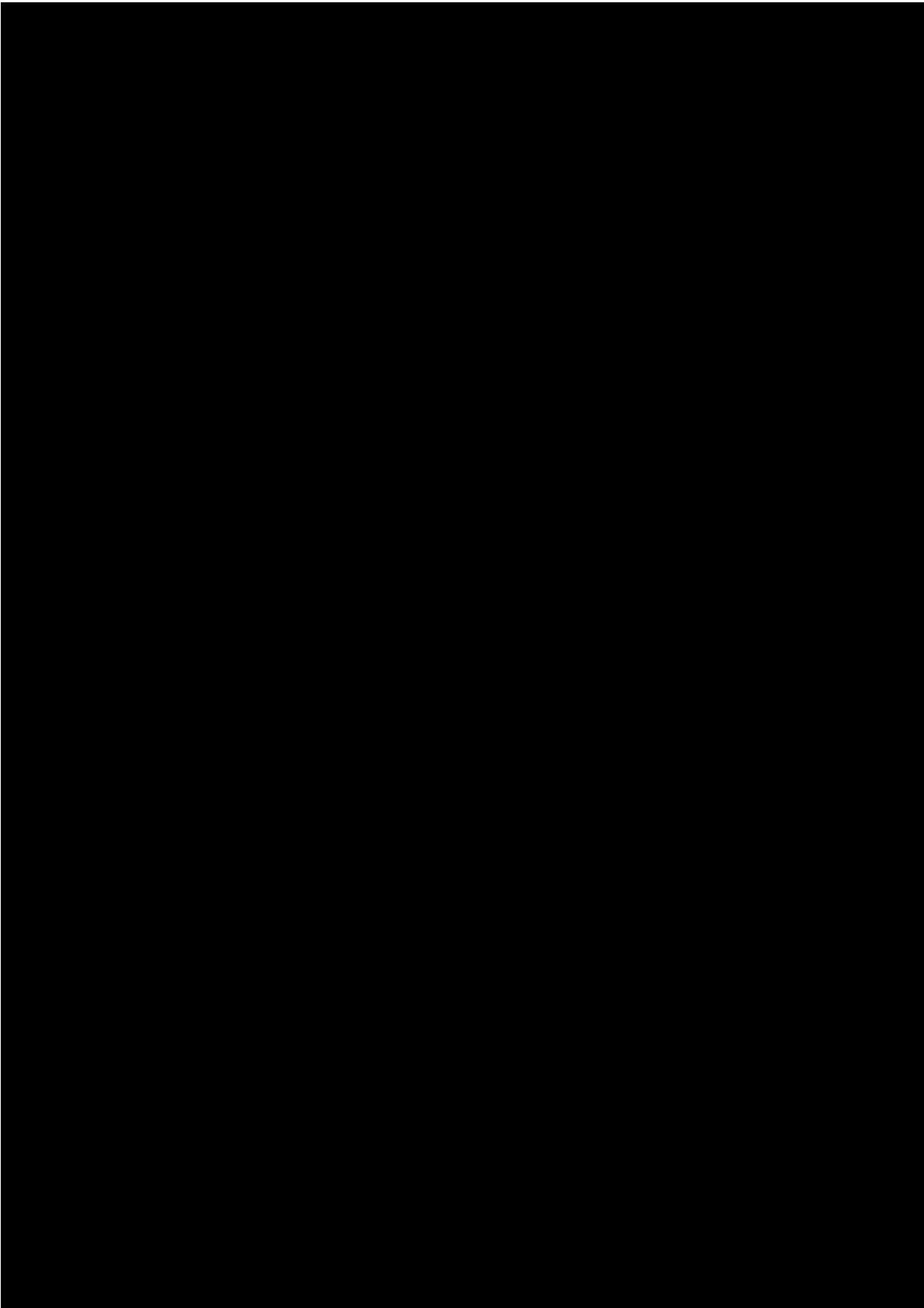

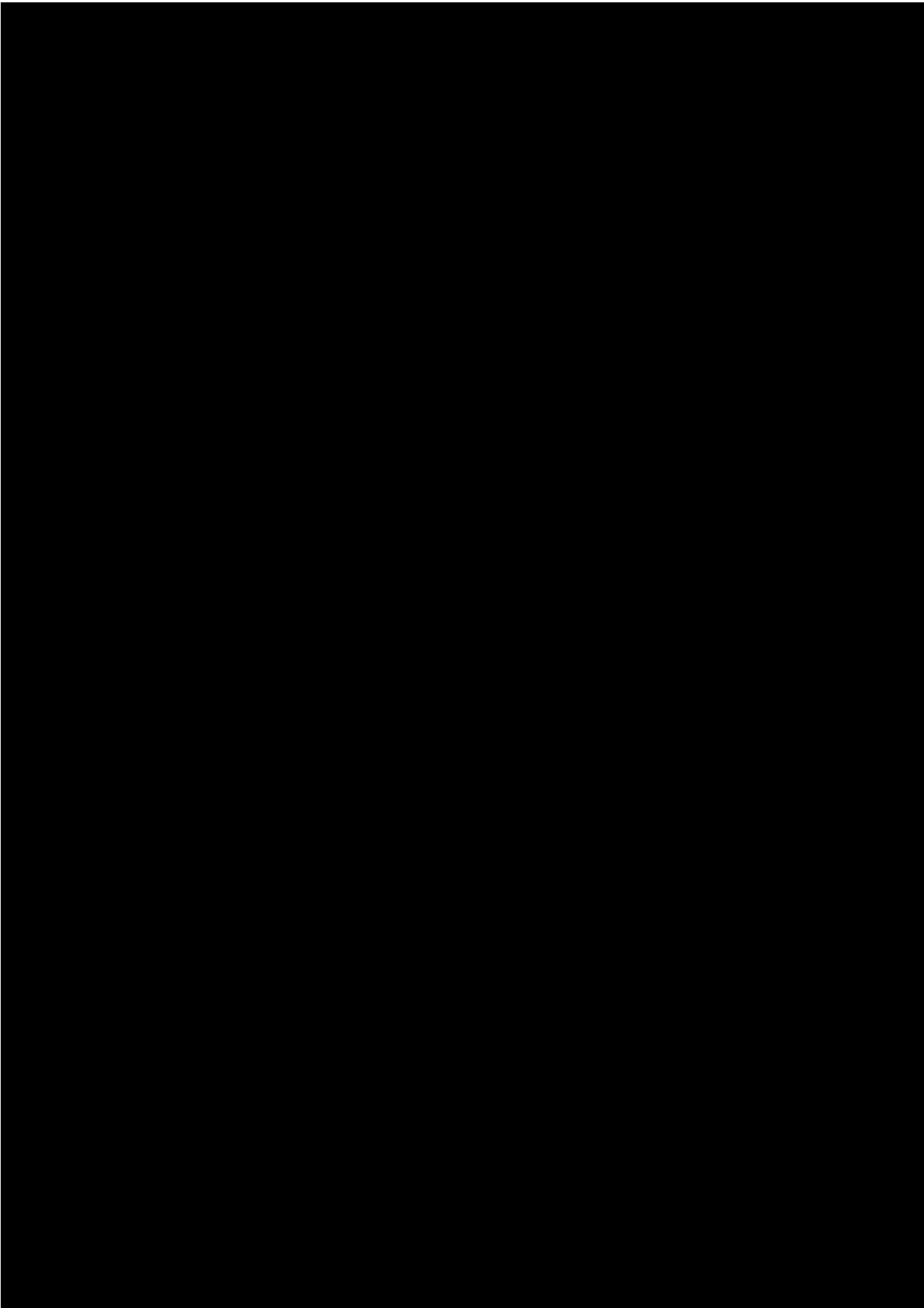

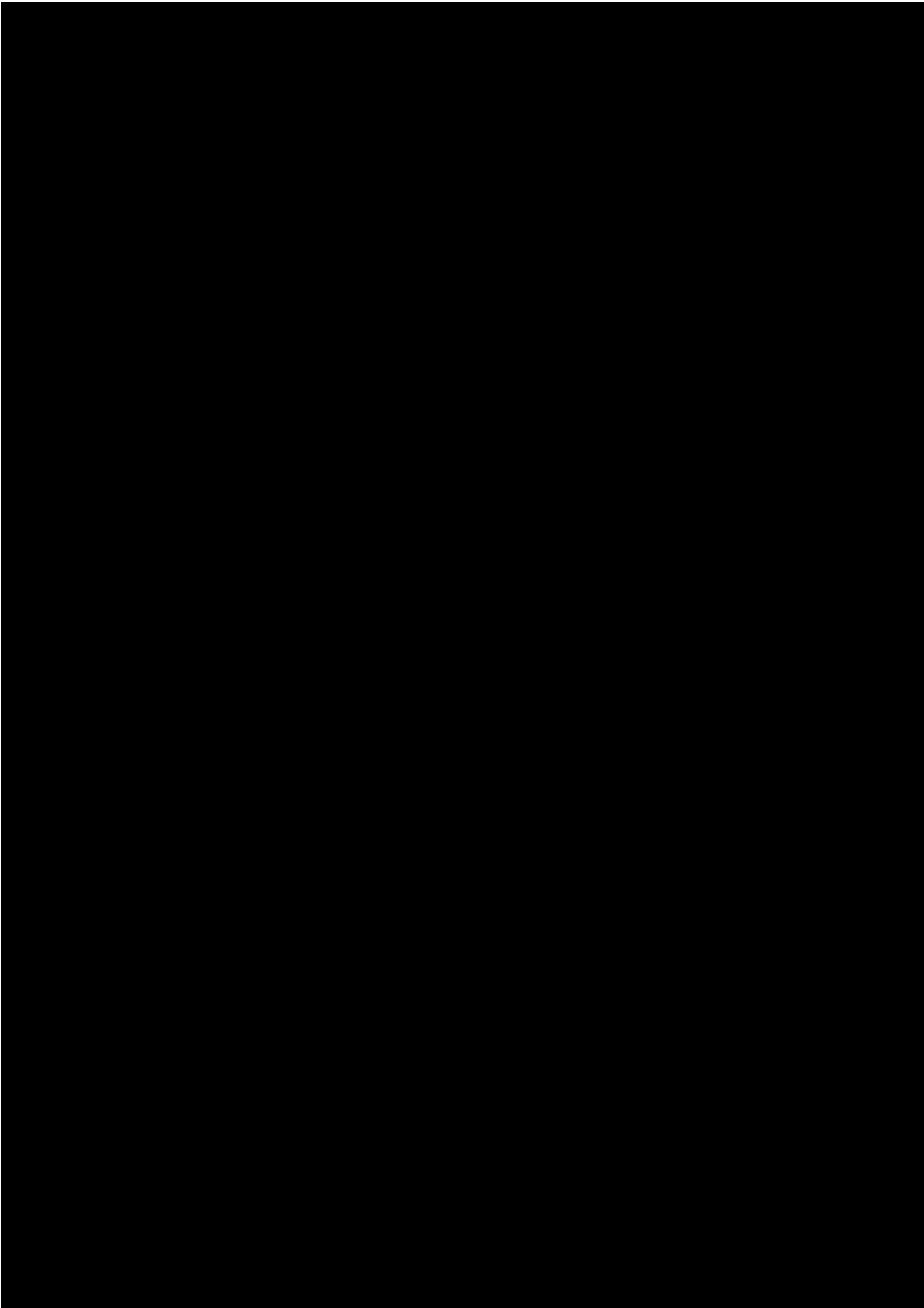
Gloria kan gjerne utføres slik at menigheten synger omkvedene mens kor/forsanger synger resten av Laudamus.

Sammendrag og konklusjoner

Sammendrag

Vi har fulgt den liturgiske musikken i Den norske kirke gjennom en periode på ca 125 år og tre store liturgirevisjoner – den første i perioden 1880-1926(1934)²⁸¹, den andre fra 1965 til 1992(2001)²⁸² og den tredje, som nå pågår, fra 2005.

I denne perioden har vi sett at både liturgien og den liturgiske musikken har gjennomgått store endringer. I den første revisjonen var det teksten og strukturen i liturgien som først og fremst ble endret – vi gikk fra salmemesse til prosamesse. Musikken ble riktignok hentet fra gamle kilder, særlig Luthers tyske messe, men den var så forandret at det må være riktig å si at den i bunn og grunn fortsatte i den vante stilen, som vel best kan karakteriseres som Lindeman-stilen, siden det var Lindeman som utarbeidet (og delvis komponerte) musikken. Denne stilen ble i stor grad beholdt helt fram til 1977. Revisjonen på 1920- og 30-tallet gikk mer ut på å fullføre det som var påbegynt i 1880-årene. Musikalsk fikk vi i denne perioden noe mer preg av den ”rene kirkestil”, men materialet var stort sett det samme som i LM1890.

Den andre revisjonen ga et like skarpt brudd musikalsk sett som den første hadde gjort det strukturelt, og PO1969 var nok noe bortimot et sjokk for prøvemenighetene. Lindeman-stilen ble fullstendig byttet ut med gregoriansk, og kirkeårsvariasjonen ble betydelig økt. Dette ble for mye og for vanskelig. Musikken ble derfor moderert og variasjonen innskrenket i 1977. Siden kom imidlertid mye av det forkastede materialet fra PO inn igjen, enten i GB eller i salmebøkene, og ble deretter gjort tilgjengelig for gudstjenestlig bruk på linje med leddene i GB. Vi kan derfor si at den andre store liturgirevisjonen fulgte opp musikalsk det som den første hadde gjort strukturelt. Felles for disse to er at musikken er nokså enhetlig i stilen. Men stilbredden økte vesentlig da det ble tillatt å benytte ekvivalente ledd fra salmebøkene i stedet for GB-musikken. Tempoet som musikken blir sunget og spilt i, må ha økt en del opp gjennom 1900-tallet.

Den tredje revisjonen er på mange måter annerledes enn de to foregående. Musikalsk har vi sett dette ved at stilpluralismen, som gjennom 1900-tallet har preget salmebøkene i stadig større grad, nå også vil prege den liturgiske musikken. Dette er kanskje ikke så unaturlig hvis målet er å skape gudstjenester med et enhetlig musikalsk preg. Om menighetene er i stand til å gjøre seg nytte av så store mengder musikk, gjenstår å se.

Vi har også sett at mens det i de to foregående revisjonene har vært lagt stor og økende vekt på korrekt tekstdeklamasjon, så har deler av det nye materialet lagt mer vekt på forutsigbarheten i den musikalske strukturen, slik at faste taktarter og symmetrisk oppbygning av melodiene igjen har fått prioritet. Teksten har en derimot forholdt seg friere til, både med å legge inn større eller mindre pauser når musikkforløpet krever det, og ved å gjøre om på teksten.

Drivkreftene bak de ulike revisjonene har vært forskjellig: I den første revisjonen var det en liten krets liturgikere med Gustav Jensen i spissen som drev revisjonen gjennom, motivert på

---

²⁸¹ Tradisjonelt har 1926, da KNK kom, blitt betraktet som sluttstreken for denne perioden, jf for eksempel Flatø op cit, men LM1934 hører også til samme periode.

²⁸² GB i 1992 danner et foreløpig sluttpunkt i denne revisjonsperioden, men egentlig har det blitt arbeidet kontinuerlig med liturgien siden da. S1997 kan kanskje sies å høre med her, likeledes OGB, som oppsummerer GB og alle tillegg siden 1992. Regner en med NOKA til samme periode, varer den helt til 2005, da siste bindet av den serien kom, dvs at en på sett og vis kan si at revisjonsperioden som startet med opprettelsen av LK i 1965, ennå ikke var avsluttet da neste revisjon ble innledet.

den ene siden av den liturgiske oppvåkningen i Tyskland og Sverige, og på den andre siden av liturgisk forfall og kunnskapsløshet her i landet. På grunn av geistlighetens store makt og innflytelse i kirken på den tida, lyktes det, med hjelp av reformvennlige og teolog-kirkestatsråder å få revisjonen gjennom. Påfølgende revisjon (AB1920 etc.) var mest nødvendig for å skape orden i liturgibøkene etter en rekke mindre endringer som var kommet til siden 1889, bl.a. N1914. I tillegg var språksituasjonen en annen, etter språkrevisjoner i 1907 og 1917 og sidestillingen av riksmål og landsmål som liturgiske språk, og nye NT-oversettelser hadde kommet i 1899 (landsmål) og 1904 (riksmål).

Bakgrunnen for andre hovedrevisjon likner på mange måter bakgrunnen for den første: Det er fagfolkene som fører an, men denne gangen er kirkemusikerne mye mer involvert, og restaureringsbølgen har slått inn for fullt. Samtidig har det økumeniske arbeidet skutt fart, og begge disse tendensene er tydelige å se i PO1969. I H1977 ble alle disse tendensene moderert, særlig av bispemøtet, men mye av det kom tilbake i de følgende årene. En vesentlig forutsetning for denne revisjonen var også språksituasjonen, som siden 1920 var betydelig endret.²⁸³ Språkutviklingen og den parallelltløpende bibeloversettelseshistorien har vært viktige premisser for alle revisjonene vi har sett på, og er vel den viktigste drivkraften i liturgisk utvikling over hodet.

I samme periode har Den norske kirke gjennomgått en betydelig demokratisering:

- Lov om menighetsråd kom i 1920
- i 1953 fikk menighetsrådene myndighet til å bestemme om en menighet skulle anta autoriserte liturgier eller ikke²⁸⁴
- Kirkerådet ble etablert (ut fra bispedømmerådernes fellesråd) i 1969
- I kjølvannet av Sivertsen-utvalgets utredning om forholdet mellom stat og kirke,²⁸⁵ som gikk inn for skille mellom kirke og stat, ble det i stedet innført betydelig kirkelig selvstyre i det KM ble etablert i 1984. Siden har KM fått delegert stadig mer myndighet. Først fikk det myndighet til å foreta mindre endringer i vedtatte liturgier, noe vi har sett at de gjorde, og fra 1990 altså myndighet til å vedta alle liturgier i Den norske kirke.²⁸⁶
- I 1993 ble Ungdommens kirkemøte avholdt første gang, og det har siden vært et uttalt ønske fra kirkelig hold at dette skal være et redskap til å gi ungdommen reell innflytelse i kirken.²⁸⁷ Vi har da også sett at det er UKM som på mange måter har satt i gang den pågående liturgireformen.

Denne demokratiseringen er det som har ført til at pågående liturgireform kom i gang (eller i hvert fall at den kom så fort), og vi har sett at den også har satt sitt preg på reformen, først og fremst ved at mangfoldet er så stort og at rammene er blitt så vide. Den avstanden som har vært mellom kirkelig og folkelig kulturuttrykk, og som har vært bevisst fastholdt, skal nå langt på vei kunne elimineres. Stedegjengjøring og fleksibilitet er nå to nøkkelbegreper i liturgirevisjonen – tidligere var enhetsprinsippet viktigere. Disse begrepene kan en følge

---

²⁸³ Se <http://www.skole.trondheim.kommune.no/rosten/fag/norsk/Spraakhistorie/rettskrnormer.htm> 28.11.10

²⁸⁴ Lov av 29 april 1953 nr 1 om Den norske kirkes ordning

²⁸⁵ NOU 1975: 30 Stat og kirke

²⁸⁶ Fra 2003 har KM også myndigheten til å godkjenne liturgiske bøker for Dnk. Prosessen er ikke ført til ende, men kirkeforliket i 2008 i kjølvannet av det andre statlige utvalget som utredet forholdet mellom kirke og stat – Gjønnes-utvalget, går ut på at kirken skal stilles på linje med andre trossamfunn i forhold til staten på betingelse av at visse demokratifremmende tiltak blir gjennomført (se

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/tema/kirke/styrket-demokrati-i-den-norske-kirke.html?id=511057>

28.11.10)

²⁸⁷ Se for eksempel KR 38/02

tilbake til UKM 2003²⁸⁸. Der liturgien tidligere var norsk lov, legges det nå opp til at de liturgiske bøkene skal inneholde ressursmateriale til bruk for det lokale gudstjenestevalg, som kan følge det eller gjøre noe annet. Høringsmaterialet sier ikke noe om at de lokale ordningene skal godkjennes av biskopen, bare at de skal rapporteres til biskopen.²⁸⁹ Hvis den endelige ordningen blir som i forslaget på dette punktet, vil den lokale menigheten i praksis stå nesten helt fritt når det gjelder å utforme lokal grunnordning. Denne myndighetsforflytningen utgjør et skarpt brudd med tidligere praksis i det norske gudstjenestelivet.

Vi har også fulgt menighetens deltakelse i det liturgiske livet i den samme perioden og sett at det å aktivisere menigheten i gudstjenesten har vært et hovedanliggende i alle tre revisjoner. På 1800-tallet var det mest om å gjøre å standardisere, strukturere og ordne deltakelsen, som tidligere hadde vært nokså individuell og uordnet. Og vi har sett på de ulike grepene som ble tatt for å oppnå dette – økt bruk av sunnen dialog og menighets svar i liturgien (forbønn, prefasjon) og utjevning av rytmen i koraler og liturgisk musikk (Lindeman-stilen). På 1960-tallet slo gudsfolk-tankene gjennom i de vestlige kirkesamfunnene, og med det ble gudstjenesten ikke lenger sett på først og fremst som prestens oppgave, men som menighetens oppgave.²⁹⁰ Det kommer til uttrykk i PO ved at leke menighetslemmer kan lese tekster og at menigheten i enda større grad deltar i de ulike liturgiske leddene, for eksempel trosbekjennelsen. Siden kommer det til uttrykk ved at forsanger kan overta flere intonasjoner, mulighet for bruk av ministranter, nattverdmedhjelpere, kirkeverter m.m. Også kirkekorets rolle i gudstjenesten er styrket, ikke minst ved utgivelsen av NOKA, hvor det legges til rette for en omfattende medvirkning fra kirkekoret.

Så langt har det imidlertid vært den kirkelige ekspertise som har laget ordninger som legger til rette for menighetens aktive deltakelse. Den nye revisjonen legger i motsetning til dette opp til at menigheten skal delta aktivt i utformingen av den lokale gudstjenesten på en helt annen måte enn tidligere, også til en viss grad gudstjenestens struktur.²⁹¹

Vi har undersøkt hva av det tilgjengelige materialet av liturgisk musikk som blir brukt i gudstjenester i et utvalg menigheter i Den norske kirke, og har funnet at ikke alt av materialet brukes, og at det i liten grad blir brukt materiale utenom det autoriserte. I nattverddelen av gudstjenesten har flertallet av menighetene nok med det materialet som står i GB, mens fram til og med forbønnen tar flertallet i bruk ett eller flere av alternativene som finnes i salmebøkene. Videre har vi sett at en av tre menigheter i utvalget har gått utenom det autoriserte materialet en eller annen gang i de siste tolv månedene, med domkirkene i spissen. Når menighetene har gått utenom det autoriserte materialet, er det stort sett ett av tre som har skjedd: a) en har prøvd ut materiale fra forslag til ny liturgisk musikk,²⁹² b) det har blitt framført gjennomkomponerte messer i gudstjenestene, eller c) en har benyttet en eller flere lovsanger som Gloria.²⁹³ Lovsangstradisjonen har altså til en viss grad begynt å prege gudstjenestelivet i deler av landets menigheter. Det kan derfor argumenteres for at UKM hadde et visst poeng da det i 2003 uttalte at ”Praksis i mange menigheter er at man er mer

---

²⁸⁸ Se UKM 05/03

²⁸⁹ F2009 s.16

²⁹⁰ Grønningsæter 1981 op cit s.139

²⁹¹ At menighetsrådet har innflytelse på hovedgudstjenesten. Er riktignok ikke helt nytt, jf ovenfor om Kirkeloven av 1953 og GB generalrubrikk C om avgjørelsesmyndighet, men det nye er at denne myndigheten nå skal utvides kraftig og, som det ser ut, ikke lenger være bundet opp til det autoriserte materialet – det skal heretter være et ressursmateriale.

²⁹² Dette materialet er i og for seg autorisert, men i denne undersøkelsen er dette stoffet kategorisert som ”Annet” sammen med uautorisert stoff som for eksempel gjennomkomponerte messer.

²⁹³ Lovsangene trenger ikke nødvendigvis komme fra uautorisert materiale. De finnes også i for eksempel S1997. Denne bruken er vel uansett på siden av det som KR mente med ”tilsvarende ledd” i Rundskriv 10/2005 pkt B)

fleksible enn hva Gudstjenestebøkene egentlig åpner for. Denne praksisen ønsker vi å åpne for.”, i hvert fall hva gjelder praksis på Gloria-plassen. Dette var for øvrig før KR rundskriv 10/2005 om fleksibel bruk av GB kom, og vi har dokumentert at dette rundskrivet ser ut til å ha imøtekommet et visst behov, i hvert fall i gudstjenestens åpningsdel og forbønnsdel.

På den annen side har vi funnet at den liturgiske musikken i GB gjennomgående holder stand. Det er ingenting som tyder på at menighetene har begynt å forlate den, med mulig unntak for Gloria III.

Vi har også dokumentert at menighetens aktivitet i form av at gudstjenesteutvalg og/eller kirkekor, men også målt statistisk ved gudstjeneste- og nattverdeltakelse, er nøye forbundet med variasjonen i den liturgiske musikken – jo mer aktiv menighet, jo større variasjon i den liturgiske musikken.

Konklusjoner

I løpet av de 130 årene og tre liturgirevisjonene vi har beskjeftiget oss med, har vi sett følgende utviklingstrekk:

- Liturgisk sett har vi i perioden gått fra salmemesse (ofte til og med såkalt halv messe) til prosamesse med tydelige lutherske særpreg til prosamesse med tiltagende økumenisk preg. Den pågående revisjonen legger opp til svært vide rammer for lokal utforming av gudstjenesten
- Ordinariemusikken har stilistisk sett gått fra Lindeman-stilen i AB1889 og AB1920 via den sterkt gregoriansk-inspirerte PO1969 til den mer forsiktig gregoriansk-inspirerte musikken i LM1977 med tilknytning både til den allmennkirkelige og den særnorske tradisjonen. Siden har stilmangfoldet økt med bidrag fra særlig Egil Hovland og Trond Kverno, fra klosterfelleskapene i Taizè og Iona og fra andre kulturer og kirkesamfunn i den verdensvide kirke.
- Bestrebelsene gikk lenge ut på å perfektionere tekstdeklamasjonen, først innenfor rammen av en fast taktart (LM1890, LM1920, G1925, LM1934), deretter med et forsøk på å frigjøre rytmen nesten fullstendig i PO1969, for å ende opp med en liturgisk musikk uten fast taktart, men med fast puls, noe som ser ut til å ha sikret både god tekstuttale og tilstrekkelig forutsigbarhet i rytmen for menigheten. De nyeste tendensene går ut på at den faste taktarten er på vei tilbake igjen (vise- og lovsangstradisjonen). Måten å få dette til på og samtidig beholde en naturlig tekstuttale, er dels å introdusere større eller mindre pauser i teksten og dels å gjøre om på teksten.
- Menighetens aktive deltakelse i gudstjenesten har i hele perioden vært et siktemål i de liturgiske revisjonene. For å oppnå det økte man i første omgang bruken av dialog i gudstjenesteordningene (bl.a. kom prefasjonsdialogen inn). I neste omgang fikk menigheten større rolle i forbønn og nattverdliturgi, og etter hvert også i syndsbekjennelse og trosbekjennelse. Fra og med PO1969 har leke menighetslemmer fått stadig flere roller også andre steder i gudstjenesten (tekstlesere, nattverdmedhjelpere, forbønnsledere, forsangere på intonasjoner osv.). Alt dette har vært gjort for å engasjere menigheten mer i gudstjenestene.
- Den faktiske bruken av ordinariemusikk tyder på at de fleste menighetene har tilstrekkelig materiale for sine gudstjenester i dagens autoriserte materiale. Mange menigheter nøyer seg dessuten med stort sett stoff fra GB. Materiale utenfor det autoriserte ser i liten grad ut til å bli brukt. Derimot ser ordningen med fleksibel bruk av GB ut til å ha fylt et behov for variasjon, særlig i gudstjenestens åpningsdel og forbønnsdel. En viss innflytelse fra lovsangstradisjonen, særlig på Gloria-leddets plass har vi sett.

- Menigheter der lekfolket er mer aktivt med i gudstjenestearbeidet i form av kor, forsangertjeneste og gudstjenesteutvalg, bruker de tilgjengelige variasjonsmulighetene i større grad enn andre menigheter. Men den største variasjonen finner vi der det er kor/forsangere, men ikke gudstjenesteutvalg. Dette kan tyde på at eksperimenteringslysten er noe større hos kantorer og prester enn hos lekfolket.

Vedlegg

Vedlegg 1 Spørreskjema

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Spm 1: Hvor mange gudstjenester²⁹⁴ har vært holdt i din menighet²⁹⁵ i løpet av de siste tolv månedene? _____

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Allmenn serie				
fastetidens serie				
festtidenes serie				
938 ²⁹⁶				
939				
940				
941				
0153				
0154				
0155				
0156				
0157				
Annet				
↳ Hva? ²⁹⁷				

---

²⁹⁴ Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

²⁹⁵ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

²⁹⁶ Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

²⁹⁷ Hvis det er for lite plass til å spesifisere "Annet", bruk merknadsfeltet nederst på s 3

2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				
B (Karlsen, fullstendig)				
C (Hovland)				
D (NoS 263,2-4)				
Måne og sol (943)				
942				
0158				
0243				
Annet				
L→Hva?				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				
0161				
Litaniet (951)				
952				
953				
0239				
Annet				
L→Hva?				

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944				
945				
946				
Annet				
L→Hva?				

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				
fastetidens serie				
festtidenes serie				
947				
032				
0163				
0164				
Annet				
L→Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				
fastetidens serie				
festtidenes serie				
948				
Annet				
L→Hva?				

Merknader

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: _____

Kantor/prest: _____

Opplysninger om forsangere, kirkekor og gudstjenesteutvalg ble hentet inn manuelt i etterhånd.

Vedlegg 2 Utvalg og datainnngang

Menighet	Kontaktperson	Skjema sendt	Svar mottatt
Domkirkemenighet:			
Fredrikstad	Tore Erik Mohn - kontor	19.05.09	06.06.09
Oslo	Magne Draagen – kontor	19.05.09	02.09.09
Annen bymenighet:			
Sandefjord	Svein Rustad – kontor	19.05.09	-
Grorud	Terje Winge – kontor	19.05.09	06.06.09
Hasle	Are Alund – kontor	05.05.09	05.05.09
Sælen	Ketil Nødtvedt - sokneprest	19.05.09	-
Søndre Skøyen kapell	Øystein Skullerud – kontor	-	26.05.09
Oppsal	Sølvi Holmstrøm – kontor	19.05.09	14.10.09
Bragernes	Anders E Dahl – kontor	19.05.09	23.01.10
Hokksund	Abram Bezuijen – kontor	19.05.09	-
Mortensrud	Bjarte Rimehaug – kontor	09.09.09	09.09.09
Kampen	Kjersti L Wachter – kontor	13.08.09	-
Landsmenighet:			
Sandsvær (Efteløt og Hedenstad)	Knut S Johansen – kontor	19.05.09	20.10.09
Oppegård	Bent Erik Hodnebrog – kontor	19.05.09	20.05.09
Stathelle	Anne Nordstoga – kontor	19.05.09	20.09.09
Strøm/Sør-Odal	Kristin Nesse – kontor	19.05.09	-
Mari	Jon H Haug – kontor	19.05.09	26.05.09
Slemmestad	Annette Nordmo – kontor	19.05.09	-
Drøbak og Frogn	Hans Martin Molvik - kontor	05.05.09	20.05.09
Midtgulen (med Svelgen)	Tore Myklebust - sokneprest	19.05.09	10.07.09
Gran	Ann Toril Linstad – kontor	19.05.09	-
Rendalen (Øvre Rendal, Ytre Rendal, Sjøli og Hanestad)	Lars G Moldstad - kontor	19.05.09	29.09.09
Borge	Ragnhild Kinn – kontor	17.08.09	20.08.09
Strandebarm (inkl Vikøy, Øystese og Ålvik)	Olav Skeie Lid – kontor	14.10.09	12.11.09

Vedlegg 3 Henvendelse til respondentene:

From: oystein_skullerud@msn.com

To:

Subject: Vil du hjelpe meg med min masteroppgave i kirkemusikk?

Date: Tue, 19 May 2009 19:02:11 +0200

Hei!

Jeg arbeider for tida med en masteroppgave i kirkemusikk. Emnet er ordinariemusikk, og som en del av oppgaven vil jeg gjennomføre en enkel spørreundersøkelse om faktisk bruk av dagens ordinariemusikk. Jeg har lagt ved et spørreskjema som jeg håper du vil gjøre meg den tjenesten å fylle ut. Jeg ber ikke om en nøyaktig fortegnelse over siste tolv måneders gudstjenester, men om at du, gjerne bare ved hjelp av hukommelsen, gir et omtrentlig bilde av menighetens bruk av ulike alternative ordinarieledd ved å krysse av i tabellene i det vedlagte spørreskjemaet. Skjemaet er ment å skulle være selvforklarende. Har du likevel spørsmål om utfyllingen, kan du sende en mail til denne adressen, eller ta kontakt med meg på mob 97 78 07 93.

For ordens skyld: Det er ingen svarplikt på denne undersøkelsen. Hvis du finner å ikke ha tid til å svare på den - det tok ca 1/2 time i en test - er det bare å la det være, men det er fint om jeg i tilfelle får beskjed om det.

Med vennlig hilsen
Øystein Skullerud

Vedlegg 4 Innkomne svar

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Borge menighet

Spm 1: Hvor mange gudstjenester²⁹⁸ har vært holdt i din menighet²⁹⁹ i løpet av de siste tolv månedene? ___ca 54_____

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Allmenn serie				x
fastetidens serie	x			
festtidenes serie			x	
938 ³⁰⁰	X			
939	X			
940	X			
941	X			
0153	X			
0154		X		
0155	X			
0156	X			
0157	X			
Annet		X		
L→Hva? ³⁰¹ Kyrie fra Storsalen, på ungdomsgudstj.				
2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				X
B (Karlsen, fullstendig)			X	
C (Hovland)	X			
D (NoS 263,2-4)	X			
Måne og sol (943)				X
942	X			
0158	X			
0243		X		
Annet		X		
L→Hva?En annen lovsang på en ungdomsgudstj.				

²⁹⁸ Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

²⁹⁹ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

³⁰⁰ Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³⁰¹ Hvis det er for lite plass til å spesifisere "Annet", bruk merknadsfeltet nederst på s 3

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				X
0161	X			
Litaniert (951)			X	
952	X			
953	X			
0239	X			
Annet	X			
L→Hva?				

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944				
945		X		
946	X			
Annet				X
L→Hva?den apostoliske, men vi leser den				

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				X
fastetidens serie	X			
festtidenes serie	X			
947	X			
032	X			
0163	X			
0164	X			
Annet	X			
L→Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				X
fastetidens serie	X			
festtidenes serie	X			
948	X			
Annet	X			
L→Hva?				

Merknader

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: 20.08.09 Kantor/prest: Ragnhild Kinn

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Bragernes

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³⁰² har vært holdt i din menighet³⁰³ i løpet av de siste tolv månedene? ____ ca 90 _____

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Allmenn serie				x
fastetidens serie		x		
festtidenes serie			x	
938 ³⁰⁴			x	
939			x	
940	x			
941				x
0154	x			
0155	x			
0156	x			
0157	x			
Annet				
↳Hva? ³⁰⁵ Widors messe for to orgler, Rheinbergers solomesse				

2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				x
B (Karlsen, fullstendig)				x
C (Hovland)				
D (NoS 263,2-4)	x			
Måne og sol (943)	x			
942	x			
0158				
0243				
Annet				
↳Hva? Widors messe for to orgler, Rheinbergers solomesse				

³⁰² Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³⁰³ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

³⁰⁴ Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³⁰⁵ Hvis det er for lite plass til å spesifisere "Annet", bruk merknadsfeltet nederst på s 3

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				x
0161				x
Litaniet (951)				x
952				x
953	x			
0239	x			
Annet				
↳Hva? 710, 714 div korsanger				

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944				x
945				x
946	x			
Annet				
↳Hva? Widors messe for to orgler, Rheinbergers solomesse				

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie			x	
festtidenes serie	x			
947	x			
032	x			
0163	x			
0164	x			
Annet				
↳Hva? Widors messe for to orgler, Rheinbergers solomesse				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie	x			
festtidenes serie				x
948			x	
Annet				
↳Hva? Widors messe for to orgler, Rheinbergers solomesse				

Merknader

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: 23. januar _____ Kantor/prest: _____ Anders Eidsten
Dahl _____

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Drøbak Menighet

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³⁰⁶ har vært holdt i din menighet³⁰⁷ i løpet av de siste tolv månedene? _____ 50 _____

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Allmenn serie				X
fastetidens serie				X
festtidenes serie				X
938 ³⁰⁸	X			
939	X			
940	X			
941				x
0154		X		
0155		X		
0156	X			
0157	X			
Annet	x			
L → Hva? ³⁰⁹				

³⁰⁶ Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³⁰⁷ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

³⁰⁸ Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³⁰⁹ Hvis det er for lite plass til å spesifisere "Annet", bruk merknadsfeltet nederst på s 3

2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				X
B (Karlsen, fullstendig)				X
C (Hovland)	X			
D (NoS 263,2-4)	X			
Måne og sol (943)			X	
942	X			
0158	X			
0243	X			
Annet	x			
L→Hva?				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				X
0161				X
Litaniet (951)				X
952				X
953		X		
0239	X			
Annet	x			
L→Hva?				

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944	X			
945	X			
946	X			
Annet	x			
L→Hva?				

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				X
fastetidens serie	X			
festtidenes serie	X			
947	X			
032			X	
0163	X			
0164	X			
Annet	x			
L→Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				X
fastetidens serie	X			
festtidenes serie	X			
948	X			
Annet	x			
L→Hva?				

Merknader Revidert etter samtale m HM Molvik 16.03.10. Kryss v annet er føyd til, og opprinnelig besvarelse for Drøbak og Frogn samlet, er splittet opp.

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein.skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: _20/5-2009

Kantor/prest: _Hans Martin Molvik_____

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

EFTELØT

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³¹⁰ har vært holdt i din menighet³¹¹ i løpet av de siste tolv månedene? _____ 28 _____

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 gange	1 gang	2-5 gange	Mer enn 5 gange
Allmenn serie				X
fastetidens serie		X		
festtidenes serie			X	
938 ³¹²	X			
939	X			
940	X			
941	X			
0153	X			
0154	X			
0155	X			

³¹⁰ Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³¹¹ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

³¹² Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

0156	X			
0157	X			
Annet	X			
L→Hva? ³¹³ BRUKER FASE -og FEST kyrie og evt. Agnus dei..				
2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				X
B (Karlsen, fullstendig)			X	
C (Hovland)	X			
D (NoS 263,2-4)	X			
Måne og sol (943)	X			
942	X			
0158	X			
0243	X			
Annet	X			
L→Hva?				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				X
0161				X
Litaniet (951)			X	
952	X			
953	X			
0239	X			
Annet	X			
L→Hva?				

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944	X			
945	X			
946	X			
Annet	X			
L→Hva?				

³¹³ Hvis det er for lite plass til å spesifisere "Annet", bruk merknadsfeltet nederst på s 3

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				X
fastetidens serie	X			
festtidenes serie	X			
947	X			
032	X			
0163	X			
0164	X			
Annet	X			
L→Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				X
fastetidens serie		X		
festtidenes serie			X	
948	X			
Annet	X			
L→Hva?				

Merknader

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: _____

Kantor/prest: _____

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Enebakk og Mari

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³¹⁴ har vært holdt i din menighet³¹⁵ i løpet av de siste tolv månedene? _____ 43 _____

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger

³¹⁴ Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³¹⁵ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

Allmenn serie				x
fastetidens serie			x	
festtidenes serie			x	
938 ³¹⁶	x			
939	x			
940	x			
941	x			
0154	x			
0155	x			
0156	x			
0157	x			
Annet	x			
L→Hva? ³¹⁷				

2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				x
B (Karlsen, fullstendig)	x			
C (Hovland)	x			
D (NoS 263,2-4)	x			
Måne og sol (943)			x	
942	x			
0158	x			
0243	x			
Annet	x			
L→Hva?				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				x
0161			x	
Litaniet (951)			x	
952	x			
953	x			
0239	x			
Annet	x			
L→Hva?				

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944	x			
945	x			
946	x			
Annet	x			
L→Hva?				

³¹⁶ Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³¹⁷ Hvis det er for lite plass til å spesifisere ”Annet”, bruk merknadsfeltet nederst på s 3

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie			x	
festtidenes serie	x			
947	x			
032			x	
0163	x			
0164	x			
Annet	x			
L→Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie			x	
festtidenes serie	x			
948	x			
Annet	x			
L→Hva?				

Merknader

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: _____ 21/5-09 _____ Kantor/prest: _____ Jon Harald

Haug _____

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Fredrikstad domkirke

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³¹⁸ har vært holdt i din menighet³¹⁹ i løpet av de siste tolv månedene? _____ 85 _____

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger

³¹⁸ Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³¹⁹ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

Allmenn serie				x
fastetidens serie			x	
festtidenes serie			x	
938 ³²⁰	x			
939	x			
940	x			
941			x	
0153	x			
0154			x	
0155	x			
0156			x	
0157	x			
Annet				
L→Hva? ³²¹				
2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				x
B (Karlsen, fullstendig)				x
C (Hovland)	x			
D (NoS 263,2-4)	x			
Måne og sol (943)			x	
942	x			
0158	x			
0243				x
Annet				
L→Hva?				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				x
0161		x		
Litaniet (951)			x	
952			x	
953			x	
0239	x			
Annet				
L→Hva?				

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944				x
945			x	
946	x			
Annet				
L→Hva?				

³²⁰ Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³²¹ Hvis det er for lite plass til å spesifisere ”Annet”, bruk merknadsfeltet nederst på s 3

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie			x	
festtidenes serie			x	
947	x			
032	x			
0163	x			
0164	x			
Annet				
L→Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie			x	
festtidenes serie			x	
948	x			
Annet				
L→Hva?				

Merknader

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: 5.juni 09_____ Kantor/prest: _____ Tore Erik Mohn_____

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Frogn Menighet

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³²² har vært holdt i din menighet³²³ i løpet av de siste tolv månedene? 20

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Allmenn serie				X

³²² Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³²³ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

fastetidens serie				X
festtidenes serie				X
938 ³²⁴	X			
939	X			
940	X			
941				X
0154	X			
0155	X			
0156	X			
0157	X			
Annet	X			
L→Hva? ³²⁵				

2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				X
B (Karlsen, fullstendig)				X
C (Hovland)	X			
D (NoS 263,2-4)	X			
Måne og sol (943)			X	
942	X			
0158	X			
0243	X			
Annet	X			
L→Hva?				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				X
0161				X
Litaniet (951)				X
952				X
953	X			
0239	X			
Annet	X			
L→Hva?				

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944	X			
945	X			
946	X			
Annet	X			
L→Hva?				

³²⁴ Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³²⁵ Hvis det er for lite plass til å spesifisere "Annet", bruk merknadsfeltet nederst på s 3

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				X
fastetidens serie	X			
festtidenes serie	X			
947	X			
032			X	
0163	X			
0164	X			
Annet	X			
L→Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				X
fastetidens serie	X			
festtidenes serie	X			
948	X			
Annet	X			
L→Hva?				

Merknader Revidert etter samtale m HM Molvik 16.03.10. Kryss v annet er føyd til, og opprinnelig besvarelse for Drøbak og Frogn samlet, er splittet opp.

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: _20/5-2009

Kantor/prest: _Hans Martin Molvik_____

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Grorud

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³²⁶ har vært holdt i din menighet³²⁷ i løpet av de siste tolv månedene? ___ ca 60 _____

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger

³²⁶ Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³²⁷ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

Allmenn serie				x
fastetidens serie			x	
festtidenes serie				x
938 ³²⁸	x			
939	x			
940	x			
941	x			
0153	x			
0154	x			
0155	X			
0156	x			
0157	x			
Annet				
L→Hva? ³²⁹				
2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				x
B (Karlsen, fullstendig)				x
C (Hovland)	x			
D (NoS 263,2-4)			x	
Måne og sol (943)			x	
942		x		
0158	x			
0243	x			
Annet				
L→Hva?				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				x
0161			x	
Litaniet (951)				x
952				x
953	X			
0239	x			
Annet				
L→Hva?				

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944				X
945				x
946	X			
Annet				
L→Hva?				

³²⁸ Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³²⁹ Hvis det er for lite plass til å spesifisere ”Annet”, bruk merknadsfeltet nederst på s 3

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				X
fastetidens serie			X	
festtidenes serie				x
947		x		
032	x			
0163	X			
0164	X			
Annet				
L→Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				X
fastetidens serie			X	
festtidenes serie				x
948	X			
Annet				
L→Hva?				

Merknader

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: __05.05.09__ Kantor/prest: _Terje Winge

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Hasle menighet

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³³⁰ har vært holdt i din menighet³³¹ i løpet av de siste tolv månedene? __65__

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger

³³⁰ Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³³¹ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

Allmenn serie				x
fastetidens serie				x
festtidenes serie				X
938 ³³²	X			
939	X			
940	X			
941	X			
0154			X	
0155	X			
0156	X			
0157	X			
Annet				X
↳Hva? ³³³ Diverse bandlåter som inneholder ordet ”kyrie”.				

2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				x
B (Karlsen, fullstendig)			x	
C (Hovland)	x			
D (NoS 263,2-4)	x			
Måne og sol (943)			x	
942	x			
0158	x			
0243			x	
Annet			x	
↳Hva? NoS 695 er blitt brukt i kveldsmesser med band.				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				x
0161			x	
Litaniet (951)				x
952			x	
953	x			
0239	x			
Annet			x	
↳Hva? 725 Jeg folder mine hender små, i bruk til familiegudstjenesten.				

³³² Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³³³ Hvis det er for lite plass til å spesifisere ”Annet”, bruk merknadsfeltet nederst på s 3

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944	x			
945		x		
946	x			
Annet				
↳→Hva?				

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie				x
festtidenes serie				x
947	x			
032	x			
0163	x			
0164	x			
Annet				
↳→Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie				x
festtidenes serie				x
948	x			
Annet				
↳→Hva?				

Merknader

Tallet på antall gudstjenester er et overslag, hvis du trenger det eksakte antallet, gi beskjed.

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: 05.05.09 Kantor/prest: Are

Alund

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

HEDENSTAD

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³³⁴ har vært holdt i din menighet³³⁵ i løpet av de siste tolv månedene? 26

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 gange r	1 gang	2-5 gange r	Mer enn 5 gange r
Allmenn serie				X
fastetidens serie		X		
festtidenes serie			X	
938 ³³⁶	X			
939	X			
940	X			
941	X			
0153	X			
0154	X			
0155	X			
0156	X			
0157	X			
Annet	X			
L→Hva? ³³⁷ BRUKER FASE -og FEST kyrie og evt. Agnus dei..				
2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				X
B (Karlsen, fullstendig)			X	
C (Hovland)	X			
D (NoS 263,2-4)	X			
Måne og sol (943)	X			
942	X			
0158	X			
0243	X			
Annet	X			
L→Hva?				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				X
0161				X
Litaniet (951)			X	
952	X			

³³⁴ Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³³⁵ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

³³⁶ Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³³⁷ Hvis det er for lite plass til å spesifisere "Annet", bruk merknadsfeltet nederst på s 3

953	X			
0239	X			
Annet	X			
L→Hva?				

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944	X			
945	X			
946	X			
Annet	X			
L→Hva?				

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				X
fastetidens serie	X			
festtidenes serie	X			
947	X			
032	X			
0163	X			
0164	X			
Annet	X			
L→Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				X
fastetidens serie		X		
festtidenes serie			X	
948	X			
Annet	X			
L→Hva?				

Merknader

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: _____

Kantor/prest: _____

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Midtgulen sokn

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³³⁸ har vært holdt i din menighet³³⁹ i løpet av de siste tolv månedene? 44

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Allmenn serie				x
fastetidens serie	X			
festtidenes serie	X			
938 ³⁴⁰	x			
939	x			
940	X			
941	X			
0153	x			
0154	X			
0155	X			
0156	X			
0157	X			
Annet	X			
L→Hva? ³⁴¹				
2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				x
B (Karlsen, fullstendig)	X			
C (Hovland)	x			
D (NoS 263,2-4)	x			
Måne og sol (943)			x	
942	x			
0158	x			
0243	X			
Annet	X			
L→Hva?				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				x
0161			X	
Litaniet (951)				X
952	X			
953	X			

³³⁸ Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³³⁹ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

³⁴⁰ Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³⁴¹ Hvis det er for lite plass til å spesifisere ”Annet”, bruk merknadsfeltet nederst på s 3

0239	X			
Annet	x			
L→Hva?				

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944	x			
945	X			
946	X			
Annet	X			
L→Hva?				

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie	X			
festtidenes serie	X			
947	X			
032	X			
0163	X			
0164	X			
Annet	X			
L→Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie	X			
festtidenes serie	X			
948	x			
Annet	x			
L→Hva?				

Merknader

Antall gudstjenester er utenom skole- og barnehagegudstjenester
Trosbekjennelsen blir alltid lest

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: __10.07.09__ Kantor/prest: __Tore Myklebust__

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Mortensrud

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³⁴² har vært holdt i din menighet³⁴³ i løpet av de siste tolv månedene? _____

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Allmenn serie	X			
fastetidens serie	X			
festtidenes serie	X			
938 ³⁴⁴	X			
939	X			
940	X			
941	X			
0153	X			
0154				x
0155	X			
0156	X			
0157	x			
Annet	x			
L→Hva? ³⁴⁵				
2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)	X			
B (Karlsen, fullstendig)	X			
C (Hovland)	X			
D (NoS 263,2-4)	X			
Måne og sol (943)				X
942	X			
0158	X			
0243	x			
Annet				x
L→Hva? Diverse lovsanger				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige	X			
0161				X
Litaniet (951)		X		
952	X			
953	X			

³⁴² Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³⁴³ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

³⁴⁴ Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³⁴⁵ Hvis det er for lite plass til å spesifisere "Annet", bruk merknadsfeltet nederst på s 3

0239	x			
Annet	x			
L→Hva?				

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944	X			
945	X			
946	x			
Annet	x			
L→Hva? Leses				

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie	X			
fastetidens serie	X			
festtidenes serie	X			
947	X			
032	X			
0163				x
0164	X			
Annet	x			
L→Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie	X			
fastetidens serie	X			
festtidenes serie	X			
948	X			
Annet			x	
L→Hva? Syng Håp nr 49				

Merknader

Agnus dei brukes ikke fast. Liturgien for Mortensrudmessa ble utarbeidet for 5-6 år siden og brukes fast. Ideen var å få en fast og enkel liturgi.

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: _____ Kantor/prest: _____ Bjarte

Rimehaug _____

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Greverud menighet

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³⁴⁶ har vært holdt i din menighet³⁴⁷ i løpet av de siste tolv månedene? _60_

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Allmenn serie				x
fastetidens serie			x	
festtidenes serie			x	
938 ³⁴⁸				x
939	x			
940	x			
941			x	
0154			x	
0155	x			
0156	x			
0157	x			
Annet				
↳Hva? ³⁴⁹				

2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				x
B (Karlsen, fullstendig)			x	
C (Hovland)	x			
D (NoS 263,2-4)	x			
Måne og sol (943)				x
942	x			
0158	x			
0243				x
Annet				x
↳Hva? Direkte overgang til lovsanger fra lovsangstradisjonen				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				x
0161				x
Litaniet (951)			x	

³⁴⁶ Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³⁴⁷ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

³⁴⁸ Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³⁴⁹ Hvis det er for lite plass til å spesifisere "Annet", bruk merknadsfeltet nederst på s 3

952			x	
953	x			
0239	x			
Annet				
L→Hva?				

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944	x			
945	x			
946	x			
Annet				x
L→Hva? <i>Credo</i> av Asle Bjorvatn og Einar Matre				

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie			x	
festtidenes serie			x	
947	x			
032			x	
0163				x
0164	x			
Annet			x	
L→Hva? 272				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie			x	
festtidenes serie			x	
948		x		
Annet				x
L→Hva? <i>Du, Guds lam</i> fra Syng håp nr 47				

Merknader

Vi bruker selvsagt både den apostoliske og nikenske trosbekjennelsen, men vi synger dem ikke.

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: 20.05.09   Kantor/:   Bent Erik Hodnebrog

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Oslo Domkirkes menighet

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³⁵⁰ har vært holdt i din menighet³⁵¹ i løpet av de siste tolv månedene? 120 _____

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Allmenn serie				X
fastetidens serie			X	
festtidenes serie			X	
938 ³⁵²	X			
939			X	
940			X	
941				X
0153	X			
0154			X	
0155	X			
0156	X			
0157	X			
Annet				X
↳ Hva? ³⁵³ Se Side 3				
2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)		X		
B (Karlsen, fullstendig)				X
C (Hovland)	X			
D (NoS 263,2-4)			X	
Måne og sol (943)	X			
942		X		
0158	X			
0243	X			
Annet			X	
↳ Hva? Se side 3				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				X
0161			X	

³⁵⁰ Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³⁵¹ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

³⁵² Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³⁵³ Hvis det er for lite plass til å spesifisere "Annet", bruk merknadsfeltet nederst på s 3

Litaniet (951)			X	
952				X
953			X	
0239		X		
Annet			X	
↳Hva? Trond Kverno				

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944				X
945				X
946	X			
Annet	X			
↳Hva?				

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				X
fastetidens serie				X
festtidenes serie				X
947		X		
032	X			
0163	X			
0164	X			
Annet				X
↳Hva? Se side 3.				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				X
fastetidens serie				X
festtidenes serie			X	
948		X		
Annet				X
↳Hva? Se side 3				

Merknader

Kyrie fra følgende messer er brukt (omfatter kun messer med menighetssvar, ikke rene kormesser): Hovland: Missa Verbi, T. Kvam: Missa simplex in tempore quadragesimae, T.H.F. Kverno: Missa agnetis. Gloria fra ovenstående messe av Kverno er benyttet. Til Sanctus og Agnus er satsene fra ovenstående messer av Kverno og Kvam benyttet.

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: 02.09.2009

Kantor/prest: Magne H. Draagen

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Hanestad, Øvre Rendal, Ytre Rendal og Sjøli menigheter

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³⁵⁴ har vært holdt i din menighet³⁵⁵ i løpet av de siste tolv månedene? _____ 52 _____

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Allmenn serie				X
fastetidens serie	X			
festtidenes serie	X			
938 ³⁵⁶	X			
939	X			
940	X			
941	X			
0153	X			
0154	X			
0155	X			
0156	X			
0157	X			
Annet	x			
L→Hva? ³⁵⁷				
2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				X
B (Karlsen, fullstendig)	X			
C (Hovland)	X			
D (NoS 263,2-4)			X	
Måne og sol (943)				X
942	X			
0158	X			
0243	X			
Annet	X			
L→Hva?				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				X
0161			X	

³⁵⁴ Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³⁵⁵ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

³⁵⁶ Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³⁵⁷ Hvis det er for lite plass til å spesifisere "Annet", bruk merknadsfeltet nederst på s 3

Litaniet (951)			X	
952		X		
953	X			
0239	X			
Annet	X			
L→Hva?				

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944	X			
945		X		
946	X			
Annet	X			
L→Hva?				

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				X
fastetidens serie	X			
festtidenes serie	X			
947	X			
032	X			
0163	X			
0164	X			
Annet	X			
L→Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				X
fastetidens serie	X			
festtidenes serie	X			
948	X			
Annet	X			
L→Hva?				

Merknader

945 og 952 brukt ved kirkejubileum i Øvre Rendal kirke 1. pinsedag 2009. Credo leses.

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: 29.09.2009 Kantor/prest: _____ Lars Gustav
Moldstad _____

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten: Stathelle menighet

Spm 1: Hvor mange gudstjenester [1] har vært holdt i din menighet [2] i løpet av de siste tolv månedene? 32

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Allmenn serie				x
fastetidens serie	x			
festtidenes serie				x
938 [3]	x			
939	x			
940	x			
941	x			
0153	x			
0154			x	
0155	x			
0156	x			
0157	x			
Annet	x			
↳ Hva? [4]				

2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				x
B (Karlsen, fullstendig)	x			
C (Hovland)	x			
D (NoS 263,2-4)			x	
Måne og sol (943)			x	
942	x			
0158	x			
0243	x			
Annet	x			
↳ Hva?				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				x
0161			x	
Litaniet (951)			x	
952				x
953	x			
0239	x			
Annet			x	
↳ Hva? Frans av Assisis bønn. Konfirmanter/skoleelever				

har laget egne bønner

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944	x			
945	x			
946	x			
Annet	x			
L→Hva?				

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie	x			
festtidenes serie	x			
947	x			
032	x			
0163	x			
0164	x			
Annet	x			
L→Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie	x			
festtidenes serie	x			
948	x			
Annet	x			
L→Hva?				

Merknader

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Strandebarm kyrkjelyd

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³⁵⁸ har vært holdt i din menighet³⁵⁹ i løpet av de siste tolv månedene? 29

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

---

³⁵⁸ Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³⁵⁹ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Allmenn serie				X
fastetidens serie		x		
festtidenes serie	x			
938 ³⁶⁰	x			
939	x			
940	x			
941	x			
0153	x			
0154			x	
0155	x			
0156	x			
0157	x			
Annet				
L→Hva? ³⁶¹				
2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				x
B (Karlsen, fullstendig)	x			
C (Hovland)	x			
D (NoS 263,2-4)		x		
Måne og sol (943)			x	
942	x			
0158	x			
0243		x		
Annet				
L→Hva?				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				x
0161			x	
Litaniet (951)			x	
952	x			
953	x			
0239	x			
Annet				
L→Hva?				

³⁶⁰ Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³⁶¹ Hvis det er for lite plass til å spesifisere "Annet", bruk merknadsfeltet nederst på s 3

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944	x			
945	x			
946	x			
Annet				
↳→Hva?Truvedkjenninga alltid lest				

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie			x	
festtidenes serie	x			
947	x			
032	x			
0163	x			
0164	x			
Annet				
↳→Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie	x			
festtidenes serie	x			
948	x			
Annet				
↳→Hva?				

Merknader

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: _____ 12.11.09 _____ Kantor/prest:Olav Skeie Lid, organist

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Søndre Skøyen menighetskrets

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³⁶² har vært holdt i din menighet³⁶³ i løpet av de siste tolv månedene? _____ 48 _____

³⁶² Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³⁶³ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Allmenn serie				x
fastetidens serie				x
festtidenes serie				x
938 ³⁶⁴	x			
939	x			
940			x	
941		x		
0153	x			
0154			x	
0155	x			
0156	x			
0157	x			
Annet	x			
↳ Hva? ³⁶⁵				
2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				x
B (Karlsen, fullstendig)				x
C (Hovland)	x			
D (NoS 263,2-4)	x			
Måne og sol (943)			x	
942	x			
0158	x			
0243		x		
Annet			x	
↳ Hva? 088				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				x
0161				x
Litaniet (951)				x
952			x	
953	x			
0239		x		
Annet	x			
↳ Hva?				

³⁶⁴ Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³⁶⁵ Hvis det er for lite plass til å spesifisere "Annet", bruk merknadsfeltet nederst på s 3

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944	x			
945		x		
946	x			
Annet	x			
L→Hva?				

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie				x
festtidenes serie	x			
947	x			
032	x			
0163	x			
0164	x			
Annet	x			
L→Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie				x
festtidenes serie				x
948	x			
Annet	x			
L→Hva?				

Merknader

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: _____

Kantor/prest: _____

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Vikøy kyrkjelyd

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³⁶⁶ har vært holdt i din menighet³⁶⁷ i løpet av de siste tolv månedene? _____ 44 _____

³⁶⁶ Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Allmenn serie				X
fastetidens serie		x		
festtidenes serie			x	
938 ³⁶⁸	x			
939	x			
940	x			
941	x			
0153	x			
0154			x	
0155	x			
0156	x			
0157	x			
Annet				
↳ Hva? ³⁶⁹				
2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				x
B (Karlsen, fullstendig)			x	
C (Hovland)	x			
D (NoS 263,2-4)			x	
Måne og sol (943)				x
942	x			
0158	x			
0243		x		
Annet				
↳Hva?				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				x
0161				x
Litaniet (951)				x
952		x		
953	x			
0239	x			
Annet				
↳Hva?				

³⁶⁷ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

³⁶⁸ Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³⁶⁹ Hvis det er for lite plass til å spesifisere ”Annet”, bruk merknadsfeltet nederst på s 3

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944	x			
945	x			
946	x			
Annet				
↳Hva?				

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie			x	
festtidenes serie	x			
947	x			
032	x			
0163	x			
0164	x			
Annet				
↳Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie	x			
festtidenes serie	x			
948	x			
Annet				
↳Hva?				

Merknader

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: _____ 12.11.09 _____ Kantor/prest: Olav Skeie Lid, organist

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Øystese kyrkjelyd

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³⁷⁰ har vært holdt i din menighet³⁷¹ i løpet av de siste tolv månedene? _____ 30 _____

³⁷⁰ Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³⁷¹ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Allmenn serie				X
fastetidens serie		x		
festtidenes serie	x			
938 ³⁷²	x			
939	x			
940	x			
941	x			
0153	x			
0154			x	
0155	x			
0156	x			
0157	x			
Annet				
↳ Hva? ³⁷³				
2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				x
B (Karlsen, fullstendig)	x			
C (Hovland)	x			
D (NoS 263,2-4)			x	
Måne og sol (943)				x
942	x			
0158	x			
0243		x		
Annet				
↳Hva?				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				x
0161				x
Litaniet (951)			x	
952		x		
953	x			
0239	x			
Annet				
↳Hva?				

³⁷² Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³⁷³ Hvis det er for lite plass til å spesifisere "Annet", bruk merknadsfeltet nederst på s 3

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944	x			
945	x			
946	x			
Annet				
↳Hva?Truvedkjenninga vert alltid lest.				

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie		x		
festtidenes serie	x			
947	x			
032	x			
0163	x			
0164	x			
Annet				
↳Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie	x			
festtidenes serie	x			
948	x			
Annet				
↳Hva?				

Merknader

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: _____ 12.11.09 _____ Kantor/prest:Olav Skeie Lid, organist

Spørreundersøkelse om bruk av ordinariemusikk:

Navn på menigheten:

Ålvik kyrkjelyd

Spm 1: Hvor mange gudstjenester³⁷⁴ har vært holdt i din menighet³⁷⁵ i løpet av de siste tolv månedene? _____ 20 _____

³⁷⁴ Gudstjeneste omfatter både søndagens hovedgudstjeneste og andre gudstjenester der det er aktuelt å bruke disse leddene. Menighetens årsmelding vil normalt gi et tilstrekkelig svar på spm 1.

³⁷⁵ Din menighet er den eller de menighetene du normalt betjener i din stilling. Betjener du flere menigheter, ber jeg om ett skjema for hver menighet.

Spm 2: Omtrent hvor mange ganger i løpet av de siste tolv månedene ble de følgende alternativene av liturgisk musikk brukt under gudstjenester i din menighet: 0, 1, 2-5 eller mer enn 5?

Kryss av i tabellene 1-6 nedenfor.

1 Kyrie	0 ganger	1 gang	2-5 ganger	Mer enn 5 ganger
Allmenn serie				X
fastetidens serie	x			
festtidenes serie	x			
938 ³⁷⁶	x			
939	x			
940	x			
941	x			
0153	x			
0154	x			
0155	x			
0156	x			
0157	x			
Annet				
↳ Hva? ³⁷⁷				
2 Gloria	0	1	2-5	Mer enn 5
A (R Karlsen, kort)				x
B (Karlsen, fullstendig)	x			
C (Hovland)	x			
D (NoS 263,2-4)			x	
Måne og sol (943)			x	
942	x			
0158	x			
0243	x			
Annet				
↳ Hva?				

3 Forbønn/-ssvar	0	1	2-5	Mer enn 5
Vanlige				x
0161			x	
Litaniet (951)			x	
952		x		
953	x			
0239	x			
Annet				
↳ Hva?				

³⁷⁶ Nummer refererer til Norsk salmebok. Nummer som begynner med 0, refererer til Salmer 1997

³⁷⁷ Hvis det er for lite plass til å spesifisere "Annet", bruk merknadsfeltet nederst på s 3

4 Credo	0	1	2-5	Mer enn 5
944	x			
945	x			
946	x			
Annet				
↳→Hva?Truvedkjenninga alltid lest				

5 Sanctus	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie	x			
festtidenes serie	x			
947	x			
032	x			
0163	x			
0164	x			
Annet				
↳→Hva?				

6 Agnus Dei	0	1	2-5	Mer enn 5
Allmenn serie				x
fastetidens serie	x			
festtidenes serie	x			
948	x			
Annet				
↳→Hva?				

Merknader

Utfylt skjema sendes per e-post til oystein_skullerud@msn.com eller post til Øystein Skullerud, Lofsrudhøgda 233, 1281 OSLO

Dato: _____ 12.11.09 _____ Kantor/prest:Olav Skeie Lid, organist

Vedlegg 5 Statistiske tester

Tabell 1: Kruskall-Wallis-tester og Mann-Whitney U-tester

Kruskall-Wallis test	Sjekker om det er forskjell på de tre gruppene			
	Gruppe 1	Gruppe 2	Gruppe 4	
Sum av rang av antall varianter ('R')	112	61	80	253
R ²	12544	3721	6400	
R ² /n	1792	465	914	3171,410714
K				6,211321287
Kritisk verdi, 0,05-nivå, 2 frihetsgrader				5,99
Signifikant (0,05-nivå)?	Ja			

Mann-Whitney U-test	Sjekker om det er noen forskjell mellom de som ikke har hjelpemidler og de som har hjelpemidler			
	U1	U2	Sjekk (skal være 0)	
	84	21	0	
Kritisk verdi, 0,05-nivå, n1 = 7, n2 = 15 (8+7)				24
Signifikant (0,05-nivå, 2 frihetsgrader)?	Ja			

Mann-Whitney U-test	Sjekker om det er forskjell på gruppe 2 og 4, dvs om gudstjenesteutvalg har noen effekt når det er kor/forsangere til stede			
	U1	U2	Sjekk (skal være 0)	
Sum av rang av antall varianter ('R') gr 2 og 4	17	39	0	
Kritisk verdi, 0,05-nivå, n1 = 8, n2 = 7				10
Signifikant (0,05-nivå, 2 frihetsgrader)?	Nei			

Mann-Whitney U-test	Sjekker om det er noen forskjell på frekvensen av utenom-GB-ledd mellom de som ikke har hjelpemidler og de som har hjelpemidler			
	U1	U2	Sjekk (skal være 0)	
Sum av rang av antall varianter ('R')	106	85	62	
	78	27	0	
Kritisk verdi, 0,05-nivå, n1 = 7, n2 = 15 (8+7)				24
Signifikant (0,05-nivå, 2 frihetsgrader)?	Nei			

Mann-Whitney U-test	Sjekker om det er noen forskjell på antall varianter som ble brukt mer enn 1 gang mellom de som ikke har hjelpemidler og de som har hjelpemidler			
	U1	U2	Sjekk (skal være 0)	
Sum av rang av antall varianter ('R')	113	57	83	
	85	20	0	
Kritisk verdi, 0,05-nivå, n1 = 7, n2 = 15 (8+7)				24
Signifikant (0,05-nivå, 2 frihetsgrader)?	Ja			

Kritiske verdier er hentet fra: *Fowler, J.; Cohen, L; Jarvis, P. 1998. Practical statistics for field biology.* Chichester: John Wiley & Sons

Tabell 2: Spearman rang-korrelasjonstester

	antall varianter brukt vs antall medlemmer i menigheten			antall varianter brukt vs antall gudstjenester			antall varianter brukt vs gjennomsnittlig gudstjenestedeltakelse			antall varianter brukt vs gjennomsnittlig nattverd-deltakelse		
	Kritisk verdi, 0,05-nivå, tosidig test	Kritisk verdi, 0,01-nivå, tosidig test		Kritisk verdi, 0,05-nivå, tosidig test	Kritisk verdi, 0,01-nivå, tosidig test		Kritisk verdi, 0,05-nivå, tosidig test	Kritisk verdi, 0,01-nivå, tosidig test		Kritisk verdi, 0,05-nivå, tosidig test	Kritisk verdi, 0,01-nivå, tosidig test	
Sum av kvadrat av rangdifferanser	791			642,5			818			597		
Antall obs	22	0,438	0,576	22	0,438	0,576	22	0,438	0,576	22	0,438	0,576
Spearman rang-korrelasjonskoeffisient	0,55			0,64			0,54			0,66		
Signifikant på 0,05-nivå?	Ja			Ja			Ja			Ja		
Signifikant på 0,01-nivå?	Nei			Ja			Nei			Ja		

Kritiske verdier er hentet fra: *Fowler, J.; Cohen, L; Jarvis, P. 1998. Practical statistics for field biology. Chichester: John Wiley & Sons*